

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI

ÜNİVERSİTE GENÇLİĞİNİN KİMLİK OLUŞUMUNDA
İSLAMİ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ROLÜ:
İSTANBUL ÖRNEĞİ

DOKTORA TEZİ

Ali CAN

İstanbul
Temmuz-2024

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI

ÜNİVERSİTE GENÇLİĞİNİN KİMLİK OLUŞUMUNDA İSLAMİ
SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ROLÜ: İSTANBUL
ÖRNEĞİ

DOKTORA TEZİ

Ali CAN

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ergün YILDIRIM

İstanbul
Temmuz-2024

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Sosyoloji Anabilim Dalı, Sosyoloji Bilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Prof. Dr. Ergün YILDIRIM

Üye Prof. Dr. Mehmet Emin KÖKTAŞ

Üye Prof. Dr. Kadir CANATAN

Üye Prof. Dr. Alev ERKİLET

Üye Dr. Öğr. Üyesi Ömer TAŞGETİREN

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Erhan İÇENER

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Doktora tezi olarak hazırladığım “**Üniversite Gençliğinin Kimlik Oluşumunda İslami Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: İstanbul Örneği**” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlâk ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Ali CAN

ÖN SÖZ

Türkiye’de üniversite gençliği, kimlik yansıtıcı bir yaş çağı olarak her zaman dikkatleri üzerine çekmiştir. Kimliklerinin oluşması ve bu kimlik örüntüleri ile olaylara ve olgulara nasıl cevap verdikleri, nasıl tavır aldıkları pek çok araştırmaya da konu olmaya devam etmektedir. İslami STK’ların öğrenci yurtlarına bulunan üniversite öğrencilerinin kimlik oluşumunda bu kurumların rolünün ne olduğu hep ilgimi çekmiştir. Son yıllarda Ak Parti hükümetleri zamanında görünürlüğü artan bu STK’ların gençlik çalışmaları daha çok dillendirilir olmuştur. Bu ilgi beni üniversite gençliğinin kimlik oluşumunda bu kurumların rolü hakkında bir tez çalışması yapmaya sevk etti.

Tez konumun belirlenmesinden, araştırma süreçlerinin nihai noktasına kadar her an yanımda hissettiğim değerli hocam Prof. Dr. Ergün YILDIRIM’a çok teşekkür ederim. Tez izleme süreçlerinde ufuk açıcı katkılarından dolayı Prof. Dr. M. Emin KÖKTAŞ ve Prof. Dr. Kadir CANATAN hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim. Çalışmalarım esnasında kendilerini zaman zaman ihmal ettiğim, bana sabır ve anlayışla yaklaşan sevgili eşim Hülya Hanım, çocuklarım Begümnur, Alperen ve Ali Kerem ayrı bir teşekkürü hak etmektedir.

Tezin nicel araştırma kısmında anketleri içtenlikle cevaplayan üniversite öğrencilerine, ilgili kurum yöneticilerinin ilgi ve alakalarına şükran borçluyum.

Ali CAN
İstanbul-2024

ÖZET
ÜNİVERSİTE GENÇLİĞİNİN KİMLİK OLUŞUMUNDA İSLAMİ
SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ROLÜ: İSTANBUL
ÖRNEĞİ
Ali CAN

Doktora, Sosyoloji

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ergün YILDIRIM

Temmuz, 2024 - 232 + xviii Sayfa

Bu tez araştırması, “İslami STK” kavramı içinde kendini konumlandıran ve Türkiye genelinde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının, üniversiteli gençlerin kimlik oluşumundaki rolünü ve etkisini incelemektedir. Araştırmanın odak noktasını, İlim Yayma Cemiyeti, Ensar Vakfı ve Türkiye Gençlik Vakfı gibi İslami STK’ların İstanbul’daki yükseköğrenim yurtlarında kalan üniversite öğrencileri üzerindeki etkileri oluşturmaktadır. Bu çalışma, üniversite gençlerinin kimlik örüntülerini anlamayı ve bu STK’ların gençlerin kimlik oluşumundaki rolünü ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Kimlik oluşumu, çok yönlü ve dinamik bir süreçtir. Bu tezde, üniversite öğrencilerinin kimlik oluşumunda İslami STK’ların rolü ele alınarak, öğrencilerin kendilerini nasıl tanımladıkları ve bu STK’ların kimlik örüntüleri üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Tezde cevap aranan sorular arasında, İslami STK’lara mensup öğrencilerin profili ve kendilerini nasıl tanımladıkları, bu STK’ların söylem ve faaliyetleri ile kimlik örüntüleri arasındaki ilişkiler, öğrencilerin yaşam biçimi, din, inanç, değerler ve politik yaklaşımlar üzerindeki etkileri yer almaktadır.

Araştırmanın önemi, gençlerin kimliklerini nasıl yapılandırdıklarına odaklanarak, İslami STK’lar bünyesinde bulunan üniversite öğrencilerinin deneyimlerini ve bu bağlamda kimlik oluşumlarını incelemeye dayanmaktadır. Bu araştırmanın, sağlıklı

kimlik oluşumunu destekleyecek nicel ve nitel çalışmalar için bir kaynak sağlaması ve Türkiye’deki gençlik araştırmalarına katkı sunması beklenmektedir.

Araştırmada, nicel yöntem kullanılarak anket veri toplama tekniği ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. İstanbul’da faaliyet gösteren İslami STK’ların yurtlarında barınan niversite öğrencilerinden 400 kişi ile anket çalışması yapılmıştır. Araştırma, etik kurallara uygun olarak gerçekleştirilmiş ve katılımcı bilgileri anonim şekilde işlenmiştir. Toplanan veriler, SPSS kullanılarak çeşitli istatistiksel analiz yöntemleri ile değerlendirilmiştir. Gençlerin kimliklerini büyük oranda ailelerinden tevarsle dış dünyaya taşdıkları grlmştir. Öte yandan İslami STK’ların, gerek ortaya koydukları vizyonlarıyla gerek faaliyetleriyle gençlerin dn, sosyal ve kültürel kimliklerinin oluşumunda ve devamında bir role sahip oldukları ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: İslami STK, Kimlik Oluşumu, niversite Gençliği.

ABSTRACT

THE ROLE OF ISLAMIC CIVIL SOCIETY IN THE IDENTITY FORMATION OF UNIVERSITY YOUTH: THE EXAMPLE OF ISTANBUL

Ali CAN

Ph. D. Sociology

Thesis Advisor: Prof. Dr. Ergün YILDIRIM

July, 2024 - 232 + xvii Pages

This thesis research examines the role and impact of civil society organizations (CSOs) that position themselves within the concept of "Islamic NGO" and operate nationwide in Turkey, focusing on their influence on the identity formation of university students. The study primarily investigates the effects of Islamic NGOs such as the Ilm Yayma Society, Ensar Foundation, and Turkey Youth Foundation on university students residing in higher education dormitories in Istanbul. This work aims to understand the identity patterns of university youth and to reveal the role of these NGOs in their identity formation.

Identity formation is a multifaceted and dynamic process. In this thesis, the role of Islamic NGOs in the identity formation of university students is explored, examining how students define themselves and the impact of these NGOs on their identity patterns. Among the questions addressed in the thesis are the profile of students affiliated with Islamic NGOs and how they define themselves, the relationships between the discourse and activities of these NGOs and identity patterns, and their effects on students' lifestyles, religion, beliefs, values, and political approaches.

The significance of the research lies in focusing on how young people construct their identities, examining the experiences of university students within Islamic NGOs and their identity formation in this context. This study is expected to provide a resource for quantitative and qualitative research that supports healthy identity formation and contribute to youth research in Turkey.

The study was conducted using quantitative methods, employing survey data collection techniques through interviews. A survey was conducted with 400 university

students residing in the dormitories of Islamic NGOs operating in Istanbul. The research was carried out in accordance with ethical standards, and participant information was processed anonymously. Collected data were analyzed using various statistical methods in SPSS. It has been observed that young people largely carry their identities from their families to the outside world. On the other hand, it has been demonstrated that Islamic NGOs play a role in shaping and continuing the religious, social, and cultural identities of the youth through both their visions and activities.

Keywords: Islamic NGO, Identity Formation, University Youth.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	ii
ÖN SÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR	xviii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ	1
1.1. Tezin Konusu ve Sorunsalı	2
1.2. Tezin Önemi ve Özgün Değeri	4
1.3. Literatül Analizi.....	5
1.4. Tezin Araştırma Yöntemi.....	9
1.5. Tezin Sınırlılıkları.....	12

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	14
2.1. Gençlik ve Kimlik	14
2.1.1. Gençlik Dönemi ve Özellikleri	14
2.1.2. Sembolik Etkileşim Teorisine Göre Gençlik	17
2.1.3. Kimlik Oluşumu ve Türevleri	19
2.1.4. Kimlik Oluşumunda Sosyal Yapılandırma ve Sosyal Etki	23
2.1.5. Yapısal Sembolik Etkileşim Yaklaşımı İçinde Kimlik Vurguları.....	26
2.1.5.1. Yapısal Sembolik Etkileşim Yaklaşımında Kimlik Teorisi	28
2.1.5.2. Rol ve Rol Kimliği	29
2.1.5.3. Kimliğe Bağlılık	30
2.1.5.4. Sosyal Yapılar ve Kimlik	31
2.1.5.5. Kimlik Belirginliği	32

2.1.5.6. Kimliği Meşrulaştırma.....	33
2.1.5.7. Kimlik Kontrol Süreci	33
2.1.5.8. Kimlik İşaretleri.....	34
2.1.6. Sosyal Kimlik.....	35
2.1.7. Kolektif/Kültürel Kimlik.....	43
2.1.8. Dinî Kimlik	45
2.2. İslamî Sivil Toplum Kuruluşları ve Genç Kimliği.....	50
2.2.1. Bir Kimlik İnşa Aracı Olarak Toplumsal Gruplar	50
2.2.2. Sivil Toplum ve Sivil Toplum Kuruluşları	54
2.2.3. İslami Sivil Toplum Kuruluşları: Tanımlama ve Tasnif Tartışmaları	57
2.2.4. İslami STK'nın İlk Görünür Yüzü: İlim Yayma Cemiyeti.....	65
2.2.5. Din ve Değerler Eğitimi Merkezi Ensar Vakfı	78
2.2.6. Yeni Nesil Gençlik Vakfı: Türkiye Gençlik Vakfı	85

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR.....	96
3.1.İslami STK'lara Mensup veya Hizmetlerinden Yararlanan Üniversite Öğrencilerinin Profili	96
3.1.1. Bölüm Değerlendirmesi	143
3.2. İslami STK'ların Yükseköğrenim Yurtlarında Kalan Üniversiteli Genç Öğrencilerinin Kimlik Örüntüleri ile İslami STK'ların Söylem ve Faaliyetleri Arasındaki İlişki	148
3.2.1. Bölüm Değerlendirmesi	171
3.3. İslami STK'ların Üniversite Öğrencileri Üzerindeki Etkisi	175
3.3.1. Bölüm Değerlendirmesi	186

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	188
KAYNAKÇA	203
EKLER.....	211
EK-1. Anket Formu.....	219
EK-2. Etik Onay Belgesi.....	231

TABLolar LİSTESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Tablo 1.3.1: 360 Kişilik Planlanmış Örneklem Uygulama Çerçevesi	12
---	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Tablo 3.1.1: Eğitim gördüğü üniversite türü dağılımı	97
Tablo 3.1.2: Eğitim gördüğü fakülte dağılımı.....	97
Tablo 3.1.3: Eğitim gördüğü bölüm dağılımı	97
Tablo 3.1.4 :Eğitim gördüğü sınıf dağılımı.....	99
Tablo 3.1.5: Cinsiyet dağılımı.....	99
Tablo 3.1.6: Yaş aralığı dağılımı.....	99
Tablo 3.1.7: Doğum yerine göre bölge dağılımı	100
Tablo 3.1.8: 15 yaşna kadar en uzun süre yaşadığı yerleşim yerinin dağılımı	100
Tablo 3.1.9: En uzun süre yaşadığı yerleşim yerinin dağılımı.....	100
Tablo 3.1.10: Mezun olduğu lise türü dağılımı.....	101
Tablo 3.1.11: Annesinin eğitim durumu dağılımı.....	101
Tablo 3.1.12: Babasının eğitim durumu dağılımı	102
Tablo 3.1.13: Babasının meslek-sektör dağılımı.....	102
Tablo 3.1.14: Babasının çalışma konumu dağılımı.....	102
Tablo 3.1.15: Annesinin meslek-sektör dağılımı	103
Tablo 3.1.16: Annesinin çalışma konumu dağılımı	103
Tablo 3.1.17: Hane halkı toplam aylık gelir dağılımı	104
Tablo 3.1.18: Anadili dışında bildiği yabancı dil dağılımı	104
Tablo 3.1.19: Sıklıkla okuduğu gazete dağılımı	105
Tablo 3.1.20: Günlük internet kullanma sıklığı dağılımı.....	105
Tablo 3.1.21: Günlük TV izleme sıklığı dağılımı	106
Tablo 3.1.22: İnterneti kullandığı amaçların dağılımı	106
Tablo 3.1.23: Belirtilen dijital iletişim araçları veya uygulamaları kullanma sıklığı dağılımı	107
Tablo 3.1.24: Sosyal medya araçlarını belirtilen amaçlar için kullanma sıklığı dağılımı	108
Tablo 3.1.25: Yaşamı bir bütün olarak düşündüğünde mutlu olma durumunun dağılımı	109

Tablo 3.1.26: Cinsiyete göre yaşamını bir bütün olarak düşündüğünde mutlu olma düzeyinin dağılımı.....	110
Tablo 3.1.27 :Cinsiyete göre yaşamını bir bütün olarak düşündüğünde mutlu olma düzeyinin ilişki testi	110
Tablo 3.1.28 :Yaş aralığına göre yaşamını bir bütün olarak düşündüğünde mutlu olma düzeyinin dağılımı.....	111
Tablo 3.1.29 :Yaş aralığına göre yaşamını bir bütün olarak düşündüğünde mutlu olma düzeyinin ilişki testi	111
Tablo 3.1.30: 15 yaşına kadar en uzun süre yaşadığı yerleşim yerine göre yaşamını bir bütün olarak düşündüğünde mutlu olma düzeyinin dağılımı.....	112
Tablo 3.1.31: 15 yaşına kadar en uzun süre yaşadığı yerleşim yerine göre yaşamını bir bütün olarak düşündüğünde mutlu olma düzeyinin ilişki testi	113
Tablo 3.1.32: Mezun olunan lise türüne göre yaşamını bir bütün olarak düşündüğünde mutlu olma düzeyinin dağılımı	113
Tablo 3.1.33: Mezun olunan lise türü ile yaşamını bir bütün olarak düşündüğünde mutlu olma düzeyi arasındaki ilişki testi.....	115
Tablo 3.1.34: Bir genç olarak öncelikli taleplerinin dağılımı	115
Tablo 3.1.35: Kendisini tanımlama biçimi dağılımı	115
Tablo 3.1.36: Yaşam biçimini ve hayata bakış açısını şekillendiren şey/şeylerin dağılımı	116
Tablo 3.1.37: Bir genç olarak belirtilen konuların hayatında ne derece önemli olma durumunun dağılımı	116
Tablo 3.1.38: Günümüz toplumunda gençlerin rolünün ne olması gerektiğinin dağılımı	120
Tablo 3.1.39: Üniversite sürecinde boş zamanlarını değerlendirme durumunun dağılımı	120
Tablo 3.1.40: Aileyi tanımlama biçimlerinin dağılımı.....	121
Tablo 3.1.41: Hanesinde kendisiyle birlikte yaşayan büyükanne, büyükbaba vb. gibi aile büyüklerinin olma durumunun dağılımı.....	122
Tablo 3.1.42: Belirtilen aile üyelerinin yetişmede üzerindeki etkiyi değerlendirme durumunun dağılımı	122
Tablo 3.1.43: Belirtilen konularda aileye (anne-baba ve büyükler) kıyasla ne kadar farklı olduğunu belirtme durumunun dağılımı.....	124

Tablo 3.1.44: Çevresindeki insanlarla en çok anlaşmazlığa düştüğü konu dağılımı	126
Tablo 3.1.45: Cinsiyete göre çevresindeki insanlarla en çok anlaşmazlığa düştüğü konuların dağılımı	127
Tablo 3.1.46: Cinsiyet ile çevresindeki insanlarla en çok anlaşmazlığa düştüğü konuların ilişki testi	127
Tablo 3.1.47: Yaş aralığına göre çevresindeki insanlarla en çok sorun yaşadığı konuların dağılımı	128
Tablo 3.1.48: Yaş aralığı ile çevresindeki insanlarla en çok anlaşmazlığa düştüğü konuların ilişki testi	129
Tablo 3.1.49: Mezun olunan lise türüne göre çevresindeki insanlarla en çok sorun yaşadığı konuların dağılımı	129
Tablo 3.1.50: Mezun olunan lise türü ile çevresindeki insanlarla en çok anlaşmazlığa düştüğü konuların ilişki testi	130
Tablo 3.1.51: Farklı olduğu hususlar veya yaşam tercihleri değiştiğinde ailenin yaklaşım durumunun dağılımı	130
Tablo 3.1.52: Cinsiyete göre farklı olduğu hususlarda veya yaşamındaki tercihlerin değişiminde ailenin genel olarak yaklaşımının fark testi	131
Tablo 3.1.53: Yaş aralığına göre farklı olduğu hususlarda veya yaşamındaki tercihlerin değişiminde ailenin genel olarak yaklaşımının fark testi	131
Tablo 3.1.54: En uzun süre yaşadığı yerleşim birimine göre farklı olduğu hususlarda veya yaşamındaki tercihlerin değişiminde ailenin genel olarak yaklaşımının fark testi	132
Tablo 3.1.55: Bir genç olarak din ile ilişkisini tanımlama biçiminin dağılımı	132
Tablo 3.1.56: Dini yaşam ve ibadet hususunda belirtilen konuları gerçekleştirme sıklığının dağılımı	133
Tablo 3.1.57: Dini yaşam ve ibadet hususunda belirtilen konuları gerçekleştirme sıklığının betimleyici istatistikleri	136
Tablo 3.1.58: Dini yaşam ve ibadet hususunda belirtilen konuları gerçekleştirme sıklığının KMO ve Bartlett Testi	137
Tablo 3.1.59: Dini yaşam ve ibadet hususunda belirtilen konuları gerçekleştirme sıklığının toplam açıklanan varyansı	138
Tablo 3.1.60: Dini yaşam ve ibadet hususunda belirtilen konuları gerçekleştirme sıklığının döndürülmüş bileşen matrisi	138

Tablo 3.1.61: Dini yaşam ve ibadet hususunda belirtilen konuları gerçekleştirme sıklığında ortaya çıkan faktörlerin güvenilirlik analizi	141
Tablo 3.1.62: Kendisini siyasi düşünce olarak tanımlama biçimlerinin dağılımı....	141
Tablo 3.1.63: Ailesini siyasi düşünce olarak tanımlama biçimlerinin dağılımı.....	142
Tablo 3.1.64: Ülkenin en önemli bulunduğu probleminin dağılımı	142
Tablo 3.2.1: Kendisini bir sivil toplum kuruluşuna ait hissetme durumunun dağılımı	149
Tablo 3.2.2: Cinsiyete göre kendini bir sivil toplum kuruluşuna ait hissetme durumunun dağılımı	149
Tablo 3.2.3: Yaş aralığına göre kendini bir sivil toplum kuruluşuna ait hissetme durumunun dağılımı	150
Tablo 3.2.4: 15 yaşına kadar en uzun süre yaşadığı yerleşim yerine göre kendini bir sivil toplum kuruluşuna ait hissetme durumunun dağılımı	150
Tablo 3.2.5: Gençlerin gelişimi konusunda sivil toplum kuruluşlarına düştüğü düşünülen görevlerin dağılımı.....	151
Tablo 3.2.6: Dâhil olduğu STK ile tanışma biçiminin/üyelik vesilesinin dağılımı .	151
Tablo 3.2.7: Dâhil olduğu STK ile tanışma biçimini/üyelik vesilesinin diğer dağılımı	152
Tablo 3.2.8: Cinsiyete göre dâhil olduğu STK ile tanışma biçimi/vesile kaynağının dağılımı	152
Tablo 3.2.9: Yaş aralığına göre dâhil olduğu STK ile tanışma biçimi/vesile kaynağının dağılımı	153
Tablo 3.2.10: 15 yaşına kadar en uzun süre yaşadığı yerleşim yerine göre dâhil olduğu STK ile tanışma biçimi/vesile kaynağının dağılımı	154
Tablo 3.2.11: Dâhil olduğu STK ile tanışma biçimi/vesile kaynağına göre kendini bir sivil toplum kuruluşuna ait hissetme durumunun dağılımı	154
Tablo 3.2.12: Dâhil olduğu STK ile tanışma biçimi/vesile kaynağına göre kendini bir sivil toplum kuruluşuna ait hissetme durumunun fark testi	155
Tablo 3.2.13: Dâhil olduğu STK'nın iş, çalışma, hizmet ve faaliyetlerine harcanılan zaman dağılımı	156
Tablo 3.2.14: Dâhil olduğu STK ile tanışma biçimi/vesile kaynağına göre dâhil olduğu STK'nın iş, çalışma, hizmet ve faaliyetlerine ayırdığı zamanın dağılımı	156

Tablo 3.2.15: Dâhil olduğu STK ile tanışma biçimi/vesile kaynağına göre dâhil olduğu STK'nın iş, çalışma, hizmet ve faaliyetlerine ayırdığı zamanın fark testi	157
Tablo 3.2.16: Dâhil olduğu STK'nın hizmetlerinden faydalanma sıklığının dağılımı	158
Tablo 3.2.17: Cinsiyete göre STK hizmetlerinden yararlanma sıklığının dağılımı .	159
Tablo 3.2.18: Yaş aralığına göre STK hizmetlerinden yararlanma sıklığının dağılımı	159
Tablo 3.2.19: Gençlerin gelişimi konusunda STK'lara düşen görevlere göre STK hizmetlerinden yararlanma sıklığının dağılımı	160
Tablo 3.2.20: Dâhil olduğu STK çalışmalarına katkıda bulunma sıklığının dağılımı	161
Tablo 3.2.21: Sahip olduğu kimlik üzerinde belirtilen değişkenlerin etkili olma durumunun dağılımı	162
Tablo 3.2.22: Dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirmek konusunda, içerisinde bulunduğu sivil toplum kuruluşunun etkisinin dağılımı	163
Tablo 3.2.23: Cinsiyete göre dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirmek konusunda, içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşunun etkili olma durumunun dağılımı.....	164
Tablo 3.2.24: Cinsiyet ile dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirmek konusunda, içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşunun etkili olma durumu arasındaki ilişki testi	164
Tablo 3.2.25: Yaş aralığına göre dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirmek konusunda, içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşunun etkili olma durumunun dağılımı	165
Tablo 3.2.26: Yaş aralığına göre dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirmek konusunda, içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşunun etkili olma durumunun dağılımı	165
Tablo 3.2.27: 15 yaşına kadar en uzun süre yaşadığı yerleşim yerine göre dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirmek konusunda, içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşunun etkili olma durumunun dağılımı.....	166
Tablo 3.2.28: 15 yaşına kadar en uzun süre yaşadığı yerleşim yeri ile dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirmek konusunda, içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşunun etkili olma durumu arasındaki ilişki testi	167

Tablo 3.2.29: Dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirmek konusunda, içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşunun etkili olma durumunun multinominal lojistik regresyon analizi için hücre işlem özeti	167
Tablo 3.2.30: Dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirmek konusunda, içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşunun etkili olma durumunun multinominal lojistik regresyon analizi için model uygunluğu bilgisi	168
Tablo 3.2.31: Dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirmek konusunda, içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşunun etkili olma durumunun multinominal lojistik regresyon analizi için model uygunluğu bilgisi	169
Tablo 3.2.32: Dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirmek konusunda, içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşunun etkili olma durumunun multinominal lojistik regresyon analizi için yalancı R-kare	169
Tablo 3.2.33: Dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirmek konusunda, içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşunun etkili olma durumunun multinominal lojistik regresyon analizi için olabilirlik oran testleri.....	170
Tablo 3.2.34: STK hizmetlerinden yararlanma sıklığına göre dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirme konusunda, içinde bulunduğu STK'ların etkili olma durumunun fark testi	170
Tablo 3.3.1: Belirtilen önermelere katılma durumunun dağılımı	175
Tablo 3.3.2: Belirtilen önermelere katılma düzeyinin dağılımı	178
Tablo 3.3.3: Belirtilen önermelere katılma durumunun dağılımı	180
Tablo 3.3.4: Siyasi görüşünün oluşmasında mensubu olduğu STK'nın dünya görüşünün etkili olma durumunun dağılımı.....	182
Tablo 3.3.5: Cinsiyete göre siyasi görüşünün oluşmasında mensubu olduğu STK'nın dünya görüşünün etkili olma durumunun fark testi	183
Tablo 3.3.6: Yaş aralığına göre siyasi görüşünün oluşmasında mensubu olduğu STK'nın dünya görüşünün etkili olma durumunun fark testi	183
Tablo 3.3.7: 15 yaşına kadar en uzun süre yaşadığı yerleşim yerine göre siyasi görüşünün oluşmasında mensubu olduğu STK'nın dünya görüşünün etkili olma durumunun fark testi	184
Tablo 3.3.8: "Kendimi siyasi ve politik görüşlerimle tanımlarım." önermesine katılma durumuna göre siyasi görüşünün oluşmasında mensubu olduğu STK'nın dünya görüşünün etkili olma durumunun fark testi	184

Tablo 3.3.9: STK hizmetlerinden yararlanma sıklığına göre siyasi görüşünün oluşumunda mensubu olduğu STK'nın dünya görüşünün etkili olma durumunun fark testi	185
---	-----

KISALTMALAR

AK PARTİ	: Adalet ve Kalkınma Partisi
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
İYC	: İlim Yayma Cemiyeti
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
SEKAM	: Sosyal Ekonomik ve Kültürel Araştırmalar Merkezi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TAYA	: Türkiye Aile Yapısı Araştırması
TESEV	: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
TÜGVA	: Türkiye Gençlik Vakfı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Ülkemizde Sivil Toplum Kuruluşlarının gelişimine göz atıldığında, demokratik sistemin önemli unsurlarından olan bu müesseselerin, başlangıçtan bugüne toplumun gelişiminde önemli roller üstlendiği gözlenmektedir. Muhtelif sosyal hizmet sahalarında faaliyette olan bu sivil toplum teşkilatlarının gönüllülük esasına göre hizmette bulunduğu, bugün en yaygın şekliyle dernek ve vakıf tüzel kişiliği ile hizmetlerini yürüttüğü, toplum için çok faydalı ve öncü çalışmalarda yer aldığı bilinmektedir. Şimdiye kadar ihdas edilen STK'ların çoğunun sosyal ve hayır amaçlı kurulduğu tespit edilmiştir (DPT, 2001: 36-37). Öte yandan siyaset sosyolojisi bağlamında “baskı grupları” içinde değerlendirilen STK'lar, iktidar mücadelesine girmeden siyasi kararları etkilemeye yönelik faaliyetlere girişebilmektedirler. Bir baskı grubu olarak bu yapıların üyelerinin, ortak çıkarları olan bir toplululuğu idrak etmeleri ana özelliklerindedir. Bu meyanda baskı grubunu; amacı iktidarı ele geçirmek olmamakla birlikte, ortak ideal ve gayeleri doğrultusunda, siyasi kararları etkilemeye dönük faaliyette bulunan topluluklar olarak tarif etmemiz mümkündür (Tatar, 1997: 85). Hayır amaçlı kurulan, tanımlama ve tasnif tartışmalarına tezimizin kavramsal ve kuramsal bölümünde geniş yer verdiğimiz İslamî STK'ların hizmet sahalarından birinin de üniversite öğrenci faaliyetleri olduğu bilinmektedir. Başta öğrenci yurtlarında barınanlar olmak üzere, bu STK'ların eğitim faaliyet ve programlarına ve diğer gönüllü çalışmalarına birçok üniversite öğrencisi iştirak etmektedir. Söz konusu STK'ların gerek sosyal mekânlarında, gerek söylem ve eylemlerinde üniversite öğrencilerinin kimlik oluşumlarında rol sahibi oldukları görülmektedir.

Özellikle 1980'li senelerde dünyada meydana gelen köklü ve etkin değişimler tesirini Türkiye'de de hissettirmiştir. Bu süreçte bireyleri, ülkenin toplumsal ve ekonomik sahnesine çıkarmak, onların kabiliyetlerinin ve teşebbüslerinin önünü açmak amacıyla teknolojik, ekonomik, sosyal, kültürel, felsefî ve tarihî alanlarda ciddi toplumsal değişimler yaşanmıştır. Bütün bu sosyal değişimlerle birlikte değişik yaşam tarzları ve kimlik eğilimleri ortaya çıkmıştır. 1990'lı senelerde serbest piyasa ve

liberalleşme hamlelerinin getirdiği pratiklerle, bireyselleşme ve evrenselleşme yönünde eğilimler artmıştır. Güçlü olma, eğlence, haz, para, kalite, kolaycılık, kullanışlılık, konfor ve karizma bu yılların artan değerleri olarak tanımlanabilir.

Üniversite eğitimi ve bu eğitim sürecinde geçen zamanlar gençler için çok önemlidir. Genç, bu dönemde kimliğini kazanma sürecini yaşamaktadır. Aynı şekilde bu dönemde gencin sosyal-kültürel çevreyi algılamasında, olayları değerlendirmesinde, zamanının ve faaliyetlerinin önemli bir bölümünü alan STK'lar bünyesindeki yurtlar ve diğer merkezlerdeki yaşantısı da etkili olmaktadır. Üniversite yaşamında kişisel, toplumsal ve kültürel deneyimlerdeki bu gelişmeler, bireylerin kimlik oluşumlarında da farklılıklara ve değişimlere neden olabilmektedir.

İslamî STK'lar gerek söylemleri, gerek ortaya koydukları vizyon ve faaliyetlerle yurtlarında bulunan üniversiteli öğrencilere bir kimlik inşa etmeye çalışmaktadır. Bu durum açık niyetlerle ortaya konulduğu gibi, bazen ikincil amaç ve gayelerle de gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu çalışmada, İslami STK'ların yükseköğrenim yurtlarındaki üniversite öğrencilerinin buralarda edindikleri bilgi, kültür ve dinî davranış biçimleri ve tutumlarını gündelik yaşamın merkezine koyarak kimliklerini yeniden mi oluşturdukları ya da var olan kimlik anlayışlarına ekler mi yaptıkları ya da söz konusu inşa süreçlerine kayıtsız mı kaldıkları anlaşılmaya çalışılmıştır. Bütün bunlardan hareketle İstanbul örneğinde İlim Yayma Cemiyeti (İYC), Ensar Vakfı ve Türkiye Gençlik Vakfı (TÜGVA) yükseköğrenim öğrenci yurtlarında barınan öğrencilerin kimlik oluşumunda söz konusu STK'ların rolü araştırılmaya çalışılmıştır. Konunun daha iyi anlaşılması için kavramsal ve teorik çerçevede “gençlik dönemi”, “kimlik oluşumu ve türevleri”, “sosyalleşme”, “yapısal sembolik etkileşim içinde kimlik vurguları”, “sosyal kimlik teorisi”, “dini kimlik, kolektif/kültürel kimlik” gibi kavramların merceğinden konuya bakılmaya çalışılmıştır. Öte yandan “bir kimlik inşa aracı olarak toplumsal gruplar” ve “İslamî sivil toplum kuruluşları: tanımlama ve tasnif tartışmaları” irdelenmeye çalışılmıştır. Ayrıca söz konusu STK'larla ilgili doküman analizi yapılmıştır. Web siteleri, bülten ve broşürler, kılavuzlar elde edilmiş ve incelenmiştir. STK'ların kimlik inşasına dair söylem ve eylemleri tespit edilerek yorumlanmıştır.

1.1. Tezin Konusu ve Sorunsalı

Bu araştırma, “İslami STK” kavramı içinde tanım ve tasnife tabi tutulan ve Türkiye

genelinde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarından hizmet alan üniversiteli gençlerin kimlik oluşumunda, bu kurumların ilke ve değerleri ile faaliyetlerinin rolü ve etkisini incelemeye çalışmaktadır.

Bu kapsamda araştırma örneklemini içerisinde yer alacak olan ve İslamî STK olarak tanımladığımız İlim Yayma Cemiyeti, Ensar Vakfı ve Türkiye Gençlik Vakfı'nın İstanbul'daki yükseköğrenim öğrenci yurtlarında kalan üniversite öğrencilerinin kimlik oluşumunda söz konusu STK'ların rolünün olup olmadığı araştırılacaktır. Tez çalışması, üniversite öğrencilerinin kimlik örüntülerini anlamaya çalışmakta ve söz konusu STK'lar ile gençlik kimliği oluşumu arasındaki bağlantı noktalarını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Kimlik oluşumu süreci çok yönlü ve dinamik bir süreçtir. Kimlik oluşum sürecinde rolü olan birçok unsur vardır. Ancak bu çalışmada üniversite gençliğinin kimlik oluşumunda İslami STK'ların rolü anlaşılmasına çalışılacaktır. Bu tezde aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır:

1. İslamî STK'lara mensup veya bu kurumların hizmetlerinden yararlanan üniversite öğrencilerinin profili nasıldır ve kendilerini nasıl tanımlıyorlar?
2. İslamî STK'ların yükseköğrenim yurtlarında kalan üniversiteli genç öğrencilerinin kimlik örüntüleri ile İslami STK'ların söylem ve faaliyetleri arasında bir ilişki var mıdır?
3. Üniversite öğrencilerinin yaşam biçimi, din, inanç, değerler, politik yaklaşım vb. konular üzerinde mensubu oldukları İslamî STK'ların çalışma ve hizmetlerinin etkisi nedir?

Tezin birinci sorusu muhtelif kimlik örüntüleri içerisinde öğrencilerin kendilerini nasıl tanımladıklarına odaklanmaktadır. Uygulanan anket ile öğrencilerin demografik ve sosyo-ekonomik durumları, dijital mecra ve sosyal medya kullanımları, yaşam tercihi ve gelecek beklentileri, aile yapısı ve çevre ilişkileri, inanç ve değerleri ile politik yaklaşımları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bütün kimlik oluşturuvcu değişkenlerin ışığında elde ne olduğu bu sorunun cevabıdır.

Tezin ele aldığı ikinci soru, çalışmada İslami STK olarak tanımlanan İlim Yayma Cemiyeti, Ensar Vakfı ve Türkiye Gençlik Vakfı'nın kurumlarındaki söylem ve faaliyetlere dair bir cevap arayışıdır. Bu kurumlarda öğrencilerin yaşam tercihlerini,

aile ilişkilerini, inanç ve değerlerini, dini tutum ve davranışlarını, siyasal tercihlerini, toplumsal muhayyilelerini, uyum çatışma ve sentez vb. tutumlarını şekillendirebilecek neler yapılmaktadır? Söz konusu kurumların görsel, yazılı doküman ve materyalleri, bize neler söylemektedir? Bu sorunun cevabı söz konusu STK'ların ayrıntılı olarak ele alındığı kavramsal ve kuramsal bölüm içinde de soruşturulmakla birlikte anket sorularının bazı cevapları ile de bu ilişki anlaşılmasına çalışılmıştır.

Tezin üçüncü sorusu öğrencilerin kimlik örüntüleri ile söz konusu STK'ların söylem ve eylemleri arasında bir ilişkinin söz konusu olup olmadığına, kimlikler inşa edilirken STK'ların rolünün olup olmadığına cevap aramaktadır. STK'lar istedik yönde her alanda, kendi vizyon ve eğitim felsefelerine yönelik bir rol etkisine sahip midir? Gençlerin kimlik örüntüleri içerisinde en çok hangi alana etkileri söz konusudur? Gençler hangi kimlik alanlarında bu STK'ların aksi yönünde hareket etmektedir?

1.2. Tezin Önemi ve Özgün Değeri

Günümüz toplum ilişkileri perspektifinde genç bireylerin kimliklerini nasıl inşa ettiklerine tekrar dönüp bakmak önemli görülmektedir. Gençlere dair yerinde tespitler yapmak, onlara verilecek ve onlardan alınacak hizmetlerin neler olabileceğini masaya yatırmak, gençlerin 'kayıtlı' sınıflandırmalardan müstakil olarak 'kim' olduklarını göstererek kabil olabilmektedir.

İslamî STK'lar bünyesinde bulunan üniversite öğrencilerinin deneyimleri, yaşantıları ve bu kontekste kimlik oluşumlarına yoğunlaşan çözümler sınırlıdır. Üstelik hareketli olan toplum yapımızda bu olgunun sürekli değişiklik gösterebileceği gerçeğiyle her zaman araştırılmaya muhtaç olduğu görülecektir. Bu çalışmada İslamî STK'lar bünyesindeki üniversite öğrencilerinin kimlik oluşumları, söz konusu STK'lar ekseninde; bu yapılarla kurulan etkileşim biçimleri ışığında incelenecektir.

Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin kimlik oluşumu ile bünyesinde buldukları İslamî STK'ların özellikleri arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. Tez, İslami STK'ların öğrenciler üzerindeki etkisini, kimlik oluşumu bağlamında ortaya koyarak anlamaya çalışmaktadır. Çalışmanın, kimlik oluşumu arayışları için nicel ve nitel çalışmalara ön bilgiler ve araştırma olması umulmaktadır.

Bu çalışmanın inceleme alanı olarak İslamî STK'lardaki üniversite öğrencilerinin seçilmiş olmasının yanında, alt orta sosyo-ekonomik örneklem içermesinin de önemli olduğu düşünülmektedir. Üniversite öğrencileri hakkında yapılan çalışmaların büyük

bölümünde, İslamî STK'lar bünyesinde olmak tercih edilen bir durum değildir. Üzerine odaklanılan kavramların genç bireyler için anlamlarını doğru çözümlmek için, toplumların değişik grupları üzerinde de etüt edilmesi gerekmektedir. Bu çalışmanın Türkiye’de sivil toplum, sivil eğitim, grup dinamikleri, dindar üniversite gençliği gibi konularda analiz yapacaklar için önemli bir veri sunması ve bilhassa Türkiye’de gençler hakkında yapılan araştırmalara katkı sunacağı düşünülmektedir. Öte yandan dindar gençler üzerine pek çok toplumsal söylem üretilmekle birlikte, spekülasyonlardan uzak bilimsel bilgiye ihtiyaç vardır. Bundan dolayı gençlik çalışmaları yapılmalı ve kamuoyu bu doğrultuda aydınlatılmalıdır. Bu tez çalışmasında da belli bir bakış açısı ve sınırlı bir alanla gençliğin kamuoyunda tartışılan yönlerine ışık tutacak önemli analizler yapılmakta ve çeşitli bulgulara ulaşılmaya çalışılmaktadır. Gençlerin yaşadıklarını gözlemlemek ve daha ayrıntılı incelemeler yapmak için önemli araçlar sunulmaktadır.

1.3. Literatül Analizi

Gençlik, üniversite gençliği, gençlerde kimlik oluşumu, kimlik inşası ve gelişimi gibi konularda yeterli sayıda yayın ve kaynak bulma güçlüğü göz önündedir. Bizim tez konumuzla alakalı doğrudan neredeyse hiçbir çalışma bulunmamaktadır. Gençlikle alakalı, Mahmut Tezcan’ın 1991 yılında yayınladığı “Gençlik Sosyolojisi Yazıları” dikkate değerdir. “Yerleşim birimlerine göre gençlik”, “okuyan gençlik”, “çalışan gençlik”, “gençlik alt kültürleri”, “gençlik ve siyaset”, “gençlik ve din”, “cinsellik ve gençlik”, “kuşaklar arası çatışmalar”, “yönetime katılma ve gençlik” (Tezcan, 1991) gibi konuların ele alındığı çalışma yazıldığı dönem göz önüne alındığında öneme haizdir. İbrahim Armağan tarafından 2004 yılında hazırlanan “Gençlik Gözüyle Gençlik 21. Yüzyıl Eşiğinde Türkiye Gençliği” (Armağan, 2004) adlı çalışma, 1979 ila 2004 yılları arasında gençliğin sosyal durumu ve konumu, problemleri, değerlerindeki değişimler ile birlikte yazarın tavsiyelerini de içermektedir. 1990’lı yıllarda üniversite gençliği üzerine yapılan iki çalışmayı da burada zikredebiliriz. Vehbi Bayhan tarafından 1995 yılında doktora tezi olarak hazırlanan ve 1997 yılında Kültür Bakanlığı Yayınları tarafından basılan “Üniversite Gençliğinde Anomi ve Yabancılaşma” başlıklı çalışma, toplumsal yapının önemli bir parçası olan üniversiteli gençlerin “anomi ve yabancılaşma” şeklindeki davranışlarının toplumsal nedenlerine odaklanmaktadır (Bayhan, 1997). Selahattin Özyurt ve Sait Doğan tarafından teorik ve uygulamalı olarak hazırlanan “Gençlik Problemleri Açısından Üniversite Gençliği”

adlı çalışma da üniversite gençliğini konu edinmesi açısından burada zikredilmelidir. Çalışma, gençliğin genel problemlerine ek olarak üniversite gençliğinin öteki başka problemlerini de dile getirmektedir. Üniversiteli gençlerin dikkat çeken bazı problemleri şu şekilde sıralanmaktadır: “hızlı sosyal değişme sonucu değer yargısı oluşturamama, kimlik problemi, kuşaklar arası çatışmalar, anomi, gelecek problemleri, yabancılaşma vd.” (Özyurt & Doğan, 2002).

Bazı bağımsız kuruluşlar ve merkezler tarafından yapılan gençlik araştırmalarını yapıldıkları zamanlarda kamuoyu oluşturmaları ve ses getirmeleri açısından burada zikretmeye değer buluyorum. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV) ile Sosyal Ekonomik ve Kültürel Araştırmalar Merkezi (SEKAM) tarafından yapılan araştırmalar bu kabilden sayılabilir.

TESEV için İnci Erdem Artan ve arkadaşları tarafından 2005 yılında hazırlanan, “Üniversite Gençliği Değerler Araştırması” kayda değer bir çalışmayı oluşturmaktadır. Gençlerde değerlerin oluşmasında rol oynayan kişileri belirleyerek, değişmekte olan değerlerin neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Öte yandan değerlerin oluşmasında yaşanan yerlerle, öğrenim görülen üniversite ve fakültelerin ne gibi farklılıklar ortaya çıkardığı araştırma konusu edilmiştir (Erdem Artan vd., 2005).

SEKAM tarafından 2016 yılında hazırlanan, “Üniversite Öğrencilerinin Hayat Tarzı ve Toplumsal Değerler” araştırması Celalettin Vatandaş ve arkadaşları tarafından hazırlanmıştır. Üniversite öğrencilerinin dini, siyasi ve ideolojik kimlikleri açısından gösterdikleri ile gerçekte yaşadıkları ortaya konularak, aradaki farklara dikkat çekilmesi kayda değerdir (Vatandaş vd., 2016).

Tezimize konu edindiğimiz kimlik örüntülerinden dini kimlikle alakalı olarak, Naci Kula'nın “Kimlik ve Din” adlı çalışmasını zikretmekte fayda vardır. Ergenlik dönemi gençlerinde din-kimlik ilişkisini inceleyen Kula, araştırmasında dinin gençlerin kimliği üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu tesbitiyle, din ile kimlik arasında karşılıklı bir ilişki bulunduğu sonucuna ulaşmıştır (Kula, 2001).

Üniversitelerde hazırlanan tezlerde; üniversite gençliği, gençlik ve kimlik, kimlik oluşumu ve gelişimi, gençlerin kimlik oluşumunda ve gelişiminde sosyal çevrenin etkisi vb. konularda sınırlı tez ve yayın bulunmaktadır. Burada konumuzla alakalı bazı dikkate değer tezleri zikretmekte fayda görülmüştür.

Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı'nda 2011 yılında Serdal Fidan tarafından hazırlanan, "Küreselleşme Sürecinde Türkiye'de Gençliğin Kimlik Algısı (Üniversite Gençliği Üzerine Bir Araştırma)" başlıklı doktora tezi üniversite gençliği ve kimlik konusunda önemli bulgular içermektedir. Teze göre, küreselleşme sürecinde Türkiye'de üniversite öğrencileri kendilerini kültürel kimlikleri ile ifade etmektedirler. Üniversiteli gençlerin kimlikleri üzerindeki başat unsurlar aile, din ve sosyal - kültürel çevredir. Bu durum aynı zamanda ötekileştirmeye karşı bir mukavemet de oluşturmaktadır. Araştırmanın ortaya koyduğu sonuçlardan biri de yerel, etnik kimlik algı yerine ulusal, millî kimlik algısının üniversiteli gençlere hâkim olduğudur (Fidan, 2011). Habibe Öngören tarafından hazırlanan doktora tezi de Serdal Fidan'ın tezi gibi küresel kültürün etkilerini incelemektedir. "Küresel Kültürün Kimlik Dönüşümlerine Etkileri: Üniversiteli Gençler Araştırması" başlıklı doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı'nda hazırlanmıştır. Tez, "küresel değerler karşısında gençlerin, küresel farklılaştırıcı veya küresel benzeştirici değerlerle kimliklerini nasıl tanımladıklarına" yoğunlaşmaktadır (Öngören, 2005).

İlkay Demir tarafından 2007 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı'nda doktora tezi olarak hazırlanan "Gençlerin Kimlik Yapıları: Farklı Yerellikler Ekseninde Nitel Bir İnceleme" fenomenolojik yöntem ve odak grup çalışması ile ortaya konmuştur. Araştırmaya konu olan gençlerin kimliklerini yaşadıkları sosyal çevre ortamında nasıl inşa ettikleri ve şekillendirdiklerine odaklanılmıştır. Çalışma, farklı yerleşim yerlerindeki gençlerin muhtelif kimlik örüntülerine dair anlatılarındaki anlamlar vasıtasıyla, kimlik oluşumundaki süreçleri tanımlamaya çalışmaktadır (Demir, 2007).

Gözde Özdikmenli Demir tarafından Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı'nda 2009 yılında hazırlanan "Üniversite Öğrencilerinin Kimlik Gelişiminde Sosyal ve Kimlik Sermayelerinin Rolü" başlıklı doktora tezi üniversiteli öğrenciler ve kimlik gelişimi bağlamında hazırlanan tezlerden biridir. 985 üniversite öğrencisinden toplanan verilerle, üniversite öğrencilerinin hali hazırda sahip oldukları sosyal sermayelerinin, kimlik sermayelerini artırıp zenginleştirdiği ortaya konulmuştur. Bu durumun yetişkinliğe katkı sağlayarak, toplumsal kimliği de olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Özdikmenli Demir, 2009).

Zeynep Türkkkan tarafından Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Din Psikolojisi Bilim Dalı'nda 2011 yılında hazırlanan "Kimliğin Oluşumunda ve Korunmasında Dinin Rolü" başlıklı yüksek lisans tezi dinin kimlik oluşumunda önemli bir yere sahip olduğunu ortaya koymuştur. Teze göre din kimliğin korunmasında olumlu bir etki sergilemektedir. Din müessesesi, ferde bir anlam dünyası ile birlikte değerler hiyerarşisi de sunarak "referans noktası" olmaktadır (Türkkkan, 2011).

Yine Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri (Din Sosyolojisi) Anabilim Dalı'nda Filiz Orhan tarafından hazırlanan, "Ergenlerin Dini Kimlik Kazanmalarına Sosyal Öğrenmenin Etkisi" başlıklı yüksek lisans tezinde "sosyal öğrenme kuramında da dillendirilen, fertlerin sosyal çevrelerini ve rol model olarak gördükleri diğerlerinin tutum ve davranışlarını kendilerine katma yönünde eğilimli oldukları" ortaya konmuştur. Bu meyanda araştırma, dini kimliğin de sosyal olarak öğrenildiğini savunmaktadır (Orhan, 2014).

"Bir Özneleşme Örneği Olarak İstanbul'da Dindar Üniversite Gençliği" doktora tezini, Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Genel Sosyoloji ve Metodoloji Programı'nda 2010 yılında tamamlayan Özlem Avcı, araştırmasını 2020 yılında, "İstanbul'da Dindar Üniversite Gençliği İki Dünya Arasında" adıyla kitap olarak da yayınlamıştır. Özlem Avcı, varoluşsal bir süreç içerisinde olan diye tanımladığı dindar bireyleri, "iktidar karşısında hem ona tabi, hem de onu aşmaya çalışan, sürekli kendini yenileyen ve dönüştüren" diye tanımlamaktadır. Avcı, iktidar ile bir taraftan ilahi gücü, bir taraftan da insanın nefisini kastettiğini belirtirken, bir tarafta da dindar bireylerin mensup oldukları dini grupları, öte yandan kendi dışındaki dini grupları kastetmektedir. Dolayısıyla dindar bireyler ortaya koydukları yaşam pratikleri ve sembollerle kendini yeniden inşa eden bir "özne" durumundadırlar (Avcı, 2010).

Mustafa Altunoğlu'nun 2009 yılında Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset ve ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı'nda hazırladığı doktora tezini de "kimlik inşası"na referansla burada anmak yerinde olacaktır. "Kimlik'in Modern İnşâı, Kimlik Politikaları ve Türkiye'de Kimlik Tartışmaları" başlığını taşıyan tez, "kimliğin ne olduğuna, nasıl inşa edildiğine, faillerine, gücüne, sosyal ve siyasal hayattaki tezahürlerine, kişisel, sosyal ve kolektif veçhelerine dair bir soruşturma" sunmaktadır.

“Kimlik Duygusunun Kazanılması Açısından Ergenlerin, Genç Yetişkinlerin ve Yetişkinlerin Karşılaştırılması” başlıklı doktora tezi 1997 yılında Süreyya Köker tarafından, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı’nda hazırlanmıştır. Kimlik duygusunun ve kazanımının yaş ile değişimini incelemektedir (Köker, 1997).

“Üniversite Öğrencilerinde Siyasal Kimlik” başlıklı doktora tezi, 2010 yılında Özgür Güldü tarafından, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji (Sosyal Psikoloji) Anabilim Dalı’nda hazırlanmıştır. Tez çalışması, milliyetçi, muhafazakâr, sosyal demokrat ve sosyalist siyasi kimliklere haiz üniversite öğrencilerinin, “toplumsal ve siyasi bağlam, kişilik özellikleri, değerler ve siyasi katılım düzeyleri açısından farklılaşp, farklılaşmadıklarını belirlemeye çalışmaktadır” (Güldü, 2010).

İbrahim Daşkiran tarafından 2009 yılında, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı’nda hazırlanan, “yüksek lisans tezini bizzat “kimlik oluşumu” terkiğini içerdiği için burada anmakta fayda görüyorum. “Gençliğin Kimlik Oluşumunda Din, Aile ve Medyanın Etkisi: Kahramanmaraş Lise Gençliği Üzerine Bir Araştırma” başlığı taşıyan tez aile, din ve popüler kültür de üreten medyanın liseli gençlerin kimlik oluşumunda yönlendirici bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Daşkiran, 2009).

1.4. Tezin Araştırma Yöntemi

Araştırmanın teorik kısmında örneklem olarak seçilen üç İslamî STK’nın doküman analizi gerçekleştirilmiştir. Bu dokümanlar çeşitli yazılı belgeler, broşürler, bültenler ve kılavuzlardan ibarettir. Web siteleri de doküman analizine konu edinilmiştir. Doküman analizi basılı ve elektronik (internet erişimli) materyallerin incelenmesi ve değerlendirilmesi sürecidir. Belgesel tarama olarak da adlandırılan doküman analizi, “belli bir amaca yönelik olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsamaktadır” (Sak, Şendil & Nas, 2021:230).

Araştırmada nicel yöntem kullanılarak, anket veri toplama tekniği ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kullanılacak veri toplama aracı, ilgili araştırma literatürü (Çekmeköy Belediyesi, 2021), (TGSP, 2018), (Başakşehir Belediyesi, 2019), (TÜGPA, 2016, 2019, 2022), (SODEV, 2020), (MetroPOLL, 2013), (TAYA, 2006, 2011, 2016, 2021), (KONDA, 2011) ve araştırmanın temel varsayımları

çerçevesinde oluşturulan soru kümelerini içerecek biçimde araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Yanı sıra yukarıda belirtilen gençlik araştırmalarında yer alan ve Çekmeköy Belediyesi için gerçekleştirilen araştırma ölçeğinde güncellenerek kullanılan ve aşağıda yer verilen bazı sorular, araştırma için hazırlanan anket formunda doğrudan kullanılmıştır:

- Yerleşim alanlarından hangisi, sizin 15 yaşına kadar en uzun süre yaşadığınız yerleşim yerini en iyi ifade eder?
- İnterneti hangi amaçlar için kullanıyorsunuz?
- Dijital iletişim araçları veya uygulamalarını hangi sıklıkta kullanıyorsunuz?
- Sosyal medya mecralarını daha çok hangi amaçla kullanıyorsunuz?
- Yaşamınızı bir bütün olarak düşündüğünüzde ne kadar mutlusunuz?
- Günümüz toplumunda gençlerin rolü sizce ne olmalıdır?
- Ailenize (anne-baba ve büyükleriniz) kıyasla ne kadar farklı olduğunuzu belirtir misiniz?
- Bir genç olarak din ile ilişkinizi nasıl tanımlarsınız?

Araştırmada “tarama modeli”nin gerekliliklerine göre “evren”i resmeden “örneklem” üzerinde analizler gerçekleştirilmiştir. Örneklemen saptanmasında, evreni bütün çeşitlilikleriyle benzer oranda aksettirmesi gayesiyle “orantısal tabakalı örnekleme metodu” uygulanmıştır. Tabakalı örnekleme, evrenin alt ünitelerden meydana geldiği durumlarda evren bünyesindeki tabakalardan hareketle yapılan bir örnekleme türüdür (Yıldırım & Şimşek, 2005).

Örneklemen bünyesinde tabakalar ya da katmanlar mevcuttur. Bu sebeple söz konusu araştırma modeli “katmanlı örnekleme” olarak da adlandırılmaktadır. Bu katmanlar yaygın olarak demografik nitelikler (yaş, cinsiyet vb.) göz önüne alınarak oluşturulur. Katmanı tespit ederken kendi içinde benzeşme, öbür tabaka ile değişim kriter alınmalıdır. Cinsiyet, yaş ve akran grubu, okul bilgisi, sosyo-ekonomik seviye gibi katmanlar teşkil edilebilir. Bu katmanları göz önünde bulundurmadan örneklem tespit edilmesi, doğru verilerin elde edilmesini zorlaştıracaktır. Bundan dolayı, araştırma neticelerini etkileyebilecek her katman için ayrı örnekleme teşkil edilmesi yerinde

olacaktır. Böylelikle, evren ile örneklemin benzeşikliği sağlanarak örneklemin evreni yansıtma etkisi yükseltilmiş olur (Şimşek, 2018: 120). Bu tür bir katmanlama işlemini gerçekleştirdikten sonra örneklem çekmek, farklı grupların temsil edilmesini kolaylaştırmaktadır (Erdoğan & Uyan Semerci, 2021: 95).

Tabakalı örneklemede örneklem tespit edilmeden önce evren alt tabakalara bölünür. Bu yöntem, evrendeki alt grupların temsil edilmelerinin garanti altına alındığı bir örneklemedir (Balcı, 2007:85). Bunu takiben araştırmada takip edilecek kriterlere göre bu tabakalardan örneklem seçme işi gerçekleştirilir. Tabakalardan örneklem tercihinde kullanılan metoda göre “orantılı” veya “orantısız” olmak üzere iki tür tabakalı örnekleme yöntemi tercih edilebilir. Orantısız tabakalı örnekleme tercihinde, tabakalardan seçilecek örnek sayısı evren bünyesindeki oranı göz önünde tutulmadan tercih edilirken, orantılı tabakalı örnekleme metodunda her bir tabakadan, tabakanın evren bünyesindeki oranına göre örneklem tercihi gerçekleştirilir. Bizim çalışmamızda da “orantılı tabakalama yöntemi” seçilmiştir. Böylece araştırma evrenini resmeden önemli değişkenler örneklemede bütünüyle yansıtılmış olunur (Kaya, 2021: 69).

Araştırma evreni “İslami STK” diye tanımlanan bir sosyal dünya oluşturmaktadır. Kendisini bu evrende konumlandıran ve İstanbul genelinde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının yurtlarından hizmet alan üniversiteli gençler üzerinde durulmaktadır. Bu kapsamda araştırma örneklemini üç STK (İlim Yayma Cemiyeti, Ensar Vakfı, Türkiye Gençlik Vakfı) öğrencilerinden seçilecektir. Bu kurumların kuruluş ve merkezi yönetimlerinin bulunduğu İstanbul ili örneklem alanı olarak belirlenmiştir.

İstanbul ilinde 2023 yılı verilerine göre İlim Yayma Cemiyeti’nde 25 yurttan 3.983 üniversite öğrencisi barınmaktadır. Bu öğrencilerin 2.057’si erkek, 1.926’sı kızdır. Bu sayılar, örneklem planı toplamının %72,8’ini oluşturmaktadır. Buna göre 136 erkek, 127 kız öğrenci ile anket çalışması yapılması planlanmıştır.

Ensar Vakfı’nda 12 yurttan toplam 1.146 üniversite öğrencisi barınmaktadır. Bu öğrencilerin 395’i erkek, 751’i kız öğrencidir. Bu sayılar örneklem toplamının %20,9’unu oluşturmaktadır. Buna göre 26 erkek, 49 kız öğrenci ile anket çalışması yapılması planlanmıştır.

TÜGVA'da 3 yurttta toplam 339 üniversite öğrencisi barınmaktadır. Öğrencilerin tamamı erkektir. Bu sayı örneklem toplamının %6,2'sini oluşturmaktadır. Buna göre 22 erkek öğrenci ile anket çalışması yapılması planlanmıştır.

Tablo 1.3.1: 360 Kişilik Planlanmış Örneklem Uygulama Çerçevesi

STK	ERKEK NÜFUS	ORAN (%)	ÖRNEKLEM SAYISI	KADIN NÜFUS	ORAN (%)	ÖRNEKLEM SAYISI
TÜGVA	339	6,2	22	0	0	0
ENSAR	395	7,2	26	751	13,7	49
İYC	2057	37,6	136	1926	35,2	127
TOPLAM	2791	51,0	184	2677	49,0	176

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmanın örneklem seçim yeri olarak İstanbul'da faaliyet gösteren 3 STK'nın yurtlarında barınan üniversite öğrencilerinden 360 ve üzeri kişi ile planlanan çevrimiçi anket uygulaması 400 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Örneklem sayısı, %95 güven aralığında %5 hata payı hesaplanarak belirlenmiştir.

Araştırma, etik kurallara uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Tüm katılımcılar, üniversite etik kurul onayından geçen anket formunu doldurmadan önce bilgilendirilmiş ve araştırmaya katılmak isteyenler ile anket görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Katılımcı bilgilerinin gizliliği, verilerin anonim şekilde işlenmesiyle sağlanmış ve toplanan veriler, SPSS kullanılarak veriler betimleyici ve açıklayıcı istatistikler (Frekans analizi, çapraz tablo, ki-kare testi, Mann-Whitney U testi, Kruskal-Wallis H testi, faktör analizi, çok değişkenli sıralı lojistik regresyon) ile analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları, katılımcıları ve ilgili STK'ları tanımlayabilecek herhangi bir bilgi içermeyecek şekilde raporlanmıştır.

1.5. Tezin Sınırlılıkları

Kimlik, kimlik oluşumu ve inşası, kimlik gelişimi gibi konular literatürde sosyoloji, psikoloji, sosyal psikoloji, iletişim, eğitim, siyaset, ilahiyat gibi birçok disiplinde ele alınmakta ve incelenmektedir. Yine aynı şekilde gençlik çalışmaları da farklı disiplinlerin ele aldığı bir meseledir. Kimlik oluşumu konusu, yerli ve yabancı araştırmalarda psikoloji biliminde farklı ölçek ve araştırmaların geliştirildiği bir alan olarak, çalışılması ve araştırılması daha kolay bir durum arz etmektedir. Çalışmayı tek başına sosyolojinin konusu yapmak ve irdelemek hem bazı kısıtlamaları hem de geniş perspektifli bir incelemeyi mümkün kılmaktadır. Sosyoloji teorileri, psikoloji disiplinin de olduğu gibi önceden kullanılmış ve test edilmiş ölçeklerin kullanımına

izin vermemektedir. Sosyoloji teorileri kesin ölçeklerden daha ziyade yorumlamaya müsaittir. Bu hal sonuçların daha kesin ifade edilmesinin önüne geçebilmektedir.

Çalışma, doküman analizini de kullanmış olsa da nitel bir araştırma özelliği taşımamaktadır. Söz konusu çalışma, nitel verilerle de desteklenerek yapılsaydı kuşkusuz zenginliği daha da artabilirdi. Ancak örneklemin dağınıklığı ve bazı yapısal problemler nedeniyle nitel çalışma yapılamamıştır. Türkiye sosyolojisinde kimlik gibi geçişken bir kavramı, İslami STK'lar gibi kısmen ketum yapıların bünyesinde irdeleme zorluğu da ortadadır.

İslami STK evreni büyük bir evrendir. Böyle büyük bir evren içerisinden örneklem seçmenin güçlükleri söz konusudur. Türkiye'de İslam'ın görünürlüğü ve temsili dünyada olduğu gibi çeşitlilik arz etmektedir. Bir zenginlik görünümü de olan bu hal, örneklem seçme hususunda zorlukları da barındırmaktadır. İslami STK evreninde, İstanbul örneğinin seçilmiş olması diğer yerelliklerin temsiliyi kısıtlamış olabilir.

Kimlik olgusu hem bir sabiteyi hem değişimleri ihtiva etmektedir. Türkiye'nin siyasi, sosyo kültürel yapısı her olay ve olguda olduğu gibi kimlik konusunda da hızlı değişiklikleri beraberinde getirecektir. Bizim çalışmamız, bütün dünyayı sarsan pandemi yorgunluğunda, Türkiye'deki siyasi seçim ve çekişmelerin gölgesinde ve yakın zamanda acısını hissettiğimiz deprem korkusu altında gerçekleştirilmiştir. Bütün bu toplumsal değişme ve kırılmalar elbette kimlik oluşumu ve duygusu gibi ilkin insanla anılan bir olguyu etkilemektedir. Bu meyanda araştırmanın elde ettiği bulgular hızlı değişim gösterebilir. Öte yandan İslami STK'ların yeni zamanlara ayak uydurma politika ve faaliyetleri de yakın gelecekte yapılacak bir araştırmada farklı sonuçlara ulaşmayı mümkün kılabilir.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Gençlik ve Kimlik

2.1.1. Gençlik Dönemi ve Özellikleri

Teze konu olan üniversite gençliği son ergenlik dönemi diye adlandırılan 17-24 yaş arasında bulunan gençleri kapsamaktadır. Üniversite gençliği bir yaş aralığının ötesinde, genel gençlik kategorisinde birçok meseleyi de çağrıştırmaktadır. Akran grupları, çekirdek aile, kimlik karışıklığı, kuşak ve alt-kültür gibi gençlikle anılacak konularla birlikte yabancılaşma meselesini de bu başlık altında genel olarak değinilmiştir.

Gençlik, çocuklukla yetişkinlik arasında yer alan, sosyo-psiko-biyolojik bir gelişme, toplumsal karakteri kazanma anlamında bir ruhsal olgunlaşma ve hayata hazırlık dönemi olarak tanımlanabilir (Yörükoğlu, 1998: 13; Yaman, 2016: 36). Gençlik çağı, ferdin beden ve duygu durumundaki değişimlerle başlayan, cinsel ve psiko-sosyal erişkinliğe ulaşması ile devam eden, ferdin otonomisini ve sosyal verimliliğini elde ettiği, kararlaştırılmamış bir vakitte biten kronolojik bir periyottur. Bu periyoda hızlı fiziksel ve sosyal değişimler refakat eder (Özbay & Öztürk, 1992: 12).

Fizikî ve biyolojik değişmeler, gençlerin davranışlarında farklılıklara sebep olur. Bu dönemde meydana gelen fizikî, zihnî ve cinsî etmenlerin birbirlerini dengeleyerek gelişmesi genç insanın kişilik ve kimlik gelişimi açısından büyük önem taşır (Şener, 2012, 11). Ergenlikle başlayan gençlik çağı büyümenin bittiği zamana kadar sürer. Bu zaman aralığına İngilizce’de “Adolescence” kavramı kullanılırken, “Teenage” kelimesi ile de 13-19 yaş arasındaki gençlik zamanı anlatılmaktadır (Yörükoğlu, 1998: 13). Gençlik döneminin sınırlarını ortaya koymak için genel olarak şöyle bir sınıflandırmaya gidilmektedir: 12-15 yaş arası “Erinlik Dönemi”, 15-17 yaş arası “İlk Ergenlik Dönemi” ve 17-24 yaş arası da “Son Ergenlik Dönemi” diye adlandırılmaktadır. Bütün toplumlarda gençler söz konusu olunca; kimlik arayışı,

idealizmin peşinden koşmaları ve bunun doğurduğu çatışmalar, sevgi arayışları ve talepleri, meslek seçme kararları, büyüklerin değerlerini kabule yavaşmadaki problemler, otorite ile aralarındaki güç ilişkileri ortak nokta olarak göze çarpmaktadır (Ulusoy, Demir & Baran, 2005: 368).

Bedensel gelişim içindeki genç insan, okul ve ev içindeki eylemleri ile yetinmeyip informel eylem ve hareketler için farklı toplumsal tecrübeler arar. Aileleriyle daha az vakit geçiren gençler için akran ve arkadaş grupları ile vakit geçirmek bu dönemde daha cazip gelir. Ebeveynlerin gencin toplumsallaşmasındaki rolü git gide zayıflar. Toplumsal hayatta var olan bilgi kaynakları, geleneksel davranış kalıpları, modeller, örf ve adetler hususunda yeniden bir yönelim ve arayış söz konusudur. Akran gruplarıyla daha çok vakit geçirilen bu süreçte kitle iletişim araçlarının film, popüler müzik gibi imkânları gencin hayatının bir parçasını oluşturur (Lull, 2000: 43).

Sanayileşmenin getirdiği, anne, baba ve bir veya birkaç çocuktan oluşan çekirdek ailede duygusal ilişkiler az kişiyle paylaşıldığı için daha yoğun yaşanmaya başlanmıştır. Bu durum bir avantaj gibi gözükse de ebeveynler ve çocukları arasındaki çatışma ve duygusal gerilim artmıştır. Büyük ve geniş ailelerdeki ara hısımlıklar da söz konusu olmadığı için çocuklar her zaman anne baba ile karşı karşıyadır bu durum kültürel ve psikolojik uçurumlar oluşturmaya sebep olmaktadır (Alemdaroğlu, 2005: 24).

Gençlik döneminde en önemli sorun kimlik arama, bulma ve edinme süreçleridir. Bu edinim sürecinde “kimlik karışıklığı” gençlerin karşılaştığı en büyük tehlikelerden biridir. Gençler bu dönemde kendi kendileri ile bir savaş ve mücadele halindedirler. Böylece kimlik sorunu, genç insanın duygusal açıdan arayış ve bağılıklara sürüklendiği anda, kendini yarışmalar içinde bulduğu ve bir meslek seçme arifesinde yaşamaktadır. Bütün bunlar ergen gençte çatışma, gerginlik ve sorunlara yol açmaktadır. Genç fert kimlik karışıklığını, içe kapanma, dikkat dağınıklığı, diğer insanlarla muhatap olmama ve onlardan kaçma şeklinde dışa vurur. Çalışkan ve başarılı gençler böyle dönemlerde çalışma ve gayret etme kabiliyetlerini de kaybedebilirler (Ulusoy, Demir & Baran, 2005: 368).

Gençlerin eğitim faaliyetleri değerlendirilirken en çok kullanılan eğitim basamaklarından biri de üniversite eğitimidir. Üniversite verdiği formel eğitimin yanı sıra önemli bir sosyal iletişim ortamıdır. Ders harici serbest zaman faaliyetleri

açısından da zengin alternatiflerin sunulduğu üniversitelerde gençler, sadece mevcut kimlik örüntülerini sergilemekle kalmazlar, aynı zamanda bu ortamda onların kimliklerinin şekillenmesine de katkı sunulur. Üniversite sadece meslek hayatına değil aynı zamanda yetişkinlerin farklı sosyal hayatına bir hazırlık ve geçiş dönemidir. Üniversiteler gençleri bir meslek yaşantısına hazırlarken onlara bir takım yetenek ve tutumlar kazandırır. Öte yandan hangi aksiyon ve niteliğin uygun, hangisinin yerinde ve uygun olmadığı kanısının bu zaman sürecinde oluştuğu ileri sürülmektedir (Taşbaş, Demir & Baran, 2017: 521).

Doğan (1996: 393-400), gençlik problemleri üzerine yapılan araştırmalarda kolaylık da sağladığı varsayımıyla “kuşak” kategorisinin kullanıldığını ancak gençlerin hayat biçimlerinin aynı kuşak gibi bir genellemeyle açıklanamayacağını belirtir. Bu anlamda “kuşak olmak aynı yaşta ve yaş grubunda olmayı betimlerken benzer ve ortak değerleri ise açıklamamaktadır.” Kuşak kategorizasyonun kendi içindeki tahditli hali ülkemizdeki bazı gençlik unsurlarının açıklanmasına engel teşkil etmektedir. Kuşaksal ayrımlarda aile değerleri, ekonomi, inanç, felsefe gibi nitelikler kategori dışında kalmaktadır. Bu yüzden “alt kültür” statü grubu şeklinde oluşturulacak kategorik etmenler, değişik hayat tarzları gösteren gençlik kültürlerini objektif ve doğru olarak meydana çıkarabilecektir.

Bu anlamda, daha geniş bir gençlik kültürü çerçevesinde, İslami STK’larda bulunan gençler, İslamcı gençlik adıyla bir alt-kültür olarak ele alınabilir; ancak Türk toplumunda tek tip bir İslamcı gençlik bulunmadığından, bu grupta dâhilinde alt-kültürler tanımlamak da mümkün olacaktır.

Müslüman toplumların çoğunun aksine, egemen olan resmi kültür biçimlerinin -ana kültürler de dâhil olmak üzere- hem oluşumlarından hem de tezahürlerinde büyük ölçüde laik olduğu Türkiye’de, İslamcı gençlik sadece ana kültürden ayrı tutulmakla kalmaz, siyasete dökülmüş bir dini bağı olmayan diğer gençlik kesiminden de ayrı tutulur. Üstelik belli bir gençlik kesimini tanımlamak için kullandığım İslamcı terimi, sadece böyle bir dini kimliğe atıfta bulunmamaktadır. Bu grubun İslamcı olarak adlandırılmasının tek nedeni, üyelerinin diğer Müslümanlardan daha dindar olmaları değil, alternatif bir İslami yaşam politikası ve yeni bir toplumsal düzen arayışı içinde olmalarıdır (Saktanber, 2017: 261-262).

Yabancılaşma modern zamanlarda sanayi toplumlarının arızî bir neticesidir ve bütün kurumları ve insan ilişkilerini etkileyen bir kavram durumuna gelmiştir. Konunun en çok etkilediği kesimlerden birisi de gençliktir. Ergenlikten başlayıp üniversite eğitiminde devam eden bu durum gençlik bunalımlarına yol açmaktadır. Yabancılaşmanın sosyal anlamda pek çok görünürlüğü vardır. Aşırı uyum, toplumsal yalnızlık ve normsuzluk (anomi) başlıcaları olarak sayılabilir (Tezcan, 1991: 223). Modern hayat, muhtelif kolaylıkların yanında manevi krizleri de beraberinde getirdi. “Yabancılaşma” ve “anomi” bunu etraflıca anlatan en iyi iki kavramdır. Bu iki kavram ferdin, etrafını çevreleyen toplumda kendisine bir konum biçememesini ve neticede bireyselleşmesini anlatır (Köse, 2016: 10). Kimlik oluşturma ve inşa çabalarının başarısızlıkla sonuçlanması “yabancılaşma”yı beraberinde getirmektedir. Yabancılaşma; kimlik yitimi, kişilik bölünmesi, takatsizlik, inanç ve değerleri yitirme, ahlakı aşağılama, düzensizlik ve hissizlik gibi neticelerle gençliği sindiren, tehdit eden tehlikelerin vücut bulduğu bir kavramdır” (Hökelekli, 2010: 5). “Yabancılaşma; dinî, içtimaî ve kültürel yapı içinden dışlanması, ihmali ve inkârı daha büyük meseleler açan, modern dünyada var olma ve ona ayak uydurma krizi” olarak tanımlanabilir (Aydınalp, 2016: 8)

Berger vd. (1985: 224-225) gençlik kültürünü ve bu kültürden doğan yabancılaşmayı, rasyonelliğin ve rasyonel kontrol usullerinin, sosyal ilişkiler ve kişinin üzerine dayatılmasına karşı çıkan bir kültür formu olarak tavsif eder. Gençlik kültürü, sistematik projelere, plan ve hesaplamalara, hayatın özgür ve kendi kuralları içindeki akışına karşı olduğu için iyi niyet beslemez. Bütün bu fikri yapılanma, gençlik kültüründe giyinme tarzından dil ve davranışa kadar bütün hayat akışlarında gözlemlenir. Hiçbir kural ve prensip tanımama, her türlü giysiye giyme bu düşünce şeklinin bir göstergesidir. Öte yandan gençlik kültüründe kişiliğin doğayla bütünleşmesini öngören bir “neo-mistisizm” ortaya çıkmıştır. İnsanlar huzur ve saadet içinde bir ve beraber olacaklardır. O zaman günlük hayata dair ne varsa bozulup tahrip edilmelidir.

2.1.2. Sembolik Etkileşim Teorisine Göre Gençlik

Tezimize konu olan kimlik oluşumu sosyolojide daha çok sembolik etkileşim yaklaşımı ile açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu yüzen aynı teoride gençliğe nasıl yaklaşıldığı ilk başta yer almalıdır. Sembolik etkileşimci yaklaşım, toplumu bireylerin günlük etkileşimlerinin bir ürünü gören kuramı oluşturan çerçevedir. Sembolik

etkileşim yaklaşımı köklerini, bir olayı ona dâhil olan insanların bakış açısından anlamak gerektiğinin önemini vurgulayan, Alman sosyolog Max Weber'in (1864-1920) düşüncelerinden alır (Macionis, 2017: 17). Sembolik etkileşimcilik, aktörlerin toplumsal hayata dair kavram ve fikirlerinin son tahlilde sosyolojik araştırmanın temel nesnesi olduğunu ileri sürer. Buna göre günlük hayatın ortaya çıkardığı etkileşimlerin tecrübeleri bizi sosyolojik bilgiye ulaştırır. Bireyler sosyal hayatlarını etraflarındaki nesnelere, kişiler ve sembollere yükledikleri anlamlar aracılığıyla inşa ederler. Bu yüzden ilk elden araştırmaya konu olan bireylerin bakış açılarının göz önüne alınması gerekir (Coulon, 2015: 15). Sembolik etkileşimcilik, bireylerin eylemleriyle ilintili olan anlamlara dikkat kesilir, onları inceler, kısaca bireyin bilincine odaklanır (Richter, 2017: 169; Hewitt & Shulman: 2019) George Herbert Mead (1863-1931), sosyal deneyimin bir bireyin kişiliğini nasıl geliştirdiğini açıklamak için sosyal davranışçılık kuramını geliştirmiştir. Benlik, bir bireyin öz farkındalıktan ve öz imajdan oluşan kişiliğinin bir parçasıdır. Mead'i farklı kılan benliği sosyal deneyimin bir ürünü olarak görmesidir. Mead'e göre bütün sosyal etkileşimler, kendimizi başkalarının göreceği gibi düşünmeyi içerir. Diğer insanlar kendimizi görebileceğimiz bir aynadır. Kendimiz hakkında ne düşündüğümüz, diğerlerinin bizi nasıl gördüğü ile ilgilidir. Örneğin insanların bizi zeki olarak gördüğünü düşünürsek kendimizi zeki olarak düşünürüz. Charles Horton Cooley (1864-1929) aynada akseden ben terimini, insanların bizi nasıl gördüğünü düşünmemize dayanan benlik imajı olarak tanımlar (Macionis, 2017: 118-119).

Sembolik etkileşimci teoriler gencin kişilik ve kimlik gelişimi üzerinde durmuşlardır. Bu teorisyenlere göre kişiliğin gelişmesinde kültür ve toplumun rolü önemsenmiş, sosyalizasyon sürecinin gencin davranış ve duygularının gelişmesinde önemli olduğu kabul edilmiştir. Sembolik etkileşimciler, sosyalizasyonu, fertlerin kültürlerindeki normları, değerleri, inançları, fikirleri öğrendikleri, onları kişiliklerinin parçası haline getirdikleri, böylece kültürlerine uyum sağladıkları bir süreç olarak tanımlarlar (Burcu, 1998, 124). Bu kuramda toplumsal etkileşim konu edinilir. Başkaları ile bir arada yaşayan ferden yaşam ve davranışları, kişiler arası davranışları üzerinde durulur. Kısacası gençlik dönemi toplumsallaşmanın sürdüğü bir dönemdir (Tezcan, 2003: 5).

Fert ile toplum arasındaki ilişki ve etkileşimlere yoğunlaşan sembolik etkileşimci yaklaşım; gençlerin, içinde bulunup hayatlarını sürdürdükleri toplumun düzen ve kurallarını öğrenerek, onlara hem uyma davranışı göstermelerine hem de onlara kendi

yorum ve değerlerini katma güçlerine dikkat kesilirler. Sembolik etkileşimci kuram, gençlerin kendi kendilerini oluşturma yönünden etkili olduğunu varsayarak, yetişkinlerin ne söylediklerinden ziyade, gençleri davranış yönünden etkileyecek şekilde eylemleri ve rol modelleri üzerinde yoğunlaşır (Taşbaş, Demir & Baran, 2017: 521). Albert Bandura ve Richard H. Walters'in teorilerinde çevresel ve sosyal faktörler, gencin davranışı üzerindeki etkileri bakımından ele alınmıştır. Bandura ve Walters'a göre, çocuklar diğerlerinin hareketlerini gözlemleyerek öğrenirler ve tutum örneklerini taklit ederler. Bu durum onlara göre bir "model alma" sürecidir. Model alma veya model kazanma sosyalleşme süreci olarak kabul edilir. Bandura ve Walters, ebeveynlerin gençlerin hayatında en önemli yetişkinler olduğunu, gençlerin anne babalarının davranışlarını gözlemleyerek taklit ettiklerini, böylece çocukluktan itibaren bir modelleşme süreci içinde olduklarını belirtmişlerdir. Öte yandan gençlerin temel sosyal değerlerine tesir eden mühim modellerden birinin de yaşıt arkadaş grupları olduğunu belirten Bandura ve Walters, gençlerin benzeme vasıtasıyla kendine güven duymayı, özveri, şiddet, cinsel tutumlar gibi muhtelif karmaşık ve sosyal davranışları öğrenebildiklerini ifade etmişlerdir (Rice, 1990: 96-98).

2.1.3. Kimlik Oluşumu ve Türevleri

Günümüzde meydana gelen sosyo-yapısal toplumsal dönüşümler nedeniyle, kimlik teşekkülü son ergenlik ve yirmili yaşların sonlarına varan "gelişmekte olan erişkin" devresine kadar sürer. Pekçok bireyin olgunluğa yükseköğretim vasıtasıyla ulaşması da yetişkinliğe intikali yavaşlatır. Kimlik; bireysel değerler, fikirler, hisler, algılar gibi kişiye has niteliklerin (kişisel kimlik), mensubiyet hissi, beğenilme, tasdik edilme, şöhret gibi sosyal gruplarla ilişkilerin (sosyal kimlik) ve bireyin ırk, din, dil, millet, vatandaşlık ve siyasi faaliyetleri gibi niteliklerinin (kollektif kimlik) bir toplamı olarak görülmüştür. Kimlik oluşumu hakkında yapılan çalışmalar, sosyal sermayesi (sosyal ortamı, düzenlediği sosyal ağ ve kazandığı değerler) ve bireysel sermayesi (kendilik saygısı, yaşamdaki hedefler ve kendilik yeterliği) güçlü olan gençlerin sağlıklı bir şahsi tekamül elde ettiklerini vurgular. Netice itibarıyla kimlik oluşumu, yaşam boyunca devam eden ve bilhassa ergenlik sonu ve yetişkinlik başlangıcında açıklık kazanan, bireylerin yaşamlarına ilişkin önemli kararlar verdikleri bir süreçtir (Göğüş, 2013: 70-73).

Diğer kişileri rutin sosyal durumlarda tanımlamanın görece kolay olması bize tanıdık gelse de aslında görünmez olan bir sosyal sürece dayanmaktadır. Gregory, P. Stone'un

belirttiği gibi, insanlar kendi durumsal kimliklerini ve diğerlerini durumsal kimliklere nasıl konumlandıklarına dair düzenli olarak bildirimlerde bulunurlar. Stone, kimliği “konumlandırmalar ve bildirimlerin örtüşmesi” olarak tanımlamıştır. Stone, “bir kimliğe sahip kimse konumlanmıştır, yani sosyal ilişkilere katılımı veya üyeliğinin onaylanması sonucunda sosyal bir nesne şekline bürünmüştür” (P. Stone, 1981: 188) diye ifade eder. Durumsal bir kimlik bir kişinin bildirimlerinin, diğerlerinin onu konumlandırma şekliyle örtüştüğünde ortaya çıkar. Bu tutarlılık bir kimliği işaretler. Bir kimlik bildirimi diğer bireyin bir durumda canlandırmaya niyetlendiği veya istediği rolün göstergesi olarak diğer bir kişi tarafından potansiyel olarak yorumlanabilen her şeydir. Kimliklerimizi söylediğimiz ve yaptığımız şeylerle ve ayrıca görünüşümüzle ilan ederiz. Bir kimlik konumlandırması diğer bir kişi bir bireye kimliğine dair yaptığı bildirimlere uygun olarak davrandığında gerçekleşir. Kimlik tekil bir durumda kişinin düşünce, duygu ve eylemlerinin bütünleştirilmesini sağlar. Kimlik bir devamlılık duygusu yaratır. Bir kişinin düşüncelerini, duygularını ve eylemlerini kısa bir süre için birleştirmek bir andan diğerine, olayların ve eylemlerin mantıklı ve anlamlı olarak akmakta olduğu duygusuna imkân sağlar.

Kendini diğerleriyle özdeşleştirmek insan eyleminde başlıca itici güçlerden biridir. Diğerlerine bağlılık duyguların, onlarla etkileşimde ortak hedeflere sahip olmayı, benzeşme ve benzerliği içerir. Bu türden bir özdeşleşme diğerlerine olumlu tepkiler ile ilişkilidir. Diğer yandan kimlik inşasında ayrışma aynı zamanda bireysel bir bakış açısı gerektiren önemli bir kuvvettir. Bir insanın ötekilerle etkileşim içerisinde oynadığı belirli bir rolü olduğuna, herhangi bir şekilde kendine özgü olduğuna ve peşinden koşmaya degecek bireysel hedefleri olduğuna dair bir duygudur. Ayrışma da olumlu duygulanım ile ilişkilidir. Özdeşleşmenin sağlıklı bir sosyal bağın çok önemli bir parçası olmasına karşılık ayrışmanın da bu nitelikte olduğu varsayılabilir. Özdeşleşme insanları benzerliklerini ve olumlu duygulanımlarını karşılıklı olarak anlamaları vasıtasıyla birbirine bağlar. Buna karşıt olarak, ayrışma insanları ayrı oldukları duyguları doğrultusunda bağlar.

Kimlik oluşturma görevinde başarılı bir şekilde ilerleyen birey, (a) kendisinin üstlenebileceği gelecekteki muhtemel rolleri öngörür, (b) kendiliğinin zaman ve mekândaki aynılığını ve sürekliliğini algılar, (c) kendiliğinin, aynılığının ve sürekliliğinin tanındığı bilgisine sahiptir, (d) benliğinin sosyal çevre tarafından tanındığını ve değerlendirildiğini algılar (Adams, Hofstra, & Dougher, 1994: 454).

Kimlikle çevreye yansıtılan belli bir reaksiyon, davranış ve tutum vardır. Kimliğin topluma bakan sosyal bir yüzü söz konusudur. Kişiliğin ise iç âlemle alakalı psikolojik bir yüzü vardır. Kişilikte benliği oluşturan ana unsurlar esastır. Kimlikte adeta planlı bir aksiyon veya rol davranışı olduğundan; kimlik örüntülerinden biri diğerine tercih edilip, farklı sosyal vaziyetlerde değişik kimlik unsurları gösterilebilir. Kişiliğin psikolojik bir veçhesinin olması hasebiyle insanın bilinçli olarak kişiliğin alternatiflerini kullanması kolay değildir. Öte yandan kimliği düzenlemek, değiştirmek kişinin iradesine bağlıdır (Birkök, 1994: 70)

Ben, benlik, kendilik, kişilik ve kimlik (I, ego, self, personality, identity) kavramları; kişiyi başkalarından ayıran duygu, düşünce, tutum ve davranışların bütününe ifade eden kavramlar olarak kullanılmaktadır.

Bu kavramlar zaman zaman, bağlamından koparılarak ya da birbirlerinin yerine yanlış kullanılabilir. Edibe Sözen (1995: 111), kimlik kavramının ülkemizde yanlış kullanıldığı üç yer örnek gösterir. Bunlardan ilki, Türk Kimliği'nin resmî ideolojinin hâkim öğelerini yansıtacak şekilde yalınlaştırılmasıdır. İkinci olarak, “ben kimliği”nin, “kişilik”in ve “kimlik”in birbirlerinin yerine kullanılarak karıştırılmasıdır. Son olarak da etniklik ve altkimlikler arasında üretilen çelişkidir.

En kaba hatlarıyla söyleyecek olursak, kişilik bireyin psikolojik yapısına inhisar eden ve sosyal faktörlerle de beslenen bir gelişme süreci gösterir. Ayrıca kişiliğin gidişatı (mükemmele doğru) bütünleşmeye doğrudur. Kimlik ise kişiliğin aksine, birden fazla olarak bir insanda bulunur. Kimlik insanın sosyal belirticilerinden oluşur; (din, millet, aile, sosyal sınıf, meslek, eğitim, vs.) her bir kimliğe göre farklı davranışlar sergilenir. Bu haliyle kimlik, kişiliğin gelişmesine katkıda bulunur, ancak gerçek ben ortadan kalkar. Ben kavramı ise bireyin ontolojik alanı ile ilgilidir. Bireyin tasavvuri varlık alanına inhisar eden açıklama biçimine dayanır. Peki, bu tasavvuri alan ya da ben idraki topluma nasıl yansır? Böyle bir sorunun cevabı İslam'ın ben kavramını çeşitli şekillerde açıklamasına dayandırılabilir. Biz bu noktada seküler bilimlerin ışığında 'ben'i, ben kimliği altında topluma yansıyan şekliye ele alıyoruz (Sözen, 1995: 112).

Kimlik; benliğimiz hususunda, geçmişte, bundan önceki zaman dilimlerinde kimsek, gene o olduğumuz hakkındaki “öznel bir bütünlük, tutarlılık ve süreklilik

duygusu”dur. Kimlik, “ben kimim?” sorusuna verilen, kişinin başkalarından ayrı, kimseye benzemez, eşsiz bir insan olduğu hakkındaki cevaptır. Bu duyguyu; bedensel duyular, beden imajı, anılar, amaçlar, inançlar, değer yargıları, insanın cinsiyeti, etnikliği, yaşı, statüsü şekillendirir. Kimliğin diğer bir önemli unsuru da diğerlerinin bize ne gözle baktığına dair inançlarımızdır (Budak, 2000: 451). Kimliğin iki unsuru mevcuttur; birincisi tanınma ve tanımlama, diğeri aidiyettir. Kişinin toplum içerisinde nasıl bilindiği ve kendisini nasıl tarif ettiğinin aracı lisan ve kültürdür (Azman, 2017: 19).

Taylor (2018: 52), kim olduğumuzu bilmenin, nerede durduğumuzun bilgisini de verdiğini söyler. Kişiliği, her olay ve durumda; nelerin değerli olduğunu, nelerin yapılması gerektiğini veya reddedileceğini deneyimleyen inançlar ve özdeşimler belirler. Diğer bir ifadeyle kimlik, kişinin içinde bir duruş belirlemeye muktedir olduğu ufkudur.

Kimlik denilen olgu, öncelikle bireye aittir ve bireyi açıklamada bize büyük imkânlar ve veri sağlar. İnsan gruplarına genelleyerek, yine adına kimlik denilen durumlara, o grubu oluşturan bireylerin kimliklerini tanıyarak varabiliriz. Kişinin kendini nasıl gördüğü, hem de toplum tarafından nasıl görüldüğü kimlik kavramıyla bağlantılı durumlardır (Hakan, 1995: 146). Kimlik, bireyin hangisini nasıl gerçekleştirdiği veya gerçekleştirmediği, kendini ve ötekileri nasıl anladığı ve yorumladığı, bağlantılarını nasıl ayarladığı ve sürdürdüğü, hâlen ne ile uğraştığı veya uğraşmadığı; sevgileri, endişeleri, ümitleri, seçimlerinin neler olduğu, gelecekle ilgili beklentileri ve düş kırıklıkları ile ilgilidir (Erdoğan, 2006: 94).

Kişi, hayatı süresince üstlendiği roller ve diğer tesirlerle benliğinin insicamını ve sürekliliğini anlar, ona göre davranır. Aile ilişkileriyle, içinde bulunduğu sosyal gruplarla, arkadaş ortamıyla, meslek yönelimiyle, toplumdaki statüsüyle, dünyaya bakışı ve hayat telakkisiyle bağlantılı bir “kimlik duygusu” (sense of identity) elde eder. Diğer bir ifadeyle, kimlik duygusu, ferdin kendini hem herkesten başka hem de etrafıyla anlamlı bağlar kurmuş biri olarak görmesidir. Bu açıdan kimlikte önemli olan bir yerle ilişkili olma, muayyen bir yere ilişik olma hissidir. Bu süreklilik ve bütünlükten mahrum bir kimsenin benliği (ego) yine vardır, ancak kimlik duygusu yoktur. “Genç kişi en fazla kendisi olmayı öğrendiği sırada, kendisi için önemli olan kişilerce de en fazla kendisi olduğu şeklinde algılanmalıdır. Kimlik terimi işte bu şekilde kişinin içindeki sürekli aynılığı hem de bir çeşit temel kişiliğin başkalarıyla

paylaşılmasını beraberinde getiren karşılıklı ilişkiyi ifade etmektedir” (Erikson, 1959: 102)

2.1.4. Kimlik Oluşumunda Sosyal Yapılandırma ve Sosyal Etki

Kişiler kendilerine yönelik hareket ettiklerinde ve ötekiler kendilerine yönelik eylemde bulduklarında ortaklaşa çeşitli kimlik biçimleri yaratırlar. Kendimizi sürekli olarak diğerlerine göre konumlandırmakla iştigal ederiz. Toplumun, özellikle sosyalleşmenin temsilcilerinin, algılarımızı ve kısıtlamalarımızı “inşa etme” yolları davranışlarımızı, kimliklerimizi etkiler ve onları kabul ettirir. Amerikalı sosyolog Peter L. Berger’in Alman meslektaşı Thomas Luckmann ile birlikte “Gerçekliğin Sosyal İnşası”nda (1966: 57-58) ifade ettiği “sosyal yapılandırmacı konum”; sosyalleştirme araçlarının, bireylerin bir benlik oluşturmak için kullandıkları duygusal, bilişsel ve davranışsal verileri düzenleme ve projelendirme yolları ile ilgilenmektedir. Her şeyden önce, insanlar etkileşim yoluyla sosyal yapılar ve kurumlar yaratır, bu da sonradan nesnelleştirme süreciyle onlar üzerinde “zorlayıcı güce” sahip olan nesnel gerçeklik haline gelir. Berger ve Luckman bunu şöyle dile getirmektedir: “Toplum bir insan ürünüdür. Toplum nesnel bir gerçektir. İnsan, toplumsal bir üründür” (Berger & Luckmann, 1966: 57-58). Bu fenomeni açıklamak için internet metaforu kullanılabilir. Onu insanlar meydana getirdi ancak artık akışları kontrol edilemez şekilde şimdi bizi derinden etkilemektedir. Şimdi, bizim için toplumla ilişkimiz, kim olduğumuz ve ne düşündüğümüz üzerindeki etkisi araştırılıyor. Sosyal ajanlar sosyalleşme yoluyla bu senaryoları iç benliklerimize yansıtıyor. Bu durumda kimlik benliğinin toplumsallaşmış hali olarak karşımıza çıkar (Berger & Berger, 1972: 62). Başkaları tarafından belirli bir şekilde tanımlandıktan sonra, başkaları tarafından bize verilen kimliği kabul ederek, reddederek veya değiştirerek kendimizi tanımlamaya çalışırız. Reddedilme veya değiştirilme durumunda kimlik, yeni bir anlam taşıyacaktır. Bu durumda kimlik başkaları tarafından yeniden onaylanacak, ödüllendirilecek veya reddedilecektir. Bu durumda kimlik, özdeşleşme ve öz-özdeşleşmenin karşılıklı etkileşiminin ürünü olarak ortaya çıkacaktır (Berger & Berger, 1972: 62). Berger’in Luckman ile yaptığı çalışmada, başka bir formülasyon sunulmuştur. Sosyal yapının belirli bir birey sınıfında bu bireylerin kimliklerini incelersek, toplumlarının yapısını, kültürünü ve dünya görüşünü anlayabiliriz. Bu, tersine bir tür davranışçılıktır. Belirli tarihsel sosyal yapılar, bireysel durumlarda tanınabilir kimlik türlerini ortaya çıkarır (Berger &

Luckmann, 1966: 159). Bu yaklaşımı benimseyen ve “bireysel vakaları” tespit edebilen biri, “spesifik” toplumlar hakkında genellemeler yapabilir. “Şu anda, bir bireyin benlik duygusunun kaçınılmaz olarak ve zorunlu olarak, belirli bir kültür ve çağda hâkim olan genel dünya görüşünü yansıttığına dair çeşitli disiplinlerden çok büyük kanıtlar vardır” (Honest & Edwards, 1990: 69). Öyleyse birey ve toplum arasında diyalektik bir ilişki söz konusudur. Kimlik öznel gerçekliğin temel bir unsurudur ve tüm öznel gerçeklikler gibi, toplumla diyalektik bir ilişki içindedir.

Kimlik, sosyal süreçler tarafından oluşturulur. Oluşturulan kimlikler, toplumsal yapıya tepki verir. Böylece kimlikle toplum arasında sürdürmek, değiştirmek ve hatta yeniden şekillendirmek üzerine bir etkileşim söz konusudur (Berger & Luckmann, 1966: 159). Öte yandan toplumun birey üzerinde etkisi ne kadar olursa olsun, birey kimliğinin toplumun kesin yansıması kabul edilemeyeceğini ileri sürenler de vardır. Toplum kişinin kimliğinin oluşumu üzerinde sosyal etkileşim yoluyla ne kadar etkili olursa olsun, o kimlik sadece “sosyal bir ürün” değildir (Goldenberg, 1989: 132). “Kimlik kariyeri” adı verilebilecek bir tanımla kimlik, bir süreklilik içinde olmasına rağmen, yaşamın farklı aşamalarında ve bağlamlarında gelişmekte ve değişmektedir. Berger ve Luckmann’ın fikirlerinin aksine toplum önce var olur (başlangıçta bir insan yapısı değil), etkisini bireylerin eylemleri ve algıları üzerinde uygular, ancak bu yalnızca bir sınırlama duygusuna sahip olan hareketsiz bir nesnel gerçeklik değildir (Bryman, 2004: 17-18).

İnsan hayatının topluluk ve gruplar şeklinde sürmeye başladığından bu tarafa insanlar birbirlerini etkilemek istemişlerdir. Sosyal etki ferdin veya fertlerin şuurlu veya şuursuz olarak diğer birey veya bireylerin belirli bir hususta davranış, düşünce, duygu ve tutumlarını değiştirme faaliyeti olarak tanımlanabilir. Sosyal etki yüz yüze, birebir etkileşim ve iletişimin meydana geldiği ortamlarda olabileceği gibi, fert grup etkileşimi ve iletişimi olduğu sosyal ortamlarda da oluşabilir (Sakallı, 2006: 14-15) Küçük gruplarda sosyal etki vetirelerini irdeleyen araştırmalar, kişilerin davranış ve tutumlarını diğerleri lehinde değiştirmesini ifadelendiren “konformite” ve “itaat” süreçlerinin yaygınlığını göstermektedir. Konformite, öteki kişilerin dolaylı etkilerinin neticesinde tavır ve tutumları değiştirmedir. Bugün modern dünya, ferdin otonomisini ön plana çıkarıp özgür ve özgün iradesiyle başkalarının tesiri altında kalmadan bilgi edinmesini ve kararlar vermesini yüceltmektedir. Oysa bugün geçmişten daha fazla başkalarının bilgi kaynaklarına ihtiyaç duymaktayız. Tutum ve davranışlarımızı yön

veren bilgileri araştırma imkânından yoksunuz. İnsanın doğrudan bilgi edinmeye zamanı ve kuvveti bulunmuyor. Ancak bu durum diğerlerine uyumu etkileyen süreçlerde doğrudan bir teslimiyet anlamı da taşımamaktadır (Bilgin, 2001: 122).

Çocuğun ve gencin toplumun normlarını algılamakta kullandığı mekanizmalardan biri de “özdeşleştirme (identification)”dir. Özdeşleştirme, çocuk veya gencin saygı ve sevgi hissettiği birini örnek alıp onun gibi davranmak istemesi, onun gibi olmak istemesidir. İslam toplumlarında babanın abdest alması, işe “bismillah” ile başlaması, günlük hayat ile iç içe geçen diğer dini motifler çocuğu ve genci aynı hareket formlarına sürükler. Çocuk ve genç, İslami hayatın prensipleri hakkındaki bilgilerin büyük çoğunluğunu bu özdeşleştirme fonksiyonu sayesinde kazanacaktır (Mardin, 2011: 83).

Mardin (2011: 27), ideolojyi tanımlayanların dördüncü bir yaklaşımla “kişilerin dengesini sağlayan psikolojik bir destek” olarak tanımladıklarını ileri sürer. Bu anlayışa göre denge her insanın yaşantısının ilk yıllarından itibaren kendine bir şahsiyet kazanmasıyla elde dileyebilir. Tam bir kimlik, ancak çocukluk ve ergenlik bunalımlarının başarıyla çözülmesiyle ortaya çıkar. Bunalımlarla başa çıkmak her defasında kimliğe yeni ekler katar. İdeoloji bu kimlik tamamlama sürecine iki yerde dâhil olur. İlki, bireyin kendine kattığı kişilik bütünleşmiş bir tutumlar ve davranışlar olduğu sürece bir “iç ideoloji” meydana getirir. Öte yandan ergenlik bunalımı, dış âlemde bulunan ideolojilerin etkisine bir şekilde tabidir. Gençler kendi kişiliklerinin son katını verecek olan cevapları dış âlemdeki siyasal ve sosyal ideolojilerde ararlar.

Sakallı (2006: 15-17)’nın Cialdi (1993)’nin ‘Sosyal Etkiler’ kitabından aktardığına göre, 1970’lerde ‘Moonies’ olarak adlandırılan bir kilise hareketi tarikat kurmuştu. Tarikatın üyeleri üniversite kampüslerini ve şehirleri gezerek tarikatlarına üye bulmaya çalışıyorlardı. Bir dizi ikram, ziyaret ve buluşma etkinliklerinden sonra etkileşim içinde bulunan kişiden kiliselerine ve tarikatlarına üye olması talep edilirdi. Moonies üyelerinin sosyal etki güçleri şu vasıtalar nedeniyle fazlalaşmıştır:

a) Üyelerin “önce küçük, sonra büyük rica tekniği”ni kullanmaları: Burada ilk olarak kişiden küçük bir ricayı gerçekleştirmesi talep edilir. Bu rica yerine getirildikten sonra da gerçekte ulaşılmak istenen daha büyük bir rica ileri sürülür. Küçük ricayı yerine getirenler daha sonra sunulan büyük ricayı da yerine getirme eğilimi gösterirler (Sakallı, 2006: 51).

b) Üye yapılmak istenen kişilerin problemlerine çözümler öneren, inandırmaya dönük tekrarlı tartışmalar yapılmıştır.

c) Tarikatın grup üyelerinin çekicilikleri ve rakamsal çoğunlukları etki gücü olarak kullanılmıştır.

d) Yeni bireylere kendi görüşlerine karşıt düşünceler sunma fırsatı verilmiştir. Bu fertler yalnız bırakılmadan sürekli meşgul edilmiştir. Böyle yapılarak özgür düşünme imkânlarından da yoksun bırakılmışlardır.

e) Grup üyeleri, yeni gelenleri ikram, gülyüz ve çokça gösterdikleri ilgi sayesinde pozitif olarak güdülemişlerdir (Sakallı, 2006: 17).

2.1.5. Yapısal Sembolik Etkileşim Yaklaşımı İçinde Kimlik Vurguları

Sosyoloji literatüründe toplum ile kimlik arasındaki bağlantı en doğrudan sembolik etkileşim yaklaşımı içinde ele alınmaktadır Chicago sosyoloji okulu ile ilişkilendirilen sembolik etkileşim bakış açısı, psikologların “bireysel” ve sosyologların “sosyal” süreçleri arasındaki bağlantıyı sağlamaktadır. Sembolik etkileşim yaklaşımına göre kimlik, bireylerin toplumun üyeleri haline gelme sürecidir. (Liebkind, 1989: 29). Cooley, “aynalı benlik” kavramıyla kimliğimizi nasıl oluşturduğumuzu açıklamaya çalışmıştır; “Camda yüzümüzü, figürümüzü ve elbisemizi gördüğümüzde ve onlarla ilgilenirken memnuniyet ya da memnuniyetsizlik üzerine başka türlü cevap gelmez. Bu durumda hayal gücümüzde başkalarının görünüşümüze, davranışlarımıza, amaçlarımıza ilişkin tahayyüllerini varsayarak onlardan çeşitli şekillerde etkileniriz” (Cooley, 1964: 184). Mead bu süreci “ben” ve “ben - kendi” (me-I) kavramlarıyla ifade etmiştir. “Ben”, organizmanın diğerlerinin tutumlarına tepkisidir; “ben-kendi”, kişinin kendisinin varsaydığı, başkalarının organize tavırları kümesidir. (Mead, 1967: 175-178). Benliğin ortaya çıkışından sorumlu olan, sosyal sürecin kendisidir. Mead’e göre, “sosyal deneyimin dışında ortaya çıkan bir benliği tasavvur etmek imkânsızdır” (Mead, 1967: 140).

Sembolik etkileşim yaklaşımı, kişilerin yüz yüze yinelenen anlamlı etkileşimler vasıtasıyla toplumun meydana getirildiğini ve kişinin hareket ve tutumlarının bu etkileşimlere bakılarak izah edilebileceğini ileri sürer. Geleneksel ve yapısal iki değişik perspektifi olan olan sembolik etkileşim yaklaşımında, kimlik teorisi yapısal olanla birlikte açıklanmaya çalışılır. (Erdem, 2020: 51-53). George Herbert Mead, insan düşüncesi ve davranışının yansıtıcı doğasını yakalamak için, analiz birimi olarak

işlevsel, amaca yönelik ve zamana bağlı bir davranış bölümü olan “eylemi” kullanmıştır. Öngörücü ve uyarlayıcı doğası nedeniyle, eylem basit bir doğrusal ilerleme değil, olumsuz bir geri bildirim ve kontrol sürecidir. Mead’in ifadesiyle, “sonraki eylemin önceki eylem üzerinde etkisi söz konusudur. Devam edecek olan sonraki süreç zaten başlatılmıştır ve bu sonraki sürecin önceki süreç üzerinde etkisi vardır... Yapacağımız şey şu anda yaptığımız şeyi tekrar oynamaktır” (Mead, 1934: 72-73). Mead’in eylem kavramı, zihin ve benlik kavramlarıyla bağlantılı olarak, mistik bir teleolojiye başvurmadan maksatlı davranışı açıklar. Mead’in sözleriyle, “eylemin ifadesi, eylemin hareket ettiği hedefi içerir... Mekanik bir ifadeyle uyumlu doğal bir teleolojidir bu” (Mead, 1934: 6).

Erving Goffman, sembolik etkileşim yaklaşımının ilerlemesine bir mihenk taşı niteliğinde katkı sağlayan “Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu”nda kişilerin ve grupların kendilerine dair imajlarını ötekilere ne şekilde sunduklarını incelemiştir (Goffman, 2020: 35-70). Goffman, kişilerin kendilerine yönelik izlenimleri nasıl yönettiklerinin analizini gerçekleştirmek için dramaturji ile bir benzetme yapmamızı önermektedir. Bu, bireysel ve kolektif sosyal davranışları, kişileri sahnede bir izleyiciye karşı performans sergileyen aktörlermişçesine incelemek anlamına gelmektedir. Bu eylemler kendimizi diğerlerine karşı nasıl konumlandığımızı ve kimliklerimizi nasıl canlandırdığımızı yansıtmaktadır.

Diğer kişiler bireysel veya kişisel kimlik olarak düşündüğümüz şeyi, (yani bizi tanımladığını düşündüğümüz özelliklerin karmaşasını) ancak onu canlandırıp kendilerine bir gösteri olarak sunduğumuzda anlayabilmektedir. Goffman izlenim yönetimini soruşturmak adına altı esas teklif eder. Bu esaslar şöyledir: Fertler kendilerini ötekilere göstermek için performanslara kalkışırlar. Fertler gruplar hâlinde veya kolektif olarak bir sosyal durumun niteliklerini belirtmek için uğraşırlar. Fertler sergileyecekleri performanslarda değişik sosyal alanları birbirinden ayırırlar. Performanslarımızı sergilediğimiz sahne önü alanları ve performanslarımızı ayarladığımız sahne arkası alanları söz konusudur. Fertler performanslarının inandırıcılığını dikkate almak zorundadır. Fertler temsil ettikleri karakterin haricinde bir bağlantı ve iletişimde bulunmaktan uzak durmak zorundadırlar. Fertler bir performansla tutarsız hisler dile getiremezler. Bir fert, bir karakter ile çelişen iletişimde bulunursa, mevzubahis imaja verdiği zararı düzeltmeye çalışmak zorundadır. Sıradan günlük yaşam kişilerin belirli alanlarda belirli roller

sergilemelerini gerektirir. Arzu edilir bir kimlik sunumu yansıtmayı doğal olarak gerçekleşen bilinç dışı bir davranış olarak değil, sosyal bir süreç olarak görmek Benliğin Sunumu kitabında önemli bir temadır. Erving Goffman'ın dramaturjik yaklaşımı insanların kamusal bir benlik anlayışı aktarmak amacıyla toplumsal olarak nasıl hareket ettiklerini incelemek için bir araç sunmaktadır.

2.1.5.1. Yapısal Sembolik Etkileşim Yaklaşımında Kimlik Teorisi

Sembolik etkileşimcilikteki perspektife göre insanlar davranış kalıplarını, etkileşime yöneldikleri nesnelere yükledikleri anlamlara göre sergilerler. Burada sözü edilen anlamların, insanların birbirleriyle etkileşim halinde oldukları süreçte nesnelere paylaşılan anlamlarından oluştuğu varsayılmaktadır, aksine nesnelere kendilerine özgü bir anlamlarının varlığı kabul edilmemektedir. Toplumda bireyler bir sosyal statüye sahip olarak benliklerine isnat ettikleri anlamları kullanır. Sosyal yapı dengeli olduğunda kişilerin bu yapısal statülerle bağlantılı anlamları da dengeli olmaktadır. Bunun neticesinde, benlik anlamlarından oluşan istikrarlı ve stabil bir benliğin oluşması söz konusu olmaktadır (Cast, 1998: 19). Sembolik etkileşimci perspektif eylemi, toplumsal bir uyarana doğrudan bir reaksiyon olarak almak yerine, sosyolojik aktörün nesnel uyarana, öznel betimlemesi ya da yorumlaması olarak ele alma zorunluluğunu vurgular. Sembolik etkileşimciliğin tanımladığı birey, nesnel yapı veya durum tarafından belirlenmiş bir ürün olmaktan ziyade kısmen özgür bir kişidir (Poloma, 2017: 232).

Yapısal sembolik etkileşimciliğin önemli temsilcisi Sheldon Stryker'ın kimlik yaklaşımının ana unsurları, sembolik etkileşimciliğin geleneksel diye isimlendirilen yorumlarından değişiklik arz etmektedir. Stryker, kendi nazariyesini yapısal sembolik etkileşimcilik yaklaşımı dâhilinde saymaktadır. Bu ayrılaşmadaki en önemli öğeyi, bireylerin kendilerinin oluşturduğu ve sosyal etkileşimin meydana geldiği büyük ve küçük toplumsal yapısal ortamlara yüklenen önemde görür. Yapısal sembolik etkileşimcilik yaklaşımı, sosyal etkileşimin rollere ve kimliklere bağlanmasına dikkat kesilmektedir. Kurumlar düzleminde büyük sosyal yapıların rollere bağlı konumlara dahil olmayı kolaylaştıran veya daraltan faktörleri mevcuttur. Yapısal sembolik etkileşim yaklaşımı; sosyal etkileşimi, kimliklere tesir etmenin yollarını ve bunun muhtemel sonuçlarını incelemektedir. Stryker sonuçlarını test etmek için toplumsal yapıyı kendi yaklaşımına dâhil ettiğini ifade etmektedir. Sosyolojiye konu olacak kimlik teorisi, yapısal olarak sembolik etkileşimci bir perspektiften meydana

getirilmiştir. Bu durum, insanların alternatif rolle alakalı fiilleri oluşturma ihtimaline sahip oldukları zamanlarda, gerçekleştirdikleri seçimlerin bir izahını ihtiva etmektedir. (Stryker, 2007: 1083-1084).

2.1.5.2. Rol ve Rol Kimliği

Sembolik etkileşimcilik yaklaşımında ele alınan en umumi kavram “sosyal davranış”tır. Bu kavramsallaştırma pozitivist anlayışa göre muğlak ve ölçülemez bir tanım kabul edilirken; “sosyal davranış”, yapısal sembolik etkileşimcilerce “rol seçim davranışı” veya “bir rolün beklentilerini karşılamak” diye ifadelendirilmiştir (Stryker, 1968: 558-562). Stryker, kişinin içine girdiği sosyal gruplar adedince değişik kimliklere sahip olduğunu ileri sürmektedir. “Kimlik” ve “kimlik belirginliği” kavramlarından önce, başta “statü” ve “rol” kavramlarını tanımlamıştır. (Stryker, 1980: 57).

Yapısal Sembolik etkileşimci kimlik teorisinde kimlik tarifinin anlaşılması için rol kimliği mefhumuna ayrıca bakmak icap eder. “Rol kimliği” ile “kimlik” arasında benzer bir bağ söz konusudur. Kişilerin dâhil olduğu sosyal ilişkilere bakıldığında bu ilişkilerin sayısınca kimliğe sahip olunduğu görülmektedir. Kişinin benliği de bu kimliklerin bütününden meydana gelmektedir. Mesela kişi toplum içerisindeki pozisyonuna göre evlat, eş, arkadaş, anne, doktor gibi pek çok kimliğe sahip olabilmektedir. (Brenner, Serpe, & Stryker, 2018: 59). Yapısal sembolik etkileşim yaklaşımı, geleneksel sembolik etkileşimci yaklaşımın “benlik toplumun yansımasıdır” önermesini “sosyal yapılar” ve “rol kimliği” ile yeniden tanımlamıştır. Kişiler yaşantılarını “sosyal yapılar” içinde “sosyal ilişkiler” ağlarında devam ettirmektedir. “Rol teorisi”, düzenli sosyal grupların katmanlarına dikkat çekmek için “statü” ya da “pozisyon” kavramını kullanmıştır. Herhangi bir statüdeki kişiler için kullanılan semboller fakir, zeki, bilgili, doktor, uyumlu, vb. olarak tanımlanmaktadır. Diğer sembolik sınıflar gibi pozisyonlar da “davranışa” işaret etmektedir. Kişiyi pozisyonel bir künye vermek, o kişiden talep edilen davranışlara ve isteklere göre o kişiye dönük tutum ve hareketlerin meydana gelmesini sağlamaktadır. Rol mefhumu burada, statülere eklemlenmiş bu beklentiler adına kullanılmıştır (Rane, 1998: 12). “Rol” kavramsallaştırması toplumda yapısal bir statüye ve bu statüyle alakalı beklentilere işaret etmek amacıyla dile getirilmiştir. “Kimlik” kavramsallaştırması benliğe isnat edilen silsile halinde anlamlara dikkat çekmektedir. Benliğe isnat edilen anlamlar kümesi, benliğin muayyen bir rolünün unsuru için tasvir edilmesi durumunda

ise “rol kimliği” olarak ete kemiğe bürünmektedir. İnsanlar toplumsal yapının belli bir alanında bulunmanın bir neticesi olarak “rol kimlikleri” yansıtmaktadırlar. Böylelikle kişiler rol kimlikleri vasıtasıyla ortaya koydukları sosyal rolleriyle kendilerini açığa çıkarmaktadırlar (Cast, 1998: 20).

Toplumsal hayat karşılıklı beklentilerden meydana gelir. Rol ve statü kavramları, kişilerin toplumdan beklentilerini ve toplumsal hayatın fertlere yüklediği görevleri hatırlatmaktadır. Kişisel talepler ve toplumsal beklentiler arasında paradoksal bir konumda varlığını ve diğer kişilerle ilişkilerini sürdüren birey, kendisini de toplumsal konumları aracılığıyla tanımlayabilmektedir. Kısacası statü kişinin toplum ve grup içindeki yerini ve derecesini belirler, rol ise belirli statülere sahip bireylerden istenen ve talep edilen davranış örüntüleridir. Rol kişiliği ile gerçek kişilik arasında bir çelişki olduğunda kişide “rol gerilimi” başlar. Gerçek davranış ile rol davranış arasındaki çelişkiye, bir de gerçek kişilik ile rol arasındaki muhtemel çelişki eklenirse, kişinin davranışı sırasında sergileyebileceği tutarsızlıklar “rol gerilimi” oluşturur (İsen & Batmaz, 2002: 220-226).

Bütün toplumlarda insanlar, günlük hayatlarını, bir kimsenin sahip olduğ u sosyal konum demek olan statü düşüncesini kullanarak inşa etmektedir. Statü sosyal kimliğimizin bir parçasıdır ve başkalarıyla olan ilişkilerimizi saptamaya yardım eder. “Statü seti” terimi bir kimsenin belli bir anda sahip olduğ u statülerin toplamına işaret eder. Robert Merton (1968)’un ortaya attığı “rol seti” kavramı tek bir statüye bağlı birkaç rolü göstermektedir. Sosyologlar rol çatışmasını, iki veya daha fazla statüye bağlı roller arasındaki çatışma olarak kabul etmektedirler. Tek bir statüye bağlı roller arasındaki gerilime rol gerilimi denir. Bir statüye bağlı olan çeşitli rolleri gerçekleştirmek dengeleyici bir davranış gerektirir (Macionis, 2017: 139-141).

2.1.5.3. Kimliğe Bağlılık

Peki birey bir rol kimliğine nasıl ısınır? Burada “bağlılık” devreye girmektedir. Yapısal Sembolik etkileşimci kimlik teorisinde bir de “bağlılık” söz konusudur. Burada bağlılık kişilerin diğer kişilerle olan ilişkilerinin derecesini göstermektedir. “Kimliğe bağlılık, bir kimliğe gerektiren sosyal ilişkilere bağlılığı yansıtmaktadır” (Stryker & Burke, 2000: 286). Kişinin etkileşimde bulunduğu kişilerle ilişkisi, kimliğinin görüntüsünü artırıcı veya kısıtlayıcı etkiye sahiptir. Bir erkek adına mühim olan kişilerin sayısı ve bunların önem derecesi, baba statüsündeki rolünü sergilemesini

etkileyebilmektedir. Yine bir kadın, doktorluk mesleği üzerine geliştirdiği mühim sosyal bağlantılara sahip olduğu seviyedeki statüsünü ve hekim rolünü üstüne almıştır (Erdem, 2020: 60). “Duygusal” ve “etkileşimli” bağıllık olmak üzere iki bağıllık türü söz konusudur. “Duygusal bağıllıkta birincil sosyal ilişkilerdeki bir rolün önemsizleşmesinin duygusal nedeni söz konusudur. Etkileşimli bağıllıkta sosyal ilişkilerde bir rolün artık yerine getirilememesi söz konusudur” (Merolla, Serpe, Stryker & Schultz, 2012: 150). Bağıllık, sosyal ağlarda diğer bireylerle etkileşimli “duygusal bağlar” olarak tahayyül edilmektedir. Bu, fertlerin diğerleri ile olan ilişkilerinde muayyen bir fert olma ve muayyen rolleri oynama düzeyine bağlı olarak ölçülebilmektedir. Bu ölçümler, deneysel olarak test edilebilecek rol seçim davranışındaki değişimi açıklayan teorik bir argüman üretir. Bağıllık derecesi sırayla rol seçimini ve rol kimliği etkilemektedir. (Stryker & Serpe, 2011: 233). Kimlik teorisinde kimliğe bağıllık toplumu ve benliği etkileyerek sosyal rollerin sosyal davranışlara dönüşmesine neden olmaktadır (Merolla, Serpe, Stryker & Schultz, 2012: 150).

2.1.5.4. Sosyal Yapılar ve Kimlik

Yapısal sembolik etkileşim perspektifli kimlik teorisi, bireyleri sahip oldukları rollerle, küçük ve uzmanlaşmış toplumsal ilişki ağlarında yaşıyor olarak tasvir etmektedir. Toplumu, sosyal yapıların bir bütünleşmesi olarak gören Serpe ve Hunt, “büyük ve orta yapı”ların “yakın yapı”ları etkilediği bir sürecin neticesinde rol kimliklerinin tesirinin görülmesi için “büyük”, “orta” ve “yakın” sosyal yapıları farklı kılarak “sosyal yapı kavramının iyileştirilmesini” önermiştir. “Büyük sosyal yapılar” millet, ırk, cinsiyet, sınıf gibi büyük odak merkezli yapılardır. Sosyolojinin temel hareket noktası toplumda bu yapıların, belirli sosyal ilişkiler ağlarına girerek, insanların hayatlarında önemli neticeleri olan sosyal sınırlar olarak hizmet görmeleridir. “Orta sosyal yapılar”, belirli kümeleri bir araya toplayan daha yereldeki ağlardır. Dernekler, okullar, mahalleler gibi. Sosyal sınırlar, sosyal ilişkilerin ortaya çıkma ihtimallerini arttırıp, azalttığı için orta toplumsal yapılar ayrı bir önem arz etmektedir. Çoğunlukla “büyük sosyal yapılar” gibi “orta sosyal yapılar” da hangi fertlerin yakın toplumsal yapılara daha çok veya daha eksik ulaşımına sahip olduklarını tayinde önemli bir katman vazifesi ifa etmektedir. “Yakın sosyal yapılar” büyük kurumlar, aileler veya eğitim yapılarındaki bölümlerdir. Bir eğitim kurumundaki bazı sosyal kulüpler gibi kişilere en yakın duranları, kişilerin genel itibariyle “rol kimliklerini” hareket ettirici ilişkiler

örgüsünü gösterirler. Yakın sosyal yapılara dâhil olma, kişilere belli bir rol kimliği ile direkt ilişkilendirilen sosyal ilişkiler kurma imkânı sağlar. Böylelikle rol kimliğinin devreye girmesi bu yapılara katılımları da desteklemektedir. Önemli olan, etkileşimlerin sergilendiği ve kimliklerin yoluna koyulduğu yakın sosyal yapılara dâhil olmanın, rol kimliğine olan “bağlılık düzeyleriyle” bağlantısıdır. (Merolla, Serpe, Stryker, & Schultz, 2012: 92-152).

Kimlikler “Ben kimim?” sorusuna verilen cevapların kendi kendine dönmesidir. Kişilerin böyle bir soruya verdiği cevaplar, dâhil olduğu sosyal yapı, bu yapının hangi pozisyonunda ve statüsünde bulunduğuna göre değişebilir. Kimlik; toplum içerisinde oluşturulmuş rol münasebetlerinde, kişinin bu rol ilişkilerine konumsal olarak dahlini işaret etmektedir. Kimliklerin iki şartı söz konusudur: Birincisi kişilerin, diğerleri tarafından konumlandırılmaları ve diğerlerinin isteklerini belirleyen sosyal nesnelere olarak yerleştirilmeleridir. İkinci olarak da kişilerin bu tanımlamalar ve konumlandırılmaları içselleştirmeleridir. Kimlikler aynı zamanda kontrol sistemleri oldukları için ayrı bir öneme sahiptir. Kişiye yer edinmiş olduğu sosyal statünün bir unsuru olarak, performansını ölçmek adına bir norm vermektedir. Öte yandan kimliğin doğrulanmasını ve istikrarını sağlamak için kişiyi kendi görüşleriyle tutarlı bir şekilde davranmaya iterek motivasyon sağlamaktadır (Cast, 1998: 20).

2.1.5.5. Kimlik Belirginliği

Stryker, kimliklere bağlılığın “kimlik belirginliğini” etkilediğini ve bunun da davranış seçimini yönlendirdiğini öne sürer. Yani, kimlikleri “bireylerin kendilerine cevap verdikleri bilişsel kategoriler” olarak tanımlarken, “belirli bir kimliğe ne kadar pozitif duygusal cevap verilirse” veya “belirli bir kimlik o kadar çok algılanırsa” ‘isteklere’ aracı olarak, belirginlik hiyerarşisinde o kimlik o kadar yüksek olacaktır” (Stryker, 1968: 562).

Kişinin elde ettiği kimlik örüntülerinin hiyerarşik olarak temsil edilmesi, her birinin zamanı geldiğinde sahneye sunulması “kimlik belirginliği” ile alakalıdır. Bir nevi kimliklerin muhtelif durumlarda ortaya çıkma ihtimalleri kimlik belirginliği ile ilgilidir. Burada temel varsayım şudur: Kimlik örüntüleri hiyerarşik olarak organize edilmişlerdir ve daha belirgin olanlar daha sık görünür olabilirler. Bireyler belirgin kimliklerini göstermek için daha fazla fırsat kollayabilirler. Örneğin gözetken, kollayan iyi bakan kimliği daha belirgin anne, çocuklarıyla daha fazla ilgilenmek için, işe daha

az zaman ayırarak “iyi ilgili, bakıcı” kimliğini açık edebilir. (Brenner, Serpe & Stryker, 2018: 232). Erkek bir birey, babalık, eşine karşı kocalık ve iş yerinde yönetici gibi sıralı bir durum kimliğine malik olabilir. Yöneticilik statüsü kimlik basamağının en yukarısında, çocukları ve karısı yakınında olsa da evinde, işyerinde üstlendiği faaliyetlerle meşgul olacaktır (Stryker, 1968: 560).

Belirgin olma durumu ferdin sosyal ilişkiler dâhilinde olma olasılığıdır. Önem ise daha ziyade ferdin belleğindeki algıya işaret etmek amacıyla kullanılan bir kavramdır. Önem, ideal kendiliğin bir yankısıdır ve taraflı bir bakışı yansıtan bir değer olarak açıklanmaktadır. Başka bir deyişle, ferdin değer atfetmiş olduğu kimliğin öteki kimliklere göre değerini göstermektedir (Brenner, Serpe & Stryker, 2018: 233).

2.1.5.6. Kimliği Meşrulaştırma

Sosyal sınıflandırmalar olarak rol kimlikleri, bir durumun anlamını yorumlamak ve değerlendirmek için bir temel sağlar. Örtük eylem planları olarak rol kimlikleri, açık bir eyleme geçmeden önce bir rolün dolaylı performanslarına izin verir. Hayal gücüne dayalı görüşler idealize edilme ve abartılma eğiliminde olduğundan, rol kimlikleri genellikle sosyal yaşamın gerçekliği içinde sürekli olarak meşrulaştırılmalıdır. Kimlik meşrulaştırma, bir iç izleyici olarak, bir kişinin davranışının sosyal bir konumdaki hayal gücüne dayalı görüşüyle tutarlı olduğunu algıladığında ortaya çıkar. Bununla birlikte, kimlik meşrulaştırma, dış izleyicilerin sosyal desteğini de gerektirir. Genelde kusurlu performanslar ve talepkar izleyiciler nedeniyle, rol kimlikleri nadiren mükemmel bir şekilde meşrulaştırılır. (McCall & Simmons, 1978: 72). McCall ve Simmons, bir bireyin kendi eylemlerine ilişkin seçici algısı ve bir bireyin rol performanslarına tanıklık eden çeşitli izleyicilerden gelen rol kimlikleri ve rol desteği arasındaki tutarsızlıkla başa çıkmak için bir dizi “meşruiyet mekanizması” tanımlamaktadır. Bu mekanizmaların başarısızlığı, kendini aşağılama ve değersizlik duygusu ile sonuçlanır.

2.1.5.7. Kimlik Kontrol Süreci

Peter Burke kimliği “belirli bir sosyal rol veya durumda kendine uygulanan bir anlamlar dizisi” olarak tanımlamaktadır. Bu tanım aynı zamanda “kimlik kontrol süreci” olarak adlandırılan şeyin erken bir açıklamasını içeriyordu. Kimlik kontrol teorisi, bir kimliğin etkinleştirilmesinin bir geri bildirim döngüsü oluşturduğunu öne sürer. Kimlik kontrol sürecinin amacı, çevresel veya durumsal girdileri (kendi kendine

ilgili anlam algıları) iç standartlarla (kimlik anlamları) eşleştirmektir. Kontrol edilen, girdiler başkalarının faaliyetlerinin algılanması anlamına gelen değerlendirmelerdir ve bu kontrol uygun davranışların uygulanmasıyla sağlanır. Bu modele göre ne girdi anlamları ne de kimlik standartları tek başına davranışa neden olmaz; bunun yerine davranış, ikisi arasındaki karşılaştırmanın bir ürünüdür (MacKinnon & Heise, 2010: 173-174).

2.1.5.8. Kimlik İşaretleri

Bireylerin kendini ve diğerlerini tanımlamak için kullandıkları adlar ve kelimeler “işaretler olarak ifade edilmeli ve işaretler olarak okunmalıdır.” Bu tür “kimlik işaretleri”, dört retorik tarzda kullanılır: Bir kişiyi kendisine tanıtmak için, diğerini tanımlamak için, diğerine atıfta bulunmak ve diğerine cevap vermek için. (Perinbanayagam, 2000: 87). “Benlik bu şekilde tanımlandıktan sonra, belirli özdeşleşme işaretleri benlik için bir anlam haline gelir ve bu sözcük dağarcığı aracılığıyla dünyadaki varlığını elde etmek için kullanılır” (Perinbanayagam, 2000: 87). Bu süreç, bireyin hem kendiliğinin zaman içinde devamlılığını hem de başkalarının benliklerinden farklılaştığını iddia etmesini sağlar. Gerçekte, Perinbanayagam özdeşleşmeyi bir sınıflandırma süreci olarak görmektedir. Sınıflandırma, kişinin kendisi ve diğerleri dâhil olmak üzere dünyadaki nesnelere tanımlayarak, kişinin algılarını organize etmesini ve anlamlandırmasını ve bunları başkalarına iletmesini sağlar.

Benliğin içeriğini oluşturan kimlikler ve anlamları kültürler arasında farklılık gösterse de, benliğin yapısı kültürler arası evrenselidir. Bu anlayış tüm insanların rasyonel, sembolik, soyut ve dilsel yaratıklar olduğu görüşünün bir türevidir. Wiley, bu evrensel yapıya göstergebilimsel benlik adını verir. Bu, Peirce’den türetilen benlik modelinin, Mead’in meşhur “Ben” modeli ile sentezidir. Wiley, kendi içinde üç semiyotik seviye tanımlar: bireysel işaretler (örneğin düşünceler); işaretlerin sistematik kompleksleri (örneğin, kimlikler ve benlik kavramları), “ben-sen-ben semiyotik yapısına bağlı semiosis kapasitesi” (Wiley, 1994: 15). Bireysel işaretlerden daha genel olmasına rağmen, kimlikler benlikten daha az geneldir; “tarihsel olarak özgüldürler ve benliğin ben-sen-ben semiyotik yapısında yer alırlar” (Wiley, 1994: 14).

2.1.6. Sosyal Kimlik

Aslında bütün insan kimlikleri, “sosyal” kimlik sayılabilir. Anlamlandırarak, kendimizin ve başkalarının kimliğini tespit etmeye çalışıyoruz. Anlamlandırma eylemi her zaman bir etkileşim içinde gerçekleşir. Kimlikliğin unsurlarını oluşturan gelenek ve yenilik, anlaşma ve karşı çıkma, iletişim ve müzakere hepsi “sosyallik” bağlamında gerçekleşir (Jenkins, 2016: 19). Sosyal kimlik kişiyi herhangi bir özel durumdan daha uzun süreli ve daha büyük bir sosyal alanda konumlandırır. Sosyal kimlik aynı zamanda sosyal bir kategori ile özdeşleşmeye bağlıdır. Özdeşleşme, kişinin sosyal kategorisinin üyelerinin inanç ve hedefleri paylaştığı anlamına gelmektedir. Sosyal özdeşleşme sürecinin bir sonucu olarak sosyal kimlik, kişinin yaşamı boyunca çok sayıda sosyal gruba dâhil olduğunun farkında olmasıyla gelişen bir olgudur. Bir sosyal kategori ile özdeşleşen kişiler bu kategorinin üyelerine klasik anlamıyla bir topluluk gibi davranırlar. Yani, diğerlerine dair bilgileri dolaylı olsa da kişisel olmasa da ve bu kişiler genellikle yalnızca hayal gücünde mevcut olsalar bile diğer üyeleri tanıyor gibi hissetmeye başlarlar. Belirli bir toplulukla özdeşleşmek aynı zamanda kişinin kendisini üye olmayanlardan ayırtırmasının bir yoludur. Birçok durumda, sosyal kimlik diğerlerine acıma, kınama, kaçınma ve hatta şiddet ile bakan bir farklılık duygusu oluşturur.

Özdeşleşme sayesinde birey korunma, kendini gerçekleştirme fırsatları, başkaları tarafından değerlendirme ve toplum üzerinde etki sağlayan gruba ait olma temel ihtiyacını fark eder. Bu süreç sayesinde toplum, bireyleri sosyal bağlantılar ve ilişkiler sistemine dahil etme fırsatına sahiptir ve sosyal özdeşleşmeyi sağlayan da bu süreçtir. Büyük ölçüde gençlik kişiliğini ve davranışını etkileyen, ergenlik boyunca meydana gelen yoğun sosyal kimlik inşası süreci nedeniyle, sosyal kimlik özelliklerinin ve gelişiminin incelenmesi benzersiz bir önem kazanır. Gençlerin psikolojik, sosyal ve fiziksel değişkenlerin getirdiği yaşa bağlı bir dizi sorun yaşadıkları iyi bilinmektedir. Bu sorunlar özellikle istenmeyen davranışlar sergileyen gençlerde şiddetlidir. Bu nedenle gençlik, yetişkin birey kimliğinin oluşumundan önceki en önemli bir aşamadır. Yükselen göç süreçleri, küresel toplulukta hareketlilik, iş dünyasının ve kültürlerarası etkileşimin genişlemesi ve yeni iletişim biçimlerinin yaratılması, hepsi bu konuya olan ilgiye katkıda bulunmaktadır.

Çocuklukta ilk kabul edilen “Biz” grubu ailedir. Varlığın değişmez tözünün anne babanın kendisinden, akrabalarından, onların eşya evreninden, aile geleneklerinden ve

çocukluğun kişilerarası tarzlarından oluştuğu düşünülmektedir. Ancak, yaşam deneyimi kazandıkça gençler, kendi ailelerinden farklı bir dizi aile bulur. Aynı zamanda, daha evrensel, daha büyük bir kimliğe ihtiyaç duyarken, kendi benlik duygusunu da güçlendirerek, “Ben”liğini “Biz” ailesinden ayırma dürtüsünü hissetmeye başlar.

Bir gencin kimliği, yetiştirildikleri aile çevresi tarafından şekillendirilir. Zayıf bir ebeveyn-çocuk ilişkisi varsa, genellikle olgunlaşmamış bir kimlikle sonuçlanan örtük bir yaygın kimlik, aşırı bağlanma ve simbiyotiklik söz konusudur. Bir gencin sosyal çevresi, sosyal kimliğinin ve kişiliğinin nasıl geliştiğini büyük ölçüde etkiler. Bununla birlikte sosyal çevre, bir genç üzerinde her zaman yalnızca olumlu ya da yalnızca olumsuz etkileri olabilecek belirli öğeleri, bireyleri ya da durumları içermez.

Gençlerin akranları ve sosyal çevresi, sosyal kimliğinin inşasında ve gelişmesinde büyük rol oynar. Gençler arkadaşları ile fikir alışverişinde bulunarak bilgisinin kapsamını genişletir, entelektüel olarak büyür, bilgilerini paylaşır ve ustalaştığı zihinsel modlarını sergiler. Akranlarıyla etkileşime giren gençler, insanların birbirleriyle iletişim kurma biçimlerinin yanı sıra kendilerinin ve diğer insanların eylemlerinin, sözlerinin ve duygusal patlamalarının olası etkilerini düşünme becerisini de anlar.

Gençlikte sosyal kimliğin oluşumunu incelemek, gencin kendi kaderini tayin etme sürecini, ergenlik döneminde değer yönelimlerini, belirsiz sosyal durumların koşullarını, sosyal toplulukları organize etmek için çeşitli ilkeleri, bunun için gerekli faaliyet türlerini anlama demektir. Nihayetinde böyle bir çaba genç neslin kimliğini oluşturma sürecini etkileyen grup normları oluşumunu anlama ihtiyacından oluşur. Sosyal kimliğin oluşumu sürecinin incelenmesi, ergen çocukların başarılı eğitim sürecini düzenlemeyi amaçlayan önerilerin geliştirilmesi için de pratik öneme sahiptir (Isaakian & Lukyanenko, 2020).

Araştırmalar, grupların kişiler üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu ortaya koymaktadır. Bu etki, davranış ve tutumların şekillendirilmesinde, kanaat ve düşüncelerin sevk edilmesinde kendini göstermektedir. Sosyal normlar kişilere uyma yönünde bir baskı etkisi göstermekte, bu uyum neticesinde fertler sosyal planda ödüllendirilip, bilişsel boyutta meşruluk kazanmaktadır. Uyum aynı zamanda riskleri azaltarak kişinin psikolojik olarak güvende olduğu hissini uyandırmaktadır. “Sosyal

karşılaştırma kuramı” anlayışı çerçevesinde kişilerin, davranışları, yetenekleri ve kanaatleri bakımından başkalarıyla benzerlik unsurları aradıkları ileri sürülmektedir. Birtakım araştırmalar da bu benzerlik arayışının karşısında bireylerin tekil özelliklerini, biricik olma hallerini koruma ve sürdürme yönünde eğilimlere sahip olduklarını öne sürmektedir. Kişi bazen diğerlerinden farklı olmak ve bu farkı bizzat inşa etmek için gayret gösterebilmektedir. İşte tam bu noktada “kimlik sorunu” ortaya çıkmaktadır. Bir taraftan sosyal norm ve kurallara uyma baskısı veya isteği, diğer taraftan farklılığını, özgünlüğünü, biricikliğini koruma, kollama talebi ve gayreti birbiriyle çatışma görüntüsü verebilmektedir. Kimliğin sosyal görünümünün ortaya çıkardığı kimlik sorunu perspektifinden, kimliği tam da şöyle tarif edebiliriz: “Bir sosyal aktörün (birey, grup, toplum) kimliği, onun bir başkasından farklı olduğu, başkalarına (diğerlerine) indirgenemeyeceği yönündeki bilincidir. Bu bilinç grup yaşantıları içerisinde oluşmaktadır” (Bilgin, 1994: 112-113).

Kimlik oluşturma sosyal bir süreçtir. Birey çeşitli ortamlarda çok sayıda aktörle temasa geçerek bir sosyal etkileşim alanına dâhil olur. Böylece bu sosyal etkileşimler ve diğer sosyal etkiler aracılığıyla kimliklerin oluştuğu, etkilediği ve etkilendiği bir alan oluşur. Sosyal bir ortam ve sosyal iletişim, kendini keşfetmede büyük önem taşır, çünkü bu etkileşimlerde başkalarının rollerini üstlenmeyi ve buna göre eylemlerimizi yansıtmayı öğreniriz. Sosyal kimlik teorisine göre, sosyal etkileşimler pozitif bir sosyal kimlik oluşturmak için gereklidir. Bu teoride sosyal kimlik, bireyin bir sosyal kategoriye ait olduğu bilgisidir. Sosyal bir karşılaştırma süreciyle, kendine benzeyen kişiler grup içi, farklı olan kişiler ise dış grup olarak etiketlenir. İnsan bir yandan içinde bulunduğu sosyo-kültürel çevreden etkilenme, ondan anlam ve kaynak alma hususunda bağımsız bir kimliğe sahip gözükmürken, bir yandan da insanın özneliği ve zihinsel yaşamı sosyokültürel çevrelerden anlam yüklenme ve bunları kullanma süreciyle değiştirilir (Shweder, 1990: 2).

Kimlik, belki de tanımından kaynaklanan vurgulardan dolayı sürece ve benliğin inşasına dikkatleri yöneltir, ancak kültürel semboller ve gelenekle desteklenmeyen kimlik oluşturma gayreti, moderniteye karşın oldukça zordur (Sözen, Kimlik, 2019: 25). “Ben kimim” sorusuna verilen cevapların büyük bir kısmı sosyal gruplara ve grup kimliğine atıfta bulunur. Mesela, “Ben erkeğim”, “Ben Türküm”, “Ben Müslümanım” dediğimizde belli gruplara ait olduğumuzu belirtiriz. Kim olduğumuzun cevabı büyük oranda hangi gruplara ait olduğumuzun cevabıyla çakışır. Sosyal kimlik nazariyesi,

kişilerin kendilerini ve ötekileri muhtelif gruplara ait olarak algılama eğiliminde olduğunu ileri sürer. Sosyal Kimlik teorisi gruplarla aynılaştırmanın önemini konu edinir, bu teoride üzerinde çalışılan mesele kişilerin tutum ve davranışlarının dâhil oldukları grupların düşünce ve hareket niteliklerinden etkilenmesidir (Kağıtçıbaşı, 1999: 278-279).

Taklitte kişi açısından hoş giden bir davranışın benimsenerek yinelenmesi söz konusudur. Özdeşleşmede ise kişinin kendisini bir başkasıyla “eş duruma getirmesi” kendini ona benzetmesi esastır. Kişi hoşuna giden bir veya birkaç davranışı değil başka bir kişide hoşuna giden, onun kişiliğinin bir parçasını oluşturan davranış biçimini taklit etmektedir (İsen & Batmaz, 2002: 35).

Sosyal gruplar bir taraftan “bütünleşme” (integration), bir taraftan “farklılaşma” (differentiation) yeridir. İnsanlar arası etkileşim ve iletişim temel bir gereksinimdir. Üç ana kişiler arası gereksinim söz konusudur:

1) Dâhil olma (inclusion) gereksinimi: Buradaki ana düşünceye göre fert yeni bir grubun içine girdiğinde kendisini değer görmüş, tasdik edilmiş, önyargısız bir şekilde kabul edilmiş görmek ister. Bu ihtiyaç, ergin ve sosyalleşme seviyesi düşük olanlarda bağımlılık duygusuna yol açar. Öte yandan erginleşme ve sosyalleşme seviyesi yüksek olanlar, dâhil olma ihtiyacını otonomi ve karşılıklı bağımlılıkla gidermeye çalışır.

2) Kontrol gereksinimi: Bu ihtiyaç grup içinde yaşananlardan, olup bitenlerden mesuliyet duymayı anlatır. Gruba yeni girmiş bir üye kendisinin ve grubun diğer üyelerinin sorumluluğunun farkındadır. Kişiler arası bu türlü bir ihtiyaç, erginleşme ve sosyalleşme seviyesi düşük kişilerde otokrat (mutlak sorumluluğu isteme) tutum ve davranışlara, erginleşme ve sosyalleşme seviyesi yüksek olan kişilerde demokrat tutum ve davranışlara yol açar.

3) Sevgi (affection) gereksinimi: Gruplara yeni dâhil olan kişiler diğer üyeler tarafından sevmek, yerlerinin doldurulması mümkün olmayan kişiler gibi hissetmek isterler. Sosyalleşme ve olgunluk seviyesinin düşük veya yüksek olma seviyesine göre bu ihtiyaç ya aşırı sahiplenici, ayrıcalık isteyen bir arayışa ya da yalın, savunmasız, olduğu gibi kabul edilme gayretine döner (Bilgin, 1994: 113-115).

Fertlerin zaman zaman grup içinde bireysel kimliklerini kaybedebildikleri de görülür. Le Bon (1997: 19-20), bunu, bir takım belirli durumlarda topluluklar, onu oluşturan tek tek kişilerin sahip oldukları karakterlerden çok değişik başka karakterlere haiz

olurlar diye anlatır. Şuurlu kişilik ortadan kalkar, bütün bu birleşmiş kişilerin fikirleri ve hisleri tek bir cepheye yönelir diye ifade eder.

Sosyal kimlik, kişinin içinde bulunduğu toplumsal sınıfa, organizasyona ya da sosyal gruba aidiyetini ifade eder. Şahsi kimlik ise kişiyi başkalarından ayırmakla birlikte önemli oranda sosyal olarak şekil verilmiş kişisel özellikleri yansıtır. Bir toplumun siyaseten yönetiminde kişinin kendi ulus gurubu hâkim ise kişi bu çoğunluk millet grubunun bir ferdi, değilse azınlık grubunun üyesidir. Öte yandan kişi “referans grup kimliği” adı verilen kimliğinin unsurlarını meydana getiren aksiyon, davranış ve tutumlarını, bazı referans gruplarına göre de düzenleyebilmektedir (Birkök, 1994: 73). Referans grubu, değerlendirme yaparken veya karar verirken bize referans noktası olarak hizmet eden sosyal gruptur. İç grup, üyelerinin birbirlerine saygı ve sadakat hisleri beslediği sosyal gruptur. İç grup, dış gruba göre var olur. Bu manada dış grup kendilerine karşı rekabet ve karşıtlık hissedilen sosyal grup vazifesindedir. İç ve dış gruplar bizlerin değerli, başkalarının değersiz olduğu düşüncesine dayanır. Gruplar arasındaki gerilimler, gruplar arasındaki sınırları keskinleştirerek işlere daha net bir sosyal kimlik sağlarlar. Ait olunan grup üyeleri kendileri hakkında olumlu görüşler beslerken dışlanan gruplar olumsuzlanır (Macionis, 2017: 166-167).

Köseoğlu’na (1995: 43-47) göre sosyal kimlik, kişinin veya sosyal kümenin muhtelif yakınlıklarını izah eden, onun teşhis edilmesini sağlayan ve dış müşahedeye anlaşılabilen nitelikleridir. Kimlik, kişiyi ötekilerden ayırıştıran farklılıklar olarak tarif edilebilir. Dini, siyasi, sosyal, ailevi ve mesleki aidiyetleri tanımlayan kimlik, bununla birlikte kişinin rol ve statülerini iletir. Bu manada kimlik mefhumu, bu ilintileriyle birlikte nüfus kâğıdı, ehliyet, soyadı, bir fikir veya hissediş biçimi, bir tavır veya hareket, ibadet, eğlence, mizah ve tamamen bir yaşama şekli olarak anlaşılabilir. Kültürel/milli kimlik, eğitim ve sosyalleşme vasıtasıyla kişiye kazandırılır; onun kişiliğine, fikir, tutum ve tavırlarına yansır. Milli karakter diye nitelendirilebilecek insani nitelikler o kültüre üye kişilerde tezahür eder (Köseoğlu, 1995: 43-47).

Sosyal kimlik kuramı, bir gruba üye olmaktan doğan benliğe bakarak muhtelif şekillerdeki grup davranışlarını izah etmek için üç önemli kavramı kullanır. Bunlar “sosyal kategorizasyon”, “sosyal mukayese” ve “sosyal özdeşim”dir.

Sosyal kimlik kuramına göre insanlar toplumsal çevrelerini intizama sokmak, sosyal hayatta yerlerini tayin etmek ve kendilerini tanımlamak için muhtelif kategorilere

yerleştirilir. İnsanlar böylece aynı kategoride bulunan diğer fertlerle kendilerini önemli ölçüde benzer olarak görürler. İnsanlar aynı kategorideki diğer kişilerle benzerliklerine vurgu yapıp onları ön plana çıkarırken diğer gruplarla aralarındaki farklılıkları da vurgulama gereği hissederler. Aynı kategoride olma algısı sadece özdeşleşme sağlamaz, aynı zamanda içinde bulunulan grubun davranışlarını tekrar etme sıklığını da artırır. Kişiler üyesi oldukları grupların değerini belirlemek ve yüceltmek için gruplarını diğer sosyal gruplarla kıyaslarlar. Kendi gruplarının olumlu taraflarını öne çıkaran grup üyeleri bu sayede öz saygılarını ve kendilerine verdikleri değeri artırarak pozitif bir sosyal kimlik edinirler (Sakallı, 2006: 179-180). Bir ferdin dâhil olduğu gruptan birtakım umutları ve beklentileri olur. Şayet grup bu beklenti oranının üstünde yer alıyorsa fert için çekicidir, altındaysa değildir (Kağıtçıbaşı, 1999: 264).

Kendileri düşük statülü bir grupta yer alan üyeler, itibarlarını yükseltmek ve daha olumlu pozitif sosyal kimlik elde etmek için bazı stratejilere başvurabilirler. Bunlar, “sosyal hareketlilik” ve “sosyal değişme” stratejileridir. Sosyal hareketlilik düşük statülü grup üyelerini, kendi gruplarından daha yüksek statülü gruplara dâhil olmaya yöneltir. Dâhil olunan grupta sosyal geçirgenlik varsa ya da kişinin gruba bağlılık derecesi düşükse diğer gruba geçebilir. Olumlu kimlik elde etmek ve öz saygılığını artırmak için başvurulan bir diğer strateji sosyal değişmedir. Sosyal değişme olgusu bünyesinde ‘sosyal yaratıcılık’ ve ‘sosyal yarışma’ kavramlarını barındırır. Bazı kıyaslama faktörlerinin atılıp yerlerine yenilerinin getirilmesine ya da bu faktörlerin tekrar tanımlanması sosyal yaratıcılık olarak adlandırılır. Örneğin başarılı olmak değerine karşın, cesur olmak kullanılabilir. Bazen gruplar kendilerine atfedilen olumsuz nitelik ve davranışları negatif durumdan olumluya çevirebilirler. Amerika’da siyahiler, kendi renkleriyle alakalı öğrendikleri olumsuz imajı, ‘siyah güzeldir’ şeklinde çevirmişlerdir. Bazen de gruplar kendilerini yüksek statülü gruplar yerine daha düşük statülü gruplarla karşılaştırarak pozitif kimlik kazanmak için sosyal yaratıcılığa katkıda bulunurlar. Üyeler, gruplar arasındaki mukayesede adaletsizlik ve eşitsizlik gözlemlediği zaman bunu telafi etmek için rekabet yoluyla sosyal yarışmaya girebilirler. Bu sayede düşük konumlarını değiştirme şansı ortaya çıkabilir. Sosyal kıyaslama yoluyla gruplar arasında meşru ve adil bir durumun varlığı kabul edilirse üyeler şahsi gayretleriyle olumlu kimlik edinme yolunu seçebilir. Gruplar arası mukayese kendi grubunun tarafını tutmada fanatikleşmeye, diğer gruplarla alakalı kalıp yargılar geliştirmeye de neden olur. Öte yandan mukayese kendi grup yargılarına

uyuma ya da karşı çıkma tutumlarına da sebebiyet verebilir. Kendi sosyal grupları ile kuvvetli bir özdeşim kuran üyeler, kendi gruplarına gönülden bağlı, sadık birer üye haline gelir ve diğer grup üyeleri ile iş birliği yaparak olumlu kimlik elde etmeye çalışırlar. Böyle kişiler “kolektif eylem”e girişmeye de gönüllüdürler (Sakallı, 2006: 181-184).

Toplum bazen kişiye damga (stigma) vurarak bir statü ve kimlik atfeder. Kişinin dâhil olduğu iç grup ve dış grup damgalı kişi için bir ego kimliği sunarlar. Eğer kişi bunlardan birini benimserse, kendisi ile barışacağı eksiksiz bir insan, onurlu, kendine saygısı olan bir yetişkin olacağı söylenir. Damgalı kişiye toplum, büyük kümenin uzvu olduğunu söyler ve bu o kişinin makul, kabul edilebilir biri olduğu anlamını taşır. Aynı toplum damgalı kişiye, “onun bazı açılardan farklı olduğunu bu farklılığı reddetmesinin boşuna olacağı”nı da söyler. Damgalı bireye bir taraftan herkes gibi olduğu söylenirken kendi grubuna ihanet etmesinin de pek akıllıca olmadığı söylenir. Bu durum damgalıları temsil edenlerin sürekli olarak başa çıkmaları gereken bir zorluktur ve onları tutarlı bir kimlik siyaseti geliştirmeye mecbur bırakır. Damgalı bireye sürekli ne olduğu ve yapması gerektiğinin söylenmesi ayrı bir sorundur (Goffman, 2014: 174-175).

Goffman’a göre, Erikson’un ve diğer bazılarının ego ya da hissedilen kimlik mefhumuyla kastettiği kişinin, farklı toplumsal tecrübeler neticesinde kendi durumunun sürekliliğine ve karakterine dair edinmiş olduğu öznel algıdır. Sosyal ve bireysel kimlik; her şeyden önce kimliği söz konusu edilen kişiye ilişkin diğerlerinin taşıdığı kaygıların, tanımların bir parçasıdır. Ego kimliği, sözü edilen birey açısından mecburi olarak hissedilen, refleksif ve sübjektif bir hakikattir. Suçlu bir kişi, sahte bir isim kullandığında kendisini kişisel kimliğinden ayırıyordur; gerçek adının baş harflerini ya da bazı hecelerini koruduğunda ego kimliğine dair duygularını muhafaza etmeyi sürdürüyordur. Birey kendine dair muhayyesini meydana getirirken öncesinde ötekilerin onunla alakalı toplumsal ve bireysel kimlik tariflerinde kullandıkları malzemenin benzerini kullanır. Öte yandan bu oluşum süresince büyük oranda özgürce de davranır (Goffman, 2014: 153-154).

Bu teori, grup üyeliği perspektifinden benlik, kimlik ve kimlik oluşumuna odaklanmayı seçer. Teoriye göre, grup tarafından grup üyeliği ve benliğin harekete geçirilmesi (kabul ve onay), kimliğin oluşumunu açıklamaya yeterlidir. Grup üyeliği, kişiye bir grubun parçası olduğu ve kendisini bu grupta ilişkilendirmesi ve buna göre

hareket etmesi gerektiği konusunda bir anlayış sağlayacaktır. (Stets & Burke, 2003: 44). Sosyal kimlik teorisine göre, bu farkındalık, bireyleri grubun yapısını, dinamiklerini öğrenmeye ve daha iyi uyum sağlamak için kendilerini değiştirmeye teşvik edecek / zorlayacaktır. İşte bu noktada grup içi ve grup dışı kavramların ortaya çıktığını görüyoruz. Benlik, kendisine benzediğini düşündüğü kişilerle ilişki kuracak ve onları “grup içi” olarak etiketleyecektir, kendi grubunun üyesi olmayanlar ise “dış grup” olarak etiketlenecektir. Kişiler bir aidiyet duygusu yaratırken, bu kendini sınıflandırma ve kendi kendini karşılaştırma, grup kimliği oluşum sürecini hızlandırmak için kullanılacak “öteki” kavramını da oluşturur. Bu “öteki” veya “grup dışı” kavramı da grup tarafından, takipçilerine bir benzersizlik duygusu sağlamak için bir gerilim yaratarak varlığını sürdürmek için kullanılır (Cinoğlu & Arıkan, 2012: 1124). Kimlik oluşumunun ana kaynakları, kendileri (iç-grup) ve diğerleri (dış-gruplar) arasındaki gruplar arası ilişkilerde ve karşılaştırmalarda da saklı olabilir. Bu süreç etnik merkeziliğe benzer. Henslin’e göre (2007: 37) etnosantrizm, “kişinin kendi kültürünü, diğer bireylerin veya toplumların yollarını yargılamak için bir ölçüt olarak kullanmasıdır”. Bu, grup üyelerinin grubun temel ve temel değerleri etrafında kümelenmesine yardımcı olacaktır. Ayrıca, grup içindeki üyelerin çevrelerinde olup bitenleri o grubun bakış açısından görmeye teşvik edecek ve hatta zorlayacaktır. Başka bir deyişle, bireyler kişisel görüşlere sahip olmayı bırakacak ve grubun bir yansıması haline gelecektir.

Sosyal kimlik teorisine göre, varlıklarını sürdürebilmek için grupların, hayata ve başlarına gelen olaylara benzer bakış açısına sahip üyelerden müteşekkil olması gerekir. Bireyler kendilerini diğer grup içi üyelerden ayırma ihtiyacı hissetmediklerinde, grubun homojenliği daha yüksek olur. Sosyal kimlik teorisine göre, tekdüzelik, sadece algıda değil, aynı zamanda eylemde de grup üyeliğinin doğal sonucu haline gelir. Görüldüğü gibi, bireylerin anlamı, bireysel farklılıklar, bireyin gücü ve üyeler arasındaki ilişkilerin önemi hemen hemen göz ardı edilir ve / veya küçültülür. Ancak bu, sosyal kimlik teorisinin, bireysel aktörlerin gruplar içindeki varoluşunu tamamen geçersiz kıldığı anlamına gelmez. Bu teori, bireyleri, grup üyeliklerini artırmaya çalışan bir gruptaki aktörler olarak görür. Bu tür kimliğe “göze çarpan sosyal kimlik” adı verilmektedir (Cinoğlu & Arıkan, 2012: 1125). Göze çarpan kimlik, “kişinin gruba üyeliğinin algı ve davranış üzerindeki etkisini artırmak için çabalaması” anlamına gelir. Bu nedenle, bireylerin sadece üye olarak kalmak için

davranış ve eylem yoluyla üyeliklerini artırmaya çalıştıklarını iddia etmek adil olur. Çünkü rol kimliğinin aksine gruplardaki bireyler, statülerini değil, gruba üyeliklerini artırmak için grubun normlarına göre hareket ederler. Aslında bu ifade, hem kimlik teorisyenleri (rol kimliği teorisyenleri) hem de kişisel kimlik teorisyenleri için ana hedeftir. Sosyal kimlik teorisyenleri, üyelerin her zaman sahip olmaya ve grup üyeliğinin psikolojik önemini artırmaya çalıştıklarına kuvvetle inanırlar (Oakes, 1987: 118). Sosyal kimlik teorisinin bir diğer önemli yönü, belirli bir miktar üyelerinde “duyarsızlaşma” gerekliliğidir. Bu teoriye göre, duyarsızlaşma, grubun varlığı lehine kişinin kişiliğini kaybetmesi anlamına gelir. Diğer bir deyişle, bireyler başarılarını gruba üyelik ödülleri ve bunları kendilerinin değil grubun başarıları olarak görmeye başlar. Bu noktada, gruba üyelik ana hedef haline gelir ve bireylerin o grup içinde üstlendiği roller daha az önemli hale gelir. Bu, doğası gereği çok idealist görünebilir. Diğer grup içi üyelere örnek olmak için bu seçkin üyelere ihtiyaç vardır (Cinoğlu & Arıkan, 2012: 125).

Sosyal kimlik teorisi, “özellikle grup içi ayrımcılığın açıklamasına (çıkarların yokluğunda) yöneliktir ve merkezî psikolojik hipotezi motivasyoneldir” (Turner, Hogg, Oakes, Reicher, & Wetherell, 1987: 42). Teori, insanların kendilerini ve başkalarını tanımlamak için ait olduklarını düşündükleri grupları tanımlayan sosyal kategorileri veya nitelikleri (cinsiyet, etnik köken vb.) kullanmasını önermektedir ve bu sosyal kimlikler, benlik kavramının önemli bileşenleri haline gelir; grup karşılaştırmalarını motive eder ve grubun içini ve dolayısıyla benliği destekleyen davranışlar oluşturur. Sonuç olarak, grup içi ve grup dışı algı stereotipik hale gelir ve gruplar arası davranış rekabetçi bir görünüm arz eder.

2.1.7. Kolektif/Kültürel Kimlik

Kolektif/kültürel kimlik, sosyal kimliğin topluluklar seviyesinde dile getirilişidir. Bir belleği, geçmişi olan belirli grupların, öteki gruplardan farklı taraflarını gösterme ve vurgulama isteğidir. Kolektif/kültürel kimlik, daha geniş sosyal kimlik çatısı altında işleyen bir alt kuramdır. Sosyal kimlik teorisi bir metateoridir. Kolektif kimlik, grup içi ve gruplar arası ilişkileri klişeleştirerek, çatışma, uygunluk, uyum, liderlik ve örgütsel davranış unsurlarına dikkat ederek ele alır. Kolektifler tarafından kurulan ve paylaşılan kimlik anlamları kümesidir. Kolektif kimlik, aktivist kimlik oluşumu ve sürdürülmesi için kritik olan grup bütünlüğünü, duygusal bağlılığı ve dayanışmayı merkezileştirir. Kolektif kimlik belirli, başkalarından oluşan bir ağa üyelikle ilgilidir;

sosyal kimlik, genel statü belirteçlerini paylaşan diğerleriyle özdeşleşmeyle ilgilidir. Kolektif kimlik, basitçe, daha büyük kategorik etiketin bir sosyal hareketten türetildiği özel bir durumdur. Grup kimliği, aktivist organizasyonlardaki üyelikler için geçerliiyken, sosyal kimlik daha geniş hareket bağlantıları için geçerlidir (Davis & Love, 2019: 3-4).

Kolektif/kültürel kimlik alt ve mikro kimlik örüntülerinden ziyade bütün milleti, toplumu içine alan ve bu anlamda referansta bulunulan kimliktir. Grupların (makro planda etnikliklerin) başka gruplardan farklı olan yanlarını gösterme ve öne çekme talebidir. Kolektif kimlik eylemlerinde asıl olan bir grup oluşturma eğilimidir; bu eğilimin doğrulanabilen ve yönetilen olması gerekir (Bilgin, 1994: 53). Kolektif kimlikte şimdiki hal geçmişle irtibatlandırılır. Geçmişin birikimlerinden, mirasından; gelenek, değer ve inançlar ile birtakım sembollerden kolektif kimlik inşa edilir.

Bireyin ait olduğu toplumsal çevrenin değerlerine, normlarına, akıl yürütmesine, sanatına, diline, dinine, gelenek ve göreneklerine ve diğer kurumlarına karşı geliştirdiği bir aidiyet bilincini ifade eder. Birey kendi toplumu ve diğer toplumlar arasındaki benzerlikleri, karşıtlıkları, çatışmaları toplumsal kimliğine yüklediği anlam sınırları çerçevesinde tanır ve bu doğrultuda bir eylem stratejisi geliştirir. Birey, toplumsal kimlik aracılığıyla yaşam pratiklerine katılır. Toplumsal kimlik, çoğu zaman, bilinç ötesinde bir işlev yüklenerek bireyin bütün varlığına hükmeder (Özdemir, 2001: 108).

Kolektif kimlik, belli bir insan topluluğunun kendileri hakkındaki bilinç seviyesi ve duygusuyla ilintilidir. Topluluğun kendine has özellikler ve özgünlük sahibi olduğu yönündeki aidiyet ve bilinç duygusudur. Tarih, din, dil, kültür alanları ve maddi şartların yanında topluluğun hafızası, kolektif kimliği oluşturan önemli etkenler olarak ortaya çıkmaktadır (Bilgin, 1994: 55). Kolektif kimlik, kişinin, dini mensubiyetine, içinde bulunduğu milletine, politik belirli gruplarla olan etkileşimine göre şekil almaktadır. Bu manada kişi, kolektif kimliğini sergilerken toplumsal özdeşimlerine bağlı kalarak grup aidiyetlerine vurgu yapar (Yapıcı, 2004: 55). O halde etnik, ulusal, dini kimlik örüntüleri, kolektif kimlik kategorisinde değerlendirilebilir. Bireysel kimliklerde olduğu gibi kolektif/kültürel kimlikler de “öteki”ne göre şekillenmektedir. Kolektif kimlik, etkileşimde bulunulan diğer gruplarla mukayeseli olarak oluşturulmaktadır. Topluluk içerisinde aynılık kolektif kimliğin ayırt edici özelliğiiken, kişisel kimlikteki gibi gruplar arası ilişkide de benzememe (grubun öteki

gruplardan farkını ortaya koyma adına) grubun kimliğinde işlevsel bir özellik ifa etmektedir (Bilgin, 1999: 59).

2.1.8. Dinî Kimlik

Kolektif kimliklerin en önemli unsurlarından biri olan din, insanın kişisel ve sosyal boyutlarına ek olarak topluma anlam katma vazifesini de üstlenen önemli bir kurumdur. Anlam verme ifası, insanlara ve toplumlara kimlik kazandırma şeklinde düşünülebilir. Kişinin aidiyet gereksinimlerine ve hayatını anlamlandırmaya cevap veren kurumlardan birisi olarak karşısına “din” çıkmakta ve kişisel/sosyal kimliğinin inşasında etkili bir pozisyonda olduğu gözlenmektedir.

Kimlik oluşumu ile dindarlık arasında pozitif bir ilişkinin olduğuna dair çok az şüphe vardır. Kimlik kazanımı dini bağlılığın içselleştirilmesiyle büyük ölçüde ilişkilidir. Gençliğin sürekli olarak dalgalanan bir sosyal ve politik durumla karşı karşıya kaldığı bir kültürde din, kimlik oluşumunda önemli bir rol oynar. Esasen, dinî bağlılıktan türetilen aşkın anlam, gençlik kimliğinin gelişimi ve refahı için önemlidir. Dinî inançlar yoluyla elde edilebilen bakış açısının sağladığı dünya görüşünün, davranışı şekillendirme ve yönlendirmedeki rolünün yokluğunda, modern gençlik için erişilebilir seçeneklerin çokluğunun umutsuzluk ve kafa karışıklığı yaratma ihtimali daha yüksektir. Din, potansiyel olarak bir genç için daha ilgi çekici ve uygun olabilecek, hayatın anlaşılması zor meseleleri hakkında nihai cevaplar ve bakış açıları sağlayabilir.

Kimlik oluşumu, bir yandan gençlerin biriciklik ve bağımsızlık duygularını şekillendirirken, bir yandan da kendilerinin dışındaki bir şeye bağlayan veya onlarla ilişkilendiren istek ve davranışlarla karakterizedir. Din, tartışmasız kimlik oluşumunda her ikisini de sunar (King, 2003: 197-204).

Benzer şekilde Erikson (1964, 1965, 1968) dinin bir gencin kimlik oluşumunda önemli bir rol oynama ihtimalinin yüksek olduğunu kabul eder. Spesifik olarak, dinin, kimlik oluşumu için gerekli platformu sağlayan sosyo-tarihsel matrisin önemli bir parçasıyla yakından bağlantılı olduğunu belirtir. Erikson dinin, kimlik oluşumuyla ilişkili psikolojik krizin başarılı bir şekilde sonuçlanmasında, sadakatin gelişimi için elverişli ortamı yaratan en eski ve uzun ömürlü kurum olduğunu ve öyle kalacağını iddia etmektedir. Din hem ahlaki inançları oluşturmaya yardımcı olan aşkın bir bakış açısı hem de ideolojik platforma dayalı davranışsal alışkanlık sağlar. Dini normlar ve

inançlardan kaynaklanan değer ve ahlak sistemi gençleri, dünyayı ve buradaki benzersiz yerlerini daha iyi anlamaları için güçlendirmeye yardımcı olur. Din aracılığıyla üretilen ideolojiler, kişinin olayları ve deneyimleri anlamasına, bu olaylar ve deneyimlerle anlamları ilişkilendirmesine yardımcı olur. Din, gencin kimlik oluşumunda güven duygusu kazandırması ve ona bir hayat felsefesi sunması bakımından katkı sunar. Güven duygusu kişinin çevresiyle mücadele edecek gücü kendisinde bulması temeline dayanır. Güven duygusu ferdin bebekliğinden başlayarak annesi ve çevresiyle olan etkileşiminde olumlu ve olumsuz yönde gelişir (Erikson, 1963: 249).

Genç insanın kendini, yaşamı ve sosyal çevresini eleştirel bir gözle sorgulayıp eskisinden farklı olarak dünyayı algılamaya yeltendiği bu dönemde en önemli problemlerden biri de kendini tanıma ve tanımlama derdidir. Genç artık aileden çevreye doğru bir yönelimin ve sosyalleşmenin içindedir. Dünyada ne anlam ifade ettiğinin bulunması, bütüncül bir dünya görüşüne sahip olma isteği ve buna göre kendi konumunu ve görevini tespit etme, gencin baş başa kaldığı bir meseledir. Genç bu esnada bazen çevresindeki bir büyüğüne veya kişiye yönelerek onun gibi olma isteği gösterecek, bazen siyasi, fikri veya ideolojik bir görüşe tutulacak, bunları temsil eden gruplara dâhil olacak, bazen de ‘din’i bir kurtarıcı olarak rehber edinecektir. Genç fert, bünyesinde meydana gelen bedeni ve zihinsel gelişmeler sonucunda varlığının bilincine yavaş yavaş erişmeye başlamaktadır. Bağımsızlık arzusu bir taraftan ayrışma sağlarken bir taraftan da topluma katılma isteği doğurmaktadır. Bu sancılı süreç gençte yeni bir kimlik kazanma arayışı başlatmaktadır. Gencin kimliğini oluşturmasında ilk ayak özdeşleşme sürecidir. Çocukluk döneminde anne babayı örnek alarak başlayan özdeşleşme kişinin kendisini bir başkası ile aynileştirmesi, kendini ona benzetmesi temeline dayanır. Genç ilk olarak akranlarına ve arkadaşlarıyla benzeşmek, aynileşmek ister. Taklitten öte bir durum olan bu halde genç insan, bu davranışıyla içinde yer aldığı grup ve toplumda rol üstlenmek, kimliğini oluşturmak derdindedir (Kula, 2010: 8-9).

Kimlik arayışı ve oluşumu oldukça dinamik bir süreçtir. Kimliksizleşme, kimlik bunalımı, kimlik karmaşası gibi olgu ve kavramlar; sosyal değişimlerden kaynaklanan, kültürel kırılmalarda, belirsizlik ve anomi hallerinde toplumlarda hayati bir sorun olarak gün yüzüne çıkmaktadır. Bu süreçte öteki birçok etken gibi din de yerini almaktadır. Birey ve toplum bu tür hallerde “dinî ve kutsal değerlere sarılmakta ve

kimliğini onun aracılığıyla ifade etmektedir” (Coşkun, 2003: 7). Dinin üç sacayağından biri olan ahlak alanı, kimliğin şekillenmesinde ve istikrarında önemli bir paya sahiptir. Kim olduğumuzu bilmek; neyin iyi, neyin kötü olduğu, neyin olmadığını bilmek demektir. Bizim açımızdan neyin anlam ve önem taşıdığı, hayatımızda önemsiz ya da ikincil konularla ilgili sorular gündeme geldiğinde bunlara verilecek cevaplar için ahlak sahasında bir yönümüzün olması demektir (Taylor, 2018: 53). Genç bu süreçte tek bir özdeşim modeliyle yetinmeyip sık sık yeni örneklerle ve modellere yönelir. Her yönelinen özdeşim örneği genç insanda kendine has giyim, tutum ve davranış, inanç ve dünya görüşünü yansıtacak bazı izler bırakır. Bütün bu izler bir yandan kimliği oluştururken bir yandan da toplum ve kişi arasında özerklik sınırını çizerek sorumluluk duygusunu şekillendirir (Aktuna, 1988: 28).

Hayatın gayesi, Allah’ın varlığı ve benzeri sorular, kimliğinin bir parçası olarak inanç ve değerlere sahip olması bakımından gencin kendi kendine sorduğu sorulardır. Ferdin kendi kendine cevap aradığı diğer bir unsur da toplumdaki statüsü ve yeridir. Bu sorunun cevabı aynı zamanda hangi rolleri üstleneceğinin de göstergesidir. Mesleki rol gencin toplumsal hayata karışması, kimliğini belirginleştirmesi açısından önem arz etmektedir (Kula, 2010: 10). Gencin dine yönelmesi, kişilere model olarak yönelmesi gibi bir özdeşim kurma ihtiyacından kaynaklanır.

Din, insanın sadece kutsalla bağlantısına referansta bulunan, iç dünyaya ait bir değer değildir; daha geniş boyutta bir anlamlandırma görevi ifa eder. Dinler inananlarına günlük hayat için neredeyse her anında bir rehber olurken, dış dünyayı anlamlandırma hususunda da referans çerçevesi oluştururlar. Dinler mensuplarına bir kimlik kazandırırken, inananlarına bu kimliğin sürekliliğini sabit kılmak için inanç, ahlak ve ibadet temelinde oluşturulan bir dünya görüşü desteği sağlar (Yapıcı, 2016: 48). Din, genç insanın kendisine ve diğer insanlara güven duymasında, bu dinin inancı etrafında kenetlenmiş kişilerle kaynaşma imkânı sağlar. Din ve cemaat anlayışı, toplu ibadetlerle her zaman kişinin tek olmadığını ona hissettirir ve güven aşılar. Dinin teşkilatı aracılığıyla icra ettiği faaliyetler, kişinin ciddiyet ve güven duymasında, toplum ve dış dünya karşısında kendisini güçlü hissetmesinde oldukça önemlidir (Kula, 2010: 11). Genç insan, “hayatımın anlamı nedir?”, “Nereden geldim, nereye gidiyorum?”, “Ben ne olacağım?” gibi sorularını, dine başvurarak, onunla cevaplandırmaya çalışır. Kimlik oluşumunda dinin referans alınması, “Hayat nasıl başladı?”, “Ben nasıl dünyaya geldim?”, “Nereye gidiyorum?”, “Hayatın başlangıcı,

sonu, hedefi, manası nedir?” tarzı sorulara bir bütünlük içinde tatmin edici cevaplar bulmaya yardımcı olabilir. Dinin sosyal kuvveti kişiyi en derininden yakalar. Din insan hayatında umutsuzluğa, çaresizliğe, düzensizlik ve dağınıklığa karşıdır. Gelecek umudu dinden neşet eder. Coşkunluk ve sevgi hislerinin menbaı dindir. Fedakârlık, sabretmek, çaba göstermek dinden güç alır. Kişi dine yaslanarak doğa olaylarına ve ihtiyaçlarına karşı belirli bir duruş gösterir. Kendi ihtiyacı olduğu halde feragat etme, dayanışma ve işbirliği içinde olma, öte yandan teslimiyet gibi davranışlarla, insanlara ve eşyaya karşı bir tutum gösterir. Kendini çepce çevre kuşatan toplum içinde rolünü oynamak imkânına kavuşur. Hiçbir fikir manzumesi, felsefi öğreti, ideolojik tutum dinin yerine geçemez ve onun fonksiyonunu yerine getiremez. Din günlük hayatın her alanına girerek kişiyi baştan ayağa kuşatmıştır ve ona kuvvet ve hayat kaynağı olmuştur. Bu kuşatıcılık kendine özgü bir karakter taşımaktadır ve onu çözümlmek tam olarak mümkün gözükmemektedir (Sezen, 1998: 114-116).

Din öte yandan bir hayat tarzı sunmaktadır. Bu manada kişinin doğumundan başlayarak, hayatının her alanıyla alakalı bilgilendirmelerde bulunur, kural ve prensipler koyar. Bu anlamda kimliğini oluşturma gayret içinde olan genç, dinin sunduğu bu bilgi ve hükümlerden faydalanır (Kula, 2010: 12).

Din ve etnisite arasında bir ilişki olduğu kabul edilmektedir. Bir kişinin etnik grubuna özgü bir dine inancının, çoğunlukla kişinin etnik kimliğinin derecesi ile yüksek oranda ilişkili olduğu bulunmuştur (Padget, 1980: 65). Genel olarak, din ve etnisite kimlik oluşumunun önemli belirleyicileri olabilirken, çağdaş dönemde bu iki bileşenin kimlik oluşumundaki etkisinin öncekinden daha az yaygın veya güçlü olması da muhtemeldir. Sürekli olarak bir benlik duygusu aradıkları için gençlerin kimlik uyumu ile mücadele etme olasılıkları daha yüksektir. Bu yüzden din ve etnisitenin sağladığı kimlik verilerine gençler daha az rağbet edebilir. Öte yandan gençler kimlik edinme yolculuğunda benlik deneyimlerini sağlamlaştırmak ve anlamlı kılmak için, kendilerini ailevi ve toplumsal değerlerle özdeşleştirmek ve ilişkilendirmek istemektedirler. Bu manada din ve etnisite kimlik oluşumunda güçlü bir etki gösterebilir (Damon, 1983).

Din ve kimlik arasındaki ilişkinin gücü bir dizi faktöre bağlıdır. Bu faktörler, dini bağlılığın yoğunluğu, bir topluluğun bireysel davranış üzerindeki etkisi, kapsanan dönem, incelenen demografi şeklinde sıralanabilir. Dinin kimlik oluşumu üzerindeki etkisi, ebeveyn etkisiyle de işe yarayabilir. Ebeveynleri önemli ölçüde dindar olan

çocukların kendilerinin de önemli ölçüde dindar olma ihtimali daha yüksektir. Dinin kimlik oluşumu üzerindeki etkisi, topluluk etkisinden de kaynaklanabilir. Toplumun normlarının, topluluğun tüm üyelerini olmasa da çoğu için bağlayıcı olması durumunda din, kimlik oluşumunda önemli bir rol oynayabilir. Bağlantının gücü, kapsanan süreye de bağlıdır. Önceki dönemlerde din, modern topluma kıyasla daha güçlü bir görünüm arz etmektedir. Geçmişte, çoğu toplum son derece dindar olma eğilimindeydi, dolayısıyla dinin kimlik üzerinde oynadığı rol daha etkindi. Ancak geçmişe kıyasla modern toplumlarda bu gücün etkisi azalma eğilimindedir. Genel olarak din, toplumsal şartlara, kapsanan gruplara veya analizlerde bakılan döneme bağlı olarak kimlik oluşumunun kilit bir belirleyicisi olma eğilimindedir (Oppong, 2013: 15).

Dinî kimlik kişinin hayat serüvenini, geçmiş ve gelecek perspektifinde izah etmeye çalışan bir “dinî” zihniyet bağlamında inşa edilmektedir. “Dini zihniyet”, kişiye hayata dönük tutarlı bir bütünlük inşa etmektedir (Luckmann, 2003: 64).

Sosyolojik olarak dinin çift yönlü bir etkisi bulunmaktadır. Olumlu veya bağdaştırıcı bütünlüşme ile yıkıcı ve birliği bozucu etki. Aslında birliği bozucu etki de bütünlüşme amacı güder. Çünkü her yeni din, önceki kavrayışlar ve kurumların varlık sebeplerini yitirdikleri yeni bir dünya ve zihniyet inşa eder. Dini topluluğun (ümme) üyeleri iman sembolleri ve amentülerle güçlendirilir (Wach, 1995: 66-69). Yeni bir dinin gelişinde yıkıcı ve birliği bozucu etki, birliği yeniden sağlamak amacı gütsede dinî kimlikler, bazen de diğer dinî yapı ve gruplardan farklılığı vurgulayarak ayrıştırıcı/parçalayıcı bir yön taşıyabilmektedir (Onat, 2009). Dinî kimlik, toplumsal sınıf kimliklerinden oldukça değişik bir kıstasa dayanır ve son derece değişik insanî gereksinim ve hareket alanlarından doğar. Sınıf kimlikleri üretim ve mübadele alanlarından beslenip neşvü nema bulurken, dinî kimlikler iletişim ve sosyalleşme alanlarından doğar. Öte yandan dinî kimlikler kültür ile kültürü oluşturan öğeler arasında bir hizalanışa dayanırlar (Smith, 2009: 21).

Türk toplum yapısında modernizm sonrası dönemlerde sekülerleşmenin artmasına karşılık, dine yeniden bir yönelişin söz konusu olduğu ve buna bağlı olarak kimliklerin canlandığı dile getirilebilir. Burada işaret edilmesi gereken; dinin görünürlüğünün ve formunun kadim dinî tecrübelerdeki gibi bütüncül yapılarda olmadığı zıttına postmodern toplumun bir özelliği olarak parçalı kimliklerin; cemaatçi kimlikler şeklinde zahir ettiği. Türk toplumunda din, gelenekten modernliğe ve sonrasına

kadar olan süreçte farklı kapsamlarda fonksiyon üstlense de etkinliğini hala sürdürmektedir (Keyman, 2003: 122-130). Din, insanların sosyal ve ruhsal düzenini kurma, geliştirme ve oluşturma konusunda ayrıcalıklı bir role sahiptir. Bu düzen sayesinde toplumların sosyal psikolojisi düzelir, insanların ruhsal ve zihinsel dengeye kavuşmaları sağlanır. Toplum, kaosu yarattığı çatışmalar, ölüm ve hastalıklar gibi tehditlerle başa çıkabilir ve hatta bu durumlarla gelen toplumsal yıkım ve bozulmalar onarılabilir. Din aracılığıyla toplum yeniden anlam bulur ve düzene kavuşur (Yıldırım, 2016: 129). Bundan dolayı din, kimliğin inşa edilmesinde hala mühim bir rol üstlenmektedir. Geleneksel toplum yapısının ve hayatın sürdürüldüğü Osmanlı'da olduğu gibi, modern bir hayata ve anlayışa dayalı olarak inşa edilen ve Osmanlı'nın devamı sayılabilecek Türkiye'de dinî kimlik, cemaat merkezli olarak kurulmakta ve sürdürülmektedir. (Karpas, 2009: 83). Türk kimliğinin yapısı, geleneksel Türk kültüründe ve onu takip eden modern zamanlarda farklı endişeler barındırsa da kültürel arka planı temellendiren ve besleyen din, kültürel kimlikle birlikte var olagelmıştır. Kültür ve dinden müteşekkil bu iki kolektif kimlik, halk nazarında birbirini tamamlayan ve bütünleyen unsur olarak görülmüştür (Perşembe, 2005: 44-46).

2.2. İslamî Sivil Toplum Kuruluşları ve Genç Kimliği

2.2.1. Bir Kimlik İnşa Aracı Olarak Toplumsal Gruplar

Grup ile ilgili çeşitli tanımlar yapılmaktadır. Bunlardan kullanışlı olanlardan birisi de şöyledir: Grup, belirli bir gaye etrafında toplanmış, üyelerinin karşılıklı etkileşimleri neticesinde meydana çıkmış, çok işlevli ve somut bir olgudur. Grup, ilk olarak bir grup insana karşılık gelir ve bundan dolayı somut bir varlığa sahiptir (Aydın, 1997: 14). Sosyal bilim açısından grup, belli bir ortak özelliği veya özellikler dizisini paylaşan iki ya da daha fazla sayıda kişidir. Gruplar üye sayılarına göre küçük veya büyük olabilirler. Aile birincil bir grup, bir yükseköğrenim kurumunun belli bir sınıfı ise ikincil gruptur. Gruplar küçülür, büyür, güçlenir dağılır yeniden kurulur. Bu nedenle grup teorisine "grup dinamiği" adı da verilebilir. İnsanları birbirinden ve kendimizden ayırmak için kullandığımız sıfat ve kavramlar bir gruplaştırma denemesidir. Her gruplaşma ve gruplaştırma denemesi özünde bir farklılaştırma denemesidir (Güvenç, 1999: 220-223).

Birbirine sadık, tutkun kişilerin meydana getirdiği grupta kişilerin uyma davranışı çoğalmaktadır. Bağlılık, grup üyelerini mutlu ve memnun etme azmi, üyeler tarafından

geri çevrilme korkusu kişilerin guruba bağlanmasına ve uymasına sebep olur. Öte yandan grubun üye sayısının fazlalığı da uyum davranışını artırmaktadır. Grupların üye sayısını fazlalastırmak sosyal etki için önemli olmaktadır. Fazla üye uyum davranışları için daha çok baskı unsuru oluşturmaktadır (Sakallı, 2006: 42-43).

Goffman'a (2017: 80-81) göre bir toplumsal grup, toplumsal teşkilatlanmanın özel bir ürünü olarak tanımlanabilir. Bu gurubun unsurları bireylerdir. Bireyler söz konusu teşkilatlanmayı, iştirakçilerin birbirleriyle ilişkilerinden farklı olarak, ayrı bir kolektif unsur, toplumsal bir varlık gibi algılar. Kendilerini teşkilata bağlı ve teşkilatla tanımlanan üyeler olarak algılar ve böylece ahlakî dayanak aldıklarını düşünürler. Grubun dışındakilere karşı düşmanlık duygusu beslerler, böylece bu gurubun gerçekliği ve kişinin bu gruba ilişkisi sembolleştirilir. Bu durum grubun üyelerinin fiziksel olarak birlikte olduğu durumların dışında da grubun var olmayı sürdürmesine neden olur.

Grup içerisinde oluşan biz ve onlar ayrımı, sosyal bir sınıflandırmaya ve kalıp yargı üretimine dayanır. Genellikle insanlar dâhil oldukları kendi gruplarına olumlu yargı hissederler. Buna "gruplar arası yanlılık" denir. Grubun üyeleri bu yanlılık derecesine göre, kendi grubundaki üyeleri kayırırlar. Bu durum adaletsizliğe, eşitsizliğe neden olabilir. Kayırma süreci sadece kendi üyelerine iltimas geçme değil, aynı zamanda dış grup üyelerinin daha değersiz görülmesi ile sonuçlanır (Aydın, 2019: 100-101).

Toplumsal teşkilatlanma, fertleri birbirlerinden bağımsız, yalıtılmış, habersiz kum taneleri gibi kendi başlarına hareket eden ögeler olmaktan çıkararak onları gruplar içinde toplar. Kişinin toplumsal hayatı, gruplar içinde bir anlam ve belirginlik kazanır. Her toplumsal teşkilat içinde birden fazla grubu barındıran canlı ve yaşayan bir organizmadır. İçinde aileden sivil toplum kuruluşlarına, derneklere, vakıflara, meslek odalarına, gizli örgütlere, sokak çetelerine kadar çok çeşitli grupları barındıran bu mozaik bütünlük kişinin toplumsal bir varlık olabilmesine imkân sağlar. Birey gruplara iki yoldan katılım sağlar. Birincisi grup üyeliğini kazanma yoludur. İkincisi ise tabii olarak grup içinde bulunma ile gerçekleşir. Birincisine "kazanılmış üyelik", ikincisine de "doğal üyelik" denir.

Grupları üyelik biçimleriyle olduğu kadar, toplumsal olarak belirlenmiş olma ve işlevsellik açılarından da ikiye ayırabiliriz. Hollander'in (1976: 375) belirttiği gibi "işlevsel gruplar", belirli bir amacı gerçekleştirmek için bilinçli olarak bir araya gelmiş

bireylerden oluşmaktadır. “Betimsel gruplar” ise toplumsal rol ve statüleri bakımından kişileri farklı nitelikleri ile ayırt eden grup sınıflandırmalarıdır. İşlevsel gruplara dernek ve vakıf gibi sivil toplum kuruluşlarını, betimsel gruplara da toplumsal sınıfları örnek verebiliriz. Toplumsallaşma süresinin ilk dönemlerinde bireyin içinde bulunduğu grupları “birincil grup” “doğal grup” ya da “informal grup”; daha sonra belirli amaçlar doğrultusunda toplumun isteğine bağlı olarak niteliklerin farklılaştığı grupları da “ikincil grup” “kazanılmış grup” ya da “formal grup” olarak adlandırır.

Kağıtçıbaşı, grubu “etkileşim halinde olan birden fazla insan” diye tanımlar ve insanlar neden çeşitli gruplara dâhil olurlar sorusunu sorarak şu cevapları sıralar: Gruplara dâhil olmak, önemli psikolojik ve sosyolojik ihtiyaçları karşılamamıza yardım eder, bir yere ait olmak ve başkalarından ilgi görmek bu nevidir. Gruplara katılarak yalnız başımıza altından kalkamayacağımız işlerin hakkından gelebiliriz. Diğer yandan grupların bir üyesi olarak üye olamayan kişilerin erişemeyeceği bilgileri de elde etmiş oluruz. Gruplar aynı zamanda kişilerin kendini güvende hissetmesine yardımcı olur. Bazı gruplara girmek grup dışı düşmanlara karşı korunmayı kolaylaştırabilir. Son ve en önemlisi olarak da grup üyeliği kişinin olumlu bir sosyal kimlik edinmesini sağlar (Kağıtçıbaşı, 1999: 259).

İnsanları sosyal gruplara yerleştirerek algılamak, çevremizle kurduğumuz ilişkiyi kolaylaştırır. Sosyal gruplamanın olumsuz etki ve sonuçları da mevcuttur. Bu süreç sonunda grubun bütün üyeleri birbirlerine olduklarından çok daha fazla benzer algılanarak aralarındaki çeşitlilik göz ardı edilebilir. Sosyal gruplama, çevremizi daha kolay ve sistematik bir şekilde algılamamıza yardımcı olurken, grup içi benzerlikleri artırıp, gruplar arası farklılıkları büyüterek algılarımızda bir sapmaya da yol açabilir (Kağıtçıbaşı, 1999: 250-251).

Kişilerin kendi tutumlarını yerleştirirken ve kimliklerini tarif ederken dayandıkları gruplar, her zaman içinde buldukları gruplar olmayabilir; kişinin bir parçası olmadığı “referans gurupları”nın da bu hususta aracı rolü bilinmektedir. Kişi kendisini ve başkalarını değerlendirirken bazı grupları referans unsuru olarak kabul etmektedir. Statü, kişilerin birbirlerine göre pozisyonlarını gösterir. Kişinin kendi pozisyonuna dair fikri, önem verdiği diğer fertlere bağlıdır. Kişi bu kişilere göre kendi statüsünü değerlendirir. Kişinin kendilerine bakarak statüsünü değerlendirdiği bu kişiler onun referans grubudur. Referans grupları kişide iki işlev görür. Bunlar “normatif işlev” ve “karşılaştırma işlevi”dir. Referans grupları kişilere değerler, biçimler ve normlar

sunar, dayatır, bazen zorla uygulamasını ister; bu onun normatif işlevidir. Öte yandan referans grubu kişiye aynı zamanda kendisini ve başkalarını değerlendirirken bir karşılaştırma işlevi olarak da görev yapabilir. Sosyal karşılaştırma kişinin özgüven yitimine uğradığı, kendinden ve yeteneklerinden emin olmadığı zamanlarda başına gelen bir süreçtir. Böyle zor zamanlarda kişiler onay görmek, duygusal ve bilişsel gerilimlerini azaltma ve sosyal bağlanma ihtiyacı içine girerler (Bilgin, 1994: 121)

Sosyal kurallar, değişik yerlerde duruma elverişli davranışları belirleyen kurallardır. Sosyal kurallar kişiye verilen sosyal bir rolde nasıl davranış göstereceğini belirler. Şayet bir sosyal kurala uygun davranılmazsa grup üyeleri buna tepki gösterirler. Kurala uymayan kişi, imalı davranış ve sözler, göz ucuyla ters bir bakış atma ya da fiziksel ceza ile cezalandırılır. Sosyal kuralların gerisinde şu mesaj vardır: “Bu sosyal kuralı izleyin; eğer izlemezseniz grup bir şekilde zarar görecektir veya siz bir şekilde cezalandırılacaksınız” (Sakallı, 2006: 22).

İnsan niçin diğer kişilere ya da gruplara uyar onlara tabi olur? Sosyal etki iki kaynak vasıtasıyla oluşur. Sosyal kaidelere tabi olan sosyal etki ve bilgiye dayalı sosyal etki. Kurallara bağlı sosyal etkide insan, dâhil olduğu gruptan ya da başka kişilerden onay görme, saygı ve sevgi kazanma ihtiyacı içinde veya kınanma, nefret edilme, reddedilme gibi cezadan kaçma eğilimindedir. Bilgiye dayalı sosyal etkinin kaynağında ise kişinin tam ve doğru bir bilgi edinme ihtiyacı söz konusudur. Bilgiye dayalı sosyal etki daha ziyade grup fikirlerinin tasdik ve kabulü ile ilintilidir. Bu etki kişide kalıcı değişiklikler oluşturur. Kişi grubun dışına çıksa da aynı tutum ve davranışları gösterir. Bu durum değişimin uzun ve etkili olduğunu gösterir. Bilgiye dayalı sosyal etki kapsamında kişiler doğru tutum ve davranışlar göstermek ve doğru olanı korumak için başkalarını izler ve takip eder. Grup kimliği içinde sosyal etkiyi yeniden tarif edersek; sosyal etki, bir veya daha fazla kişinin şuurlu veya şuursuz olarak bir öteki kişinin veya kişilerin herhangi sosyal, ekonomik, politik hususta his, fikir ve davranışlarını değiştirme işlemini ihtiva eder (Sakallı, 2006: 27-29).

Bireylerin grup içinde, grup üyelerinin düşünce, duygu ve davranışlarından etkilenecek onlara uyma davranışı göstermesi ‘uyma’ eylemini de dikkat çekici kılmaktadır. Uyma, bir insanın düşünce, davranış ve tutumlarını diğerlerinin açık bir talebi olmadan onlara göre değiştirmesidir. Kişinin bu değişikliği diğerlerinden bir istek olmadan gerçekleştirmesinin altında, aslında gerçek ya da hayali bir grup baskısını hissetmesi

yatmaktadır. Kişi gruba uyarak davranış ve düşüncelerini neden değiştirdiğini tam olarak açıklayamayabilir.

Muzaffer Şerif'in Otokinetik Etki Deneyi ile Solomon Asch'in Çizgiler Deneyi kişilerin neden gruba uyma davranışı gösterdiklerini gözler önüne serer. Buna göre:

1. İnsanlar kabule ve onaya gereksinim hissettikleri için diğerlerini takip eder ve onlara uyarlar. İnsanlar guruba dâhil olmaya güdülüdürler, gruptan gelecek ilgi ve desteğe gereksinimleri vardır.

2. İnsanlar müphem durumda kaldıkları zaman doğru neticeye ulaşmak, doğru karar almak için gruba uyma davranışı gösterirler. Bilgiye bağlı sosyal etki, uyma sürecinde önemli bir rol oynar.

3. Kişilerin kendilerine olan güvenlerinin az olması uyma davranışını etkileyen diğer bir faktördür. Doğruya varma gayreti içindeki kişiler kendi kabiliyetlerine güvenmiyorlarsa diğerlerine uymayı yeğlerler.

4. Grubun şöhreti, bilinirliği, çekiciliği güçlü ise kişilerin bu grup davranışlarına uyması daha kolay olmaktadır. İnsanlarda tanınmış gruplara dâhil olma ve onların geliştirdiği duygu, düşünce ve tutumlara daha fazla bağlanma talebi gözlemlenmiştir. Gruplara bağlanmak gönüllülükle olmasa da grubun kurallarına boyun eğmekle de başarılabilmektedir (Sakallı, 2006: 32-39).

2.2.2. Sivil Toplum ve Sivil Toplum Kuruluşları

Kendi kendine yeterli, gönüllülük saikiyle hareket eden, devletten özerk, bu manada politik unsurlar taşımayan, kar gayesi gütmeyen grupların oluşturduğu toplumsal yapılar sivil toplum diye adlandırılmakta ve bünyesinde muhtelif ekonomik, kültürel, dinsel ve sanatsal toplulukları barındırmaktadır (Yıldırım, 2005: 1). Sivil toplum olgusu Batı'da neo-liberal bir yaklaşımla ele alınarak, Keynesçi refah devleti politikaları üzerindeki siyasal tartışmalara cevap olarak, ekonomi ve siyasetin yeniden yapılandırılmasıyla ortaya çıkmıştır. Bu durum, totaliter ve merkeziyetçi rejimlerin çözülme eğilimi göstermesinin etkisiyle, sivil toplumun örgütlendirildiği bir alan haline gelmiştir. Burada piyasa mekanizmalarına dayanan özgürlük kavramları ve bireycilik anlayışları geliştirilmiştir (Keane, 1993: 16-23). Keane, sivil toplumu; üyeleri öncelikle devletin sınırlarının dışında faaliyet gösteren ve bu faaliyetler sonucunda devletin kurumları üzerinde farklı türde etkiler ve kontrol mekanizmaları

kullanarak kendi özgün kimliklerini koruyan kuruluşların oluşturduğu bir bütündür diye tanımlamaktadır. Bu ifade, sivil toplumun devlet ve yönetim üzerinde denetim ve eleştiri yapma, aynı zamanda kendini savunma amacıyla hareket etme rolünü vurgulamaktadır (Keane, 1994: 36). Sivil toplumun Batı’da yansıttığı işlevselliği ile ortaya çıkabilmesi için asıl görev, izafi olarak devlete düşmektedir. Bu meyanda devlet, faaliyetleri nazarıyla sınırlı bir görünüm arz ederken “hukuk devleti” özelliğini tam olarak yerine getirmelidir. Devletin iktisadi, sosyal, kültürel ve siyasal faaliyetler içinde yer alma oranı arttıkça, sivil toplumun alanı daralır. Devletlerin söz konusu alanların biricik belirleyicisi ve yürütücü olduğu “Sosyalist Blok” a üye ülkelerde sivil toplum gelişim gösterememiştir. Sivil toplumun gelişmesi her ne kadar devletin aldığı pozisyona göre şekillense de sosyal hayatın taşınması gereken nitelikler de vardır. Bunlar; “gönüllü birliktelik”, “toplumsal seviyede otonomileşme”, “toplumsal örgütlenme”, “toplumsal farklılaşma” ve “baskı mekanizması oluşturma”sıdır (Çaha, 1999: 71-74).

Sivil toplum grupları içinde bireyler, yeni bir kimlik deneyimi yaşamaktadır. Sivil toplum içinde gelişen ve büyüyen “sivil kişilik kimliği”, sivil toplum etkinliklerinin temel unsurunu meydana getirmektedir. Bu kişiliklerde karar verme yetkisini kullanma, müteşebbislik, apolitik algılama ve değişik kabiliyetleriyle faaliyetlere katılarak konumlama özellikleri öne çıkar. Bağımsız kişi kimliğiyle kendine güvenen, farklılıkları algılayıp özümseyebilen ve toplumsal bağlam içinde yerleşerek politikalar geliştirebilen sivil insan, sivil toplumun yeni kişisi olarak öneme haizdir (Yıldırım, 2005: 69).

Türkiye’de 1950’li yıllarda adım atılan çok partili siyasal hayat, sivil toplum konusunda Osmanlı tecrübesinden sonra yeni bir milat sayılabilir. İktidara gelen Demokrat Parti; kendinden önce tek parti devrinde yasaklanan dini cemaatler, işveren sektörü, işçi sendikaları, köylü gruplar ve farklılaşan medya unsurları gibi sivil toplum unsurlarını tekrar gün yüzüne çıkarmıştır. Demokratik seçimlerle, asker, bürokrat ve aydından oluşan devletçi elitin karşısına siyasal elitten yeni bir sınıf çıkmıştır. 1950-80 arası girilen üç darbeye rağmen siyasal elit yerini muhafaza etmiştir (Çaha, 1999: 78-79). 1980’li ve 90’lı yıllarda oluşan liberal serbest piyasa sistemi dindarlara, İslam’ı temsil ettiği iddia edilen çok çeşitli ve birbiriyle tenakuz teşkil eden vizyonların üretildiği bir ortam oluşturdu. Tenakuz arz eden vizyonlar üç form halinde görünür oldu: ‘Siyasal İslam’, ‘Kültürel İslam’ ve ‘Ahlakî İslam’. Siyasal İslam, devlet aygıtı

vasıtasıyla siyasi iktidarı kazanmaya ve toplumu değiştirip, dönüştürmeye çalışır. Kültürel İşlam, dinî bir medeniyet tasavvuru peşinde kültürel ve sosyal kimlikleri etkileme ve şekillendirme gayreti içindedir. Ahlak İşlam, ortak bir zeminde yeni bir ahlak dili inşası için iman tecrübeleri tekrar söylem haline getirerek, normlar ve adetlere kaynak teşkil etmek ister (Yavuz, 2005: 129).

1980'ler ve 90'larla birlikte Türk modernleşmesi sürecine yeni aktörler ve kimlik tasavvurları dâhil olmuştur. Bir yandan Türk modernleşmesinin tek kaynağı kabul edilen pozitivist, seküler düşünceye karşı eleştirel akımlar yükselirken, bir taraftan da İşlamcılığın hem siyasi aktör olarak hem de kimliklerin inşasında yeni sembolik referans kaynağı olarak görünürlüğü ve gücü artmıştır (Yeğen, Keyman, alışkan & Tol, 2010: 30). 1990'lı yıllar İşlam'ın kamusal alanda görünürlüğünün arttığı ve bu alana daha çok çıktığı yıllardır. Öte yandan toplumsal uyumaya ilişkin müesseselerin ve normların daha çok müzakere edildiği, siyasi gerilimin arttığı bir döneme işaret etmektedir (Gle, 2000a: 13).

Söz konusu dönemlerdeki bu liberal piyasa alanı, İşlam kimliğin teşekkülünde dört mühim tesir icra etmiştir. İlk olarak ortaya çıkan yeni bir teşkilatlı hayat, grup bilincinin kişi bakımından değil pazar bakımından ele alındığı binlerce yeni sivil toplum kuruluşu rneği olarak dernek ve vakıfların kurulmasına sebep oldu. İkinci olarak teknolojik ilerlemeler ve yeni kitle iletişim araçları farklı seslere imkân hazırladı ve İşlam'ın tek sunum olarak iletilmesinin hızını kesti. nc önemli etki de İşlam referans alınarak "n bireysellik" doğmaya başladı. Dördüncü olarak da artan tüketim kalıpları İşlam'ı da nesneleştirmeye başladı (Yavuz, 2005: 130).

Sivil toplum temelli teşkilatların gayesi, devletin bürokratik kuvvetini zayıflatarak kimlik siyaseti için yeni zeminler üzerinde yeni imkânlar uşturmaktır. Türkiye'de kimlik oluşumunun bu dernekler tarafından harekete geçirildiği bir gerçektir. Serbest piyasa sisteminin sunduğu elverişli ekonomik kaynaklar, ülkede zengin ve muhkem bir teşkilatlanma hayatının temelini oluşturdu. Böylece bu sivil toplum teşkilatları, İşlam bir kimliğin inşası için tabii bir zemin meydana getirdi (Yavuz, 2005: 130).

Günümüzün gönüllü kuruluşlar zamanı olduğu genel kanı halini almıştır. Bu çerçevede çok farklı yapılar, inisiyatifler ve pratikler ortaya çıkmaktadır. "Hkmet dışı kuruluşlar", "sivil toplum kuruluşları", "zel gönüllü kuruluşlar", kr amacı gütmeyen kuruluşlar", "nc sektör kuruluşları" benzeri birçok adlandırma; dernek, vakıf gibi

müesseseleri tanımlamak adına, zaman zaman birbirlerinin yerine geçmektedir (Yeğen, Keyman, Çalışkan, & Tol, 2010: 54).

Gönüllü sivil toplum kuruluşlarını sınıflandırmaya dair gayretler muhtelif analiz ölçülerini gerektirmektedir. Nitekim çalışma ve hizmet bölümü ve/veya çalışma alanına göre, hukuksal statülerine göre, lokasyon derecesine göre, üye sayılarına ve/veya ekonomik gücüne göre sınıflandırmalar yaygın olarak kullanılanlardır (Yeğen, Keyman, Çalışkan & Tol, 2010: 54-76).

2.2.3. İslami Sivil Toplum Kuruluşları: Tanımlama ve Tasnif Tartışmaları

Yapılan bir araştırmaya göre sivil toplum kuruluşları on iki farklı grup altında sınıflandırılmıştır. Bunlar; özörgüt, hayırseverlik, uzmanlık merkezli, savunucu, taşeron (üstenci), sosyalleşme merkezli, cemaatçi, çevre güzelleştirme, hobi ve koruyucu dernekler ile siyasal fikir odaklı ve sağlık savaşçısı kuruluş ve dernekler olarak adlandırılmışlardır.

Bu kategorizasyonda İslami sivil toplum kuruluşlarına belki de en yakın olanı, ‘hayırseverlik’ tipolojisidir.

Bu grupta yer alan örgütler, kurucuları ve/veya katılımcıları hayırseverlerden oluşan ve genellikle eğitim, engelliler ve sağlık alanlarında faaliyet gösteren kuruluşlardır. Bunların birçoğu hedef kitlelerinin muzdarip olduğu problemlerden muzdarip olmayan hayırseverlerce kurulmuştur. Bu derneklerin temel amacı belirli bir sorundan ötürü sıkıntı çeken insanlara geçici yardım sağlamaktır. Sağladıkları yardım bakımından bu tür kuruluşlar ikiye ayrılabilir: yardım sağlayanlar ve hizmet sağlayanlar. Yardım sağlayanlar hedef gruplarına malzeme ve/veya para dağıtırlarken hizmet sağlayıcılar ise hedef gruplarına eğitim gibi belirli bir hizmeti modernizasyon, entegrasyon, rehabilitasyon gibi amaçlar ekseninde sunmaktadır (Yeğen, Keyman, Çalışkan, & Tol, 2010: 76-77).

Diğer bir sivil toplum kuruluşları çalışmasına göre, çalışma alanımızı oluşturan İlim Yayma Cemiyeti, Ensar Vakfı ve Türkiye Gençlik Vakfı, “Muhafazakâr STK” nitelikleri de göstermekle birlikte, “İslamî STK” kategorisine daha yakın durmaktadır. Bu araştırmada muhafazakâr STK’lar ve İslamî STK’lar şöyle tanımlamaktadır:

Muhafazakâr STK'lar: Sivil toplumun en geniş ikinci kategorisini oluşturan bu gruba giren kuruluşlar kendilerini milli-manevi saiklerle temellendirmektedirler. Toplumsal değerleri korumak, aileyi güçlendirmek, sosyal dayanışmayı sağlamak, çeşitli geleneksel dinî aktiviteleri gerçekleştirmek bu kuruluşların ana faaliyetleri arasında yer almaktadır. Bu kategoride yer alan kuruluşlar zaman zaman diğer kategorilere geçişkenlik sahibidirler. Bu kuruluşlar toplumdaki mevcut sosyal yapıyı ve düzeni korumaya odaklıdır.

İslami STK'lar: Varlığını ve gayesini İslami referanslarla açıklayan kuruluşları bu grupta toplayabiliriz. Bu grupta yer alanlar; toplumu İslami açıdan bilinçlendirmeyi ve İslam değerlerinin hayata geçirilmesini kendilerine ana gaye olarak seçmiş; faaliyetlerini de bu yönde şekillendiren STK'lardır. Çeşitli cemaatsel ve tarikat temelli İslami kuruluşlar bu grupta yer almaktadır. Bu gruptakiler bir bakışa göre muhafazakâr olarak da nitelenebilirler. Ancak muhafazakâr STK'larla bu grupta yer alanları ayıran en önemli unsur, amacın gerçekleştirilmesinde başvurulan referanslardır. Bu grubun en eski ve çok bilinen örnekleri İlim Yayma Cemiyeti, Anadolu Gençlik Derneği, Ensar Vakfı, Mazlumder ve İHH İnsani Yardım Vakfı gibi kuruluşlardır (Sunar, 2018: 21).

Bir dini grup özelliği taşıyan İslami STK'ların, sosyal grupların özel bir türünü oluşturduğunu söyleyebiliriz. Dini gruplar, çeşitli şekilde açıklanmakta ve sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflama biçimlerinden birine göre dini gruplar iki temel sosyal grup çeşidi içinde mütalaa edilebilir. İlk biçim “tabîî dini gruplar”, ikinci biçimse, “sırf dini/dinden doğan gruplar”dır (Günay, 1998: 238). İslami STK'ları da kapsayan sırf dini grupların üyelerini birbirine bağlayan en önemli şey din bağıdır. Bu grup bir çeşit “din kardeşliği’ne dayanır. Dini grupların fertlere sosyalleşme fırsatı sunması, onların bazı ahlakî değerleri kazanmasına yardımcı olması, dinî bilgi ve şuur vermesi gibi özellikleri, olumlanmalarını ve toplum tarafından kabul görülmelerini sağlamaktadır. Modern zamanlardaki gibi sivil toplum kavramı ve kurumlarının henüz neşet etmediği zamanlarda, İslam toplumlarında tarikatların sivil toplum özelliği taşıdığını ifade eden Mardin’e göre tarikatların ek işlevleri arasında şunlar bulunmaktadır:

1. Tarikatlar, resmi ulemanın öğretilerinden farklı bir dünya görüşü temin etmiştir.

2. Sıradan halkın emirlere ve kapıkullarına karşı direnmesine yardımcı olmuş ve toplumsal akışkanlığa set çekildiği dönemlerde bunu sağlayıcı bir fonksiyon üstlenmişlerdir.

3. Edebiyat, sanat gibi ihtiyaçları karşılamış ve bilim ile dünya çalışmalarına ilgi uyandırmışlardır (Mardin, 1992a: 96). Tarikatlar Osmanlı toplumunda sivil toplumun Batı'daki gibi olmadığı bir ortamda bu tür fonksiyonlar icra etmiştir (Mardin, 1992b, 125-126).

Siyasi düzenlemelerle birlikte tarikatların varlık gösterme imkânlarının ortadan kaldırılması, dinî cemaat olgusunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yasaklanan tarikatlar, kurumları, aktörleri, söylemleri ve statüleri nedeniyle toplumun kamusal alanından çekilmek zorunda kalmışlardır. Bunun sonucunda dinin özel bir biçimde yaşanması gayesiyle, dini grupların başka bir şekli olan cemaatler ortaya çıkmıştır (Yıldırım, 2017: 23). Öte yandan yine aynı dinî grupların fertleri toplumdaki tecrit etmesi, grubun dışındakileri ötekileştirmesi, hür ve eleştirel düşünceye ket vurması gibi sebeplerden dolayı olumsuzlanması ve reddedilmesi söz konusu olabilmektedir (Cebeci, Cevherli, Doğruyol, Çakmaktaş & Özli, 2019: 71). Dini grupların üyelerine kimlik ve statü kazandırması, bu grupların fert ve toplum üzerindeki en önemli etki özelliği olduğu söylenebilir. Bu kazanımlar sayesinde fertler modernleşme ve onun tabii bir sonucu olan kentleşmenin getirdiği problemlerle baş edebilmektedir. Bir dini grup ve bunun içinde mütalaa edebileceğimiz İslami STK'ların ferdi sosyalleştirmesi demek, ona kültür, kimlik, davranış, tutum ve anlayış kazandırması demektir (Cebeci, Cevherli, Doğruyol, Çakmaktaş & Özli, 2019: 73-77).

Türkiye'de kentleşme olgusunun neden olduğu değişim her ne kadar geleneksel İslami kurumları ve değerleri erezyona uğratsa da İslam kendisini şehire taşıyarak yeni bir dil kurmayı başarmıştır. Müslümanlar şehirde özgür ve üretici bir kimlikle modernizm içerisinde yer alan kurum ve verileri kendi amacına uygun şekilde dönüştürerek içselleştirmiştir; bu aynı zamanda modernizm ile de bir hesaplaşma şekli olarak görülmüştür (Yıldırım, 1993: 58-59).

Müslümanların modern kent hayatıyla birlikte, dönüştürdükleri, hesaplaştıkları ve içselleştirdikleri kurumlardan biri de sivil toplum kuruluşları olmuştur. İslamcılar, iktidara doğrudan ya da dolaylı olarak ulaşırsalar da İslamcı gençliğin kendi alanlarını genişletebilecekleri mekânları üretmekte yetersiz kalmaktadırlar. Türkiye'de İslami

STK'ların büyümesi ve genişlemesi, İslamcı güçlerin ve hükümetlerin siyasal gücüne paralel olarak gelişmiştir. Sivil toplum ve sivil toplum kuruluşu kavramlarına alışan bunları meşruiyet kazanma adına kullanmaktan imtina etmeyen İslamî çevrelerde zaman zaman bu kavramlar masaya yatırılmakta ve İslam'a uygunluğu tartışma konusu yapılmaktadır (Saktanber, 2017: 273).

Bu çerçevede klasik dini cemaat kavramı ile sivil toplum kavramı arasındaki ilişki bir problem alanı olarak nitelenmektedir. Buna göre cemaat kavramı, itikadi ve fihhi düşünceyi referans alan, bu atmosferde görünürlüğü olan dini sosyal yapıları tanımlamak için kullanılmaktadır. Müslümanların sivil toplum kavramını benimseyerek bunun üzerinden bir hayat biçimi oluşturmalarını, yaşadıkları çağa ayak uydurma adına bu duruma Kur'an ve Sünnet üzerinden meşruiyet temeli oluşturma gayretlerini bir kısır döngü olarak değerlendiren görüşler de mevcuttur. Buna göre İslam medeniyetindeki vakıf gibi müesseseleri, sivil toplum kuruluşu olarak tanımlamak anakronizm ve anlam kaymasından başka bir şey değildir. Sivil toplum teşkilatı olarak adlandırılan yapılar aslında "kendi kültür dünyamız"ın teşkilatlarıdır. İslam'ın öngördüğü kardeşlik hukuku, ırka dayanan ayrımcılığı, sınıf ve ayrıcalıkları lağvetmiştir. İslam'ın ilk dönem uygulamalarından itibaren hakkın üstün tutulması, hürriyetin temel bir insan hakkı kabul edilmesi, insanlar arasında dayanışma ve yardımlaşmanın yaygınlaşması sağlanmıştır. İslam toplumlarında mezhep ve tarikatlar, çoğulculuk fikrinin kapılarını aralayarak bir çatışma kültürüne izin vermemiştir (Köse, 2017: 11-14). Köse'nin dini cemaatlerle sivil toplumu yan yana getirmek istemeyen görüşüne karşın Yelken (Yelken, 2004: 20), cemaati, insanların belirli bir hedefe ulaşmak için duygusal motivasyon ve istekleriyle bir araya gelerek oluşturdukları bir hareket biçimi olarak görmektedir. Bu yapılar, toplumdaki genel ilişki biçimlerinden farklı olarak kurulur ve yorumlanır. Cemaat, bazı durumlarda sivil toplumla ilişkilendirilebilen amaçlara ulaştığında daha belirgin hale gelmektedir. Bu durumda cemaat, sivil toplumun dönüştürücü rolünü üstlenmiş olabilir. Ancak tüm cemaatlerin sivil toplum içinde değerlendirilmesi mümkün değildir. Bu durumu belirleyen kıstas, amacının ve katılımının niteliğidir.

Ernest Gellner, "Conditions of Liberty" isimli eserinde İslam'ın sivil toplumla bir araya gelmesinin imkânsızlığı tezini şiddetle savunur. Batı Liberalizminde olduğu gibi, İslam toplumlarında sivil toplumun gelişmemesinin nedenini, Orta Çağ'dan günümüze gelinceye kadar sekülerleşmeye en fazla mukavemet eden dinin İslam

olmasına bağlar. Gellner, modern zamanların dinler üzerindeki olumsuz etkisine rağmen, İslam'ın müntesiplerine modernlikle benzer yüksek kültür sunduğunu, bunun da İslam'ı kuvvetli kıldığını ileri sürer. Bu yüksek kültür, İslam'ı demokrasi ve sivil toplum taraftarı yapmadığı gibi kendisine karşı olumsuz ve sapkın tutumlara karşı sert bir tabiata büründürmektedir (Gülsoy, 2019: 32-33).

İslam geleneğini yücelterek, İslam'ın yönetsel ve kurumsal yapısını sivil toplum/kuruluşu ile açıklamaya karşı çıkan görüşlerin yanında, son tahlilde İslam'ın bireysel özerkliği yok saymasından ötürü İslam ile sivil toplum kavramının yan yana gelemeyeceğini iddia edenler de vardır. Buna göre İslamcı akımlar, Osmanlı'dan beri "cemaat-devlet" çatışması ekseninde hareket ettiğinden, devlet karşısında sivil toplum özelliği içerir gibi görünseler de aslında öyle olmamışlardır. İslam günlük hayatın bütün alanlarını, hukuktan ekonomiye, siyasal hayattan ferdin özel hayatına kadar kuşatma iddiasında olan bir sistem öngörmektedir. İslam'ın 'ümme't anlayışı, herkesi din kardeşliğinde eşitleyen bir topluluğun üyesi saymaktadır. Topluluğun teşkilatlanmasında yönetenlere itaat esas kabul edilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de, iman sahiplerinin Allah'a, Peygambere itaat etmelerinden sonra, içlerindeki otorite olanlara da itaat etmeleri istenmektedir. Bu manada İslam, yönetenlere itaat etmenin temel kabul edildiği alternatif bir İslami devlet yapısını tanımlamaktadır. Böylece ferdin özerkliği son kertede yok kabul edilip, alternatif bir devlet otoritesine sevk edilmektedir. Böylece İslamcılar, hali hazırdaki devlet egemenliğine rakip başka bir iktidar kuvveti kurmayı amaçlamaktadırlar. Düğüm burada oluşmaktadır. Batı'da geliştiği anlamıyla sivil toplum, merkezi iktidar alanının dışındaki alanlara herhangi bir kutsallık affetmez. Dolayısıyla o alanlarda yeni bir egemenlik erkine de izin vermez. Öte yandan Türkiye'de "sivil toplum" artık modern, makul, kendi kendini idare eden, bir üst kültürün tarzlarına benzeyen sembollere dönüşmüş sayılabilir. Türkiye'de sivil toplum, popüler kültür üzerine inşa edilmiş bir siyasal popülizm vasıtasıyla, toplumun demokrasiyi ilahlaştırmasını sembolize etmektedir (Sarıbay, 2001: 129-130).

28 Şubat sürecinde İslami STK'lara dâhil olanlara karşı sıkça kullanılan bir terim de işin yöntemini de kapsadığı varsayılan "beyin yıkama" kavramıydı. Bir inancın, ideolojinin veya fikrin, kişilere fizikî ve psikolojik baskılama usulüyle cebren kabul ettirilmesi olarak tarif edilen beyin yıkama metodu ile söz konusu yapılara müntesip ve üye bulunduğu yaklaşımı doğru değildir. Ancak buralardaki yoğun manevi ve

metafiziksel yüklemeler ve uyarılar, zaman zaman kişilerin iradesine ipotek koyabilmektedir. Fanatik üyeler ve propagandacılar, Fertlerin sevgi, ilgi, saygı gibi kişisel ihtiyaçlarını istismar ederek onları bu tür yapıların kararlı, fanatik ve bağımlı bir savunucusu yapabilmektedir (Sancar, 2016: 1925).

İslam'ı kendilerine önemli bir referans ve dayanak noktası yapan İslamî STK'lar, Türkiye'ye özgü muhtelif sosyal dinamikler yelpazesinde sivil toplumun ortaya çıkışı ve gelişmesi sürecinde çok önemli roller ifa etmişlerdir. Bu manada İslami STK'ların ülkemizde çeşitli dini grupların ve sivil toplumun gelişmesinde doğrudan ve dolaylı birçok katkısından söz edilebilir. İslam'ı, düşünce ve aksiyonlarında temel dayanak yapan bu STK'lar bu ana payda da birleşseler de farklı kimliklere sahiptirler. Eğitim, insani yardım, gençlik, kültür, kadın ve insan hakları gibi değişkenler ile ideolojik perspektifler söz konusu STK'ları farklılaştırmaktadır. Öte yandan geleneksel tarikatların vakıf ve dernek formunda yeniden teşkilatlanmasını, bu tür tasavvufi gelenekle bağı olmayan adı geçen STK'lardan ayrı değerlendirmek gerekir. Söz konusu tarikatların vakıf ve dernekleri temsil ettikleri sufi ekollerin taşıyıcısı ve kollayıcısı olarak kendi takipçilerini ve onların ihtiyaçlarını merkeze alarak toplumun geneline hitap etme hususunda yetersiz kalabilmektedir. (Akşit, Serdar & Tabakoğlu, 2005: 664-665).

İslamî STK'ları, üyelerinin devlet, sivil toplum ve insan ilişkileri ile bazı temel sosyal çatışma alanlarındaki farklı yorum ve değerlendirmelerine göre, “muhafazakâr İslamî STK'lar” ve “muhalif İslamî STK'lar” diye ikili bir tasnife sokanlar bulunmaktadır. Bunlara göre, muhafazakâr İslamî STK'lar muhalif İslamî STK'lara göre kişisel hürriyetlere daha az vurgu yapmakta ve daha devletçi bir konum sergilemektedir. İslamî STK'ları, siyasal İslamcılıkla ilintili ve onun yükselişiyle eş zamanlı değerlendirmek ve okumak, meselenin sivil bileşenlerini görmeyi daraltıcı bir bakış sunabilir. Günümüz Türkiye'sindeki İslamî STK'ların kendilerine mahsus varoluş felsefeleri, teşkilatlanma ve sınıf referansları gibi dinamikleri mevcuttur. Bu STK'ların mevcudiyetlerinin, bir taraftan Türkiye'deki sivil toplumun ayrışmaları hoşgörme kabiliyetini artırıcı bir etki oluşturduğundan, diğer taraftansa sivil enerjinin agonistik bir çarpışmayı oluşturma yeteneği kazanması adına önemli katkılarda bulunduğundan söz edilebilir (Akşit, Serdar & Tabakoğlu, 2005: 679).

Sivil toplum kuruluşlarının “değer aktarma” vazifeleri mevcuttur. Geleneksel değerlerin kuşaklara aktarılmasında sivil toplumun önemli görevler ve fonksiyonlar

icra etmesi beklenir. STK'ların hafızaları kişilerin hafızalarından daha çok boyutlu ve anlamlıdır, kolektiftir. Kolektif hafıza olarak var olur. STK'lar bireyi kolektif hafıza aracılığıyla ilişkili bir şekilde beslemektedir. STK'lar kurumun değerlerini toplumun ehemmiyet verdiği tutum ve davranışları gelecek nesillere aktarabilirler. Grup dinamiği, yardımlaşma ve dayanışma duygusu etrafında hareket eden sivil toplum kuruluşları bir yandan topluma hizmet ederken bir yandan da grup içinde yer alan insanlar için bir koruma kalkanı işlevi icra ederler. STK'lar içinde gerek aktör gerekse üye olarak bulunan fertler, kurumun koruyucu kimlik şemsiyesi altında, kendileri ve hizmet ettikleri muhatapları için hazır bir eko sistem bulurlar. Bu durum, Şerif Mardin tarafından 'mahalle baskısı' (Çakır, 2008: 17) olarak değerlendirilse de sosyal kontrol mekanizması hata yapma oranını düşürür. Neticede gönüllü bir kuruluşa dâhil olmanın getirdiği bu ön kabul, ferdin hürriyetin elinden almamakta, dilerse gruptan ayrılarak, mensubiyetin getirdiği sosyal yükten sıyrılabilmektedir (Kutlu, 2019: 203-207).

Günümüzde, eski toplumsal hareketlerin temeli olan sanayi toplumu ve bundan neşet eden modernlik yeniden yorumlanmaya ve tanımlanmaya çalışılmaktadır. "Post endüstriyel", "post modern", "programlı toplum" gibi kavram ve olgularla yeni bir toplum tipolojisi geliştirilmek istenmektedir. Yerel kültür ve değer modellerinin, evrensel değerlerin yerine geçmesi, kutsalın yeniden sahneye çıkması ve "kültürel kimlik" arayışları bu yeni tipolojinin zeminini oluşturmaktadır. Homojen toplum yapısı ve eşitlik gibi kavramlar artık modernliğin biricik vasıfları sayılmamakta, artık modernliğin ana gövdesini hoşgörü, heterojenlik, yerel kültür, doğa ve kimlik gibi kavramlar oluşturmaktadır. Sanayi toplumun doğaya hükmetme ve ona sahip olma düşüncesi yeni sosyal hareketler tarafından sorgulanmaktadır (Göle, 2000b: 46-47). Touraine göre post endüstriyel toplumda yeni sosyal hareketlerin alanı artık devlete değil, sivil topluma aittir. Sosyal hareketler de toplumsal aktörlerin, sivil toplum yapısı üzerindeki çekişmelerinden kaynaklanmaktadır. Diğer yandan yeni sosyal hareketlerin en farik vasıflarından biri de bu hareketlerin yürütücülerine yeni bir kimlik inşası için imkân vererek alan açmasıdır. Bu hareketler yeni bir dil üreterek, toplumun oturduğu simgesel düzeni sorgulayarak, üyelerinin günlük hayat pratiklerini düzenleme yoluna gitmektedir. Yeni sosyal hareketler farklılık temelinde inşa ettikleri istekleriyle "normallik" kavramını tartışmaya açabilir (Göle, 2000b: 47).

İslami STK'lar içinde kadın, erkek, yetişkinler, sınıflar, etniste vs. gibi birçok boyut bulunmaktadır. Araştırmamız gençler ve STK ilişkisi bağlamında önem

kazanmaktadır. Gençler ile STK ilişkileri üzerine yapılan bir araştırmanın bulguları bu konuda bize önemli ipuçları vermektedir. Araştırmaya göre genç insanların STK üyelikleri düşüktür. Gençlerin %50'si STK'lara üye olmayı akıllarından geçirdikleri halde üye olmamaktadır. Bu netice gençlerin kendi kuşaklarındaki akranlarının yer aldığı kuruluşlarda olmaya daha hevesli oldukları, söz konusu kuruluşların karar alma mekanizmalarına etki etmek istedikleri, dolayısıyla kendi içlerinde yapılacak teşkilatlanmaların desteklenmesi gerektiği sonucu çıkarılabilir (Yentürk, Kurtaran, Uran & Yurttagüler, 2012: 333). Söz konusu araştırmada STK üyesi gençlerin ailelerinin yüksek gelire sahip ve eğitilmiş olduğu görülmüştür. Bu kuruluşlara üye gençlerin “maddi sonrası (kimlik, kültür, çevre ile ilgili) değerler” diye tanımlanabilecek değerlerin önemsendiği bir sosyo-ekonomik çevrede yetiştikleri gözlemlenmiştir. STK üyesi gençlerde statü merakının olduğu tespit edilmiştir. Bu gençler sosyal değerleri önde tutarken, bu tarz kuruluşlara üye olmayanların daha benmerkezci ve kişisel değerlerle ilgili olduğu gözlemlenmiştir. Araştırmada bütün gençler bizi bir arada tutan şeyin Müslümanlık olduğu hususunda hem fikirdir. Sorulan bu soruya, STK'lara üye olmayanlar, Türklük ve Müslümanlığı birbirine yakın oranda görerek cevaplar; STK üyesi gençler Müslümanlık'tan sonra Türk olmak yerine T.C. vatandaşı olmayı, bizi bir arada tutan değer olarak seçmişlerdir. Din ve dindarlıkla ilgili diğer bir sonuç ise şöyledir: STK üyesi gençler arasında dinin gereklerine inanmayanların oranı %7,7 iken, dindar olma ve dinin gereklerini yerine getirip uyma oranı %8,5 çıkmıştır. STK üyesi olmayan gençlerde bu oranlar sırasıyla, %3,1 ve %9,0'dır. STK üyesi gençlerde dindarlık oranının %8,5 çıkması modernleşme ve şehirleşmenin dindarlığı artırdığı şeklinde yorumlanabilir (Yentürk, Kurtaran, Uran & Yurttagüler, 2012: 334-338).

Yine gençlik ve İslam ilişkisi özelinde yapılan başka bir araştırma da konumuzla ilgili belli bulgular ortaya koymaktadır. Bu araştırmada gençliğin kimliği, üç grup etrafında değerlendirilmektedir.

1. *Gruplama: Modern, Geleneğe bağlı, biraz modern biraz geleneksel.*
2. *Gruplama: Müslüman, İnsan, Türk, Kürt, Alevi, T.C. vatandaşı, diğer,*
3. *Gruplama: Müslüman, Dindar, İslâmcı, Muhafazakâr, Milliyetçi, Ülkücü, Liberal, Devrimci, Demokrat, Sosyalist, Atatürkçü, Komünist, Ateist, Kemalist, Laik, Sosyal Demokrat, Feminist, İlerici.*

Araştırmanın en dikkat çekici yanı, “Parçalanmış kimlik-kişilik, kendine belirlediği kimlikle düşünce ve davranışlarının uyuşmaması, tezatlı davranış, şizofren/melez kimlik” tanımlamaları ışığında, kendini hangi sınıflandırmada görürse görsün gençlerin, değerlerle alakalı sorulara verdikleri yanıtlarla, tercih ettikleri, kanıksadıkları kimlikleri arasında çok ciddi çelişki olduğu ortaya çıkmaktadır. Gençlerin yanıtlarından anlaşıldığına göre, endişe verici bir kavram kargaşası yaşadıkları, kavramların içeriğinin ne olduğunu bilmedikleri ve kavramların içini boşaltarak ifade ettikleri tespiti yapılmıştır. İslami çevrelerde söz konusu araştırmanın üçüncü grubunu oluşturan, “Müslüman, Dindar, İslamcı, Muhafazakâr, Milliyetçi, Ülkücü” gençlerle ilgili sonuçlar, ciddi bir kimlik krizi olarak yorumlanmıştır. Araştırma grubu da gençliği bir kimlik inşa etme dönemi olarak tanımlarken, gençlere bir kimlik kazandırılmadığını, gençlerin bir değer sisteminden ve kuvvetli bir dünya görüşünden uzak olduklarını ortaya koymuşlardır (Vatandaş, 2016: 6-9).

2.2.4. İslami STK’nın İlk Görünür Yüzü: İlim Yayma Cemiyeti

Demokrat Parti’nin 14 Mayıs 1950’de iktidara gelmesinin ardından 1951 yılıyla birlikte yurt genelinde yedi şehirde dört yıllık İmam Hatip Ortaokulu faaliyete geçti. İstanbul’da İmam Hatip Ortaokuluna Zeyrek Ortaokulu binası tahsis edilmiş, bazı iş adamları binayı satın alarak gerekli tadilatı gerçekleştirmişlerdi. Bu okulun kurucu müdürü Mahmut Celalettin Ökten’in öncülük yaptığı altmış sekiz hayırsever kişi, 11 Ekim 1951’de İlim Yayma Cemiyeti’ni kurdular (Bilge & Akbulut, 2016: 638). Bu ismin seçilmesi hususunda iki önemli gerekçenin yer aldığı görülmektedir. Birincisi, din ve dünya hayatı için en doğru bilgiyi elde ederek bunu yukarıdan aşağıya doğru yayma düşüncesi. İkinci olarak da daha geniş halk kitlelerinin tepkisini değil de ilgisini çekmek için “ismi mutlaklaştırmanın daha uygun bulunması”dır (Karaman, 2022). Cemiyet ilk olarak 17 Ekim 1951’de bu okulu hizmete açtı. Cemiyet’in ilk başkanı, İsmet İnönü’nün Lozan Antlaşması’nda kâtip üye olarak yanında bulunan Avukat Seniyüddin Başak’tır. İlim Yayma Cemiyeti, 10 Şubat 1952’de Bakanlar Kurulu’nun 4/196 sayılı kararı ile “umumi hizmetlere hâdim” dernekler arasına alındı. 27 Mayıs 1960 darbesinde cemiyet kayyuma devredildi. Kayyum vesayetinden 1967’de çıkabilen cemiyet, dernek statüsünün zaman zaman faaliyetlerine kısıtlama getirilmesinden ötürü vakıf statüsüne geçme kararı aldı. Bu karardan sonra İlim Yayma Vakfı, 8 Ocak 1973 tarihinde kuruldu ve cemiyete ait tüm menkul, gayrimenkul mal varlığı da bu vakfa devredildi. Vakfın kurucuları arasında Muammer Topbaş, Ayhan

Songar, Sabahattin Zaim, Mehmet Fehmi Bilge, Yusuf Türel, Mahir İz, İsmail Niyazi Kurtulmuş, Yusuf Türel, Hasan Tahsin Uğur gibi isimler vardı (Bilge & Akbulut, 2016: 638).

İlim Yayma Cemiyeti'nin tüzüğünde kurulma gaye ve amacı şöyle anlatılmaktadır:

Yürürlükteki mevzuat dairesinde memleketin kalkınmasına faydalı hukukî, dinî, ahlakî, edebî, ictimai, fennî, sınai ve ziraî bilgileri yaymak, özellikle Milli Eğitim Temel Kanunu'nun genel amacında belirtilen millî, ahlakî, dinî, manevî ve kültürel değerleri benimseyen, koruyan, geliştiren, vatanını ve milletini seven bir toplumun yetişmesine katkı sağlayacak eğitim ve kültür faaliyetlerinde bulunmak, ahlaka ve adaba uygun olmayan davranışların, içki, kumar ve uyuşturucu gibi fert ve cemiyet hayatında büyük zararlar doğuran kötü alışkanlıkların zararlarını açıklayan yayın yapmaktır (İ.Y.C. Tüzüğü, 2010: 2).

Cemiyet, gaye maddesinde belirlediği toplum ve gençliğin yetişmesi için yükseköğrenim ve ortaöğrenim yurtları ile okullar açmakta, kurslar düzenlemektedir. İlim Yayma Vakfı ile birlikte yüksek lisans ve doktora öğrencilerine, eğitimlerine katkı sunmak gayesiyle burs vermektedir. Yine gaye maddesi ışığında cemiyetin yaptığı faaliyetlerden biri de ilmi toplantı, panel, konferans ve sempozyumlar düzenlemektir. Cemiyetin hali hazırda 172 şubesi, 180 öğrenci yurdu ve 80 eğitim merkezi bulunmaktadır (Bilge & Akbulut, 2016: 639; Şubeler ve Yurtlar, 2023).

Bugün İlim Yayma Vakfı bünyesinde İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İrfan Okulları, İbnü'l-Emin Mahmut Kemal Yurdu ve MER Özel Eğitim Hizmetleri A.Ş. yer almaktadır. Vakfın uhdesinde Kur'an ve Tefsir Akademisi adı altında bir atölye çalışması yürütülürken, uluslararası hakemli bir dergi olan 'Usul Dergisi' de neşredilmektedir. Vakfın misyonu "Vatana ve millete faydalı olabilecek iyi insanlar yetiştirmektir" şeklinde belirlenmiştir. Vakfın senesinde, Cemiyet'in tüzüğünde bulunan gayeye matuf ibareler yer almaktadır. Bunlar arasında aşağıdaki maddeler dikkat çekicidir.

İlmî araştırmaları teşvik etmek, ilmî kongre ve konferanslara iştirak edeceklere nakdi muavenette bulunmak, ilmin yayılması maksadı ile her türlü neşriyat yapmak ve aynı gaye ile neşriyat yapan şahıs ve müesseselere aynı ve nakdî yardımlarda bulunmak, ilmî çalışmalar ile eğitim ve kültür alanında

araştırma ve geliştirme faaliyetlerini yürütmek, ilmi seminer, kongre, konferans ve sempozyumlar düzenlemek gibi maddeler dikkat çekicidir (Vakfın Senedi, 2023).

Cemiyetin internet sitesinde, modern zamanların kurumsal kimlik çalışmalarından olan misyon cümlesi şu şekilde yer almaktadır: “Ülkemizin kalkınmasına; milli, ahlaki, dini, manevi ve kültürel değerleri benimseyen, koruyan, geliştiren, vatanını ve milletini seven bir toplumun yetişmesine katkı sağlayacak eğitim ve kültür faaliyetlerinde bulunmaktır” (Misyon ve Vizyonumuz, 2023).

Cemiyetin, “Değerlerimiz” başlığında aşağıdaki değerler ve açıklamaları sunulmuştur:

Güven: Cemiyetin paydaşlarıyla ilişkileri güvene dayanır. Cemiyet bu güveni zedeleyecek hiçbir oluşum, söylem ve eylemin içinde yer almaz, tarafı olmaz.

Kuşatıcılık: Cemiyet hizmetlerini; amaçları doğrultusunda ve imkânları ölçüsünde ihtiyaç sahiplerine ayırım gözetmeksizin sunar.

Gönüllülük ve Fedakârlık: İlim Yayma Cemiyeti için gönüllülük ve fedakârlık; yaptığı işi inanarak, isteyerek ve hakkını vererek ‘Rıza-ı Bari’ için yapmaktır.

Emanet ve Ehliyet: Cemiyet mensupları ve yöneticileri, her türlü kaynağın kendisine bir emanet olduğu bilinciyle hareket eder. Elindeki kaynakları en uygun amaçlar için etkin ve verimli şekilde kullanır.

Samimiyet: Cemiyet bünyesinde yürütülen insan ilişkileri; iyi niyet, nezaket ve kardeşlik çerçevesinde yürütülür.

Vefa: İlim Yayma Cemiyeti için Vefa; hizmetleri ve katkılarıyla cemiyetin amaç ve değerlerini ihlasla yaşatarak, kurumu bugüne ve geleceğe taşıyanları hatırlamak, dostluk bağlarını canlı tutmaktır (Değerlerimiz, 2023).

Genç, kimlik inşası esnasında ailesi, okulu ve dâhil olduğu sosyal çevre üçlüsü içinde kalmaktadır. Bu manada İslami STK’lar bünyesindeki gençler için bu yapılar geniş hacimli bir sosyal çevre sunmakta ve kimlik oluşumuna katkı sunmaktadır. İslami STK’lar sundukları imkânlar, düzenledikleri sosyal ve kültürel faaliyetlerle gencin kendisini tanımasına, haklarını, yeteneklerini ve özne olarak görevlerini kavramasına

yardımcı olmaktadır. İslami STK'lar, gençlerin kişisel gelişimlerine katkı sunmakta, kişilik ve kimlik oluşumlarına yardımcı ve destek olmaktadır.

İslami STK'ların bünyesinde bulunan gençler söz konusu olduğunda genel anlamda iki yönelimden bahsedilebilir, Kişisel dini bilgelik ve ibadetlerle, dini terminolojide “takva” diye adlandırılan Allah'a yaklaşma yönelimi, diğeri ise entelektüel arayış ve buna bağlı hareket yönelimidir.

Dikey ekseninde, inancın ve Allah'ın inayetinin daha yüksek seviyelerine ulaşmayı amaçlayan, içsel, dini-entelektüel bir kendini geliştirme planı söz konusudur. Yatay ekseninde, İslamcı gençlerin popüler İslamcı kültür metinleri ve alışkanlıkları geliştirmesine olanak sağlayan etkinlikler söz konusudur. İslamcı gençliğin anlatı yapısını birlikte şekillendiren bu iki eksenin kesişme noktası; dikey, yani inanç ile yatayın, yani günlük alışkanlıkların denk geldiği anı oluşturur (Saktanber, 2017: 274).

Metinde “İslamcı gençler” diye tavsif edilen tanımlama, düşünsel ve işlevsel zeminde İslami STK'lar bünyesindeki her genci kapsamasa da yukarıdaki iki yönelimli tespit ifadeleri, genel olarak bu STK'lar bünyesindeki gençlerin kimlik oluşum hikâyesini de anlatmaktadır.

İlim Yayma Cemiyeti'nin en önemli hizmeti öğrenci yurtlarıdır. Bu yurtlarda başta öğrencilerin barınma hizmetleri karşılanırken bir yandan da “zihin, his ve irade gibi ruhî ihtiyaçlarının temini için çaba sarf edilmektedir”. Yurtlarda yer yer gezi organizasyonları gerçekleştirilmekte, muhtelif takviye dersler düzenlenmekte, Kur'an-ı Kerim'i güzel okuma ve hafızlık yarışmalarının yanında bilgi, şiir ve kompozisyon yarışmaları ile de öğrencilerin sosyo-kültürel gelişimlerine katkıda bulunmaktadır. Öğrencileri motive etmek amacıyla bütün yarışmaların neticesinde ödül verilmektedir (Kavalcı, 2007: 40-41).

Cemiyetin bülteninde (İlim Yayma Cemiyeti Bülteni, 2006: 22), yurtlarla ilgili olarak “en güzel yatırım insana yapılan yatırımdır.” usulünce hareket edildiği belirtilerek söz konusu yurtların ahlaki bakımdan sağlam ve güzel, şahsiyetli kişileri yetiştirmeyi gaye edindiği vurgulanmaktadır. Öğrencilerin ders harici serbest zamanlarında spor yapmalarının, kültürel faaliyetlerde bulunmalarının zemini yurtlarda sağlanmaktadır. Yine bu yurtların önemli bir özelliği de düzenli zamanlarda yapılan programlarla öğrencilere kendi yetenek ve birikimlerini sergileme fırsatı

verilmesidir. İslami STK'larda gençlerin psiko-sosyal tatminini sağlayacak sportif faaliyetler düzenlenmekte, boş zamanını değerlendirme imkânları sunularak bu sayede sosyal ilişkilerini de düzenlemesine yardımcı olunmaktadır.

İslami STK'larda dikkat çeken bir unsur da yapılan hizmetlerin asla yeterli olmadığı, büyük ideal (dava) yolunda ne yapılsa azlığının belirtilmesidir. Söz konusu STK'ların yöneticileri ile yaptığımız bire bir görüşmelerde bu bitmeyen anlam yükünün kendileri için de yorucu olduğunu belirtmişlerdir. Eski Meclis Başkanı İsmail Kahraman ile yapılan mülakatta Cemiyet'in kuruluş gayesine tam olarak hizmet edip etmediği ile alakalı soruya verdiği cevap bu gerçeği yansıtmaktadır. "Mümkün değil. Yani ideale ulaşmak mümkün değil, ideale ancak yaklaşılr. Kul hatadan münezzeh değil. Dolayısıyla her şeyde, kurdukları gibi muvaffak oldular diyemeyiz ama bir kul olarak ellerinden ne geldiyse yaptılar hem de o mahrumiyetler içerisinde" (İlim Yayma Vakfı Vefa Dergi-Bülten, 2020: 29).

Diğer İslami STK'larda olduğu gibi İlim Yayma Cemiyeti ve Vakfı'nda da mezun buluşmalarına, mezunların takibine büyük önem verilmektedir. Bu buluşmalarda mezunlar gözlemlenerek, statüleri ve rolleri bakımından kurumların çıktıklarına uyup uymadıkları değerlendirilmekte, bir bakıma kuruluş felsefelerinin sağlaması yapılmaktadır. Böyle bir buluşmada üçü de İlim Yayma Vefa Yurdu'nda kalıp mezun olan Çolak kardeşlere sorulan "İlim Yayma'nın sizde bıraktığı etki nedir?" sorusuna verilen cevaplar şu şekildedir:

M. Selman Çolak: Sosyallik. İlim Yayma'nın tetiklediği sosyallik ile tıp fakültesinde öğrenci temsilciliği seçimini açık ara farkla kazandım iki defa.

M. Numan Çolak: Çok yönlü bir kişiliğe sahip olmayı, bir dünya şehri olan İstanbul'u tarihi; doğal mirası ve mekânlarıyla birlikte tanımayı, birçok kültür sanat etkinliğine katılıp kendimi geliştirmeyi, başta İslami ilimler olmak üzere birçok dalda kıymetli hocalarımızı şahsiyetleri tanımayı sağladı.

M. Taha Çolak: Bana gezmeyi, farklı meziyetler elde etmeyi ve sosyalleşmeyi sevdirdi diyebilirim. Anadolu'nun bağrından kopup gelen, milli ve manevi değerlerine bağlı gençlerin İstanbul'un zorlu koşullarında kendini kaybetmeden değerlerini muhafaza edebilme imkânı bulabileceği sıcak bir yuvadır İlim Yayma (İlim Yayma Vakfı Vefa Dergi-Bülten, 2020: 71).

Bu mezunların verdiği cevaplardan, İlim Yayma Cemiyeti'nin yurtlarda kalan öğrencilere sosyalleşme başta olmak üzere, çok yönlü bir kişiliğe sahip olma imkanı verdiğini, tarih, kültür ve sanat bilinci aşıladığını, daha önceki sosyal ortamlarında sahip oldukları milli ve manevi değerleri korumayı ve devam ettirmeyi sağladığını anlıyoruz.

Vakfın diğer bültenlerinde yer alan mezun değerlendirmelerinde, vakfın yurdunda kalanlar genel olarak, bu sürecin şahsiyetlerinin gelişimine katkı sağladığını, vakıfta birlikte buldukları arkadaşları ile kıyamete kadar dost kalacaklarını belirtmişlerdir. Öte yandan vakfın kendilerini geliştirdiğini, üniversitelerde moda haline gelen aşırılıklara karşı koruyucu kalkan olduğunu, kendimize ait değerleri derinlemesine kavrayıp özgüvenle sahiplendiklerini, dar bir çevreden geldikleri halde büyükşehir yaşamına burada adapte olduklarını vurgulamaktadırlar. Farklı fakültede okuyan öğrencilerle bir arada bulunmalarının hayata bakış açılarını zenginleştirdiğini belirten mezunlar, bilim ve edebiyat kulüplerindeki müzakerelerin yetiştiriciliğine dikkat çekmektedir. Bireyselleşme kısılcısından kurtulup sosyalleşme ve kolektif çalışma bilincinin de buralarda kazanıldığı yine mezun öğrenciler tarafından dile getirilen hususlardır (İlim Yayma Vakfı Vefa Dergi-Bülten, 2019: 70-71).

Öğrenci iken Vakfın Vefa Yurdu'nda kalan şimdiki Diyanet İşleri Başkanı Ali Erbaş ile yapılan röportajda vakfın kendisi için ne anlam ifade ettiğine verdiği cevap da şöyledir.

İlim Yayma benim için ikinci bir fakültedir. Hangi fakültede olursa olsun bu böyledir. Bunun en önemli sebeplerinden birisi yurdun bulunduğu yerin, İstanbul'un ilim irfan merkezi olmasıdır. Özellikle bizim zamanımızda hem yurtta hem de yurdun çok yakınlarında devam ettiğimiz dersler olurdu. Başta Emin Saraç hocamızın tefsir, hadis ve şifa dersleri olmak üzere Abdurrahman Gürses, İsmail Biçer hocaların yurtta ve Beyazıt Camii'nde verdiği kıraat dersleri, Fatih'teki pek çok hocanın Arapça dersleri, musiki alanında onlarca üstat. O üstatlardan meşk ettiğimiz ilahiler. Yurt içinden ve yurtdışından gelen ilim adamlarının verdiği konferanslar, paneller ve sempozyumlara katılabilme imkânımız İlim Yayma Vakfının, cemiyetinin ve yurdunun bize sağladığı güzellikler idi. Mümkün mertebe çoğundan istifade etmeye çalıştık (İlim Yayma Vakfı Vefa Dergi-Bülten, 2019: 15).

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de kültürel yapıda sürekli bir değişiklik söz konusudur. Bu değişime bağlı olarak fikri, manevi ve sosyal değerler de değişmekte, alt üst olmaktadır. Bu durum kimlik olgusunu da etkileyerek bir dengesizliğe ve oturmamışlığa neden olmaktadır. Bu durum hem bir problem alanını tanımlamakta hem de bir yeniden yorumlama ve uyum sürecini gerekli kılmaktadır. İslami STK'lardaki kültürel programlarla gençlerin her türlü fikir ve dünya görüşünü rahatça tanıyıp üzerinde fikir yürütmesi sağlanmaktadır. Bu yapılırken kendisinin hangi inanç, kültür ve medeniyete ait olduğu da sürekli hatırlatılmaktadır. Bu yapılmadığı takdirde genç insanın diğerlerini (ötekini) neye göre hangi kıstasa, ölçüye göre değerlendireceğini bilemeyeceği kabul edilmektedir.

İslami STK'ların eğitim kurumlarında sıkça kadim İslam medeniyetine vurgu yapılmakta, gelenekle kurulan bağ, üyelere ve mensuplara “medeniyet tasavvuru” gibi terkiplerle hatırlatılmaktadır. İlim Yayma Mezunlar Derneği Başkanı Mücahit Yentür, İlim Yaymalı olmayı, “Kadîm bir medeniyet tasavvuru düşünde heyecanlanıp sebat etmektir” diye de tarif etmektedir (Yentür, 2019: 26).

İlim Yayma Vakfı'nın öğrencilere düzenlediği seminerlere örnek olarak, tarih şuurunu canlı tutma (Tuncay Yılmaz - Çanakkale Zaferi'nin Bilinmeyen Yönleri), ahiri zaman alametleri ve İslam ahlakına sarılma (Nurettin Yıldız - Salı Sohbetleri), Kur'ânı daha iyi anlamak (Suat Yıldırım - Kur'an Medeniyeti), Hz. Peygamberin sireti (İhsan Süreyya Sırma – Hz. Peygamber Öncesi Cahiliye Toplumu) verilebilir. Bunların dışında şu isimlerde sair zamanlarda din, iktisat, mühendislik, tarih, medeniyet, hukuk, tıp, siyaset ve kültür içerikli konularla seminerci olarak öğrencilerle buluşturulmuştur: Âdem Özköse, Şerafettin Kalay, Prof. Dr. Faruk Beşer, Prof. Dr. Cevat Akşit, Dursun Gürlek, Yusuf Kaplan, Prof. Dr. Ali Şükrü Çoruk, İbrahim Zeyd Gerçik, Prof. Dr. Metin Yerebakan, Doç. Dr. Mehmet Samsakçı, Doç. Dr. Halil İbrahim Kutlay, Prof. Dr. Aydın Gülan Şahin, İbrahim Güteryüz, Dr. Salih Selman, Av. Cavit Tatlı, Mustafa Demir, Doç. Dr. Erol Kam, Prof. Dr. Fatih Savaşan, Prof. Dr. Burhanettin Can, Sabahattin Kırcan, Vahdettin Işık, Prof. Dr. İsmail Adak, Doç. Dr. Cumhuriyet Ersin, Mehmet Ergün (İlim Yayma Vakfı Bülteni, 2007: 19; İlim Yayma Vakfı Bülten, 2018: 45-46). Seminerlerin din ve tarih uzmanlık alanları temelinde seçildiği göze çarpmaktadır. İYC, öğrencilerin bu yolla kimlik oluşumlarına katkı sunarken din ve tarihi belirleyici alan olarak seçmektedir.

Din ve ahlak toplumumuzun en etkili, köklü iki müessesesidir. Ahlaki normların çoğunun dini değerlerden neşet ettiği varsayımıyla dini öğrenmenin, dinî ilimleri yaymanın aynı zamanda ahlakı ve ahlaklı yaşamayı yaymak ve önemsemek olduğu aşikârdır. Din ve ahlak sosyal hayatın büyük ölçüde etkilendiği temel kaynaklar olarak geçerli olmuştur. Gençlerin din ve ahlak değerleri açısından sağlam bir şekilde yetiştirilmeleri, dinin kimliği oluşturucu ve inşa edici fonksiyonu açısından da daha bir önem taşımaktadır. Dinin ve ahlakın gerçek prensiplerinden ve normatif tarafından faydalanılarak birçok sosyal meselenin çözüldüğü tarihi süreçle ve uygulamalarla da sabittir. Türkiye’de yükseköğretim kurumlarında, ilahiyat eğitimini hariç tutarsak, pozitivist eğitim metodolojisinin de etkisiyle, dini ve geleneksel değerlere karşı bir ilgisizliğin olması noksanlıktır. İslami STK’larda verilen tamamlayıcı eğitimlerin bu noksanlığı gidermede önemli bir rol oynadığını söyleyebiliriz.

İslami STK’larda öğrencilere temel dini bilgiler dersleri verilmektedir. Yurtlarda yapılan en temel derslerin İlmihal dersleri olması bunun ana göstergesidir. Bu meyanda Necdet Yılmaz ve Nurettin Yıldız’ın İlmihal dersleri bültende kendine haber olarak yer bulmuştur. Mahmut Toptaş’ın tefsir dersleri, Âlim Kahraman ile ahde vefa okumaları, M. Sebih Meriç ile medeniyet okumaları, Necmeddin Azak ile mecelle okumaları örnek olarak zikredilebilir. Yine söz konusu STK’larda öğrencilerin sosyal gelişimlerine katkı sunan ve “çift kanatlı” olma söylemiyle pekiştirilen sanat kurslarına, kişisel gelişim kurslarına ve bilgisayar ofis vd. programlarını kullanma becerisi kazanma kurslarına ayrı bir önem verilmiştir. (İlim Yayma Vakfı Bülteni, 2008: 11-12).

Bütün İslami STK’larda olduğu gibi İlim Yayma Cemiyeti’nde de imam hatip lisesi öğrencilerine ayrı bir önem verilmektedir. Hem kız hem erkek öğrencilere yaz aylarında takviye kurs ve dersler düzenlenmektedir. Özellikle meslek dersleri denilen fıkıh, hadis, tefsir, K. Kerim gibi derslerde öğrencilerin yetkinlikleri artırılarak ilahiyat fakültelerine gitmeleri için motivasyon sağlanmaktadır. (İlim Yayma Cemiyeti Bülteni, 2005: 39). Yaz programlarında bu derslerin yanında ayrıca karakter eğitimi ve kişisel gelişim alanında uzman kişiler tarafından seminerler verilmekte, musiki, tezhip, hat ve ebru gibi klasik İslam sanatları öğrencilere sevdirmeye çalışılmaktadır. Öğrencileri kültürel yönden geliştirmek adına İstanbul’un tarihi yerleri gezi ve ziyaretlerle öğrencilere gösterilip anlatılmakta böylece öğrencilerde tarih ve kültür şuuru canlı tutulmaya çalışılmaktadır. Bu gezi ve ziyaret yerleri camiler, kütüphaneler

ve müzelerdir. Gezi ve ziyaretler zaman zaman diğer tarihi ve kültürel şehirlere de yapılmaktadır (Kavalcı, 2007: 52).

İslami STK'larda ve İlim Yayma Cemiyeti'nde üzerlerinde titizlik gösterilen diğer bir öğrenci grubu, ilahiyat fakültesi öğrencileridir. Cemiyet'in 2007 yılında Üsküdar Valide-i Atik Medresesi'nde kurulan İlimler ve Sanatlar Merkezi (İSM) ile 2018'de Fatih Camii Külliyesi Bahr-ı Sefid (Akdeniz) Medreseleri'nde faaliyet gösteren Fatih Sahn-ı Semân Eğitim ve Araştırma Merkezi, ilahiyat sahasında lisans ve lisansüstü eğitim gören öğrencilere tamamlayıcı eğitimler ve programlar düzenlemektedir. Bu merkezler aslında ilahiyat öğrencilerinin yanında kapılarını diğer sosyal bilimlerde okuyan öğrencilere de açmaktadır. Kuruluş felsefelerini, çağın ihtiyacı olan ilim adamları yetiştirmek olarak açıklayan bu eğitim merkezleri cemiyetin diğer eğitim programlarında da sıkça vurgulanan "çift kanatlı olma" yı önemsemektedir. İslam ilim geleneğini merkeze alarak temel İslam bilimleri sahasında ek dersler sunan merkezler bir taraftan da, 'Sosyal Bilimlere Giriş', 'Sosyal Teori', 'Toplum ve Siyaset', 'Türk Modernleşmesi', Tarih Metodolojisi', 'Siyaset Bilimi', 'İktisat ve Finans', 'Yaşadığımız Dünya', 'İslam Dünyasının Son yüzyılı', 'Yakın Türkiye Tarihi' adlarını taşıyan dersleri de vermektedir (Fatih Sahn-ı Semân Eğitim ve Araştırma Merkezi Tanıtım Broşürü, 2019; İlimler ve Sanatlar Merkezi Tanıtım Broşürü, 2019). Bu eğitim merkezleri sadece sene içerisinde değil, yaz aylarında da öğrencilere yönelik tamamlayıcı eğitim çalışmaları düzenlemektedir. Örneğin 2019 yılı yazında 17 Haziran-7 Ağustos tarihleri arasında, Fatih Sahn-ı Semân Eğitim ve Araştırma Merkezi'nde "Risale Günleri" (Risale Günleri Tanıtım Broşürü, 2019) adı altında bir program icra edilmiştir. Fıkıh, hadis, kelam, felsefe, dil bilimleri, tarih, siyaset gibi farklı alanlarda kaleme alınmış küçük hacimli ve mesele odaklı bir dizi risale kısa ve yoğun bir takvim içinde işlenmiştir.

İlim Yayma Cemiyeti son yıllarda şube ve yurtlarının hızla çoğalması nedeniyle yurt, konukevi, şube ve eğitim merkezlerinde yapılacak ders ve sohbetler için kılavuz bir müfredat çalışması yayınlamıştır. Söz konusu derslerin nasıl işleneceğine dair, günlük ve haftalık program hazırlanmıştır. Akaid, Fıkıh, Siyer-i Nebi, Peygamberler Tarihi, Tefsir, Hadis derslerinin yer aldığı programda derslerin nasıl işleneceğine dair metod ve faydalanılacak kaynaklar da belirtilmiştir (Temel İslami İlimler Müfredatı Tanıtım Broşürü, 2018).

Cemiyet'in ortaokul ve lise düzeyindeki gençlere yönelik yapılan eğitim çalışmalarının ortak adı "Marifet Okulu"dur. Ortaokul öğrencilerine yönelik çalışmada Kur'an-ı Kerim, İlmihal ve Adab Sohbetleri'nin yanı sıra Olay-Yorum, Musiki, Drama- Tiyatro, Kaligrafi, Ebru, İzcilik Eğitimi, Origami dersleri verilmektedir. Bu derslerin yanı sıra Alınterimiz Meslek Gezileri, Serbest Sanat Etkinlikleri, Edebiyat Okumaları yapılmakta, futbol, voleybol, okçuluk gibi spor etkinlikleri gerçekleştirilmektedir. Marifet Okulu'nun lise ayağında ise dini bilgiler derslerinin yanı sıra "Kimliğim" ve "İnancım" adlı iki farklı seminer dersi bulunmaktadır. İnancım başlığı altındaki seminer dizisinde; 'Tevhid Mücadelesi', 'İslam Medeniyeti' ve 'İslam Coğrafyası' gibi konularla farklı bir bilinç oluşturmaya çalışıldığı belirtilmektedir. Tanıtım broşüründe "Kimliğim" başlıklı seminer dizisi şu şekilde tanıtılmaktadır:

Âlem ve Ben: İnsanın kâinat içerisinde yalnız olmadığını, bir yaratıcısı olduğunu, yaradılışının sebepsiz olmadığını ve tüm bunların dünyada insana bir takım mükellefiyetler yüklediği bilincini kazandırmak.

Toplum ve Ben: Kişinin toplumun bir parçası olduğu ve topluma karşı bir takım sorumlulukları olduğunu kavratmak. Aileden başlayıp komşulara, akrabalara ve toplumun geneline karşı olan sorumlulukların neler olduğunu öğretmek. Bununla beraber toplumla sağlıklı iletişim kurabilmenin yolunu göstermek.

Kendim: Küçük bir âlem olan insanın psikolojik, düşünce ve kültürel olarak sağlam bir şahsiyet olması yolunda farkındalığını artırmak. Maddeye, manaya, olaylara bu gözle bakabilmelerini sağlamak. Popüler kültürün oluşturduğu problemlerle ilgili farkındalık oluşturmak (Marifet Okulu Tanıtım Broşürü, 2019).

Cemiyetin İstanbul'da bulunan yükseköğretim öğrencilerine yönelik eğitim faaliyetlerinde "Refik, Keşif ve İnşa" adını taşıyan programda kitap okuma, seminer/konferans, değer-kavram-şahsiyet sunumları, sanatsal faaliyetler, empati gelişimi, kültür ve medeniyet çözümlenmeleri, atölyeler, ekip çalışması, makale-deneme sunumu, uygulama stajı, motivasyon etkinliklerinin uygulandığı belirtilmektedir (Eğitim Faaliyetleri Tanıtım Broşürü, 2019).

Gençler geleceğe yönelik bir kaygı duygusu da taşımaktadır. Bu kaygı türü, geleceğe yönelik ilgi, endişe, korku ya da umutları kapsayan zihinsel bir süreçtir. Gençlik hayatın önemli bir aşamasıdır. Bu süreçte verilen kararlar bütün yaşantıya etki ettiği için gelecek taleplerinin iyi irdelenip varsa sorunların giderilmesi beklenmektedir. Gençlerde gelecek beklentisinin fazla olması onların performansını güçlendirdiği gibi, kendi kararlarını kendilerinin vermelerine ve sosyal ilişkilerini güçlendirmelerine yardımcı olmaktadır (Başpınar, 2020: 50-51).

Cemiyet, üniversite öğrencilerine kariyer planlama ve geliştirme yetkinliği kazandırmak için “Kariyer Enstitüsü” adı altında programlar düzenlemektedir. Program için, “Gençlerin şahsiyet gelişimlerine, kişisel zenginliklerini keşfetmelerine, inanç, tarih, toplum bilinçlerini yükseltmelerine, ait oldukları medeniyet değerlerini içselleştirmeleri, çalışma hayatına hazırlanmaları, kariyer planlama ve geliştirme yetkinliği kazanmaları hedeflenir. Böylece ülkemizde çalışma hayatı, insan ilişkileri ve yönetim kalitesinin yükseltilmesine katkı sağlanır” ifadeleri kullanılmaktadır (Kariyer Enstitüsü Tanıtım Kitapçığı, 2019). Kariyer Enstitüsü uhdesinde, “İYEM Lisans Akademi Programı”, “Geleceğin Yöneticileri Vizyon Programı”, “Geleceğin Eğitimcileri Vizyon Programı”, “Adil Hukuk Programı”, “Anadolu Kariyer Programı” adı altında farklı branşlarda öğrenim gören öğrencilere yönelik programlar icra edilmektedir.

İlim Yayma Cemiyeti’nde en önemli kurumsal hizmet alanını öğrenci yurtları oluşturmaktadır. Genel Başkan Yusuf Tülün’e göre, “Öğrenci yurtları, eğitim sistemi içerisinde formal eğitimin büyük oranda eksik bıraktığı sosyalleşme, bireysel sorumluluk, birlikte yaşama kültürü, özgüven, değer paylaşımı gibi alanları destekleyen önemli bir eğitim kurumudur”. Yurtlarda öğrencilere aynı zamanda rehberlik de yapan yöneticilerin hizmet içi eğitimine ve gelişimlerine büyük önem verilmektedir. İslami STK’lardaki yönetici ve eğitimcilerin profillerinin değiştiği de gözlemlenmektedir. Tamamına yakını üniversitelerin lisans bölümlerinden mezun olan çalışanların birçoğu lisansüstü çalışma yapmakta ya da bu çalışmalarını tamamlamış bulunmaktadır. İnsana yaklaşım ve eğitim formasyonu açısından yetkin durumdaki çalışanlar ve eğitimciler, öğrencilere nasihat verip, yasaklar getirmekten daha çok, ikna ve tartışma yoluyla kişilik ve kimlik gelişimine katkı sunmaktadırlar. Yaş ortalamaları muhatap oldukları öğrencilere nazaran yüksek olmayan yöneticiler,

bu tür İslami yapılar içerisinde ihmal edilen, oyun, eğlence ve gezi gibi faaliyetler vasıtasıyla da gençlere daha kolay ulaşır, empati kurabilmektedir.

2016 yılında Cemiyet bünyesinde “Yurt Yönetici Akademisi” kurulmuştur. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi iş birliğiyle yapılan programın sonunda katılımcılara sertifika düzenlenmektedir. Alanında uzman ve deneyimli kişilerce yurt yöneticilerine bir dizi seminer ve eğitim verilmektedir. Söz konusu eğitimlerin muhtevasını, “Gençlik Psikolojisi”, “İletişim Psikolojisi”, “Kriz Yönetimi ve Problem Çözme Yöntemleri”, “Gıda Güvenliği ve Hijyen”, “Kurum Kültürü”, “Yönetim ve Organizasyon”, “Geçmişten Günümüze Yatılı Eğitim Tarihi”, Temsil Bilinci ve Âdâb-ı Muâşerat”, “Yöneticinin Dijital Ajandası”, “İş Güvenliği”, “Eğitici Oyunlar”, “Temel İlk Yardım Bilgisi” başlıklarındaki eğitimler oluşturmaktadır (Yurt Yönetici Akademisi Tanıtım Kitapçığı, 2016).

İlim Yayma Cemiyeti’nin öğrencilere sunduğu bir diğer faaliyet alanı ‘kamplar’dır. Genellikle şehrin dışında ve tabiatın içinde, dinlenmek, bir şeye hazırlanmak için kurulan; çadır, baraka gibi eğreti barınaklarla oluşturulmuş konaklama yerlerine kamp adı verilmektedir. Tabiatta kamp yapmanın çocuklar ve yetişkinler üzerinde birçok faydası vardır. Cemiyetin hazırladığı Kamp Rehberi tanıtım kitapçığında birçok fayda sayılmakla beraber şu maddelerin zikredilmesi öğrencilerin benlik ve kimlik gelişimlerinde doğa kamplarının yerini gözler önüne sermektedir:

- a) Kendi kendinizle başbaşa kalma fırsatı bulursunuz.
- b) Tefekkür etme fırsatı bulursunuz.
- c) Allah’ın yaratmış olduğu mucizelere şahit olursunuz.
- d) Dingin ortamda ibadetlerinizi yaparak Allah’a daha yakın olduğunuzu hissederseniz.
- e) Azla yetinmeyi öğrenir ve tutumlu olursunuz.
- f) Sosyalleşirsiniz, arkadaşlık ilişkileriniz gelişir.
- g) Doğada ekip çalışmasının önemini kavrsınız.
- h) Doğa ile iç içe olmak psikolojinize iyi gelir, fiziksel ve ruhsal olarak yenilenirsiniz.

i) *Teknoloji ve internetten uzaklaşarak özgürlüğünüzü hissedersiniz* (Kamp Rehberi Kitapçığı, 2018).

Diğer İslami STK'larda olduğu gibi İlim Yayma Cemiyeti de bünyesindeki öğrencileri motive etmek ve ödüllendirmek için sık sık umre ziyaretleri gerçekleştirmektedir. İslami STK'larda kimlik bilincinin yerleşmesi için son dönemlerde Kudüs ziyaretleri de buna eklenmiştir. Cemiyet'in hizmet alanlarına ve faaliyetlerine bakıldığında gençlere kimlik kazandırma adına sağlıklı bir akran ve sosyal çevre sunduğu gözlenmektedir. Öğrenciler, kimlik inşasında aile kadar önemli olan akran gruplarına bu mekânlarda, verili ve filtre edilmiş olarak kolaylıkla ulaşabilmektedir. Bu durum gençlerin sosyalleşmesine büyük katkı sunmaktadır. Kimlik gelişimi adına önemli bir unsur olan "özdeşim kurma" fırsatına, yurtlarda ve eğitim ortamlarında çoğu zaman ulaşabilmektedir. Gençlerin kolaylıkla irtibat kurabilecekleri, kendilerine rol model alacakları, hayranlık ve sevgi bağı ihdas edebilecekleri kanaat önderleri, dini liderler, akademisyenler, araştırmacılar, başarılı meslek temsilcileri ile buluşacakları program ve seminerlerin olması, bu ihtiyacı karşılamaktadır. Cemiyet'in öğrencilere sunduğu geniş yelpazeli seminer ve dersler; kalıcı, tutarlı ve sürekli bir aidiyet bağı sunmaktadır. Gençlik dönemini kimlik arayışı çabalarında statü ve rol tenakuzu yaşamamak büyük önem arz etmektedir. Bu ortamlarda bu gereksinim olumlu bir şekilde karşılanmakta, gençlerin bocalama yaşamamasına imkân sağlanmaktadır. İslami STK'lar uyguladıkları eğitim ve program çerçevesi ile 'yabancılaşma'nın önüne de set çekmektedirler.

İslami STK'lar bünyesindeki öğrenciler, kimlik oluşturma unsurunun en önemli sacayağı olan sosyalleş(tir)me imkânına sahip bulunuyorlar. Diğer yandan bu yapılar içerisinde kimlik oluşumunun ilk evresi olan aile ortamı önemsenmekte, öğrencilerin aileleriyle de etkileşim sağlanmaktadır. Bu meyanda bazı aileler bu STK'ların faaliyet ve programlarına iştirak etmektedir.

Söz konusu STK'larda öğrencilere yaklaşım tarzı, verilen eğitimlerin konu ve yöntemleri modernitenin metodolojilerine göre belirlense de şimdiki öğrencilerle daha önce mezun olanlar arasında ya da öğrencilerle aileleri arasında bir kuşak çatışmasına neden olunmamaktadır. Bu sayede öğrenciler, süregelen bir kimlik eko sistemi içinde tutulmaktadır.

2.2.5. Din ve Değerler Eğitimi Merkezi Ensar Vakfı

Ensar Vakfı, 1979 yılında kurulmuştur. Din ve değerler eğitimi alanında ilmi ve akademik faaliyetlerin yürütüldüğü vakıfta, temel İslam bilimleri ve sosyal bilimler alanlarında eğitim seminerleri düzenlenmektedir. Vakfın misyonu şöyle ifadelendirilmektedir. “Ensar Vakfı; insani değerlere bağlı bir nesil yetiştirmek amacıyla, nitelikli akademik çalışma ve sürekli proje geliştirerek, özelde gençler olmak üzere toplumun tüm sosyal katmanlarına eğitim, yayın, organizasyon faaliyetleri ile hizmet sunan bir vakıftır.” Vizyon cümlesi ise şöyle kurulmuştur: “Din ve değerler eğitimi alanında ulusal ve uluslararası düzeyde değerlerine bağlı, entelektüel birikim ve akademik başarısıyla gelecekte söz sahibi olacak en yetkin vakıf olmak” (Ensar Vakfı, 2023).

Vakfın, Türkiye’de 76 il merkezinde ve 23’ü İstanbul’un ilçeleri olmak üzere 53 ilçede şubesi bulunmaktadır. Vakfın, İstanbul ve diğer şehirlerde 19’u erkek, 30’u kız öğrencilere hizmet veren 49 yükseköğrenim öğrenci yurdu bulunmaktadır (Şubeler ve Yurtlar, 2023).

İslami STK’lar, özellikle yurtlarında kalan öğrencilere güvenli bir şekilde, konforlu ve destekleyici yardımlarda bulunarak çözümler üretmektedir. Söz konusu STK’ların sağladığı konaklama ve barınma imkânlarından faydalanan gençler “gönüllü olarak” bu yapıların faaliyetlerine katılmakta ve hizmetlerine destek vermektedir. Bazen bu gönüllülüğün ve hizmetin karşılıklı bir menfaatleşmeden kaynaklandığı gözlemlenebilmektedir. Çoğu zaman bu yapılar içinde kalmanın düşünsel ve inançsal kökenleri olduğu gibi, gençler karmaşık ve endişe verici şehir hayatında bir yuva edinmek, burs imkânlarından faydalanmak, grup içinde çevre edinmek gibi saiklerle de hareket edebilmektedir. Mezuniyet sonrası iş bulma hususunda İslami STK’ların referans gücü ve onlara duyulan güven de gençlerin buraları tercih etmesini sağlayabilmektedir (Deniz, 2015: 140-143).

Vakfın en önemli hizmet sahalarından biri de Değerler Eğitim Merkezi (DEM)’dir. 2003 yılında Ensar Vakfı uhdesinde faaliyete geçen kurum; din eğitimi, değerler eğitimi ve sosyal bilimler alanında akademik bilgi üreterek bunu yayınlar yoluyla yaymayı hedeflemektedir. Değerler Eğitimi Merkezi bünyesinde bulunan “Öğretmen Akademisi”, öğretmenlerin mesleki yeterliliklerine katkıda bulunmak, bu alanda araştırma, eğitim ve yayın faaliyetleri yapmak maksadıyla kurulmuştur. Değerler

Eğitim Merkezi'nin dzenlediği seminerler arasında Şu başlıklar vardır: "Günümüz Gençlerinin İnanç Gündemi", "Etkinlik Merkezli Eğitim", "Dünden Yarına Öğretmenin Değişen Rollerini", "Nasıl Öğretelim", "Medya Öğretiyor mu Öğütüyor mu?", "Bağımlılık Nedir, Ne Değildir?", "Öğrenen Öğretmen", "Öğretimi Tasarlamak", "Öğrencilikten Öğretmenliğe Gelişim Programı" (Seminerler, 2022)

İslami STK'lar, modernizm ve onun yan ürünü sekülerizmin gençlerde bir takım inanç problemleri meydana getirdiği düşünce ile akaid ve inanç gündemine ayrı bir önem vermektedir. Değerler Eğitimi Merkezi tarafından 7 Mart 2020'de dzenlenen "Günümüz Gençlerinin İnanç Gündemi" başlıklı seminer dikkat çekicidir. Seminerin alt başlıkları Şöyle belirlenmiştir:

- a) Gençlerin inanç gündemini kimler belirliyor?
- b) Gençler arasında gerçekten deizm ve ateizm yaygınlaŐıyor mu?
- c) Gençler en çok neleri soruyor ve inanç konularında nereden besleniyor?
- d) Gençlerin din dersine bakıŐları nasıl?
- e) Gençleri inanç konusunda etkileyen temel faktörler neler?

Değerler Eğitimi Merkezi'nin 'Tematik Eğitimler' başlığı altında dzenlediği iki uzun süreli eğitim dikkate değerdir. Bunlar Gazeteci Yazar Taha Kılınç tarafından verilen, "Kırmadan İncitmeden Neyi Nasıl Yapmalı?" başlıklı eğitim ile Sosyolog Akademisyen Ömer Miraç Yaman tarafından dzenlenen "Gençleri ve Gençlik Dönemini Anlama Sanatı" adlı eğitimdir. İlk eğitime öğrenciler de katılırken, ikinci eğitimi daha çok öğrencilerle ilgilenen eğitimciler ve yöneticiler tercih etmektedir. Ömer Miraç Yaman, "Apaçi Gençlik" adlı doktora çalışmasında da ortaya koyduğu gibi bu eğitimlerde günümüz gençlik kuŐađına ve onların meselelerine geniş yelpazeden bakmayı sunmaya çalışmaktadır. İslami STK'ların aşırı kuralcı, disiplinli eğitim anlayıŐına farklı bir pencere sunan söz konusu eğitim ciddi bir rağbet görmektedir (Seminerler, 2022).

Değerler Eğitim Merkezi'nin dzenlediği "Atölye" çalışmaları Şu başlıklarda yapılmaktadır: "Sınıf Yönetimi Atölyesi", "Cezaevlerinde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Atölyesi", Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Atölyesi", "Sosyal Bilimlerde Yöntem ve Teori Atölyesi", "Eğitimde Modernleşme Tarihimiz Atölyesi", "Din ve

Sağlık Araştırmaları”, “İletişim Teknolojileri ve Gençlerin Değişen Gündelik Hayat Pratikleri”, “Karakter Eğitimi Okumaları”, “Türkiye’de ve Dünyada Sivil toplum Kuruluşları”, “Tez Yazım süreci”, “Sekülerleşme Teorileri”, “İslam Eğitim Geleneğini Keşfetmek: Selçuklu Medreseleri”, “Öğretmen İçin Eylem Araştırmaları Atölyesi” (Atölye, 2022).

Yine Ensar Vakfı’nın bünyesinde faaliyet gösteren İstanbul Tasarım Merkezi (İstanbul Design Center), İstanbul Fatih’te Buhara Özbekler Tekkesi’nde 2008 yılında kurulmuştur. Yeni tasarımcılar yetiştirmeyi gaye edinen kuruluş misyonunu şu şekilde belirlemiştir:

Tasarım ve sanatı geliştirmeyen, peşin yargılı, ezberci, bildiğini zanneden düşünce yapısından uzak durarak güzel, farklı, iyi, yenilikçi fikirlere yatkın, düşünsel seyahat eden bir topluluk oluşturmak. Toplum ve dünyayı tasarımlarıyla iyiye, erdeme ve güzele yönlendiren öğrenciler yetiştirmek. Öğretim kadrosu ve öğrencileriyle ortak bir çalışma sistemi kurarak, bu amaçlar ekseninde birlikte çalışılmasını sağlamak (Miyon, 2023).

İslami STK’ların sanat, tasarım gibi olgulara 2000’li yılların başına kadar uzak durduğu gözlemlenen bir durumdu. Ensar Vakfı’nın bu alanda çalışma başlatması hem ciddi bir eksikliği giderme hem de sanat, tasarım ve gösteri sanatlarına İslami kesimde bir meşruiyet kazandırması açısından önemlidir. Yeni zamanların ruhunu taşıyan kendi mahallelerindeki gençlere ulaşmak için bir İslami STK bünyesinde yapılan bu çalışma cesur ve iddialı bir girişimdir. Merkezde ana faaliyet alanı olarak, “Atölye” ve “Programlar” yer alıyor. “Fotoğraf Atölyesi”, “İslam Sanatında Geometrik Desenler Okulu”, “Eskiz Atölyesi”, “Karakalem Atölyesi”, “Çocuklar İçin Resim Atölyesi”, “Suluboya Atölyesi”, “Ebru Atölyesi”, “Çocuk Kitabı Resimleme Atölyesi”, “Kısa Film Atölyesi”, “Modelleme ve Karakter Animasyon Atölyesi”, “Tezhip Atölyesi”, “Kaligrafi Atölyesi”, “Hüsn-i Hat Atölyesi”, “Seramik Atölyesi”, “Metal Takı Atölyesi”, “Film Okulu Atölyesi” atölyelerden bazılarıdır. Özellikle ‘Kısa Film’, ‘Animasyon’ ve ‘Film Okulu’ Atölyeleri, İslami STK’ların pek alışık olmadıkları çalışmalardır. Merkez bünyesinde düzenlenen seminerlerden bazıları şunlardır: Sanat ve İnsan (İlhami Atalay), Sinema ve Medeniyet İlişkisi (Alparslan Bozkurt), Sinema Bize Ne Anlatır (Gökhan Yorgancıgil), Mimaride Gelenek ve Kentsel Dönüşüm (Şimşek Deniz). Merkezin yaptığı çalışmaları sergilediği, Sergi organizasyonları ve yayınları da mevcuttur (Atölyeler ve Programlar, 2023).

Merkez'in bünyesinde bulunan "Kısa Film Atölyesi"nde öğrenciler, "Âdem'in Hikâyesi", "Kafa", "Oyun", "Bir Senaryo Yaratmak", "Sarı Çiçek", "Guguk Kuşu", "Siyah Yağmur" gibi filmleri senaryolaştırıp çekmişlerdir. Öğrencilerden Yasin Sarı'nın on aylık atölye sonundaki görüşleri bu alanda kazandıkları fikir ve tutumlar açısından dikkate değerdir. "Sinemayı ele alırken onu yalnızca hâkim olan ana akım sinemaya indirgemeyen dünyadaki bütün örnekleriyle değerlendirmeye çalışan, bunun yanında da sorular sorarak/sordurarak bu toprakların ve bu kültürün sineması üzerine düşünen, kafa yoran insanların bulunduğu bir yer İstanbul Tasarım Merkezi" (İstanbul Tasarım Merkezi Kısa Film Atölyesi Bülten 1).

Ensar Yayın Grubu, "Aile Kitaplığı", "Çocuk-Genç", "Din", "Edebiyat", "Eğitim", "Ekonomi", "Felsefe-Düşünce", "İslam", "Kişisel Gelişim", "Psikoloji", "Sanat-Mimarlık", "Sınavlara Hazırlık", "Siyaset", "Sosyoloji", "Tarih", "Tıp-Sağlık" alanlarında yüzlerce kitabı yayına hazırlayıp, basıp, dağıtımını gerçekleştirmiştir (tüm Yayınlarımız, 2023).

Ensar Vakfı'nın İstanbul'daki merkezinde gençler adına yürütülen bazı projeler mevcuttur. Bunlardan, "Patron Ne İster" adlı proje, gençleri iş dünyasına hazırlamak için başlatılmış ve muhtevasında, Kariyer Planlaması, Yetenek Keşfi, Yetenek Yönlendirilmesi, Mülakat Yönlendirilmeleri gibi konuları ele alıyor.

"Türkiye Değer Ödülleri" 2012 yılından beri, doğruluk, saygınlık, sorumluluk, vefakârlık, yardımseverlik temalarında İstanbul'un değişik ilçelerinden ortaokul ve lise öğrencisinin iştiraki ile düzenleniyor. "Gülümseten Emek Projesi", Ensar Vakfı Gençlik Komisyonu tarafından kız öğrencilerin kendi elleriyle yaptıkları bebekleri Suriyeli mülteci kamplarındaki çocuklara göndermeleri için başlatılmış bir proje. Öğrencilere gönüllülük şuuru aşılması, mülteci çocukların uyum süreçlerinin kolaylaştırılmasının gaye edindiği proje, birden fazla faydayı gözetmektedir. "Mukaddes Emanetler Projesi", Mukaddes emanetlerin Osmanlı himayesine geçişinin 500. Yılı münasebetiyle, Gençlik ve Spor Bakanlığı ile birlikte düzenlenen projede, öğrencilere kutsal emanetlerin tarihimizdeki önemini anlatılması için ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarında panel düzenlenmesi, 200 öğrencinin Topkapı Sarayı'ndaki Kutsal Emanetler Dairesini ziyaret ettirme gibi faaliyetleri kapsıyor. "Genç Yolculuk Projesi" de Gençlik ve Spor Bakanlığı ile birlikte düzenlenmektedir. Projede Türkiye'nin farklı bölgelerinden gelen gençlerin İstanbul'un tarihi ve kültürel yerlerini rehberler eşliğinde gezmesi, araştırmacı, yazar ve sanatçılarla buluşarak

katılımcı modellerle fikir ve düşüncelerini serbestçe ifade etmeleri amaçlanmaktadır. Her yıl 500 öğrenciyi İstanbul'a taşıyarak, kültürel ve ekonomik farklılıkların birer değer olduğu, sevgi, saygı ve hoşgörü ikliminde ortak faaliyetlerle özgüvenlerinin artırılması da amaçlar arasında sıralanmıştır. Bu projeye benzer şekilde icra edilen "Merhaba İstanbul Projesi" de yine farklı şehirlerden İstanbul'a davet edilen gençlere uygulanan bir projedir. Gençlerin tarih ile bağlarını kurarak kimlik inşalarına katkı sunulması amaçlanmaktadır. "Bu Sahnede Engel Yok" projesi Kültür ve Turizm Bakanlığı ile ortaklaşa düzenlenmektedir. Üniversiteli öğrencilerin düzenlediği proje, işitme engelli çocukları ve mülteci çocukları bir araya getiren bir sosyal sorumluluk ve kültür- sanat projesidir. İşitme engelli ve mülteci çocukların bir sahne sanatıyla aynı dili konuşmaları hedeflenmektedir (Haberler ve Duyurular, 2023).

Ensar Vakfı'nda da diğer İslami STK'larda olduğu gibi toplumun önde gelen muhafazakâr, dindar akademisyenleri, yazar ve araştırmacılar ile gençleri buluşturarak, gençlerin onları örnek alması ve özdeşim kurması sık rastlanan faaliyet türüdür. Kimlik inşasında en önemli unsur olan özdeşim kurma ve rol modellik, STK'ların yönetim erkinde ve faaliyetlerinde ön plana çıkmaktadır. İlahiyat öğrencilerine ve mezunlarına düzenlenen "İlahiyat Vefa Dersleri" İlahiyat Hocalarını ağırlamaktadır. Bu amaçla Halis Ayhan, Muhammed Eroğlu, Mustafa Saim Yeprem, Yaşar Fersahoğlu programa konuk olmuştur (Ensar Bülteni Ocak-Haziran, 2019). Son yıllarda İslamî STK'lardaki mühendislik okuyan gençlere örnek gösterilen, Türkiye'de üretilen SİHA ve İHA'ların planyacı ve üreticilerinden Mühendis Selçuk Bayraktar da Ensar genel merkezinde öğrencilerle buluşturulmuştur. Bayraktar, İHA'ların hikâyesini anlatmasının yanında İslam Bilim Tarihi'ne de vurgu yapan açıklamalarla, örnek ve modelin gelenekte de aranmasını hatırlatarak "Müslüman âlimlerin dünya havacılık tarihinde önemli bir yere sahip olduğunu ifade eden Bayraktar, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında Vecihi Hürkuş ve Nuri Demirağ gibi öncü isimlerin olduğunu" belirtmiştir (Ensar Bülteni Ocak-Haziran, 2019).

Türkiye Gençlik ve Eğitime Hizmet Vakfı ile Ensar Vakfı'nın ortak çalışmasıyla 2014 yılında ABD'de kurulan TURKEN Vakfı, ABD'deki Türk öğrencilere, burs ve barınma imkânı sunmaktadır. Ensar Vakfı'nda diğer İslami STK'larda olduğu her yıl iftar ve piknik buluşmaları ile öğrenci ve mensuplarına birlik, beraberlik şuurunu vererek onları bir kimlik altında tutmaya çalışmaktadır. Bayramlaşma merasimleri de bu kabilden sayılabilir.

İçlerinde Ensar Vakfı'nın da olduğu Namaz Gönüllüleri Platformu, Türkiye'nin bütün illeri ile büyük ilçelerinde, Kıbrıs'ta Balkan ve Avrupa ülkelerinde, 'Namazla Diriliş' seminerleri, panel ve sohbetleri gerçekleştirmektedir. Bu programlarda dinleyicilerin çoğunu gençler oluşturmaktadır (Ensar Bülteni Ocak-Haziran, 2019). Ensar Vakfı'nın diğer iller ve ilçelerdeki şubelerinde de düzenli olarak seminer ve konferanslar düzenlenmektedir. "Gençliğin Kişilik İnşası", "Medeniyetimizin Mimarları", "Teknoloji Bağımlılığından Nasıl Kurtulabiliriz?", "Etkili İletişim", "Güzel Ahlaklı Olmak", "Küreselleşme ve Tüketim Kültürü" bunlardan bazılarıdır.

Öğrenci yurtlarında spor salonları kurularak öğrencilere spor yapma imkânları da sunulmakta, zaman zaman futbol ve voleybol turnuvaları düzenlenmektedir. (Ensar Bülteni Ocak-Haziran, 2019).

Vakıf faaliyetleri, gençlerin milli ve manevi değerleri benimsemelerini sağlamayı hedeflemektedir. İftar, piknik buluşmaları, bayramlaşma merasimleri gibi etkinlikler aracılığıyla gençlere birlik ve beraberlik şuuru verilerek Türk kimliği güçlendirilmek istenmektedir. Ensar Vakfı'nın düzenlediği seminerlerde gençlere İslami eğitim verilmekte, dinî konular üzerine sohbetler yapılmaktadır. Bu şekilde gençlerin dini bilgi ve anlayışlarını geliştirerek kimlik oluşumlarına katkıda bulunmaktadır. Diğer yandan seminer ve konferanslar aracılığıyla kişisel gelişimi destekleyici konular ele alınmaktadır. Etkili iletişim, güzel ahlaklı olma gibi başlıklar altında gençlerin kendilerini tanımalarına yardım edilerek kişilik oluşumlarına motivasyon sağlanmaktadır. Futbol ve voleybol turnuvaları düzenlenmesi ise rekabet ruhunu harekete geçirerek sosyal becerilerin geliştirilmesine katkıda bulunurken, fiziksel sağlık açısından da önemlidir. Bu faaliyetlerin tamamında ortak motivasyon noktasının Türkiye'nin milli kültürel değerlerine bağlılık olduğu görülmektedir. Gençlere milliyet bilinci kazandırarak, Türkiye'ye aidiyet duygusunu pekiştirmek amaçlanmaktadır. Ayrıca vakfın çalışmalarının toplumsal dayanışmayı teşvik ettiği de söylenebilir; iftar buluşmalarında beraberlik hissi yaşatılması, bayramlaşmanın öneminin vurgulanması gibi etkinliklerle sosyal ilişkilere önem verildiği gözlemlenebilir. Bu şekilde vakfın sunduğu hizmetlerle, gençlerde milliyet bilinci, dini anlayış, kişisel gelişim motivasyonu ve toplumsal dayanışma gibi unsurlar üzerinde olumlu etki yaratılabilir; böylece kimlik oluşumu sürecinde pozitif bir muhteva meydana getirebilir.

Ensar Vakfı şubeleşme faaliyetlerine de hızla devam etmektedir. Ensar Vakfı Midyat Şubesi açılışında konuşan Genel Müdür Hüseyin Kader, “Vakfımız ülke genelinde şubeleriyle sahada etkin bir rol oynayarak özellikle eğitim ve öğretim dönemindeki gençlerimizle irtibatlar kurarak çocuklarımızın milli ve manevi kimliklerle donatılması için çalışmalar yürütmektedir” ifadelerini kullanmıştır (Ensar Bülteni Temmuz-Aralık, 2017).

İlim Yayama Cemiyeti ve Ensar Vakfı çalışmalarına zaman katılan, seminer ve konferanslar veren Hayrettin Karaman kişisel internet sayfasında Ensar Vakfı şubelerinin birer “bilgilenme, şuurulanma, kaynaşma, yardımlaşma...” ocağı haline gelmesi için gayret gösterilmesini istemiştin” diyerek Çorum Şubesi ile alakalı şu notları kaydetmektedir:

- a) Her hafta bir kitap okuyan 35, daha yavaş okuyan 50 kişilik okuma gurubu oluşmuş, seçilmiş yazarların bütün kitaplarını okuyup değerlendiriyorlar, şu anda Sezai Karakoç'un kitaplarını okuyorlar, 5. kitaba gelinmiş.
- b) Orta ve Yükseköğrenime hazırlık için parasız kurslar yapılıyor; dil, matematik ve fen dersleri veriliyor.
- c) Bir gurup, aylık Ensar bülteni hazırlıyor, amatör yazı, şiir, hikâye vb. ürünleri değerlendiriyorlar.
- d) Sinema kulübü, Cumartesi günleri, imkânı sınırlı öğrencilere seçilmiş filimler izletiyor.
- e) İki ayda bir, onar kişilik guruplara bilgisayar kursu veriliyor.
- f) “Bu ülkenin bizim olduğuna vurgulamak için” amaca uygun geziler düzenleniyor.
- g) Tiyatro gurubu önemli günlerde, anlamlı kutlamalar ve anmalar yapıyor.
- h) Haramlardan sakındırma gurubu, piyasadaki malları inceleyip ilgililere yardımcı oluyorlar.
- i) Arşiv hazırlama gurubu, hafızası zayıf olan halkımızın unutmaması gereken olayları arşivliyor, unutulmasını engellemeye çalışıyor.
- j) Hedef kitlelerin çeşitlerine göre haftalık ve aylık sohbetler yapılıyor.

k) *Güzel sanatlar gurubu, milli sanatımızın çeşitli alanlarında çalışmalar yapıyor, kurslar ve sergiler açıyor, yarışmalar düzenliyor.*

l) *Sosyal yardım gurubu muhtaç vatandaşlara yardım sağlıyor; yoksullara, belli periyotta 10 milyon Lira tutarında maddi yardım ve 5 milyon Lira tutarında tıbbî yardım yapılmış.*

m) *Öğrencilerle ilgilenme gurubu (eğitimcilerden oluşuyor) öğrencilerin problemleriyle ilgileniyorlar, Vakıf'a ilgi duyan, hizmetinden yararlanan öğrencilerin velilerine Vakıf kahvaltı vererek tanışıyor, aileleri ile vakıf arasında iyi ilişkiler kurmaya çalışıyor.*

n) *Basın tarama gurubu önemli haberleri kesip duvar gazetesine asarak, Vakfa gelenleri bilgilendiriyor.*

o) *Her ay bir ilim, düşünce, sanat adamı davet ediliyor, halka açık konferanslar verdiriliyor (Karaman, Örnek Bir Ensar Vakfı Şubesi, 2022).*

Bu tespitler, merkezi İstanbul'da olan bir vakfın yerel şubelerinde de neredeyse İstanbul'dakine benzer program ve faaliyetler düzenlediğini göstermektedir. Bu durum genel bir kimlik prototipi hedeflendiğini, yerel imkânlarla da bu hedeflere ulaşmaya çalışıldığını bize göstermektedir.

2.2.6. Yeni Nesil Gençlik Vakfı Türkiye Gençlik Vakfı

Türkiye Gençlik Vakfı (TÜGVA) 2014 yılında kuruldu. Vakfın internet sitesinde vakıf, "Türkiye Gençlik Vakfı, dünya üzerinde iyi ve güzele dair ne varsa savunan, her daim hakkın ve adaletin tarafında olacak bir nesil yetiştirme amacıyla kurulmuş yeni nesil bir gençlik vakfıdır" diye tanımlanmaktadır. TÜGVA'nın şimdiki Başkanı İbrahim Beşinci de, gençlerin faydasına olacak olanları kendi zaviyesinden şöyle dile getirmektedir: "Biz TÜGVA olarak daima gençlerin faydasını gözetecek, güçlü projeler üreterek; zamanın ruhuna uygun ilim, fen ve teknolojide en üst düzeyi hedefleyeceğiz. Genç kardeşlerimizin; kışına yorgan, çölüne yağmur, derdine derman olmak için tüm gücümüzle çalışacağız" (Hakkımızda, 2023).

İslamî STK'lar gaye maddeleriyle, misyon ve vizyon cümleleriyle aynı zamanda bir kolektif kimlik inşası peşindedirler. Kolektif kimlik, kişiler ve gruplar tarafından üretilen etkileşim halinde ve ortaklaşa bir tanımdır. İnşa edilmiş, bireyleri ve grupları birbirine bağlayan ilişkilerin yinelenen etkinleştirilmesi yoluyla müzakere edilmiştir.

Kolektif kimlik, amaçlar, araçlar ve eylem alanı ile ilgili bilişsel tanımlar gerektirir. Bütün bu unsurlar ve eylem birliği grubun tamamı ya da bir kısmı tarafından gruba özgü bir dille tanımlanmıştır (Melucci, 2014: 83). Ferdin kendisini öteki insanlara nazaran tanımlaması/konumlandırması nasıl bir kimlik inşa ediyorsa, ulusu da içerecek düzeyde değişik grupların 'kendi' ve 'öteki' arasındaki farklılaşması kolektif kimlikleri oluşturur. Kimlik oluşumu, aynı zamanda hem 'kapsayıcı' hem de 'dışlayıcı' bir süreklilik gösterir. Kolektif bir benlik olan 'biz' fikri bize benzer, bize dair olanların bir araya toplanmasını gerektirirken, bize benzemeyenlerin, bize ilişkin olmayanların bir taraftan var olmasını öte yandan da dışlanmasını öngörür (Dağı, 2006: 58). Kolektif kimlik grup üyelerinin, kendi gruplarına ait olmayanlarla kendileri arasında var olan belirli ayrışmaların şuurunu ifade eder ve çoğu zaman muhalefet fikriyle birlikte var olur. Pek çok kolektif kimlik açık bir yapıya sahiptir. Bu kimlik talebini dillendirenler toplumun diğer kesimleriyle ciddi sosyal ağları ve ilişki biçimleri mevcuttur. Bazı gruplar da kapalı kolektif kimlik propagandası yapmaktadır. Sahip oldukları kimlikle kendilerini bütün toplumun üzerinde hissederler. Dine ve ideolojiye bağlı tek ve mutlak gerçekliğe bağlıdırlar ve bu gerçeklik değiştirilemez (Berting, 2018: 200-207).

2 Eylül 2013 tarihli vakıf senedinin 3. Maddesinde vakfın gayesi şu şekilde yer almaktadır:

Hızla değişen ve dönüşen dünyada, Milleti ile bütünleşmiş bir Devlet anlayışı içinde, adalet, sevgi ve hoşgörünün hâkim olduğu köklü bir medeniyet mirasına sahip büyük ve güçlü Türkiye idealine hizmet etmek gayesiyle; millet olmanın gereği olan manevi ve milli değerlerimize bağlı, insana ve doğaya saygılı; fikren, bedenlen ve kültürel yönden sağlıklı, medeniyet şuurumuza sahip, fikri ve vicdanı hür, ilim ve irfan sahibi, çağın gereklerini iyi okuyabilen, toplumumuza ve insanlığa değer katan, demokratik değerleri ve ilkeleri benimsemiş, özgüveni yüksek, yenilikçi, çalışkan, iyi ahlaklı, hoşgörülü ve başarılı bir gençlik yetişmesine manevi ve maddi katkıda bulunmak suretiyle ülkemize ve insanlığa faydalı olmak; demokrasinin, temel hak ve hürriyetlerin geliştirilmesi için çaba sarf etmek; ülke ve dünya sorunlarını yakından takip ederek gerekli fikri ve toplumsal çalışmalar yapmak; bu çerçevede tüm ülke çapında; eğitim ve öğretim hizmetlerinin etkin ve verimli biçimde yerine getirilmesine yönelik çalışmalara katkıda

bulunmak ve bu konularda manevi, maddi, her türlü desteği ve girişimi gerçekleştirmektedir (TÜGVA Vakıf Senedi, 2013).

Vakıf senedi, TÜGVA'nın yurtlarındaki üniversite öğrencilerinin kimliklerine katabileceği alanların bir izdüşümünü de sunmaktadır. En başta dini kimlik ana gaye edinilmektedir. Gençlere milli ve manevi değerleri benimsemeleri konusunda rehberlik edileceği vurgulanmaktadır. Bu durum gençlerin kimliklerini güçlendirerek toplumla bütünleşmelerine yardımcı olabilir. Diğer yandan TÜGVA, eğitim alanında faaliyet göstererek gençlere kaliteli bir eğitim sağlayabilir. İyi bir eğitim almak, gençlerin bilgi ve becerilerini geliştirmelerine yardımcı olarak kişisel yeteneklerinin farkına varmalarını sağlayacaktır. Bu gayelere matuf olarak bilgiye ulaşma imkânları sunarak gençlerin dünyayla etkileşime geçmesini sağlar ve kültürel olarak kendilerini geliştirmelerine yardım edebilir. Vakıf, demokratik değerleri destekleyerek gençlere demokrasi bilincini aşılabilir. Özgür düşünceye saygılı olmayı öğretebilir; hoşgörü, insan hakları gibi kavramların önemine vurgu yaparak demokratik vatandaşlık anlayışını pekiştirebilir. Vakfın çalışmalarında toplumsal sorumluluk bilincinin ön plana çıkmasıyla beraber gençler de bu anlayışa uygun davranışlar sergileyebilirler. Toplumla faydalı projelere katkılarda bulunarak sosyal duyarlılık kazanırken aynı zamanda kişi olarak büyümeye de katkısı olur. Kısaca vakıf senedinde yer alan gaye maddeleri dini, sosyal ve kolektif kimlik inşası için ana unsurları ihtiva etmektedir.

Oldukça profesyonel bir yönetim şeklinin varlığı hissettirilen TÜGVA'da, aynı zamanda hizmet kollarını gösteren 13 koordinatörlük yer almaktadır (Koordinatörlükler, 2023).

TÜGVA'nın en geniş ana hizmet sahalarından birisini yükseköğrenim çalışmaları oluşturmaktadır. Vakfın, 52 şehirde yükseköğrenim yurdu bulunmaktadır. (Yurtlarımız, 2023). Diğer İslami STK'larda olduğu gibi gençlere ulaşmanın en kolay yollarından birisi olan öğrenci yurtlarına TÜGVA'da da büyük önem verilmektedir. İlim Yayma Cemiyeti'nden farklı olarak burada hiç lise yurdu bulunmamaktadır. "Yeni model gençlik hareketi" olarak lanse edilen TÜGVA'da hazırlanan "Yurt Yönetim Kılavuzu"nda önceki Başkan İsmail Emanet imzalı sunuş yazısında, "Bizim yurtlarımız, sıradan bir üniversiteli gençlik ortamı değildir ve olamaz. Çünkü bizler, çağ açıp çağ kapatan Fatihlerin varisleri olarak, her sahada farkımızı ortaya koymak ve yeni çağrılar açmak mecburiyetindeyiz. Zira eski düzeni değiştirmeyi göze alamayanlar, asla yeni ve inkılapçı işlere soyunamazlar" (Yurt Yönetim Kılavuzu,

2017: 7) ifadeleri yer almaktadır. Diğer İslami STK'larda olduğu gibi TÜGVA'da da öğrenci yurtları sadece barınma mekânları değildir. Hatta yurtların çoğu zaman bu özelliği en son sırada sayılmaktadır. TÜGVA yurtlarında öğrencilerin, bedensel, zihinsel, ruhsal ve kültürel yönden gelişimlerine katkıda bulunmak, onları her türlü kötü alışkanlıktan uzak tutmak, aralarında birlik ve beraberlik duygularını pekiştirmek amacıyla; seminerler, konferanslar, dil, tasarım, müzik ve görsel sanatlar kursları gibi eğitim, sosyal, kültürel ve sportif alanlarda faaliyetler düzenlenmektedir (Yurt Yönetim Kılavuzu, 2017: 15). Bu hedef ve vasıtalara ek olarak TÜGVA yurtlarının varolma sebebinin; insanı önceleyen, ümmetçi şuur ile milli değerleri olan, entelektüel sermaye sahibi, estetik bakış açısı gelişmiş, muhakeme yeteneği kazanmış bir genç için olduğu vurgulanmaktadır (Yurt Yönetim Kılavuzu, 2017: 19).

İslami STK'lara katılımın hem ana etmeni hem de çıktılarında olan "sosyal sermaye", gençlerin kimlik inşasında önemli bir yer tutmaktadır. Fukuyama sosyal sermayeyi, insanların ortak gayeleri adına gruplar ya da organizasyonlar halinde bir arada çalışabilme yetisi (Fukuyama, 1998: 23) diye tanımlamaktadır. Sosyal sermaye kişiler arası iş birliğini teşvik eden, varlığı kanıtlanmış, gayri resmi, din, gelenek, ortak tarihi tecrübeler, diğer kültürel norm çeşitlerinin bir yan ürünüdür (Fukuyama, 2011: 3). Sosyal sermaye kültürel hayattan ilhamını almakla birlikte, çıkar ilişkilerinde, siyasi, ahlaki ve ekonomik iş birliklerinde de belirleyici etkisi olan önemli bir olgudur (Bilici, 2020b: 288). Bu meyanda İslami STK'lar bünyesine dâhil olan gençlerin zaten bir sosyal sermayeye sahip olduğu ileri sürülebilir, öte yandan söz konusu STK'lar da bir yandan süreç içerisinde sosyal sermaye oluşumuna katkı sunmaktadır.

İslami STK'larda gencin kendisini tanıması, yaşadığı çevreyi ve dünyayı tanıyıp anlamlandırması için ona yardım ve destek vermek, söz konusu STK'ların ilk planda gerçekleştirmeye çalıştıkları gaye diye tanımlanabilir. Gençleri anlamak, kabul etmek, onları sevgi ve saygı çerçevesinde karşılamak, onlara güvenmek ve güven verme, gelişimleri ve ihtiyaçları için imkân ve bilgiler sağlama, kişilik ve kimlik gelişimini kolaylaştırmaktadır. Kişilik ve kimlik oluşumunda gerek ailede gerekse okulda yapılan yanlışlardan olan gençleri birbirleriyle karşılaştırma, gereksiz eleştirme, başarısızlıkları öne sürme ve küçük düşürme gibi tutum ve tavırlara bu tür STK'larda ya hiç rastlanmamakta ya da çok az örneği söz konusu olmaktadır.

Genç kimliğinin oluşmasına katkı sunan faktörlerden biri de genç insanın muhatap kabul edilmesi, ona güvenilmesi ve bazı sorumlulukların şahsına tevdi edilmesidir.

İslami STK’larda gençler birçok faaliyetin öznesi durumundadır. Söz konusu STK’lar gençleri sadece eğitim faaliyetlerinin birer muhatabı olarak görmemekte, onları faaliyetlerin planlayıcısı ve düzenleyicisi olarak vazifelendirerek, aynı türden STK’ların önceki uygulamalarındaki pasife edici ve köreltici tutumlara düşmemektedir. Yurtlarda kulüp faaliyetleri vasıtasıyla, organize edilen seminer ve konferansların düzenleyicisi rolüyle, sportif faaliyetlerin ve sanatsal kursların talep edicisi ve yürütmesine katkısıyla, gençler birçok açıdan sorumluluk üstlenmektedir.

TÜGVA yükseköğrenim yurtlarında seçmeli ve zorunlu eğitim olmak üzere iki eğitim metodu uygulanmaktadır. Seçmeli eğitimler; Kişisel ve Mesleki Gelişim Eğitimleri, Dil Eğitimleri, İslami İlimler ve Değerler Eğitimleri, Kültür ve Sanat Eğitimleri başlıkları altında sunulmaktadır. Yurtlarda uygulanan zorunlu eğitim, “İleri Düzey Liderlik Eğitimi” diye de adlandırılmaktadır. Bu kısımda uygulanan müfredatta ilginç isimlendirmelere gidilmiştir. Mesela bu derslerden birinin adı, “Teneffüs”tür. Bu ders için üniversitelerin ilahiyat fakültelerinden ya da bölgedeki ilim adamı ve vaizlerden destek alınmaktadır. Bu dersin amacı, dünya telaşına bir ara, mola verip hakikate uyanmak için teneffüs, dinlenme, canlanma ve yenilenme diye belirtilmiştir. Liderlik Atölyesi, Bir Lokma Bir Kıssa gibi dersler yine bu zorunlu eğitim içinde yer almaktadır. Bir Musibet, Bin Nasihat adlı derste yakın tarihe damgasını vurmuş, Türk siyasal hayatını ve toplumsal yaşamını olumsuz yönde derinden etkilemiş bir vakanın (musibetin) incelenmesi ve tartışılması sağlanmaktadır. Geçmişten Geleceğe Mercek adını taşıyan derste, önder şahsiyetlerin hayatlarının anlatılması yer almaktadır. Burada sembol isim ve liderlerin biyografileri üzerinden temel liderlik becerileri ve yaklaşımları ele alınmaktadır. The Master (Yöneticiler ve Liderler Buluşması) dersi kariyeri, girişimciliği ve liderlik yetileri ile katılımcılara ilham kaynağı olabilecek ve örnek model oluşturabilecek iş adamı, siyasi lider veya önde gelen kanaat önderlerinin davet edilerek tecrübe ve tavsiyelerinin paylaşıldığı bir programdır (Yurt Yönetim Kılavuzu, 2017: 67-73). Kimlik oluşumu sürecinde “özdeşim kurma/kurdurma” fiilinin bir uygulaması olan bu son iki derse İslami STK’lar bünyesinde sıkça rastlanır.

TÜGVA’nın İstanbul Eyüp’te oldukça görkemli ve kullanışlı bir genel merkez binası mevcuttur. Söz konusu bina, modern bir mimarlık anlayışıyla, geleneksel ve klasik sayılabilecek diğer kurum binalarından ayrılmaktadır. Bina içerisinde atölyeler, oyun odaları, teknoloji atölyeleri, spor salonu, çeşitli toplantı ve seminer odaları yer almaktadır. TÜGVA Kıraathane adı verilen bir alan hem kütüphane hem de çay ve

kahve eşliğinde sohbet için, gençlerin hoşuna gidecek bir yerleşim tasarımıyla düzenlenmiştir. 7 gün 09:00-00:00 saatleri arasında hizmet veren TÜGVA Kırathane’de yayın katalog taraması da yapılabilmektedir (TÜGVA Kırathane, 2023).

Kendini Yeni Nesil Gençlik Vakfı olarak tanıtan TÜGVA birçok projeye de imkân sağlamaktadır. Farklı alanlarda, günümüz gençliğinin ilgisini çekecek başlıklarda onlarca proje gerçekleştirilmektedir. Bunlardan bazıları şunlardır: Gençlik Sinema Okulu, Enerji Tasarrufu Haftası, Genç Yönetici Okulu, Fotoğraf Yarışması, TÜGVA Oyuculuk Akademisi, Türkiye Fikir Kongresi, Sokak Basketbol Turnuvası, İcathane, Fikir Akademisi, Altınçağ Medeniyet Merkezleri, Arapça Akademisi Ürdün, Malezya’da İngilizce Dil Okulu, Beytülmağdis Gençliği, Spor Yöneticisi Akademisi, Müzik Okulu, Kitap Kurdu, Çizimlerle Kırk Hadis, Ülkeler ve Ötesi, Senaryo Atölyesi, TÜGVA Ortaokul Yaz Okulu, TÜGVA Lise Yaz Okulu, Medeniyet ve Değerler Kulübü, Genç Türkiye Kongresi, Genç Diplomat Akademisi, Bölge Uzmanı Yetiştirme Programı, Karikatür İstanbul (Projeler, 2022).

Türkiye Gençlik Vakfı da diğer birçok vakıf gibi maddi imkânları yetersiz gençlere burs vermektedir. Başarılı ve ihtiyaç sahibi gençlere eğitimde fırsat eşitliği sağlamak adına burs verildiği beyan edilmektedir.

Vakfın iki yayını dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki daha çok vakıf faaliyetlerinin tanıtıldığı TÜGVA Bülten’dir. İkincisi ise Özçekim Dergisi’dir. Dergi internet sitesinde şu şekilde tanıtılmaktadır:

Her biri birbirine benzeyen sözlerden, etrafımızı saran yüzlerden ve hep aynı seslerden fena halde sıkılmıştık. ‘Her şey bitmiş olamaz. Hâlâ söylenmemiş sözler, tanınmayan kişiler ve çalınmamış müzikler olmalı’ dedik ve çalışmaya koyulduk. Okurken şaşırsın, bilmemiz gerekenleri özgün bir sunumla versin, okuru da işin içine katsın, etkileşimi bol olsun dedik. Bunu yaparken de içinde yaşadığımız toprakların değerlerine uzaktan bakmayacak, ona ait olan her şeyle gurur duyacak, bizden içimizden doğan bir dergi olsun dedik (Özçekim Dergisi, 2023).

İki ayda bir yayınlanan derginin 2020 Ocak-Şubat sayısında, Reşat Nuri Güntekin dosya konusu olarak ele alınmıştır. Mart-Nisan 16. sayısında ise Ömer Seyfettin dosya konusu yapılmıştır (Özçekim, 2020).

TÜGVA'nın 2018 yılı faaliyet raporunda üye sayısı 282.328 olarak kaydedilmiştir (TÜGVA 2018 Faaliyet Raporu, 2022). 2019 yılı faaliyet raporunda ulaşılan üye sayısı 301.647 olarak açıklanmıştır (TÜGVA 2019 Faaliyet Raporu, 2022).

Vakfın 2016, 2017, 2018 Almanak'ında gençlerin kimlik inşasında önemli yapı taşlarından olan tarih bilincine dair haberlere sıkça rastlanmaktadır. 2016 yılı Sarıkamış Şehitlerini Anma Yürüyüşü haberi bu çeşittendir. Vakfın Bartın il temsilciliği üyeleri 4 km kar yağışı altında yürüyüş gerçekleştirmişlerdir. Yavuz Sultan Selim'in askeri yönetim şekli ve kişisel kimliği hakkında doğru bilinen yanlışların anlatıldığı, 2016'da Balıkesir'de bir konferans düzenlenmiştir. Diğer İslami STK'larda olduğu gibi TÜGVA'da Filistin meselesi ve Kudüs ile yakından ilgilidir. "Ümmetin Vicdanı Filistin" konulu konferans Kahramanmaraş'ta düzenlenmiştir. TÜGVA Samsun temsilciliğini organize ettiği "Ümmet Coğrafyası ve Mekke'nin Fethi" konulu konferansa yoğun bir katılım olmuştur. Denizli temsilciliğinin düzenlediği Osmanlıca kursu, "Osmanlı kültürünü, medeniyetinin inşa edildiği topraklarda öksüz bıraktılar. Artık dönemin gençleri büyük büyük külliyatları asıl kaynağından araştırabilecek" ifadeleriyle ilan edilmiştir. Giresun temsilciliğinin düzenlediği "Antik'ten Rönesans'a İslam Dünyasına Bakış" konulu konferans, Prof. Cevdet Coşkun riyasetinde düzenlenmiştir. Arştırmamıza konu olan İslami STK'lar adına dikkat çeken bir husus da, diğer tarikat ve cemaatleri temsil eden İslami STK'lardan daha çok dışa dönük olmaları ve diğer fraksiyondaki İslami ve muhafazakâr STK'larla iletişim kurmada rahat davranmalarındır. Mayıs 2016'da gerçekleştirilen Hayrat Vakfı Kur'an Matbaası Gezisi haberi bunun bir göstergesi kabul edilebilir (TÜGVA Almanak 2016-2018, 2023).

Türkiye'nin 15 Temmuz 2015'te yüz yüze kaldığı darbe teşebbüsü ve FETÖ gerçeği ve Türkiye'deki darbeler tarihi, İslami STK'larda sık sık gündeme getirilmektedir. Daha önce Fethullahçı Terör Örgütü'nün sözde hizmetleriyle aynı alanı ve muhatapları paylaşan STK'lar her fırsatta kendilerinin bu örgütten farkını ortaya koymaya çalışırken bir taraftan da FETÖ'nün doldurduğu boşluğu yeni metotlarla temkinli yaklaşarak yeniden inşa etmeye çalışmaktadırlar. 5 Aralık 2013 tarihinde dersane tartışmalarının yaşandığı bir zamanda kurulan Milli İrade Platformu'na üye olan arştırmamızın konusu İslami STK'lar, 100 üyeli platformun aktif üyeleri sayılabilirler. (Üyeler, 2023). TÜGVA Antalya temsilciliği 15 Temmuz darbe girişiminde yaşananları bir anı defterinde toplamaktadır. Enderun sohbetleri, Sabah

namazı buluşmaları, şiir okuma ve resim yarışmaları TÜGVA'nın Almanak ve Bülten sayfalarında yer alan diğer haberlerdendir.

TÜGVA'nın bültenlerinde “Sayılarla TÜGVA” başlığı altında yapılan programlar sayılarla ifade edilmektedir. Sayılı bültende, Üniversite Koordinatörlüğü'nün 122 Sohbet, 24 Sabah Namazı Buluşması, 625 Kitap Tahlili, 65 Üye stand Çalışması, 134 Toplantı ve 2 Kamp gerçekleştirildiği kaydedilmiştir. (TÜGVA Bülten (13), 2019). Vakfın gençlere sunduğu eğitimleri değerlendirmek üzere zaman zaman çalıştaylar yapılmaktadır. Bu çalıştaylara diğer STK'ların ilgili birimleri ve eğitimcileri ile akademisyenler katılmaktadır. TÜGVA Bülten'in 12. sayısında “Yeni Nesil Gençlik Eğitimlerinin Sürdürülebilirliği Stratejisi” başlığıyla duyurulan böyle bir çalıştayda, eğitim faaliyetlerinin derinliğinin artırılması, yeni neslin ihtiyaç duyduğu eğitim alanları, çağın getirdiği yeni eğitim metotları ve eğitim çalışmalarında kronik ve klasik hale gelmiş problemler ele alınmıştır. Gönüllülük esaslı bulunan bu ve benzeri STK'larda eğitimin sürdürülebilirliği noktasında yaşanan problemler devreden gündem olarak sürekli tartışılmaktadır (TÜGVA Bülten (12), 2019). TÜGVA, yurtdışındaki farklı ülkelerdeki Türk, Müslüman ve yerel toplumlara ilişkin sosyo-kültürel ilişkileri arttırmaya yönelik yapılabilecek çalışmalar üzerinde de çalıştaylar gerçekleştirmektedir (TÜGVA Bülten (11), 2019).

Genç kimliğinin oluşmasına, statü sağlayıp, yeni roller yükleyerek katkıda bulunan kariyer yolculuğu ve meslek seçimi büyük önem arz etmektedir. İslami STK'larda kimlik oluşumunda önemli bir durak olan mesleki kariyer ve iş imkânlarına oldukça önem verilmekte, “kariyer” gelişimi ön planda tutulmaktadır.

Bütün İslami STK'lar son yıllarda mezunlarını iş hayatına hazırlamak için sahasında uzmanlarla eğitim ve tecrübe paylaşımı seminerleri düzenlemektedir. TÜGVA bünyesinde kurulan “Genç Yönetici Okulu” bu amaca hizmet etmektedir. Okulun 2. yılında düzenlenen programda, “Mega Projelerin yönetimi”, “Girişimcilik ve İnovasyon”, “Liderlik, Motivasyon ve Takım Çalışması”, “Stratejik Yönetim”, “Kurumsal İletişim ve Marka Yönetimi”, “Finans Yönetimi”, “Ekonominin Temelleri”, “Tedarik Zinciri Yönetimi”, “Başarılı Yönetim Formülü”, “Pazarlama Stratejileri”, “İslam'da İş Ahlakı” gibi konu başlıklarında, THY Yönetim Kurulu ve İcra Komitesi Başkanı İlker Aycı, Boğaziçi Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Vedat Akgiray, Medipol Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Kerem Alkin, Biruni Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Adnan Yüksel, Turkcell Genel Müdürü Kaan Terzioğlu,

Kızılay Genel Başkanı Kerem Kınık gibi seminercilerle öğrenciler buluşturulmuştur (TÜGVA Bülten (10), 2019). Bu kişiler ve konularla gençlerin etkileşime sokulmasındaki ana amaç kimlik inşasında başarılı rol model olarak kabul edilmeleridir. Devleti ve özel sektörü yöneten üst düzey yöneticilerin bazılarının öğrencilik yıllarında bu kurumların yurtlarında kalmış olmasının, bu örnekliliği kolaylaştırdığı varsayılmaktadır.

TÜGVA'nın 3. Olağan Genel Kurulu toplantısına da katılan Cumhurbaşkanı Erdoğan, burada yaptığı konuşmada da şu ifadeleri kullanmıştır:

Sizler bu milletin ve Türkiye'nin geleceğisiniz, umudusunuz. Ecdadın mirasının sadece büyüklüğünün değil, getirdiği sorumluluğun da idrakinde bir gençlik olarak sizler bizim iftihar kaynağımızsınız. Her birinizin ahlakına, kabiliyetine, gayretine, birikimine, azmine, başarılı olacağına Türkiye'nin aydınlık geleceğine inandığım gibi inanıyorum (TÜGVA Bülten (10), 2019).

İslami STK'ların büyük bir kısmı ve burada anılanları, Ak Parti siyaset düşüncesine oldukça yakın görüşler benimsemektedir. Cumhurbaşkanı Erdoğan sık sık bu vakıfların genel kurullarında boy göstermekte ve konuşma yapmaktadır. 15 Temmuz darbe girişiminden sonra bu ilişki daha açığa çıkarılarak Milli İrade Platformu adı altında büyük bir destek topluluğuna da dönüşmüş durumdadır. Söz konusu STK'larda siyasal kimlik tercihleri söz konusu olduğunda, gençlerde ortak bir kültürel repertuarın ve buna dayalı bir tavır alışın olduğuna işaret edilebilir. Son yıllarda Türkiye'de siyasal kimlik tercihlerinin ideolojik doktrinel bir yönelimden ziyade pratik ve kültürel bir yönelime işaret ettiği gözlemlenmektedir. Öte yandan belli siyasal kimlik tercihlerinde daha fazla olmak üzere genel olarak dışlayıcı bir tavrın hâkim olduğu görülmektedir (Bilici, 2020a: 125-126).

Diğer İslami STK'larda olduğu gibi TÜGVA'da da gençlik kamplarına büyük önem verilmektedir. Bu tarz programlar İslami STK'ların ana eğitim felsefelerini yansıttığı, üyelerine satır aralarında daha çok mesaj paylaştığı organizasyonlara dönüşmektedir. Vakfın hazırlattığı Kamp Kitapçığı'nda vakfın ezelde başlayıp ebede uzanan iyilik ve insanlık davasına karargâh olmaya namzet yeni nesil bir gençlik hareketi olduğu vurgulandıktan sonra, merkezin Anadolu, muhatap kitlenin ise bütün insanlık olduğu ifade edilmektedir. Yine kamp kitapçığında yer alan şu ifadeler dikkate değerdir: "Allah'ın rızasına bağlılığı her şeyden daha yüce kabul eden vakfımızın nihai gayesi

yakın bir zamanda milyonlara ulaşan gençlik kadrosuyla, insanlığın dünyasını da ukbasını da “Cennet” yapmaktır. TÜGVA buna engel olan her çeşit ideoloji, anlayış ve yapının karşısında durmayı mesuliyet çerçevesinde görür. Başkalarının hürriyetine müdahale etmediği ve milletin mukaddesatını aşağılamadığı müddetçe de her anlayışı fikir ve vicdan hürriyeti bağlamında değerlendirir ve farklı uygarlıklara aidiyeti olan insanlarla nasıl nasıl bir arada yaşanabileceğinin en güzel örneklerini resmeder” (TÜGVA Kamp Kitapçığı, 2017). Muhatapları gençlerin kimlik oluşumuna etki edecek eğitim, seminer ve çeşitli programlar organize eden TÜGVA’nın varlık sebebi olarak, “Türkiye Gençlik Vakfı niçin var olmuştur?” Sorusu sorularak şu açıklamalara yer verilmiştir:

- a) *Başkalarına kul olmayan sadece Allah’a kulluk eden bir gençlik için,*
- b) *Allah’tan başka kimsenin önünde eğilmeyen, hakkı haykırmada Allah’a vermiş olduğu hürriyeti yüreklerinde taşıyan iman sahibi bir nesil için,*
- c) *Bir eline güneşi, bir eline dünyayı verseler, davasından, iddiasından ve hakikatten asla vazgeçmeyecek şuurda bir gençlik için,*
- d) *İnsanlığın sorunlarını mesele edinen, hakikatten süt emen bir gençlik için,*
- e) *Dininin, dilinin, beyninin, ilminin, ırzının, evinin, kininin, kalbinin davacısı bir gençlik için,*
- f) *Halka değil, hakka inanan, meclisinin duvarında “hâkimiyet hakkındır” düsturuna hasret çeken, gerçek adaleti bu inanışta ve halis hürriyeti hakka kölelikte bulan bir gençlik için,*
- g) *Müslüman kardeşlerimizin olduğu her yer, bizim yürek coğrafyamızdır anlayışında yeni bir nesil için,*
- h) *Medeniyetimize uygun olarak, kültür ve sanatın öneminin farkında olan nesil için,*
- i) *Ülkemizde yaşanabilecek, kültür, sanat ve eğitim alanındaki eksiklikleri gidermek yolunda destek olmak, bu konularda fikir üretmek için, her altı saniyede bir, bir çocuğun açlıktan öldüğü, yaklaşık her gece bir milyar insanın aç yattığı bu dünyada iyiliğin hâkim olması için,*
- j) *Yaklaşık bir milyar insanın okuma yazma bilmediği dünyamızda, okuma yazma ile birlikte Rabb’ini bilen eğitilmiş nesiller yetiştirmek için,*

k) Fıtratlarına aykırı olarak küresel çapta yapılan çalışmalar neticesinde aile bağları koparılmakta olup, iyilik dostluk, kardeşlik, evlilik gibi kavramların içlerinin boşaltılmasına karşılık Ahlaklı nesiller yetiştirmek için,

l) İslam dünyası'nın aynı Allah'a, aynı Peygambere aynı kitaba inanıp, aynı kibleye dönmesine rağmen, ihtilaflar ve fitneler ile birlikte birbirine düşmesine karşılık birlik ateşini yeniden yakabilmek için,

m) Kendi maddi ve manevi menfaatleri uğruna milyonlarca insanın mültesi olmasına, binlerce insanın öldürülmesine sessiz kalarak, uluslararası hukuksuzluğa sebep olanlara inat, adaletli bir dünyanın inşası için,

n) Makam, kariyer, para veya başka şeylere, dünyanın aldattıcı nimetlerine zihinleri köle olan nesiller yerine, sadece Allah'a kul olmanın lezzetini ve gücünü yüreklerinde hisseden özgür ruhlu nesiller yetiştirmek için,

o) Yeniden büyük Türkiye, yeni bir dünya düzeni kurabilecek kurucu iradeleri yetiştirmek için,

p) Kısaca, yeni bir soluk, yeni bir ruhi yeni bir hamle için Türkiye Gençlik Vakfı var olmuştur (TÜGVA Kamp Kitapçığı, 2017: 15-16).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. İslami STK'lara Mensup veya Hizmetlerinden Yararlanan Üniversite Öğrencilerinin Profili

İslami STK'lara mensup veya hizmetlerinden yararlanan üniversite öğrencilerinin profili araştırmasında, çeşitli demografik ve sosyal bilgileri elde etmek için kapsamlı bir anket kullanılmıştır. Ankette yer alan sorular, öğrencilerin eğitim gördüğü üniversite türü, fakülte ve bölüm bilgileri, sınıf düzeyi, cinsiyet, yaş aralığı, doğum yeri ve en uzun süre yaşadıkları yerleşim yeri gibi temel demografik bilgileri içermektedir. Ayrıca, öğrencilerin mezun oldukları lise türü, ebeveynlerinin eğitim durumu ve meslek-sektörü, hane halkı gelir düzeyi, bildikleri yabancı diller, günlük internet ve TV kullanım süreleri, internet ve sosyal medya kullanım amaçları gibi sosyo-ekonomik ve kültürel bilgileri de sorgulanmıştır. Öğrencilerin genel mutluluk düzeyi, gençlik dönemindeki öncelikli talepleri, kendilerini nasıl tanımladıkları, yaşam biçimleri, aile yapısı, aile içindeki ilişkileri ve farklılık alguları gibi kişisel ve ailevi bilgilerin yanı sıra, din ile ilişkilerini ve dini yaşamlarını nasıl tanımladıkları da araştırılmıştır.

Bu verilerin analizinde çeşitli istatistiksel yöntemler kullanılmıştır. Frekans ve yüzde dağılımı analizleri, verilerin genel dağılımını ve örneklemdeki yaygınlıklarını ortaya koymak için kullanılmıştır. Çapraz tablo analizleri, iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla uygulanmıştır. Ki-kare testi, kategorik veriler arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için kullanılmıştır. Ayrıca, Mann-Whitney U testi ve Kruskal-Wallis H testi gibi parametrik olmayan testler, verilerin normal dağılım göstermediği durumlarda gruplar arası farklılıkları incelemek için uygulanmıştır. Bu yöntemlerle elde edilen bulgular, üniversite öğrencilerinin profili hakkında derinlemesine bilgi sağlayarak, ilgili STK'ların hizmetlerini daha etkili bir şekilde planlamalarına yardımcı olabilir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..1: Eğitim gördüğü üniversite türü dağılımı

Eğitim gördüğünüz üniversite türü nedir? (%)		
Üniversite türü	Sıklık	Yüzde (%)
Devlet	342	85,5
Vakıf	58	14,5
TOPLAM	400	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştıramaya katılanların %85,5'i devlet, %14,5'i vakıf üniversitelerinde eğitim görmektedir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..2: Eğitim gördüğü fakülte dağılımı

Hangi fakültede eğitim görmektesiniz? (%)		
Fakülte	Sıklık	Yüzde (%)
Edebiyat	42	10,5
Eğitim	82	20,5
Fen	43	10,8
Fen-Edebiyat	36	9,0
İktisadi ve İdari Bilimler	34	8,5
İlahiyat	140	35,0
Mühendislik	23	5,8
TOPLAM	400	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların %10,5'i (42) edebiyat, %20,5'i (82) eğitim fakültesi, %10,8'i (43) fen, %9,0'ı (36) fen-edebiyat, %8,5'i (34) iktisadi ve idari bilimler, %35,0'ı (140) ilahiyat, %5,8'i (23) mühendislik fakültesinde eğitim görmektedir. Tabloda belirgin şekilde %35 oranıyla ilahiyat farklılığı ortaya çıkmaktadır.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..3: Eğitim gördüğü bölüm dağılımı

Hangi bölümde eğitim görmektesiniz? (%)					
Bölüm	Sıklık	(%)	Bölüm	Sıklık	(%)
Amerikan kültürü ve edebiyatı	1	0,3	İnşaat mühendisliği	9	2,3
Antropoloji	1	0,3	İstatistik	2	0,5
Arap dili ve edebiyatı	2	0,5	İşletme	2	0,5
Arapça öğretmenliği	6	1,5	Kamu yönetimi	9	2,3
Arkeoloji	6	1,5	Kimya	12	3,0
Beden eğitimi ve spor öğretmenliği	1	0,3	Makine mühendisliği	2	0,5
Bilgi ve belge yönetimi	1	0,3	Maliye	5	1,3

Bilgisayar Mühendisliği	3	0,8	Matematik	20	5,0
Bilgisayar ve öğretim teknolojileri	7	1,8	Matematik öğretmenliği	2	0,5
Biyoloji	7	1,8	Moleküler biyoloji ve genetik	1	0,3
Coğrafya	1	0,3	Müzecilik	1	0,3
Çağdaş Türk lehçeleri ve edebiyatları	3	0,8	Müzik öğretmenliği	1	0,3
Çevre mühendisliği	2	0,5	Okul öncesi öğretmenliği	11	2,8
Dilbilimi	2	0,5	Özel eğitim öğretmenliği	4	1,0
Ekonometri	1	0,3	Psikoloji	3	0,8
Elektrik-elektronik mühendisliği	4	1,0	Rehberlik ve psikolojik danışmanlık	8	2,0
Fars dili ve edebiyatı	8	2,0	Rus dili ve edebiyatı	1	0,3
Felsefe	6	1,5	Sanat tarihi	3	0,8
Fen bilgisi öğretmenliği	7	1,8	Sınıf öğretmenliği	7	1,8
Finans ve bankacılık	2	0,5	Siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler	8	2,0
Fizik	10	2,5	Sosyal bilgiler öğretmenliği	4	1,0
Gıda mühendisliği	3	0,8	Sosyoloji	8	2,0
İktisat	5	1,3	Tarih	8	2,0
İlahiyat	140	35,0	Türk dili ve edebiyatı	13	3,3
İlköğretim matematik öğretmenliği	13	3,3	Türkçe öğretmenliği	7	1,8
İngiliz dili ve edebiyatı	1	0,3	Yönetim Bilişim Sistemleri	2	0,5
İngilizce öğretmenliği	4	1,0	TOPLAM	400	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların %0,3'ü (1) Amerikan kültürü ve edebiyatı, %0,3'ü (1) antropoloji, %0,5'i (2) Arap dili ve edebiyatı, %1,5'i (6) Arapça öğretmenliği, %1,5'i (6) arkeoloji, %0,3'ü (1) beden eğitimi ve spor öğretmenliği, %0,3'ü (1) bilgi ve belge yönetimi, %0,8'i (3) bilgisayar mühendisliği, %1,8'i (7) bilgisayar ve öğretim teknolojileri, %1,8'i (7) biyoloji, %0,3'ü (1) coğrafya, %0,8'i (3) çağdaş Türk lehçeleri ve edebiyatları, %0,5'i (2) çevre mühendisliği, %0,5'i (2) dilbilimi, %0,3'ü (1) ekonometri, %1,0'ı (4) elektrik-elektronik mühendisliği, %2,0'ı (8) fars dili ve edebiyatı, %1,5'i (6) felsefe, %1,8'i (7) fen bilgisi öğretmenliği, %0,5'i (2) finans ve bankacılık, %2,5'i (10) fizik, %0,8'i (3) gıda mühendisliği, %1,3'ü (5) iktisat, %35,0'ı (140) ilahiyat, %3,3'ü (13) ilköğretim matematik öğretmenliği, %0,3'ü (1) İngiliz dili ve edebiyatı, %1,0'ı (4) İngilizce öğretmenliği, %2,3'ü (9) inşaat mühendisliği, %0,5'i (2) istatistik, %0,5'i (2) işletme, %2,3'ü (9) kamu yönetimi, %3,0'ı (12) kimya, %0,5'i

(2) makine mühendisliği, %1,3'ü (5) maliye, %5,0'ı (20) matematik, %0,5'i (2) matematik öğretmenliği, %0,3'ü (1) moleküler biyoloji ve genetik, %0,3'ü (1) müzecilik, %0,3'ü (1) müzik öğretmenliği, %2,8'i (11) okul öncesi öğretmenliği, %1,0'ı (4) özel eğitim öğretmenliği, %0,8'i (3) psikoloji, %2,0'ı (8) rehberlik ve psikolojik danışmanlık, %0,3'ü (1) Rus dili ve edebiyatı, %0,8'i (3) sanat tarihi, %1,8'i (7) sınıf öğretmenliği, %2,0'ı (8) siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler, %1,0'ı (4) sosyal bilgiler öğretmenliği, %2,0'ı (8) sosyoloji, %2,0'ı (8) tarih, %3,3'ü (13) Türk dili ve edebiyatı, %1,8'i (7) Türkçe öğretmenliği, %0,5'i (2) yönetim bilişim sistemleri bölümünde okumaktadır.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..4 :Eğitim gördüğü sınıf dağılımı

Kaçıncı sınıftasınız? (%)		
Sınıf	Sıklık	Yüzde (%)
1. Sınıf	106	26,5
2. Sınıf	106	26,5
3. Sınıf	100	25,0
4. Sınıf	88	22,0
TOPLAM	400	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların %26,5'i (106) 1. sınıfta, %26,5'i (106) 2. sınıfta, %25,0'ı (100) 3. sınıfta, %22,0'ı (88) 4. sınıfta eğitim gördüğünü ifade etmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..5: Cinsiyet dağılımı

Cinsiyet dağılımı (%)		
Cinsiyet	Sıklık	Yüzde (%)
Kadın	192	48,0
Erkek	208	52,0
TOPLAM	400	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların %48,0'ı (192) kadın, %52,0'ı (208) erkektir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..6: Yaş aralığı dağılımı

Yaş aralığı dağılımı (%)		
Yaş aralığı	Sıklık	Yüzde (%)
17-19 yaş arası	88	22,0
20-22 yaş arası	153	38,3
23-25 yaş arası	159	39,8
TOPLAM	400	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Not: Araştırmaya katılanların yaş ortalaması 21,46'dır.

Araştırmaya katılanların %22,0'ı (88) 17-19 yaş arasında, %38,3'ü (153) 20-22 yaş arasında, %39,8'i (159) 23-25 yaş arasında olduğunu belirtmiştir. Tablo bize yaş aralığının genç grubuyla bütünleştiğini göstermektedir. Bu da bizim gençlik grubu özelinde yaptığımız araştırmayla tam uyumaktadır.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..7: Doğum yerine göre bölge dağılımı

Doğum yerine göre bölge dağılımı (%)		
Bölge	Sıklık	Yüzde (%)
Akdeniz	44	11,0
Doğu Anadolu	24	6,0
Ege	57	14,3
Güneydoğu Anadolu	49	12,3
İç Anadolu	83	20,8
Karadeniz	41	10,3
Marmara	102	25,5
TOPLAM	400	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların %11,0'ı (44) Akdeniz, %6,0'ı (24) Doğu Anadolu, %14,3'ü (57) Ege, %12,3'ü (49) Güneydoğu Anadolu, %20,8'i (83) İç Anadolu, %10,3'ü (41) Karadeniz, %25,5'i (102) Marmara Bölgesi'nde bulunan illerde doğduğunu ifade etmiştir. Popülasyonda Marmara ve İç Anadolu bölgeleri öne çıkmaktadır.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..8: 15 yaşına kadar en uzun süre yaşadığı yerleşim yerinin dağılımı

Aşağıdaki yerleşim alanlarından hangisi, sizin 15 yaşına kadar en uzun süre yaşadığınız yerleşim yerini en iyi ifade eder? (%)		
Yerleşim yeri	Sıklık	Yüzde (%)
Büyükşehir ilçe	154	38,5
İl merkezi	83	20,8
İlçe merkezi	148	37,0
Bucak veya köy	15	3,8
TOPLAM	400	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların %38,5'i (154) 15 yaşına kadar en uzun süre büyükşehir ilçede, %20,8'i (83) il merkezi, %37,0'ı (148) ilçe merkezi, %3,8'i (15) bucak veya köyde yetiştiğini belirtmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..9: En uzun süre yaşadığı yerleşim yerinin dağılımı

En uzun süreyle yaşadığımız yerleşim birimi nedir? (%)		
Yerleşim yeri	Sıklık	Yüzde (%)
Köy	23	5,8
İlçe merkezi	135	33,8
Şehir merkezi	92	23,0
Metropol (İstanbul, İzmir, Ankara)	150	37,5
TOPLAM	400	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların en uzun süre yaşadığı yerleşim yerinin dağılımına göre %5,8'i (23) köyde, %33,8'i (135) ilçe merkezinde, %23,0'ı (92) şehir merkezinde, %37,5'i (150) metropolde (İstanbul, İzmir, Ankara) yetiştiğini söylemiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..10: Mezun olduğu lise türü dağılımı

Sizin mezun olduğunuz lise türü nedir? (%)		
Lise türü	Sıklık	Yüzde (%)
Temel lise	101	25,3
Anadolu lisesi	81	20,3
Sosyal bilimler lisesi	1	0,3
Fen lisesi	16	4,0
İmam hatip lisesi/Anadolu imam hatip lisesi	161	40,3
Mesleki eğitim merkezleri/mesleki ve teknik eğitim merkezleri/açık lise	38	9,5
Diğer	2	0,5
TOPLAM	400	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların %25,3'ü (101) temel liseden, %20,3'ü (81) Anadolu lisesinden, %0,3'ü (1) sosyal bilimler lisesinden, %4,0'ı (16) fen lisesinden, %40,3'ü (161) imam hatip lisesi/Anadolu imam hatip lisesinden, %9,5'i (38) mesleki eğitim merkezleri/mesleki ve teknik eğitim merkezleri/açık liseden, %0,5'i (2) diğer lise türünden mezun olduğunu ifade etmiştir. Yüzde %40,3 oranıyla İHL kategorisi öne çıkmaktadır. Yukarıda da ilahiyat grubu yüksek bir orandı. Böylece araştırılan genç grupta İHL ve ilahiyat kategorisinin belirleyici olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..11: Annesinin eğitim durumu dağılımı

Annenizin eğitim durumu nedir? (%)		
Eğitim durumu	Sıklık	Yüzde (%)

Bir okul bitirmedi: okuma yazma bilmiyor	25	6,3
Bir okul bitirmedi: okuryazar	36	9,0
İlkokul mezunu	174	43,5
Ortaokul mezunu (İlköğretim)	82	20,5
Lise mezunu	61	15,3
Ön lisans mezunu	7	1,8
Lisans mezunu	15	3,8
TOPLAM	400	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların %6,3'ü (25) annesinin okuma yazma bilmediğini, %9,0'ı (36) okuryazar, %43,5'i (174) ilkokul, %20,5'i (82) ortaokul (ilköğretim), %15,3'ü (61) lise, %1,8'i (7) ön lisans, %3,8'i (15) lisans mezunu olduğunu belirtmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..12: Babasının eğitim durumu dağılımı

Babanızın eğitim durumu nedir? (%)		
Eğitim durumu	Sıklık	Yüzde (%)
Bir okul bitirmedi: okuma yazma bilmiyor	8	2,0
Bir okul bitirmedi: okuryazar	14	3,5
İlkokul mezunu	155	38,8
Ortaokul mezunu (İlköğretim)	81	20,3
Lise mezunu	101	25,3
Ön lisans mezunu	14	3,5
Lisans mezunu	26	6,5
Yüksek lisans mezunu	1	0,3
TOPLAM	400	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların %2,0'ı (8) babasının okuma yazma bilmediğini, %3,5'i (14) okuryazar, %38,8'i (155) ilkokul, %20,5'i (82) ortaokul (ilköğretim), %15,3'ü (61) lise, %1,8'i (7) ön lisans, %3,8'i (15) lisans mezunu olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin içinde yetiştikleri ailelerin eğitim düzeyi ortaokul ve ilkokul alanlarında yoğunlaşmaktadır. Bu da gençlerin kültürel sermaye düzeylerinin orta ve orta altı olduğunu göstermektedir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..13: Babasının meslek-sektör dağılımı

Babasının meslek-sektör dağılımı		
Meslek-sektör	Sıklık	Yüzde (%)
Hizmet sektörü	218	55,1
İmalat sektörü	30	7,6
Ticaret sektörü	86	21,7
Emekli	52	13,1

İşsiz	10	2,5
TOPLAM	396	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların %55,1'i (218) babasını hizmet sektöründe, %7,6'sı (30) imalat sektöründe, %21,7'si (86) ticaret sektöründe çalıştığını belirtmiştir. Ayrıca %13,1'i (52) emekli, %2,5'i (10) işsiz olduğunu ifade etmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..14: Babasının çalışma konumu dağılımı

Babanızın çalışma konumu nedir? (%)		
Çalışma konumu	Sıklık	Yüzde (%)
İşçi emeklisi	40	10,1
Memur emeklisi	13	3,3
Kendi hesabına çalışıyor (Esnaf, işyeri sahibi)	85	21,5
Kamu sektöründe işçi	4	1,0
Özel sektörde işçi	203	51,3
Devlet memuru	20	5,1
Uzmanlık gerektiren meslekler (hâkim, avukat, doktor, mühendis vb.)	14	3,5
Kamu ya da özelde üst düzey yönetici	7	1,8
İşsiz	10	2,5
TOPLAM	396	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların %10,1'i (40) babasının işçi emeklisi, %3,3'ü (13) memur emeklisi olduğunu, %21,5'i (85) kendi hesabına çalıştığını (esnaf, iş yeri sahibi), 1,0'ı (4) kamu sektöründe işçi, %51,3'ü (203) özel sektörde işçi, %5,1'i (20) devlet memuru, %3,5'i (14) uzmanlık gerektiren mesleklerde (hâkim, avukat, doktor, mühendis vb.) %1,8'i (7) kamu ya da özelde üst düzey yönetici olduğunu belirtmiştir. Ayrıca %2,5'i (10) işsiz olduğunu ifade etmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..15: Annesinin meslek-sektör dağılımı

Annesinin meslek-sektör dağılımı		
Meslek-sektör	Sıklık	Yüzde (%)
Hizmet sektörü	43	11,3
İmalat sektörü	8	2,1
Ticaret sektörü	10	2,6
Emekli	10	2,6
Ev hanımı	308	81,1
İşsiz	1	0,3
TOPLAM	380	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların %11,3'ü (43) annesinin hizmet sektöründe, %2,1'i (8) imalat sektöründe, %2,6'sı (10) ticaret sektöründe çalıştığını belirtmiştir. Ayrıca %2,6'sı (10) emekli, %81,1'i (308) ev hanımı, %2,5'i (10) işsiz olduğunu ifade etmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..16: Annesinin çalışma konumu dağılımı

Annenizin çalışma konumu nedir? (%)		
Çalışma konumu	Sıklık	Yüzde (%)
İşçi emeklisi	7	1,8
Memur emeklisi	3	0,8
Ev kadını, ek geliri yok	295	73,9
Ev kadını, düzenli ek geliri var	27	6,8
Kendi hesabına çalışıyor (Esnaf, işyeri sahibi)	8	2,0
Kamu sektöründe işçi	1	0,3
Özel sektörde işçi	43	10,8
Devlet memuru	8	2,0
Uzmanlık gerektiren meslekler (hâkim, avukat, doktor, mühendis vb.)	6	1,5
İşsiz	1	0,3
TOPLAM	399	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların %1,8'i (7) annesinin işçi emeklisi, %0,8'i (3) memur emeklisi olduğunu, %73,9'u (293) ev kadını olduğunu ama ek gelirin olmadığını, %6,8'i (27) ev kadını olduğunu ama düzenli ek geliri olduğunu, %2,0'ı (8) kendi hesabına çalıştığını (esnaf, işyeri sahibi), %0,3'ü (1) kamu sektöründe işçi, %10,8'i (43) özel sektörde işçi, %2,0'ı (8) devlet memuru, %1,5'i (6) uzmanlık gerektiren mesleklerde (hâkim, avukat, doktor, mühendis vb.) olduğunu söylemiştir. Ayrıca %0,3'ü (1) işsiz olduğunu vurgulamıştır.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..17: Hane halkı toplam aylık gelir dağılımı

Hane halkı toplam aylık gelir dağılımı (%)		
Aylık gelir	Sıklık	Yüzde (%)
17.000-20.000 TL arası	101	25,3
20.001-25.000 TL arası	220	55,0
25.001 TL ve üzeri	79	19,8
TOPLAM	400	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Not: Araştırmaya katılanların hane halkı toplam aylık gelir ortalaması 22.764,74 TL'dir.

Araştırmaya katılanların hane halkı toplam aylık gelir dağılımına göre %25,3'ü (101) 17.000-20.000 TL arası, %55,0'ı (220) 20.001-25.000 TL arası, %19,8'i (79) 25.001 TL ve üzeri olduğunu söylemiştir. Bu verilere göre gençlerin çoğunlukla ortanın altı veya alt gelir grubunda yer alan ailelere mensup olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..18: Anadili dışında bildiği yabancı dil dağılımı

Anadiliniz dışında hangi dilleri biliyorsunuz? (%)		
Yabancı dil	Sıklık	Yüzde (%)
İngilizce	108	27,0
Arapça	114	28,5
Almanca	11	2,8
Fransızca	3	0,8
Kürtçe	43	10,8
Rusça	4	1,0
Diğer	4	1,0
Türkçe dışında dil bilmiyorum	248	62,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Not: Her bir seçenek kendi içerisinde oranlanmıştır.

Araştırmaya katılanların %28,5'i (114) Arapça, %27,0'ı (108) İngilizce, %2,8'i (11) Almanca, %0,8'i (3) Fransızca, %10,8'i (43) Kürtçe, %1,0'ı (4) Rusça ve %1,0'ı (4) diğer dilleri bildiğini ifade etmiştir. Ayrıca %62,0'ı (248) Türkçe dışında herhangi bir yabancı dil bilmediğini söylemiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..19: Sıklıkla okuduğu gazete dağılımı

Sıklıkla hangi gazeteyi okursunuz? (%)		
Gazeteler	Sıklık	Yüzde (%)
Akit	3	0,8
Akşam	2	0,5
Fanatik	2	0,5
Habertürk	4	1,0
Hürriyet	6	1,5
Korkusuz	1	0,3
Milli Gazete	3	0,8
Milliyet	7	1,8
Posta	4	1,0
Sabah	4	1,0
Sözcü	2	0,5
Takvim	2	0,5
Türkiye	1	0,3
Yeni Şafak	4	1,0

Gazete okumuyorum	355	88,8
TOPLAM	400	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların sıklıkla okuduğu gazete dağılımına göre %0,8'i (3) Akit, %0,5'i (2) Akşam, %0,5'i (2) Fanatik, %1,0'ı (4) Habertürk, %1,5'i (6) Hürriyet, %0,3'ü (1) Korkusuz, %0,8'i (3) Millî Gazete, %1,8'i (7) Milliyet, %1,0'ı (4) Posta, %1,0'ı (4) Sabah, %0,5'i (2) Sözcü, %0,5'i (2) Takvim, %0,3'ü (1) Türkiye, %1,0'ı (4) Yeni şafak olduğunu belirtmiştir. Ayrıca %88,8'i (355) gazete okumadığını ifade etmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..20: Günlük internet kullanma sıklığı dağılımı

Günlük ne kadar süre ile internet kullanıyorsunuz? (%)		
Kullanma sıklığı	Sıklık	Yüzde (%)
Kullanmıyorum	6	1,5
Bir saatten az	13	3,3
1-2 saat arası	77	19,3
3-4 saat arası	104	26,0
5-6 saat arası	123	30,8
6-10 saat arası	59	14,8
10 saatten fazla	18	4,5
TOPLAM	400	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların %3,3'ü (13) günlük 1 saat az, %19,3'ü (77) 1-2 saat arası, %26,0'ı (104) 3-4 saat arası, %30,8'i (123) 5-6 saat arası, %14,8'i (59) 6-10 saat arası, %4,5'i (18) 10 saatten fazla internet kullandığını ifade etmiştir. Ayrıca %1,5'i (6) internet kullanmadığını söylemiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..21: Günlük TV izleme sıklığı dağılımı

Günlük ne kadar süre ile TV izliyorsunuz? (%)		
İzlenme sıklığı	Sıklık	Yüzde (%)
İzlemiyorum	96	24,0
Bir saatten az	81	20,3
1-2 saat arası	155	38,8
3-4 saat arası	48	12,0
5-6 saat arası	16	4,0
6-10 saat arası	4	1,0
TOPLAM	400	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların %20,3'ü (81) günlük 1 saat az, %38,8'i (155) 1-2 saat arası, %12,0'ı (48) 3-4 saat arası, %4,0'ı (16) 5-6 saat arası, %1,0'ı (4) 6-10 saat arası TV izlediğini belirtmiştir. Ayrıca %24,0'ı (96) TV izlemediğini vurgulamıştır.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..22: İnterneti kullandığı amaçların dağılımı

İnterneti hangi amaçlar için kullanıyorsunuz? (%)		
Amaçlar	Sıklık	Yüzde (%)
İş için	66	16,5
Mail yazmak/haberleşmek	182	45,5
Haber takip	194	48,5
Sosyal medya	364	91,0
Sohbet etmek için	321	80,3
Araştırma-okul	174	43,5
Alışveriş	151	37,8
Eğlence-oyun oynamak için	28	7,0
Film-video izlemek için	30	7,5
Müzik dinlemek için	29	7,3
İş aramak için	5	1,3

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Not: Her katılımcıya birden fazla yanıt hakkı verilmiştir. Her bir seçenek kendi içerisinde oranlanmıştır.

Araştırmaya katılanların %16,5'i (66) iş için, %45,5'i (182) mail yazmak/haberleşmek, %48,5'i (194) haber takip, %91,0'ı (364) sosyal medya, %80,3'ü (321) sohbet etmek için, %43,5'i (174) araştırma-okul, %37,8'i (151) alışveriş, %7,0'ı (28) eğlence-oyun oynamak için, %7,5'i (30) film-video izlemek için, %7,3'ü (29) müzik dinlemek için, %1,3'ü (5) iş aramak için interneti kullandığını söylemiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..23: Belirtilen dijital iletişim araçları veya uygulamaları kullanma sıklığı dağılımı

Dijital iletişim araçları veya uygulamaları	Belirteceğim dijital iletişim araçları veya uygulamaları hangi sıklıkta kullanıyorsunuz? (%)					TOPLAM	
	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Her zaman		
Instagram	Sıklık	12	13	29	121	225	400
	Yüzde (%)	3,0	3,3	7,3	30,3	56,3	100,0

Facebook	Sıklık	88	78	56	95	83	400
	Yüzde (%)	22,0	19,5	14,0	23,8	20,8	100,0
Twitter/X	Sıklık	92	99	62	77	70	400
	Yüzde (%)	23,0	24,8	15,5	19,3	17,5	100,0
YouTube	Sıklık	11	16	18	128	227	400
	Yüzde (%)	2,8	4,0	4,5	32,0	56,8	100,0
WhatsApp	Sıklık	2	8	23	95	272	400
	Yüzde (%)	0,5	2,0	5,8	23,8	68,0	100,0
Telegram	Sıklık	172	162	36	26	4	400
	Yüzde (%)	43,0	40,5	9,0	6,5	1,0	100,0
Linkedin	Sıklık	183	187	14	15	1	400
	Yüzde (%)	45,8	46,8	3,5	3,8	0,3	100,0
TikTok	Sıklık	170	157	38	24	11	400
	Yüzde (%)	42,5	39,3	9,5	6,0	2,8	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların belirtilen dijital iletişim araçları veya uygulamalarını kullanma sıklığı dağılımı şöyledir:

- Instagram'ı %3,0'ü (12) hiçbir zaman kullanmadığını, %3,3'ü (13) nadiren, %7,3'ü (29) bazen, %30,3'ü (121) sıklıkla, %56,3'ü (225) her zaman kullandığını;
- Facebook'u %22,0'ı (88) hiçbir zaman kullanmadığını, %19,5'i (78) nadiren, %14,0'ı (56) bazen, %23,8'i (95) sıklıkla, %20,8'i (83) her zaman kullandığını;
- Twitter/X'i %23,0'ı (92) hiçbir zaman kullanmadığını, %24,8'i (99) nadiren, %15,5'i (62) bazen, %19,3'ü (77) sıklıkla, %17,5'i (70) her zaman kullandığını;
- YouTube'u %2,8'i (11) hiçbir zaman kullanmadığını, %4,0'ı (16) nadiren, %4,5'i (18) bazen, %32,0'ı (128) sıklıkla, %56,8'i (227) her zaman kullandığını;
- WhatsApp'ı %0,5'i (2) hiçbir zaman kullanmadığını, %2,0'ı (8) nadiren, %5,8'i (23) bazen, %23,8'i (95) sıklıkla, %68,0'ı (272) her zaman kullandığını;
- Telegram'ı %43,0'ı (172) hiçbir zaman kullanmadığını, %40,5'i (162) nadiren, %9,0'ı (36) bazen, %6,5'i (26) sıklıkla, %1,0'ı (4) her zaman kullandığını;
- LinkedIn'i %45,8'i (183) hiçbir zaman kullanmadığını, %46,8'i (187) nadiren, %3,5'i (14) bazen, %3,8'i (15) sıklıkla, %0,3'ü (1) her zaman kullandığını;
- TikTok'u %42,5'i (170) hiçbir zaman kullanmadığını, %39,3'ü (157) nadiren, %9,5'i (38) bazen, %6,0'ı (24) sıklıkla, %2,8'i (11) her zaman kullandığını belirtmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..24: Sosyal medya araçlarını belirtilen amaçlar için kullanma sıklığı dağılımı

Kullanma amacı	Sosyal medya mecralarını daha çok hangi amaçla kullanıyorsunuz?					TOPLAM	
	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Her zaman		
Eğitim amaçlı (Ödev-sunum hazırlamak-bilgi edinmek-araştırma-uzaktan eğitim)	Sıklık	94	54	52	101	95	396
	(%)	23,7	13,6	13,1	25,5	24,0	100,0
İzleme amaçlı (Film - dizi izlemek)	Sıklık	21	61	93	89	133	397
	(%)	5,3	15,4	23,4	22,4	33,5	100,0
Eğlenme amaçlı (Müzik, oyun)	Sıklık	25	32	90	141	110	398
	(%)	6,3	8,0	22,6	35,4	27,6	100,0
Haber edinme amaçlı	Sıklık	19	36	107	167	68	397
	(%)	4,8	9,1	27,0	42,1	17,1	100,0
Sohbet ve arkadaşlık amaçlı	Sıklık	18	27	103	200	49	397
	(%)	4,5	6,8	25,9	50,4	12,3	100,0
Stres atma	Sıklık	16	107	172	86	15	396
	(%)	4,0	27,0	43,4	21,7	3,8	100,0
Alışveriş yapmak	Sıklık	123	78	152	33	12	398
	(%)	30,9	19,6	38,2	8,3	3,0	100,0
Reklam, duyuru, tanıtım, propaganda	Sıklık	77	159	130	20	7	393
	(%)	19,6	40,5	33,1	5,1	1,8	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların sosyal medya araçlarını belirtilen amaçlar için kullanma sıklığı dağılımı aşağıdaki gibidir:

- Eğitim amaçlı (Ödev-sunum hazırlamak-bilgi edinmek-araştırma-uzaktan eğitim) %23,7'si (94) hiçbir zaman kullanmadığını, %13,6'sı (54) nadiren, %13,1'i (52) bazen, %25,5'i (101) sıklıkla, %24,0'ı (95) her zaman kullandığını;

- İzleme amaçlı (Film - dizi izlemek) %5,3'ü (21) hiçbir zaman kullanmadığını, %15,4'ü (61) nadiren, %23,4'ü (93) bazen, %22,4'ü (89) sıklıkla, %33,5'i (133) her zaman ayrıca %100' (397) fikrinin olmadığını;

- Eğlenme amaçlı (Müzik, oyun) %6,3'ü (25) hiçbir zaman kullanmadığını, %8,0'ı (32) nadiren, %22,6'sı (90) bazen, %35,4'ü (141) sıklıkla, %27,6'sı (110) her zaman ayrıca %100' (398) fikrinin olmadığını;

- Haber edinme amaçlı %4,8'i (19) hiçbir zaman kullanmadığını, %9,1'i (36) nadiren, %27,0'ı (107) bazen, %42,1'i (167) sıklıkla, %17,1'i (68) her zaman ayrıca %100' (397) fikrinin olmadığını;

- Sohbet ve arkadaşlık amaçlı %4,5'i (18) hiçbir zaman kullanmadığını, %6,8'i (27) nadiren, %25,9'u (103) bazen, %50,4'ü (200) sıklıkla, %12,3'ü (49) her zaman ayrıca %100' (397) fikrinin olmadığını;

- Stres atma %4,0'ı (16) hiçbir zaman kullanmadığını, %27,0'ı (107) nadiren, %43,4'ü (172) bazen, %21,7'si (86) sıklıkla, %3,8'i (15) her zaman kullandığını;

- Alışveriş yapmak %30,9'u (123) hiçbir zaman kullanmadığını, %19,6'sı (78) nadiren, %38,2'si (152) bazen, %8,3'ü (33) sıklıkla, %3,0'ı (12) her zaman ayrıca %100' (398) fikrinin olmadığını;

- Reklam, duyuru, tanıtım, propaganda %19,6'sı (77) hiçbir zaman kullanmadığını, %40,5'i (159) nadiren, %33,1'i (130) bazen, %5,1'i (20) sıklıkla, %1,8'i (7) her zaman ayrıca %100' (393) fikrinin olmadığını;

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..25: Yaşamı bir bütün olarak düşündüğünde mutlu olma durumunun dağılımı

Yaşamınızı bir bütün olarak düşündüğünüzde ne kadar mutlusunuz? (%)		
Mutlu olma durumu	Sıklık	Yüzde (%)
Çok mutsuzum	7	1,8
Mutsuzum	70	17,6
Ne mutluyum ne de mutsuzum	77	19,4
Mutluyum	217	54,7
Çok mutluyum	26	6,5
TOPLAM	397	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların yaşamı bir bütün olarak düşündüğünde %1,8'i (7) çok mutsuz, %17,6'sı (70) mutsuz, %19,4'ü (77) ne mutlu ne mutsuz, %54,7'si (217) mutlu ve %6,5'i (26) çok mutlu olduğunu ifade etmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..26: Cinsiyete göre yaşamı bir bütün olarak düşündüğünde mutlu olma düzeyinin dağılımı

Cinsiyet	Yaşamınızı bir bütün olarak düşündüğünüzde ne kadar mutlusunuz?					TOPLAM	
	Çok mutsuzum	Mutsuzum	Ne mutluyum ne de mutsuzum	Mutluyum	Çok mutluyum		
Kadın	Sıklık	5	32	38	103	12	190
	(%)	2,6	16,8	20,0	54,2	6,3	100,0

Erkek	Sıklık	2	38	39	114	14	207
	(%)	1,0	18,4	18,8	55,1	6,8	100,0
TOPLAM	Sıklık	7	70	77	217	26	397
	(%)	1,8	17,6	19,4	54,7	6,5	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Tabloda, cinsiyete göre genel mutluluk düzeyi incelenmiştir. Kadınların %2,6'sı (5) kendilerini çok mutsuz olarak belirtirken, %16,8'i (32) mutsuz olduklarını söylemiştir. Kadınların %20,0'si (38) ne mutlu olduklarını ne de mutsuz olduklarını ifade ederken, %54,2'si (103) mutlu ve %6,3'ü (12) çok mutlu olduklarını belirtmiştir. Erkeklerin ise %1,0'ı (2) çok mutsuz olduklarını, %18,4'ü (38) mutsuz olduklarını ifade etmiştir. Erkeklerin %18,8'i (39) ne mutlu ne de mutsuz olduklarını, %55,1'i (114) mutlu ve %6,8'i (14) çok mutlu olduklarını belirtmiştir. Genel olarak, toplamda %1,8'i (7) çok mutsuz, %17,6'sı (70) mutsuz, %19,4'ü (77) ne mutlu ne de mutsuz, %54,7'si (217) mutlu ve %6,5'i (26) çok mutlu olduklarını belirtmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..27 :Cinsiyete göre yaşamını bir bütün olarak düşündüğünde mutlu olma düzeyinin ilişki testi

Ki-kare Testi			
	Değer	S.d.	P-değeri
Pearson Ki-kare	1,800	4	0,773
Geçerli örneklem	397		

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Yapılan Ki-Kare testi sonuçlarına göre, cinsiyet ile mutluluk düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($\chi^2(4)=1,800$, $p=,773$). Bu, cinsiyetin bireylerin genel mutluluk düzeyleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olmadığını göstermektedir. Ayrıca, hücrelerin %20'si beklenen frekansın 5'in altında olduğu için bazı hücrelerin yeterli örneklem büyüklüğüne sahip olmadığı görülmektedir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..28 :Yaş aralığına göre yaşamını bir bütün olarak düşündüğünde mutlu olma düzeyinin dağılımı

Yaş aralığı	Yaşamınızı bir bütün olarak düşündüğünüzde ne kadar mutlusunuz?					TOPLAM	
	Çok mutsuzum	Mutsuzum	Ne mutluyum ne de mutsuzum	Mutluyum	Çok mutluyum		
17-19 yaş arası	Sıklık	0	9	19	53	7	88

	(%)	0,0	10,2	21,6	60,2	8,0	100,0
20-22 yaş arası	Sıklık	5	25	38	76	8	152
	(%)	3,3	16,4	25,0	50,0	5,3	100,0
23-25 yaş arası	Sıklık	2	36	20	88	11	157
	(%)	1,3	22,9	12,7	56,1	7,0	100,0
TOPLAM	Sıklık	7	70	77	217	26	397
	(%)	1,8	17,6	19,4	54,7	6,5	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Çapraz tablo analizine göre, farklı yaş gruplarındaki bireylerin genel mutluluk düzeylerinde farklılıklar görülmektedir. 17-19 yaş aralığındaki katılımcıların %60,2'si (53) kendilerini mutlu olarak değerlendirirken, %8,0'ı (7) çok mutlu olduğunu ifade etmiştir. Bu yaş grubunda mutsuzum diyenlerin oranı %10,2 (9) olup, çok mutsuzum diyen kimse yoktur. 20-22 yaş aralığındaki katılımcıların %50,0'ı (76) mutlu olduğunu ve %5,3'ü (8) çok mutlu olduğunu belirtmiştir. Bu yaş grubunda mutsuz olduğunu ifade edenlerin oranı %16,4 (25) ve çok mutsuzum diyenlerin oranı %3,3'tür (5). 23-25 yaş aralığındaki katılımcılar arasında ise %56,1'i (88) mutlu olduğunu ve %7,0'ı (11) çok mutlu olduğunu ifade etmiştir. Bu grupta mutsuz olduğunu belirtenlerin oranı %22,9 (36) ve çok mutsuz olduğunu belirtenlerin oranı %1,3'tür (2).

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..29 :Yaş aralığına göre yaşamını bir bütün olarak düşündüğünde mutlu olma düzeyinin ilişki testi

Ki-kare Testi			
	Değer	S.d.	P-değeri
Pearson Ki-kare	17,255	8	0,028
Geçerli örneklem	397		

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Ki-kare test sonuçlarına göre farklı yaş gruplarındaki mutluluk düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir (Pearson Ki-kare değeri=17,255, p=0,028). Bu da yaş gruplarına göre yaşamını bir bütün olarak düşündüğünde mutlu olma durumu düzeylerinde anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..30: 15 yaşına kadar en uzun süre yaşadığı yerleşim yerine göre yaşamını bir bütün olarak düşündüğünde mutlu olma düzeyinin dağılımı

15 yaşına kadar en uzun süre yaşadığı yerleşim yeri	Yaşamınızı bir bütün olarak düşündüğünüzde ne kadar mutlusunuz?	TOP LA
--	--	-------------------

		Çok mutsuzum	Mutsuzum	Ne mutluyum ne de mutsuzum	Mutluyum	Çok mutluyum	
Büyükşehir ilçe	Sıklık	3	34	26	76	12	151
	(%)	2,0	22,5	17,2	50,3	7,9	100,0
İl merkezi	Sıklık	2	16	15	46	4	83
	(%)	2,4	19,3	18,1	55,4	4,8	100,0
İlçe merkezi	Sıklık	2	17	33	86	10	148
	(%)	1,4	11,5	22,3	58,1	6,8	100,0
Bucak veya köy	Sıklık	0	3	3	9	0	15
	(%)	0,0	20,0	20,0	60,0	0,0	100,0
TOPLAM	Sıklık	7	70	77	217	26	397
	(%)	1,8	17,6	19,4	54,7	6,5	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Çapraz tablo analizine göre, katılımcıların 15 yaşına kadar en uzun süre yaşadıkları yerleşim alanlarına göre genel mutluluk düzeylerinde farklılıklar gözlemlenmiştir. Büyükşehir ilçelerinde en uzun süre yaşayan katılımcıların %50,3'ü (76) mutlu, %7,9'u (12) ise çok mutlu olduğunu ifade etmiştir. Bu gruptakilerin %22,5'i (34) mutsuz olduğunu ve %2,0'ı (3) çok mutsuz olduğunu belirtmiştir. İl merkezinde en uzun süre yaşayan katılımcılar arasında %55,4'ü (46) mutlu olduğunu, %4,8'i (4) çok mutlu olduğunu kendilerini ifade etmiştir. Bu gruptakilerin %19,3'ü (16) mutsuz olduğunu ve %2,4'ü (2) çok mutsuz olduğunu ifade etmiştir.

İlçe merkezinde en uzun süre yaşayan katılımcıların %58,1'i (86) mutlu, %6,8'i (10) çok mutlu olduğunu belirtmiştir. Bu gruptakilerin %11,5'i (17) mutsuz olduğunu ve %1,4'ü ise (2) çok mutsuz olduğunu söylemiştir. Bucak veya köyde en uzun süre yaşayan katılımcılar arasında %60,0'ı (9) mutlu olarak kendilerini ifade etmiş olup, çok mutluyum diyen kimse yoktur. Bu gruptakilerin %20,0'ı (3) mutsuz olduğunu ve %20,0'ı (3) ne mutlu ne de mutsuz olduğunu belirtmiştir. Çok mutsuz olduğunu ifade eden kimse bulunmamaktadır.

Genel toplamda değerlendirildiğinde katılımcıların; %54,7'si (217) mutlu, %6,5'i (26) çok mutlu, %19,4'ü (77) ne mutlu ne de mutsuz, %17,6'sı (70) mutsuz ve %1,8'i (7) çok mutsuz olduğunu belirtmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..31: 15 yaşına kadar en uzun süre yaşadığı yerleşim yerine göre yaşamını bir bütün olarak düşündüğünde mutlu olma düzeyinin ilişki testi

Ki-kare Testi			
	Değer	S.d.	P-değeri
Pearson Ki-kare	9,873	12	0,627
Geçerli örneklem	397		

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Ki-kare test sonuçlarına göre katılımcıların 15 yaşına kadar en uzun süre yaşadıkları yerleşim alanlarına göre mutluluk düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir (Pearson Ki-kare değeri=9,873, p=0,627). Bu, yerleşim yeri ve mutluluk düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığını ifade etmektedir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..32: Mezun olunan lise türüne göre yaşamını bir bütün olarak düşündüğünde mutlu olma düzeyinin dağılımı

Mezun olunan lise türü	Yaşamınızı bir bütün olarak düşündüğünüzde ne kadar mutlusunuz?					TOPLAM	
	Çok mutsuzum	Mutsuzum	Ne mutluym ne de mutsuzum	Mutluym	Çok mutluym		
Temel lise	Sıklık	2	13	18	57	11	101
	(%)	2,0	12,9	17,8	56,4	10,9	100,0
Anadolu Lisesi	Sıklık	4	11	12	49	4	80
	(%)	5,0	13,8	15,0	61,3	5,0	100,0
Sosyal bilimler lisesi	Sıklık	0	0	0	1	0	1
	(%)	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
Fen lisesi	Sıklık	0	6	2	8	0	16
	(%)	0,0	37,5	12,5	50,0	0,0	100,0
İmam hatip lisesi /Anadolu imam hatip lisesi	Sıklık	1	36	37	76	9	159
	(%)	0,6	22,6	23,3	47,8	5,7	100,0
Mesleki eğitim merkezleri/mesleki ve teknik eğitim merkezleri/açık lise	Sıklık	0	4	8	24	2	38
	(%)	0,0	10,5	21,1	63,2	5,3	100,0
Diğer	Sıklık	0	0	0	2	0	2

	(%)	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
TOPLAM	Sıklık	7	70	77	217	26	397
	(%)	1,8	17,6	19,4	54,7	6,5	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Çapraz tablo analizine göre, katılımcıların mezun oldukları lise türlerine göre genel mutluluk düzeylerinde belirgin farklılıklar gözlemlenmiştir.

Temel lise mezunu katılımcıların %56,4'ü (57) mutlu olduğunu, %10,9'u (11) çok mutlu olduğunu belirtmiştir. Bu grupta %12,9 (13) mutsuz olduğunu ve %2,0 (2) çok mutsuz olduğunu ifade etmiştir. Anadolu lisesi mezunu katılımcılar arasında %61,3'ü (49) mutlu olduğunu, %5,0'u (4) çok mutlu olarak kendilerini ifade etmiştir. Bu grupta %13,8 (11) mutsuz olduğunu ve %5,0 (4) çok mutsuz olduğunu söylemiştir. Sosyal bilimler lisesi mezunu olan sadece 1 katılımcı vardır ve bu katılımcı kendisini %100,0'ı (1) mutlu olarak belirtmiştir. Fen lisesi mezunu katılımcılar arasında %50,0'ı (8) mutlu olduğunu demiştir. Bu grupta %37,5 (6) mutsuz olduğunu ve %12,5 (2) ne mutlu olduğunu ne de mutsuz olduğunu ifade etmiştir. Çok mutsuz olduğunu ve çok mutlu olduğunu diyen kimse yoktur. İmam hatip lisesi veya Anadolu imam hatip lisesi mezunu katılımcıların %47,8'i (76) mutlu olduğunu, %5,7'si (9) çok mutludur. Bu grupta %22,6 (36) mutsuz olduğunu ve %0,6 (1) çok mutsuz olduğunu belirtmiştir. Mesleki eğitim merkezleri, mesleki ve teknik eğitim merkezleri veya açık lise mezunu katılımcılar arasında %63,2'si (24) mutlu olduğunu, %5,3'ü (2) çok mutlu olduğunu belirtmiştir. Bu grupta %10,5 (4) mutsuz olduğunu ve çok mutsuz olduğunu diyen kimse yoktur. Diğer lise türlerinden mezun olan katılımcılardan sadece 2 kişi olup, bu kişiler kendilerini %100,0'ı (2) mutlu olduğunu olarak belirtmiştir. Genel toplamda değerlendirildiğinde, katılımcıların %54,7'si (217) mutlu olduğunu, %6,5'i (26) ise çok mutlu olduğunu vurgulamıştır. Ne mutlu olduğunu ne de mutsuz olduğunu diyenlerin oranı %19,4 (77) olup, %17,6'sı (70) mutsuz olduğunu ve %1,8'i (7) çok mutsuz olduğunu ifade etmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..33: Mezun olunan lise türü ile yaşamını bir bütün olarak düşündüğünde mutlu olma düzeyi arasındaki ilişki testi

Ki-kare Testi			
	Değer	S.d.	P-değeri
Pearson Ki-kare	28,064	24	0,257
Geçerli örneklem	397		

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Ki-kare test sonuçlarına göre katılımcıların mezun oldukları lise türlerine göre mutluluk düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir (Pearson Ki-kare değeri=28,064, p=0,257). Bu, lise türü ve mutluluk düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığını ifade etmektedir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..34: Bir genç olarak öncelikli taleplerinin dağılımı

Bir genç olarak aşağıdakilerden hangisi öncelikli talebinizdir? (%)		
Talepler	Sıklık	Yüzde (%)
Evlenmek-aile kurmak	38	9,5
Güvenli bir gelecek	315	78,8
İstihdam	189	47,3
Sağlık güvencesi	24	6,0
Spor	5	1,3
Eğitim	158	39,5

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Not: Her bir katılımcıya 2 yanıt hakkı verilmiştir. Her bir seçenek kendi içerisinde değerlendirilmiştir.

Araştırmaya katılanların %9,5'i (38) öncelikli talebi olarak evlenmek-aile kurmak, %78,8'i (315) güvenli bir gelecek, %47,3'ü (189) istihdam, %6,0'ı (24) sağlık güvencesi, %1,3'ü (5) spor, %39,5'i (158) eğitim olduğunu söylemiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..35: Kendisini tanımlama biçimi dağılımı

Kendinizi neye göre tanımlarsınız? (%)		
Tanımlama biçimi	Sıklık	Yüzde (%)
Zeka	57	14,3
Yaşam tarzı	37	9,3
Bilgi birikimi ve eğitim	91	22,8
Siyasi kimlik	29	7,3
Etnik kimlik	59	14,8
Din/inanç	77	19,3
Maddi varlık/zenginlik	50	12,5
TOPLAM	400	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların kendisini tanımlama biçimi dağılımına göre %14,3'ü (57) zeka, %9,3'ü (37) yaşam tarzı, %22,8'i (91) bilgi birikimi ve eğitim, %7,3'ü (29) siyasi kimlik, %14,8'i (59) etnik kimlik, %19,3'ü (77) din/inanç, %12,5'i (50) ise maddi varlık/zenginlik olarak tanımlamaktadır.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..36: Yaşam biçimini ve hayata bakış açısını şekillendiren şey/şeylerin dağılımı

Yaşam biçiminizi ve hayata bakış açınızı şekillendiren şey/şeyler nedir? (%)		
Yaşam biçimini ve hayata bakış açısını şekillendiren şey	Sıklık	Yüzde (%)
Ülkem	54	13,5
Din ve mezhep	55	13,8
Eğitim durumum	79	19,8
Maddi durumum	42	10,5
Aile yapım	170	42,5
TOPLAM	400	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların %13,5'i (54) yaşam biçimini ve hayata bakış açısını ülkesinin, %13,8'i (55) din ve mezhebin, %19,8'i (79) eğitim durumunun, %10,5'i (42) maddi durumunun, %42,5'i (170) aile yapısının şekillendirdiğini söylemiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..37: Bir genç olarak belirtilen konuların hayatında ne derece önemli olma durumunun dağılımı

Konular	Bir genç olarak aşağıdaki konuların hayatınızda ne derece önemli olduğunu belirtir misiniz?					TOPLAM	
	Hiç önemli değil	Önemli değil	Kısmen önemli	Önemli	Çok önemli		
Para	Sıklık	0	3	3	158	236	400
	(%)	0,0	0,8	0,8	39,5	59,0	100,0
Din	Sıklık	0	2	8	172	218	400
	(%)	0,0	0,5	2,0	43,0	54,5	100,0
Sağlık	Sıklık	0	2	22	285	91	400
	(%)	0,0	0,5	5,5	71,3	22,8	100,0
Dürüstlük	Sıklık	1	3	25	181	190	400
	(%)	0,3	0,8	6,3	45,3	47,5	100,0
Estetik	Sıklık	1	1	12	189	197	400
	(%)	0,3	0,3	3,0	47,3	49,3	100,0
Örf, adet ve gelenek	Sıklık	0	2	7	171	220	400
	(%)	0,0	0,5	1,8	42,8	55,0	100,0
Özgürlük	Sıklık	1	3	15	95	286	400
	(%)	0,3	0,8	3,8	23,8	71,5	100,0
Sevgi	Sıklık	0	1	16	224	159	400
	(%)	0,0	0,3	4,0	56,0	39,8	100,0
Saygı	Sıklık	2	0	7	206	185	400
	(%)	0,5	0,0	1,8	51,5	46,3	100,0
Eğitim	Sıklık	8	5	18	93	276	400
	(%)	2,0	1,3	4,5	23,3	69,0	100,0

İdeoloji	Sıklık	20	28	86	92	174	400
	(%)	5,0	7,0	21,5	23,0	43,5	100,0
Aile	Sıklık	5	1	12	92	290	400
	(%)	1,3	0,3	3,0	23,0	72,5	100,0
Devlet	Sıklık	11	11	24	110	244	400
	(%)	2,8	2,8	6,0	27,5	61,0	100,0
İş sahibi olmak- Çalışmak	Sıklık	7	4	19	105	265	400
	(%)	1,8	1,0	4,8	26,3	66,3	100,0
Başarı	Sıklık	4	3	16	121	256	400
	(%)	1,0	0,8	4,0	30,3	64,0	100,0
Sorumluluk	Sıklık	2	1	8	154	235	400
	(%)	0,5	0,3	2,0	38,5	58,8	100,0
Adalet	Sıklık	0	2	9	198	191	400
	(%)	0,0	0,5	2,3	49,5	47,8	100,0
Barış	Sıklık	4	2	16	127	251	400
	(%)	1,0	0,5	4,0	31,8	62,8	100,0
Demokrasi	Sıklık	5	4	20	134	237	400
	(%)	1,3	1,0	5,0	33,5	59,3	100,0
Yardıms severlik, dayanışma	Sıklık	0	2	7	209	182	400
	(%)	0,0	0,5	1,8	52,3	45,5	100,0
Arkadaş	Sıklık	8	2	28	128	234	400
	(%)	2,0	0,5	7,0	32,0	58,5	100,0
Eş	Sıklık	12	5	31	107	245	400
	(%)	3,0	1,3	7,8	26,8	61,3	100,0
Sevgili	Sıklık	84	65	133	54	64	400
	(%)	21,0	16,3	33,3	13,5	16,0	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların bir genç olarak belirtilen konuların hayatında ne derece önemli olma durumunun dağılımı incelendiğinde;

- Paranın %0,8'i (3) önemli olmadığını, %0,8'ü (3) kısmen önemli olduğunu, %39,5'i (158) önemli olduğunu, %59,0'ı (236) çok önemli olduğunu;

- Dinin %0,5'i (2) önemli olmadığını, %2,0'ı (8) kısmen önemli olduğunu, %43,0'ı (172) önemli olduğunu, %54,5'i (218) çok önemli olduğunu;

- Sağlığın %0,0'ı (0) hiç önemli olmadığını, %0,5'i (2) önemli olmadığını, %5,5'i (22) kısmen önemli olduğunu, %71,3'ü (285) önemli olduğunu, %22,8'i (91) çok önemli olduğunu;

- Dürüstlüğün %0,3'ü (1) hiç önemli olmadığını, %0,8'i (3) önemli olmadığını, %6,3'ü (25) kısmen önemli olduğunu, %45,3'ü (181) önemli olduğunu, %47,5'i (190) çok önemli olduğunu;

- Estetiğin %0,3'ü (1) hiç önemli olmadığını, %0,3'ü (1) önemli olmadığını, %3,0'ı (12) kısmen önemli olduğunu, %47,3'ü (189) önemli olduğunu, %49,3'ü (197) çok önemli olduğunu;

- Örf, adet ve geleneğin %0,5'i (2) önemli olmadığını, %1,8'i (7) kısmen önemli olduğunu, %42,8'i (171) önemli olduğunu, %55,0'ı (220) çok önemli olduğunu;
- Özgürlüğün %0,3'ü (1) hiç önemli olmadığını, %0,8'i (3) önemli olmadığını, %3,8'i (15) kısmen önemli olduğunu, %23,8'i (95) önemli olduğunu, %71,5'i (286) çok önemli olduğunu;
- Sevginin %0,0'ı (0) hiç önemli olmadığını, %0,3'ü (1) önemli olmadığını, %4,0'ı (16) kısmen önemli olduğunu, %56,0'ı (224) önemli olduğunu, %39,8'i (159) çok önemli olduğunu;
- Saygının %0,5'i (2) hiç önemli olmadığını, %0,0'ı (0) önemli olmadığını, %1,8'i (7) kısmen önemli olduğunu, %51,5'i (206) önemli olduğunu, %46,3'ü (185) çok önemli olduğunu;
- Eğitimin %2,0'ı (8) hiç önemli olmadığını, %1,3'ü (5) önemli olmadığını, %4,5'i (18) kısmen önemli olduğunu, %23,3'ü (93) önemli olduğunu, %69,0'ı (276) çok önemli olduğunu;
- İdeolojinin %5,0'ı (20) hiç önemli olmadığını, %7,0'ı (28) önemli olmadığını, %21,5'i (86) kısmen önemli olduğunu, %23,0'ı (92) önemli olduğunu, %43,5'i (174) çok önemli olduğunu;
- Ailenin %1,3'ü (5) hiç önemli olmadığını, %0,3'ü (1) önemli olmadığını, %3,0'ı (12) kısmen önemli olduğunu, %23,0'ı (92) önemli olduğunu, %72,5'i (290) çok önemli olduğunu;
- Devletin %2,8'i (11) hiç önemli olmadığını, %2,8'i (11) önemli olmadığını, %6,0'ı (24) kısmen önemli olduğunu, %27,5'i (110) önemli olduğunu, %61,0'ı (244) çok önemli olduğunu;
- İş sahibi olmak- çalışmanın %1,8'i (7) hiç önemli olmadığını, %1,0'ı (4) önemli olmadığını, %4,8'i (19) kısmen önemli olduğunu, %26,3'ü (105) önemli olduğunu, %66,3'ü (265) çok önemli olduğunu;
- Başarının %1,0'ı (4) hiç önemli olmadığını, %0,8'i (3) önemli olmadığını, %4,0'ı (16) kısmen önemli olduğunu, %30,3'ü (121) önemli olduğunu, %64,0'ı (256) çok önemli olduğunu;

- Sorumluluğun %0,5'i (2) hiç önemli olmadığını, %0,3'ü (1) önemli olmadığını, %2,0'ı (8) kısmen önemli olduğunu, %38,5'i (154) önemli olduğunu, %58,8'i (235) çok önemli olduğunu;

- Adaletin %0,0'ı (0) hiç önemli olmadığını, %0,5'i (2) önemli olmadığını, %2,3'ü (9) kısmen önemli olduğunu, %49,5'i (198) önemli olduğunu, %47,8'i (191) çok önemli olduğunu;

- Barışın %1,0'ı (4) hiç önemli olmadığını, %0,5'i (2) önemli olmadığını, %4,0'ı (16) kısmen önemli olduğunu, %31,8'i (127) önemli olduğunu, %62,8'i (251) çok önemli olduğunu;

- Demokrasinin %1,3'ü (5) hiç önemli olmadığını, %1,0'ı (4) önemli olmadığını, %5,0'ı (20) kısmen önemli olduğunu, %33,5'i (134) önemli olduğunu, %59,3'ü (237) çok önemli olduğunu;

- Yardımseverlik, dayanışmanın %0,0'ı (0) hiç önemli olmadığını, %0,5'i (2) önemli olmadığını, %1,8'i (7) kısmen önemli olduğunu, %52,3'ü (209) önemli olduğunu, %45,5'i (182) çok önemli olduğunu;

- Arkadaşın %2,0'ı (8) hiç önemli olmadığını, %0,5'i (2) önemli olmadığını, %7,0'ı (28) kısmen önemli olduğunu, %32,0'ı (128) önemli olduğunu, %58,5'i (234) çok önemli olduğunu;

- Eşin %3,0'ı (12) hiç önemli olmadığını, %1,3'ü (5) önemli olmadığını, %7,8'i (31) kısmen önemli olduğunu, %26,8'i (107) önemli olduğunu, %61,3'ü (245) çok önemli olduğunu;

- Sevgilinin %21,0'ı (84) hiç önemli olmadığını, %16,3'ü (65) önemli olmadığını, %33,3'ü (133) kısmen önemli olduğunu, %13,5'i (54) önemli olduğunu, %16,0'ı (54) çok önemli olduğunu ifade etmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..38: Günümüz toplumunda gençlerin rolünün ne olması gerektiğinin dağılımı

Günümüz toplumunda gençlerin rolü sizce ne olmalıdır?		
Roller	Sıklık	Yüzde (%)
Eğitimini başarılı bir şekilde tamamlamak	226	56,5
Bir alanda uzmanlaşmak ve çalışmak	142	35,5
Kültür- sanat faaliyetleri ile aktif biçimde ilgilenmek	78	19,5
Sivil toplum faaliyetlerine katılmak	34	8,5
Siyasete girmek	38	9,5

Yeni bilimsel çalışmalara öncülük etmek	108	27,0
Dünyadaki gelişmeleri takip etmek	40	10,0
TOPLAM	400	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların %56,5'i (226) günümüz toplumunda gençlerin rolünü eğitimini başarılı bir şekilde tamamlamak, %35,5'i (142) bir alanda uzmanlaşmak ve çalışmak, %19,5'i (78) kültür-sanat faaliyetleri ile aktif biçimde ilgilenmek, %8,5'i (34) sivil toplum faaliyetlerine katılmak, %9,5'i (38) siyasete girmek, %27,0'ı (108) yeni bilimsel çalışmalara öncülük etmek, %10,0'ı (40) dünyadaki gelişmeleri takip etmek olarak ifade etmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..39: Üniversite sürecinde boş zamanlarını değerlendirme durumunun dağılımı

Boş zamanını değerlendirme türü	Üniversite sürecinde boş zamanlarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?				TOPLAM	
	1. sıra	2. sıra	3. sıra	4. sıra		
Ders çalışarak	Sıklık	8	14	82	94	198
	(%)	2,0	3,5	20,4	23,5	12,4
Film izleyerek	Sıklık	4	9	97	81	191
	(%)	1,0	2,3	24,2	20,3	11,9
Bir işte çalışarak	Sıklık	7	15	62	75	159
	(%)	1,8	3,8	15,5	18,8	9,9
Kitap okuyarak	Sıklık	8	20	75	73	176
	(%)	2,0	5,0	18,7	18,3	11,0
Edinmiş olduğum hobiyeye zaman ayırarak	Sıklık	13	13	67	64	157
	(%)	3,3	3,3	16,7	16,0	9,8
Dâhil olduğum STK'da gönüllü çalışarak	Sıklık	128	219	10	6	363
	(%)	32,0	54,8	2,5	1,5	22,7
Dâhil olduğum STK'nın eğitim, kültür, sanat programlarına katılarak	Sıklık	232	110	8	7	357
	(%)	58,0	27,5	2,0	1,8	22,3
TOPLAM	Sıklık	400	400	401	400	1601
	(%)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların üniversite sürecinde boş zamanlarını 1. sırada %2,0'ı (8) ders çalışarak, %1,0'ı (4) film izleyerek, %1,8'i (7) bir işte çalışarak, %2,0'ı (8) kitap okuyarak, %3,3'ü (13) edinmiş olduğu hobiyeye zaman ayırarak, %32,0'ı (232) dâhil olduğu STK'da gönüllü çalışarak, %58,0'ı (232) dâhil olduğu STK'nın eğitim, kültür,

sanat programlarına katılarak değerlendirdiğini ifade etmiştir. 2. sırada %3,5'i (14) ders çalışarak, %2,3'ü (9) film izleyerek, %3,8'i (15) bir işte çalışarak, %5,0'ı (20) kitap okuyarak, %3,3'ü (13) edinmiş olduğu hobiyeye zaman ayırarak, %54,8'i (219) dâhil olduğu STK'da gönüllü çalışarak, %27,5'i (110) dâhil olduğu STK'nın eğitim, kültür, sanat programlarına katılarak değerlendirdiğini belirtmiştir. 3. sırada %20,4'ü (82) ders çalışarak, %24,2'si (97) film izleyerek, %15,5'i (62) bir işte çalışarak, %18,7'si (75) kitap okuyarak, %16,7'si (67) edinmiş olduğu hobiyeye zaman ayırarak, %2,5'i (10) dâhil olduğu STK'da gönüllü çalışarak, %2,0'ı (8) dâhil olduğu STK'nın eğitim, kültür, sanat programlarına katılarak değerlendirdiğini söylemiştir. 4. sırada %23,5'i (94) ders çalışarak, %20,3'ü (81) film izleyerek, %18,8'i (75) bir işte çalışarak, %18,3'ü (73) kitap okuyarak, %16,0'ı (64) edinmiş olduğu hobiyeye zaman ayırarak, %1,5'i (6) dâhil olduğu STK'da gönüllü çalışarak, %1,8'i (7) dâhil olduğu STK'nın eğitim, kültür, sanat programlarına katılarak değerlendirdiğini vurgulamıştır.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..40: Aileyi tanımlama biçimlerinin dağılımı

Ailenizi tanımlar mısınız? (%)		
Aile biçimleri	Sıklık	Yüzde (%)
Geniş aile	58	14,5
Çekirdek aile	301	75,3
Bölünmüş Aile (Anne-Baba Boşanmış, ayrı yaşıyor)	14	3,5
Bağımsız Aile (Tek başına)	27	6,8
TOPLAM	400	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların %14,5'i (58) ailesini geniş aile, %75,3'ü (301) çekirdek aile, %3,5'i (14) bölünmüş aile (anne-baba boşanmış, ayrı yaşıyor), %6,8'i (27) bağımsız aile (tek başına) olarak tanımlamaktadır.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..41: Hanesinde kendisiyle birlikte yaşayan büyükanne, büyükbaba vb. gibi aile büyüklerinin olma durumunun dağılımı

Hanenizde sizinle birlikte yaşayan büyükanne, büyükbaba vb. gibi aile büyükleri var mı? (%)		
Durum	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	27	6,8
Hayır	373	93,3
TOPLAM	400	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların %6,8'i (27) hanesinde kendisiyle birlikte büyükanne, büyükbaba vb. gibi aile büyüklerinin yaşadığını, %93,3'ü (373) ise yaşamadığını ifade etmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..42: Belirtilen aile üyelerinin yetişmede üzerindeki etkiyi değerlendirme durumunun dağılımı

Aile üyeleri		Aşağıdaki aile üyelerinizin yetişmeniz üzerindeki etkisini değerlendirir misiniz? (%)						TOPLAM
		Fikrim yok	Çok olumsuz etkiledi	Olumsuz etkiledi	Ne etkiledi, ne de etkilemedi	Olumlu etkiledi	Çok olumlu etkiledi	
Anne	Sıklık	13	2	6	51	140	188	400
	(%)	3,3	0,5	1,5	12,8	35,0	47,0	100,0
Baba	Sıklık	11	6	12	53	142	176	400
	(%)	2,8	1,5	3,0	13,3	35,5	44,0	100,0
Abla	Sıklık	54	7	10	106	146	77	400
	(%)	13,5	1,8	2,5	26,5	36,5	19,3	100,0
Abi	Sıklık	66	9	13	108	136	68	400
	(%)	16,5	2,3	3,3	27,0	34,0	17,0	100,0
Kardeş	Sıklık	73	11	16	117	117	66	400
	(%)	18,3	2,8	4,0	29,3	29,3	16,5	100,0
Anneanne	Sıklık	75	13	15	145	105	47	400
	(%)	18,8	3,3	3,8	36,3	26,3	11,8	100,0
Babaanne	Sıklık	79	14	23	132	110	42	400
	(%)	19,8	3,5	5,8	33,0	27,5	10,5	100,0
Dede (Annenin Babası)	Sıklık	89	15	16	149	93	38	400
	(%)	22,3	3,8	4,0	37,3	23,3	9,5	100,0
Dede (Babanın Babası)	Sıklık	86	21	18	150	83	42	400
	(%)	21,5	5,3	4,5	37,5	20,8	10,5	100,0
Dayı	Sıklık	65	21	29	155	92	38	400
	(%)	16,3	5,3	7,3	38,8	23,0	9,5	100,0
Amca	Sıklık	65	21	29	157	92	36	400
	(%)	16,3	5,3	7,3	39,3	23,0	9,0	100,0
Teyze	Sıklık	77	22	24	164	79	34	400
	(%)	19,3	5,5	6,0	41,0	19,8	8,5	100,0
Hala	Sıklık	81	30	25	155	78	31	400
	(%)	20,3	7,5	6,3	38,8	19,5	7,8	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların belirtilen aile üyelerinin yetişmeleri üzerindeki etkileri incelendiğinde katılımcılar;

- Anne için %0,5'i (2) çok olumsuz etkilediğini, %1,5 (6) olumsuz etkilediğini, %12,8'i (51) ne etkilediğini ne de etkilemediğini, %35,0'ı (140) olumlu etkilediğini, %47,0'ı (188) çok olumlu etkilediğini ayrıca %3,3'ü (13) fikri olmadığını;
- Baba için %1,5'i (6) çok olumsuz etkilediğini, %3,0'ı (12) olumsuz etkilediğini, %13,3'ü (53) ne etkilediğini ne de etkilemediğini, %35,5'i (142) olumlu etkilediğini, %44,0'ı (176) çok olumlu etkilediğini ayrıca %2,8'i (11) fikri olmadığını;
- Abla için %1,8'i (7) çok olumsuz etkilediğini, %2,5'i (10) olumsuz etkilediğini, %26,5'i (106) ne etkilediğini ne de etkilemediğini, %36,5'i (146) olumlu etkilediğini, %19,3'ü (77) çok olumlu etkilediğini ayrıca %13,5'i (54) fikri olmadığını;
- Abi için, %2,3'ü (9) çok olumsuz etkilediğini, %3,3'ü (13) olumsuz etkilediğini, %27,0'ı (108) ne etkilediğini ne de etkilemediğini, %34,0'ı (136) olumlu etkilediğini, %17,0'ı (68) çok olumlu etkilediğini ayrıca %16,5'i (66) fikri olmadığını;
- Kardeş için %2,8'i (11) çok olumsuz etkilediğini, %4,0'ı (16) olumsuz etkilediğini, %29,3'ü (117) ne etkilediğini ne de etkilemediğini, %29,3'ü (117) olumlu etkilediğini, %16,5'i (66) çok olumlu etkilediğini ayrıca %18,3'ü (73) fikri olmadığını;
- Anneanne için %3,3'ü (13) çok olumsuz etkilediğini, %3,8'i (15) olumsuz etkilediğini, %36,3'ü (145) ne etkilediğini ne de etkilemediğini, %26,3'ü (105) olumlu etkilediğini, %11,8'i (47) çok olumlu etkilediğini ayrıca %18,8'i (75) fikri olmadığını;
- Babaanne için %3,5'i (14) çok olumsuz etkilediğini, %5,8'i (23) olumsuz etkilediğini, %33,0'ı (132) ne etkilediğini ne de etkilemediğini, %27,5'i (110) olumlu etkilediğini, %10,5'i (42) çok olumlu etkilediğini ayrıca %19,8'i (79) fikri olmadığını;
- Dede (Annenin Babası) için %3,8'i (15) çok olumsuz etkilediğini, %4,0'ı (16) olumsuz etkilediğini, %37,3'ü (149) ne etkilediğini ne de etkilemediğini, %23,3'ü (93) olumlu etkilediğini, %9,5'i (38) çok olumlu etkilediğini ayrıca %22,3'ü (89) fikri olmadığını;
- Dede (Babanın Babası) için, %5,3'ü (21) çok olumsuz etkilediğini, %4,5'i (18) olumsuz etkilediğini, %37,5'i (150) ne etkilediğini ne de etkilemediğini, %20,8'i (83) olumlu etkilediğini, %10,5'i (42) çok olumlu etkilediğini ayrıca %21,5'i (86) fikri olmadığını;

- Dayı için %5,3'ü (21) çok olumsuz etkilediğini, %7,3'ü (29) olumsuz etkilediğini, %38,8'i (155) ne etkilediğini ne de etkilemediğini, %23,0'ı (92) olumlu etkilediğini, %9,5'i (38) çok olumlu etkilediğini ayrıca %16,3'ü (65) fikri olmadığını;

- Amca için %5,3'ü (21) çok olumsuz etkilediğini, %7,3'ü (29) olumsuz etkilediğini, %39,3'ü (157) ne etkilediğini ne de etkilemediğini, %23,0'ı (92) olumlu etkilediğini, %9,0'ı (36) çok olumlu etkilediğini ayrıca %16,3'ü (65) fikri olmadığını;

- Teyze için %5,5'i (22) çok olumsuz etkilediğini, %6,0'ı (24) olumsuz etkilediğini, %41,0'ı (164) ne etkilediğini ne de etkilemediğini, %19,8'i (79) olumlu etkilediğini, %8,5'i (34) çok olumlu etkilediğini ayrıca %19,3'ü (77) fikri olmadığını;

- Hala için %7,5'i (30) çok olumsuz etkilediğini, %6,3'ü (25) olumsuz etkilediğini, %38,8'i (155) ne etkilediğini ne de etkilemediğini, %19,5'i (78) olumlu etkilediğini, %7,8'i (31) çok olumlu etkilediğini ayrıca %20,3'ü (81) fikri olmadığını belirtmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..43: Belirtilen konularda aileye (anne-baba ve büyükler) kıyasla ne kadar farklı olduğunu belirtme durumunun dağılımı

Konular	Aşağıdaki konularda ailenize (anne-baba ve büyükleriniz) kıyasla ne kadar farklı olduğunuzu belirtir misiniz? (%)						TOPLAM	
	Hiç farklı değilim	Farklı değilim	Kısmen farklıyım	Farklıyım	Tamamen farklıyım	Fikrim yok		
İş ve meslek seçiminde	Sıklık	36	45	81	133	95	10	400
	(%)	9,0	11,3	20,3	33,3	23,8	2,5	100,0
Giyim seçiminde	Sıklık	52	75	73	110	82	8	400
	(%)	13,0	18,8	18,3	27,5	20,5	2,0	100,0
Yemek ve içecek tercihlerinizde	Sıklık	86	76	76	100	55	7	400
	(%)	21,5	19,0	19,0	25,0	13,8	1,8	100,0
Dini inançlarınızda ve bu inançlara göre yaşamakta	Sıklık	109	111	58	65	48	9	400
	(%)	27,3	27,8	14,5	16,3	12,0	2,3	100,0
Teknolojiye bakış ve teknoloji kullanımı	Sıklık	29	55	105	129	69	13	400
	(%)	7,3	13,8	26,3	32,3	17,3	3,3	100,0
Memleket-ülke gibi kendinizi ait hissettiğiniz hususlarda	Sıklık	65	85	89	90	54	17	400
	(%)	16,3	21,3	22,3	22,5	13,5	4,3	100,0
	Sıklık	65	93	83	95	44	20	400

Hayvanlara karşı yaklaşımınızda	(%)	16,3	23,3	20,8	23,8	11,0	5,0	100,0
Müzik ve eğlence seçiminizde	Sıklık	48	53	77	127	74	21	400
	(%)	12,0	13,3	19,3	31,8	18,5	5,3	100,0
Birikimlerinizi veya paranızı değerlendirme tercihinizde	Sıklık	56	72	88	107	53	24	400
	(%)	14,0	18,0	22,0	26,8	13,3	6,0	100,0
Siyasi tercihlerinizde	Sıklık	72	105	84	72	43	24	400
	(%)	18,0	26,3	21,0	18,0	10,8	6,0	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların belirtilen konularda ailesine (anne-baba ve büyülerine) kıyasla ne kadar farklı olduğunu belirtme durumunun dağılımı incelendiğinde;

- İş ve meslek seçiminde %9,0'ı (36) hiç farklı olmadığını, %11,3'ü (45) farklı olmadığını, %20,3'ü (81) kısmen farklı olduğunu, %33,3'ü (133) farklı olduğunu, %23,8'i (95) tamamen farklı olduğunu ayrıca %2,5'i (10) fikrinin olmadığını;
- Giyim seçiminde %13,0'ı (52) hiç farklı olmadığını, %18,8'i (75) farklı olmadığını, %18,3'ü (73) kısmen farklı olduğunu, %27,5'i (110) farklı olduğunu, %20,5'i (82) tamamen farklı olduğunu ayrıca %2,0'ı (8) fikrinin olmadığını;
- Yemek ve içecek tercihlerinizde %21,5'i (86) hiç farklı olmadığını, %19,0'ı (76) farklı olmadığını, %19,0'ı (76) kısmen farklı olduğunu, %25,0'ı (100) farklı olduğunu, %13,8'i (55) tamamen farklı olduğunu ayrıca %1,8'i (7) fikrinin olmadığını;
- Dini inançlarınızda ve bu inançlara göre yaşamakta %27,3'ü (109) hiç farklı olmadığını, %27,8'i (111) farklı olmadığını, %14,5'i (58) kısmen farklı olduğunu, %16,3'ü (65) farklı olduğunu, %12,0'ı (48) tamamen farklı olduğunu ayrıca %2,3'ü (9) fikrinin olmadığını;
- Teknolojiye bakış ve teknoloji kullanımı %7,3'ü (29) hiç farklı olmadığını, %13,8'i (55) farklı olmadığını, %26,3'ü (105) kısmen farklı olduğunu, %32,3'ü (129) farklı olduğunu, %17,3'ü (69) tamamen farklı olduğunu ayrıca %3,3'ü (13) fikrinin olmadığını;
- Memleket-ülke gibi kendinizi ait hissettiğiniz hususlarda %16,3'ü (65) hiç farklı olmadığını, %21,3'ü (85) farklı olmadığını, %22,3'ü (89) kısmen farklı olduğunu, %22,5'i (90) farklı olduğunu, %13,5'i (54) tamamen farklı olduğunu ayrıca %4,3'ü (17) fikrinin olmadığını;

- Hayvanlara karşı yaklaşımınızda %16,3'ü (65) hiç farklı olmadığını, %23,3'ü (93) farklı olmadığını, %20,8'i (83) kısmen farklı olduğunu, %23,8'i (95) farklı olduğunu, %11,0'ı (44) tamamen farklı olduğunu ayrıca %5,0'ı (20) fikrinin olmadığını;
- Müzik ve eğlence seçiminizde %12,0'ı (48) hiç farklı olmadığını, %13,3'ü (53) farklı olmadığını, %19,3'ü (77) kısmen farklı olduğunu, %31,8'i (127) farklı olduğunu, %18,5'i (74) tamamen farklı olduğunu ayrıca %5,3' (21) fikrinin olmadığını;
- Birikimlerinizi veya paranızı değerlendirme tercihinizde %14,0'ı (56) hiç farklı olmadığını, %18,0'ı (72) farklı olmadığını, %22,0'ı (88) kısmen farklı olduğunu, %26,8'i (107) farklı olduğunu, %13,3'ü (53) tamamen farklı olduğunu ayrıca %6,0'ı (24) fikrinin olmadığını;
- Siyasi tercihlerinizde %18,0'ı (72) hiç farklı olmadığını, %26,3'ü (105) farklı olmadığını, %21,0'ı (84) kısmen farklı olduğunu, %18,0'ı (72) farklı olduğunu, %10,8'i (43) tamamen farklı olduğunu ayrıca %6,0'ı (24) fikrinin olmadığını ifade etmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..44: Çevresindeki insanlarla en çok anlaşmazlığa düştüğü konu dağılımı

Çevrenizdeki insanlarla en çok hangi konularda anlaşmazlığa düşersiniz? (%)		
Konular	Sıklık	Yüzde (%)
Siyasi konularda	75	18,8
Yaşam tarzları hususunda	70	17,5
Dini konularda	64	16,0
Ülke meselelerine bakış açıları konusunda	63	15,8
Ahlaki konularda	66	16,5
Diğer	62	15,5
TOPLAM	400	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların %18,8'i (75) siyasi konularda, %17,5'i (70) yaşam tarzları konusunda, %16,0'ı (64) dini konularda, %15,8'i (63) ülke meselelerine bakış açıları konusunda, %16,5'i (66) ahlaki konularda çevresindeki insanlarla en çok anlaşmazlığa düştüğünü ifade etmiştir. Ayrıca katılımcıların %15,5'i (62) diğer cevabını vermiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..45: Cinsiyete göre çevresindeki insanlarla en çok anlaşmazlığa düştüğü konuların dağılımı

Cinsiyet		Çevrenizdeki insanlarla en çok hangi konularda anlaşmazlığa düşersiniz?						TOPLAM
		Siyasi konularda	Yaşam tarzları konusunda	Dini konularda	Ülke meselelerine bakış açıları konusunda	Ahlaki konularda	Diğer	
Kadın	Sıklık	35	33	31	29	29	35	192
	(%)	18,2	17,2	16,1	15,1	15,1	18,2	100,0
Erkek	Sıklık	40	37	33	34	37	27	208
	(%)	19,2	17,8	15,9	16,3	17,8	13,0	100,0
TOPLAM	Sıklık	75	70	64	63	66	62	400
	(%)	18,8	17,5	16,0	15,8	16,5	15,5	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Tabloda cinsiyet ve çeşitli konularda insanlarla yaşanan anlaşmazlık konuları arasındaki ilişki çapraz olarak incelenmiştir. Toplam 400 kişilik bir örnekleme, katılımcıların %48'i kadın (192), %52'si ise erkek (208) olarak belirtilmiştir. Anlaşmazlığa düşülen konular sırasıyla siyasi konular, yaşam tarzları, dini konular, ülke meselelerine bakış açıları ve ahlaki konular olarak sıralanmıştır.

Kadınlar arasında en çok anlaşmazlığa düşülen konu %18,2 (35) ile siyasi konular ve diğer konular olarak belirlenmiştir. Erkeklerde ise en fazla anlaşmazlık %19,2 (40) ile yine siyasi konular üzerinde yaşanmış, bunu %17,8 (37) ile yaşam tarzları ve ahlaki konular izlemiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..46: Cinsiyet ile çevresindeki insanlarla en çok anlaşmazlığa düştüğü konuların ilişki testi

Ki-kare Testi			
	Değer	S.d.	P-değeri
Pearson Ki-kare	2,387	5	0,793
Geçerli örneklem	400		

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Ki-kare test sonuçlarına göre cinsiyet ve anlaşmazlığa düşülen konular arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (Pearson Ki-kare değeri 2,387, p=0,793). Bu sonuç, farklı cinsiyetlerin farklı konularda anlaşmazlık yaşama olasılıkları arasında önemli bir fark olmadığını göstermektedir. Ki-Kare testinin diğer sonuçları da benzer şekilde anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Veriler üzerinden

yorum yapılırken, anlaşmazlık konularının cinsiyetle belirgin bir ilişkisi olmadığını söyleyebiliriz.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..47: Yaş aralığına göre çevresindeki insanlarla en çok sorun yaşadığı konuların dağılımı

Yaş aralığı	Çevrenizdeki insanlarla en çok hangi konularda anlaşmazlığa düşersiniz?							TOPLAM
	Siyasi konularda	Yaşam tarzları konusunda	Dini konularda	Ülke meselelerine bakış açıları konusunda	Ahlaki konularda	Diğer		
17-19 yaş arası	Sıklık	13	17	10	17	21	10	88
	(%)	14,8	19,3	11,4	19,3	23,9	11,4	100,0
20-22 yaş arası	Sıklık	29	23	23	22	28	28	153
	(%)	19,0	15,0	15,0	14,4	18,3	18,3	100,0
23-25 yaş arası	Sıklık	33	30	31	24	17	24	159
	(%)	20,8	18,9	19,5	15,1	10,7	15,1	100,0
TOPLAM	Sıklık	75	70	64	63	66	62	400
	(%)	18,8	17,5	16,0	15,8	16,5	15,5	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Çapraz tablo, farklı yaş gruplarına göre çeşitli konularda yaşanan anlaşmazlıkları incelemektedir. Toplamda 400 kişilik örnekleme, üç farklı yaş grubu (17-19, 20-22, 23-25 yaş arası) değerlendirilmiştir. Anlaşmazlık yaşanan konular; siyasi konular, yaşam tarzları, dini konular, ülke meselelerine bakış açıları, ahlaki konular ve diğer konular olarak sıralanmıştır. 17-19 yaş arası grubunda, katılımcılar en çok ahlaki konularda %23,9 (21) anlaşmazlık yaşarken, en az dini konularda %11,4 (10) anlaşmazlık yaşamıştır. 20-22 yaş arası grubunda ise, en çok ahlaki konular %18,3 (28) ve "diğer" konular %18,3 (28) anlaşmazlık yaratırken, en az ülke meselelerine bakış açıları %14,4 (24) konusunda anlaşmazlık yaşanmıştır. 23-25 yaş arasındaki katılımcılar, en çok siyasi konularda %20,8 (33) ve en az ahlaki konularda %10,7 (17) anlaşmazlığa düşmüşlerdir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..48: Yaş aralığı ile çevresindeki insanlarla en çok anlaşmazlığa düştüğü konuların ilişki testi

Ki-kare Testi			
	Değer	S.d.	P-değeri
Pearson Ki-kare	13,585	10	0,193
Geçerli örneklem	400		

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Ki-kare test sonuçlarına göre yaş grupları ve anlaşmazlığa düşülen konular arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (Pearson Ki-kare değeri 13,585, $p=0,193$). Bu, farklı yaş gruplarının çeşitli konularda anlaşmazlık yaşama olasılıkları arasında önemli bir fark olmadığını gösterir. Bu bulgular, yaş grupları arasında anlaşmazlık konularında belirgin bir farklılık olmadığını ortaya koymaktadır. Ki-Kare testinin diğer sonuçları da benzer şekilde anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..49: Mezun olunan lise türüne göre çevresindeki insanlarla en çok sorun yaşadığı konuların dağılımı

Sizin mezun olduğunuz lise türü nedir?	Çevrenizdeki insanlarla en çok hangi konularda anlaşmazlığa düşersiniz?						TOPLAM	
	Siyasi konularda	Yaşam tarzları konusunda	Dini konularda	Ülke meselelerine bakış açıları	Ahlaki konularda	Diğer		
Temel lise	Sıklık	18	16	17	17	20	13	101
	(%)	17,8	15,8	16,8	16,8	19,8	12,9	100,0
Anadolu lisesi	Sıklık	11	11	18	11	15	15	81
	(%)	13,6	13,6	22,2	13,6	18,5	18,5	100,0
Sosyal bilimler lisesi	Sıklık	1	0	0	0	0	0	1
	(%)	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
Fen lisesi	Sıklık	5	3	4	3	1	0	16
	(%)	31,3	18,8	25,0	18,8	6,3	0,0	100,0
İmam hatip lisesi /Anadolu imam hatip lisesi	Sıklık	34	34	18	25	26	24	161
	(%)	21,1	21,1	11,2	15,5	16,1	14,9	100,0
Mesleki eğitim merkezleri/mesleki ve teknik eğitim merkezleri/açık lise	Sıklık	6	6	7	6	4	9	38
	(%)	15,8	15,8	18,4	15,8	10,5	23,7	100,0
Diğer	Sıklık	0	0	0	1	0	1	2
	(%)	0,0	0,0	0,0	50,0	0,0	50,0	100,0
TOPLAM	Sıklık	75	70	64	63	66	62	400
	(%)	18,8	17,5	16,0	15,8	16,5	15,5	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Bu çapraz tablo, farklı lise türlerinden mezun olan bireylerin, çevrelerindeki insanlarla hangi konularda en çok anlaşmazlığa düştüklerini göstermektedir. Veriler 400 kişilik bir örneklem üzerinden elde edilmiş ve anlaşmazlık yaşanan konular siyasi konular, yaşam tarzları, dini konular, ülke meselelerine bakış açıları, ahlaki konular ve diğer konular olarak sıralanmıştır.

Temel liselerden mezun olanlar genellikle ahlaki konularda %19,8 (20) en fazla anlaşmazlığı yaşarken, Anadolu liseleri mezunları dini konularda %22,2 (18) ve "diğer" konularda %18,5 (15) daha fazla anlaşmazlık bildirmiştir. İmam hatip lisesi veya Anadolu imam hatip lisesi mezunları, siyasi ve yaşam tarzı konularında %21,1 (34) anlaşmazlık yaşama oranı en yüksek gruplardandır. Fen lisesi mezunları ise siyasi konularda %31,3 (5) en yüksek anlaşmazlık oranını göstermiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..50: Mezun olunan lise türü ile çevresindeki insanlarla en çok anlaşmazlığa düştüğü konuların ilişki testi

Ki-kare Testi			
	Değer	S.d.	P-değeri
Pearson Ki-kare	27,58	30	0,592
Geçerli örneklem	400		

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Ki-kare test sonuçlarına göre mezun olunan lise türü ve anlaşmazlık yaşanan konular arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (Pearson Ki-kare değeri 27,588, p=0,592). Bu sonuç, farklı lise türlerinden mezun olan bireylerin anlaşmazlık yaşama eğilimleri arasında önemli bir fark olmadığını göstermektedir. Aynı zamanda, test sonuçlarında yer alan hücrelerin yaklaşık %42,9'u beşten az beklenen frekansta olduğundan, bu sonuçların bazı alt gruplar için güvenilirliği düşük olabilir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..51: Farklı olduğu hususlar veya yaşam tercihleri değiştiğinde ailenin yaklaşım durumunun dağılımı

Farklı olduğunuz hususlarda veya yaşamınızdaki tercihleriniz değiştiğinde ailenizin genel olarak yaklaşımı nasıl olur? (%)		
Yaklaşım biçimleri	Sıklık	(%)
Saygı duyarlar, anlayış gösterirler	171	42,8
Rahatsız olduklarını belirtirler ama tercihlerime karışmazlar	123	30,8
Rahatsız olduklarını belirtirler ve uyarırlar	63	15,8
Tepki gösterirler ve onlar gibi davranmam için baskı uygularlar	25	6,3
Fikrim yok	18	4,5
TOPLAM	400	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların %42,8'i (171) farklı olduğu hususlar ve yaşam tercihleri değiştiğinde ailesinin yaklaşımına saygı duyacaklarını, anlayış göstereceklerini, %30,8'i (123) rahatsız olduklarını belirteceklerini ama tercihlerine karışmayacaklarını, %15,8'i (63) rahatsız olduklarını belirteceklerini ve uyaracaklarını, %6,3'ü (25) tepki göstereceklerini ve onlar gibi davranması için baskı uygulayacakları cevabını vermiştir. Ayrıca %4,5'i (18) fikri olmadığını belirtmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..52: Cinsiyete göre farklı olduğu hususlarda veya yaşamındaki tercihlerin değişiminde ailenin genel olarak yaklaşımının fark testi

Sıra İşaretleri					Mann-Whitney U Testi	
Farklı olduğunuz hususlarda veya yaşamınızdaki tercihleriniz değiştiğinde ailenizin genel olarak yaklaşımı nasıl olur?	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamları	Test istatistiği	p-değeri
	Kadın	192	202,91	38958,50	19505,500	0,671
	Erkek	208	198,28	41241,50		
	TOPLAM	400				

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıda yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre, katılımcıların cinsiyete göre farklı olduğu hususlarda veya yaşamındaki tercihlerin değişiminde ailenin genel olarak yaklaşımı arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,671>0,05$). Kadın katılımcıların ortalama sıralaması 202,91 iken, erkek katılımcıların ortalama sıralaması 198,28'dir. Bu sonuçlar, kadın ve erkek katılımcıların ailelerinin değişen tercihlerine veya farklılıklarına yönelik genel yaklaşımlarının farklılaşmadığı görülmektedir. Cinsiyet, bu konuda belirleyici bir faktör olmamaktadır.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..53: Yaş aralığına göre farklı olduğu hususlarda veya yaşamındaki tercihlerin değişiminde ailenin genel olarak yaklaşımının fark testi

Sıra İşaretleri				Kruskal-Wallis H Testi		
Farklı olduğunuz hususlarda veya yaşamınızdaki tercihleriniz değiştiğinde ailenizin genel olarak yaklaşımı nasıl olur?	Yaş aralığı	N	Sıra Ortalaması	Test istatistiği	S. d.	p-değeri
	17-19 yaş arası	88	204,32	0,542	2,000	0,763
	20-22 yaş arası	153	195,43			
	23-25 yaş arası	159	203,26			
	TOPLAM	400				

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıda yer alan Kruskal-Wallis H testi analizine göre, katılımcıların yaş aralığına göre farklı olduğu hususlarda veya yaşamındaki tercihlerin değişiminde ailenin genel olarak yaklaşımı anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,763>0,05$). 17-19 yaş arası katılımcıların ortalama sıralaması 204,32 iken, 20-22 yaş arası katılımcıların ortalama sıralaması 195,43 ve 23-25 yaş arası katılımcıların ortalama sıralaması 203,26'dır. Bu sonuçlar, farklı yaş aralıklarındaki katılımcıların ailelerinin değişen tercihlerine veya farklılıklarına yönelik genel yaklaşımlarının benzer olduğunu göstermektedir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..54: En uzun süre yaşadığı yerleşim birimine göre farklı olduğu hususlarda veya yaşamındaki tercihlerin değişiminde ailenin genel olarak yaklaşımının fark testi

Farklı olduğunuz hususlarda veya yaşamınızdaki tercihleriniz değiştiğinde ailenizin genel olarak yaklaşımı nasıl olur?	Sıra İşaretleri			Kruskal-Wallis H Testi		
	En uzun süre yaşadığı yerleşim birimi	N	Sıra Ortalaması	Test istatistiği	S. d.	p-değeri
	Köy	23	194,83	0,105	3,000	0,991
	İlçe merkezi	135	202,23			
	Şehir merkezi	92	199,43			
	Metropol (İstanbul, İzmir, Ankara)	150	200,46			
	TOPLAM	400				

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Kruskal-Wallis H testi sonucuna göre, katılımcıların en uzun süre yaşadığı yerleşim birimine göre farklı olduğu hususlarda veya yaşamındaki tercihlerin değişiminde ailenin genel olarak yaklaşımı arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,991>0,05$). Köyde en uzun süre yaşayan katılımcıların ortalama sıralaması 194,83, ilçe merkezinde en uzun süre yaşayan katılımcıların ortalama sıralaması 202,23, şehir merkezinde en uzun süre yaşayan katılımcıların ortalama sıralaması 199,43 ve metropolde (İstanbul, İzmir, Ankara) en uzun süre yaşayan katılımcıların ortalama sıralaması 200,46'dır. Bu sonuçlar, farklı yerleşim birimlerinde en uzun süre yaşayan katılımcıların ailelerinin değişen tercihlerine veya farklılıklarına yönelik genel yaklaşımlarının benzer olduğunu göstermektedir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..55: Bir genç olarak din ile ilişkisini tanımlama biçiminin dağılımı

Bir genç olarak din ile ilişkinizi nasıl tanımlarsınız? (%)		
Tanımlama biçimleri	Sıklık	(%)
Herhangi bir dine inanmıyorum ve dinlere karşıyım	1	0,3

Herhangi bir dine inanmıyorum fakat tüm dinlere saygılıyım	5	1,3
Bir dine inanıyorum ama ibadetlerini yerine getirmiyorum	47	11,8
Bir dine inanıyorum, ibadetlerimin bir kısmını yerine getiriyorum	280	70,0
Bir dine inanıyorum ve ibadetlerimin tümünü yerine getiriyorum	66	16,5
Din ve Tanrı meselesi beni ilgilendirmiyor	1	0,3
TOPLAM	400	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların %0,3'ü (1) herhangi bir dine inanmadığını ve dinlere karşı olduğunu, %1,3'ü (5) herhangi bir dine inanmadığını fakat tüm dinlere saygılı olduğunu, %11,8'i (47) bir dine inandığını ama ibadetlerini yerine getirmediğini, %70,0'ı (280) bir dine inandığını, ibadetlerin bir kısmını yerine getirdiğini, %16,5'i (66) bir dine inandığını ve ibadetlerin tümünü yerine getirdiğini, %0,3'ü (1) ise din ve Tanrı meselesi kendisini ilgilendirmediklerini belirtmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..56: Dini yaşam ve ibadet hususunda belirtilen konuları gerçekleştirme sıklığının dağılımı

Konular	Dini yaşam ve ibadet konularındaki durumunuzu belirtir misiniz? (%)					TOPLAM	
	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Her zaman		
Namaz kılmak	Sıklık	15	15	114	128	127	399
	(%)	3,8	3,8	28,6	32,1	31,8	100,0
Ramazan ayında oruç tutmak	Sıklık	6	1	80	132	180	399
	(%)	1,5	0,3	20,1	33,1	45,1	100,0
Sadaka vermek	Sıklık	26	57	81	107	123	394
	(%)	6,6	14,5	20,6	27,2	31,2	100,0
Kuran okumak	Sıklık	10	5	130	114	135	394
	(%)	2,5	1,3	33,0	28,9	34,3	100,0
Gusül abdesti almak	Sıklık	3	2	71	124	192	392
	(%)	0,8	0,5	18,1	31,6	49,0	100,0
Camiye-mescide gitmek	Sıklık	12	3	116	129	127	387
	(%)	3,1	0,8	30,0	33,3	32,8	100,0
Cuma namazı kılmak	Sıklık	10	2	97	122	154	385
	(%)	2,6	0,5	25,2	31,7	40,0	100,0
Bayram namazı kılmak	Sıklık	23	10	101	113	136	383
	(%)	6,0	2,6	26,4	29,5	35,5	100,0
Teravîh namazı kılmak	Sıklık	21	15	118	113	129	396
	(%)	5,3	3,8	29,8	28,5	32,6	100,0
Nafîle namazı kılmak	Sıklık	15	10	90	145	133	393
	(%)	3,8	2,5	22,9	36,9	33,8	100,0
Dua etmek	Sıklık	2	3	72	120	200	397
	(%)	0,5	0,8	18,1	30,2	50,4	100,0
	Sıklık	10	13	110	134	130	397

Peygamberin hayatını (Siyer-i Nebi) okumak	(%)	2,5	3,3	27,7	33,8	32,7	100,0
Hadis okumak	Sıklık	8	16	116	127	129	396
	(%)	2,0	4,0	29,3	32,1	32,6	100,0
Fıkıh öğrenmek	Sıklık	54	69	99	76	92	390
	(%)	13,8	17,7	25,4	19,5	23,6	100,0
Muhtaç ve kimsesizlere yardım etmek	Sıklık	23	41	89	113	130	396
	(%)	5,8	10,4	22,5	28,5	32,8	100,0
Selam vermek, selam almak	Sıklık	1	5	72	141	178	397
	(%)	0,3	1,3	18,1	35,5	44,8	100,0
Mübarek gün ve gecelerde ibadet etmek	Sıklık	4	5	106	127	151	393
	(%)	1,0	1,3	27,0	32,3	38,4	100,0
Başörtüsü takmak, tesettüre uymak	Sıklık	116	36	39	47	111	349
	(%)	33,2	10,3	11,2	13,5	31,8	100,0
Umre yapmak	Sıklık	27	4	42	128	141	342
	(%)	7,9	1,2	12,3	37,4	41,2	100,0
Gün içinde abdestli gezmek	Sıklık	9	4	109	128	138	388
	(%)	2,3	1,0	28,1	33,0	35,6	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların Dini yaşam ve ibadet hususunda belirtilen konuları gerçekleştirme sıklığının dağılımı değerlendirildiğinde;

- Namaz kılmayı %3,8'i (15) hiçbir zaman yerine getirmediğini, %3,8'i (15) nadiren, %28,6'sı (114) bazen, %32,1'i (128) sıklıkla, %31,8'i (127) her zaman yerine getirdiğini

- Ramazan ayında oruç tutmayı %1,5'i (6) hiçbir zaman yerine getirmediğini, %0,3'ü (1) nadiren, %20,1'i (80) bazen, %33,1'i (132) sıklıkla, %45,1'i (180) her zaman yerine getirdiğini

- Sadaka vermeyi %6,6'sı (26) hiçbir zaman yerine getirmediğini, %14,5'i (57) nadiren, %20,6'sı (81) bazen, %27,2'si (107) sıklıkla, %31,2'si (123) her zaman yerine getirdiğini

- Kuran okumayı %2,5'i (10) hiçbir zaman yerine getirmediğini, %1,3'ü (5) nadiren, %33,0'ı (130) bazen, %28,9'u (114) sıklıkla, %34,3'ü (135) her zaman yerine getirdiğini

- Gusül abdesti almayı %0,8'i (3) hiçbir zaman yerine getirmediğini, %0,5'i (2) nadiren, %18,1'i (71) bazen, %31,6'sı (124) sıklıkla, %49,0'ı (192) her zaman yerine getirdiğini

- Camiye-mescide gitmeyi %3,1'i (12) hiçbir zaman yerine getirmediğini, %0,8'i (3) nadiren, %30,0'ı (116) bazen, %33,3'ü (129) sıklıkla, %32,8'i (127) her zaman yerine getirdiğini
- Cuma namazı kılmayı %2,6'sı (10) hiçbir zaman yerine getirmediğini, %0,5'i (2) nadiren, %25,2'si (97) bazen, %31,7'si (122) sıklıkla, %40,0'ı (154) her zaman yerine getirdiğini
- Bayram namazı kılmayı %6,0'ı (23) hiçbir zaman yerine getirmediğini, %2,6'sı (10) nadiren, %26,4'ü (101) bazen, %29,5'i (113) sıklıkla, %35,5'i (136) her zaman yerine getirdiğini
- Teravih namazı kılmayı %5,3'ü (21) hiçbir zaman yerine getirmediğini, %3,8'i (15) nadiren, %29,8'i (118) bazen, %28,5'i (113) sıklıkla, %32,6'sı (129) her zaman yerine getirdiğini
- Nafile namazı kılmayı %3,8'i (15) hiçbir zaman yerine getirmediğini, %2,5'i (10) nadiren, %22,9'u (90) bazen, %36,9'u (145) sıklıkla, %33,8'i (133) her zaman yerine getirdiğini
- Dua etmeyi %0,5'i (2) hiçbir zaman yerine getirmediğini, %0,8'i (3) nadiren, %18,1'i (72) bazen, %30,2'si (120) sıklıkla, %50,4'ü (200) her zaman yerine getirdiğini
- Peygamberin hayatını (Siyer-i Nebi) okumayı %2,5'i (10) hiçbir zaman yerine getirmediğini, %3,3'ü (13) nadiren, %27,7'si (110) bazen, %33,8'i (134) sıklıkla, %32,7'si (130) her zaman yerine getirdiğini
- Hadis okumayı %2,0'ı (8) hiçbir zaman yerine getirmediğini, %4,0'ı (16) nadiren, %29,3'ü (116) bazen, %32,1'i (127) sıklıkla, %32,6'sı (129) her zaman yerine getirdiğini
- Fıkıh öğrenmek %13,8'i (54) hiçbir zaman yerine getirmediğini, %17,7'si (69) nadiren, %25,4'ü (99) bazen, %19,5'i (76) sıklıkla, %23,6'sı (92) her zaman yerine getirdiğini
- Muhtaç ve kimsesizlere yardım etmeyi %5,8'i (23) hiçbir zaman yerine getirmediğini, %10,4'ü (41) nadiren, %22,5'i (89) bazen, %28,5'i (113) sıklıkla, %32,8'i (130) her zaman yerine getirdiğini

- Selam vermeyi, selam almayı %0,3'ü (1) hiçbir zaman yerine getirmediğini, %1,3'ü (5) nadiren, %18,1'i (72) bazen, %35,5'i (141) sıklıkla, %44,8'i (178) her zaman yerine getirdiğini
- Mübarek gün ve gecelerde ibadet etmeyi %1,0'ı (4) hiçbir zaman yerine getirmediğini, %1,3'ü (5) nadiren, %27,0'ı (106) bazen, %32,3'ü (127) sıklıkla, %38,4'ü (151) her zaman yerine getirdiğini
- Başörtüsü takmak, tesettüre uymayı %33,2'si (116) hiçbir zaman yerine getirmediğini, %10,3'ü (36) nadiren, %11,2'si (39) bazen, %13,5'i (47) sıklıkla, %31,8'i (111) her zaman yerine getirdiğini
- Umre yapmak %7,9'u (27) hiçbir zaman yerine getirmediğini, %1,2'si (4) nadiren, %12,3'ü (42) bazen, %37,4'ü (128) sıklıkla, %41,2'si (141) her zaman yerine getirdiğini
- Gün içinde abdestli gezmeyi %2,3'ü (9) hiçbir zaman yerine getirmediğini, %1,0'ı (4) nadiren, %28,1'i (109) bazen, %33,0'ı (128) sıklıkla, %35,6'sı (138) her zaman yerine getirdiğini belirtmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..57: Dini yaşam ve ibadet hususunda belirtilen konuları gerçekleştirme sıklığının betimleyici istatistikleri

Betimleyici İstatistikler		
Dini yaşam ve ibadet konularındaki durumunuzu belirtir misiniz?	Ortalama	Standart sapma
Namaz kılmak	3,85	1,027
Ramazan ayında oruç tutmak	4,15	0,886
Sadaka vermek	3,48	1,260
Kuran okumak	3,91	0,982
Gusül abdesti almak	4,20	0,850
Camiye-Mescide gitmek	3,88	0,988
Cuma namazı kılmak	4,02	0,964
Bayram namazı kılmak	3,79	1,105
Teravih namazı kılmak	3,77	1,145
Nafile namazı kılmak	3,95	0,997
Dua etmek	4,22	0,845
Peygamberin hayatını (Siyer-i Nebi) okumak	3,92	0,982
Hadis okumak	3,93	0,982
Fıkıh öğrenmek	3,20	1,374
Muhtaç ve kimsesizlere yardım etmek	3,64	1,228
Selam vermek, selam almak	4,18	0,826
Mübarek gün ve gecelerde ibadet etmek	4,02	0,898
Başörtüsü takmak, tesettüre uymak	2,93	1,671

Umre yapmak	4,09	1,112
Gün içinde abdestli gezmek	3,96	0,949

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Betimleyici istatistikler, katılımcıların dini yaşam ve ibadet konularındaki durumlarını değerlendirmektedir. En yüksek ortalamaya sahip davranışlar, dua etmek (4,22) ve gusül abdesti almak (4,20) olup, bu iki davranış katılımcılar tarafından en sık yerine getirilen dini pratikler olarak görülmektedir. Diğer yüksek ortalamalı davranışlar arasında selam vermek ve selam almak (4,18), Ramazan ayında oruç tutmak (4,15) ve mübarek gün ve gecelerde ibadet etmek (4,02) yer almaktadır. En düşük ortalamaya sahip olan davranış ise başörtüsü takmak ve tesettüre uymak (2,93) olup, bu davranış daha az yaygındır. Standart sapma değerleri incelendiğinde, fıkıh öğrenmek (1,374) ve başörtüsü takmak, tesettüre uymak (1,671) gibi konularda daha yüksek bir değişkenlik gözlemlenmektedir. Bu durum, bu davranışların katılımcılar arasında daha farklı şekillerde uygulandığını göstermektedir. Genel olarak, katılımcılar arasında dini pratiklerin çoğu düzenli olarak yerine getirilmekte ve bu pratiklerde belirli bir tutarlılık gözlemlenmektedir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..58: Dini yaşam ve ibadet hususunda belirtilen konuları gerçekleştirme sıklığının KMO ve Bartlett Testi

KMO ve Bartlett Testi		
Kaiser-Meyer-Olkin Örnekleme Yeterliliğinin Ölçüsü	0,910	
Bartlett'in Küresellik Testi	Ki-kare	2764,269
	S.d.	190
	p-değeri	0,000

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett Testi sonucuna göre verilerin faktör analizi için oldukça uygun olduğu görülmektedir. KMO örnekleme yeterliliği ölçüsü 0,910 olup, bu değer 0,9'un üzerinde olduğu için mükemmel bir yeterliliğe işaret eder. Bartlett'in Küresellik Testi'nin Ki-kare değeri 2764,269, serbestlik derecesi (S.d.) 190 ve p-değeri 0,000 olarak hesaplanmıştır. Bu p-değeri, 0,05'ten küçük olduğu için istatistiksel olarak anlamlıdır, yani değişkenler arasında faktör analizi yapmayı haklı çıkaracak kadar güçlü korelasyonlar bulunmaktadır. Bu sonuçlar veri setinin faktör analizi için uygun olduğunu ve faktör analizinin yapılabileceğini göstermektedir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..59: Dini yaşam ve ibadet hususunda belirtilen konuları gerçekleştirme sıklığının toplam açıklanan varyansı

Toplam Açıklanan Varyans									
Bileşen	Başlangıç Özdeğerleri			Karesel Yüklemelerin Çıkarma Toplamları			Karesel Yüklemelerin Dönme Toplamları		
	Toplam	Varyans (%)	Kümülatif (%)	Toplam	Varyans (%)	Kümülatif (%)	Toplam	Varyans (%)	Kümülatif (%)
1	7,964	39,820	39,820	7,964	39,820	39,820	4,475	22,377	22,377
2	2,004	10,022	49,841	2,004	10,022	49,841	3,458	17,291	39,667
3	1,146	5,732	55,573	1,146	5,732	55,573	2,145	10,725	50,392
4	1,033	5,165	60,738	1,033	5,165	60,738	2,069	10,346	60,738
5	0,828	4,138	64,876						
6	0,735	3,674	68,550						
7	0,680	3,401	71,952						
8	0,657	3,284	75,235						
9	0,629	3,143	78,379						
10	0,560	2,800	81,179						
11	0,519	2,595	83,774						
12	0,486	2,432	86,206						
13	0,462	2,311	88,517						
14	0,447	2,237	90,755						
15	0,417	2,083	92,838						
16	0,349	1,745	94,583						
17	0,324	1,618	96,201						
18	0,288	1,440	97,641						
19	0,278	1,388	99,029						
20	0,194	0,971	100,000						

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Toplam Açıklanan Varyans tablosu, faktör analizinde belirlenen bileşenlerin veri setindeki toplam varyansa ne kadar katkıda bulunduğunu göstermektedir. Başlangıç özdeğerlerine göre, ilk bileşen toplam varyansın %39,820'sini açıklamakta olup, ikinci bileşen %10,022 ve üçüncü bileşen %5,732 varyansı açıklamaktadır. İlk dört bileşen toplamda %60,738'lik birikimli varyans açıklama oranına ulaşmaktadır. Döndürme sonrası (varimax) bileşenlerin açıklama oranları daha eşit dağılım göstermekte olup, birinci bileşen %22,377, ikinci bileşen %17,291 ve üçüncü bileşen %10,725 varyansı açıklamaktadır. Bu sonuçlar, analiz edilen verilerin büyük bir kısmının bu dört bileşen tarafından açıklandığını ve faktörlerin veri setindeki temel yapı taşlarını oluşturduğunu göstermektedir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..60: Dini yaşam ve ibadet hususunda belirtilen konuları gerçekleştirme sıklığının döndürülmüş bileşen matrisi

Döndürülmüş Bileşen Matrisi

	Bileşen			
	1	2	3	4
Hadis okumak	0,753			
Peygamberin hayatını (Siyer-i Nebi) okumak	0,750			
Nafile namazı kılmak	0,729			
Umre yapmak	0,725			
Namaz kılmak	0,676			
Camiye-Mescide gitmek	0,639		0,362	
Gün içinde abdestli gezmek	0,548	0,407		
Kuran okumak	0,518	0,436		
Selam vermek, selam almak		0,751		
Dua etmek		0,708		
Gusül abdesti almak	0,331	0,703		
Mübarek gün ve gecelerde ibadet etmek	0,313	0,601	0,316	
Ramazan ayında oruç tutmak	0,325	0,572		
Bayram namazı kılmak			0,824	
Teravih namazı kılmak	0,372		0,699	
Cuma namazı kılmak	0,438		0,592	
Fıkıh öğrenmek	0,351			0,707
Sadaka vermek		0,401		0,690
Muhtaç ve kimsesizlere yardım etmek		0,453		0,645
Başörtüsü takmak, tesettüre uymak		0,415		0,610

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Döndürülmüş Bileşen Matrisi, dini yaşam ve ibadetlerle ilgili çeşitli davranışların dört ana faktörde toplandığını göstermektedir. Birinci bileşen, “Hadis okumak” (0,753), “Peygamberin hayatını okumak” (0,750), “Nafile namazı kılmak” (0,729) ve “Umre yapmak” (0,725) gibi ibadet ve dini bilgileri öğrenme ile ilgili davranışları içerir. İkinci bileşen, “Selam vermek, selam almak” (0,751), “Dua etmek” (0,708) ve “Gusül abdesti almak” (0,703) gibi sosyal ve manevi davranışları kapsamaktadır. Üçüncü bileşen, “Bayram namazı kılmak” (0,824), “Teravih namazı kılmak” (0,699) ve “Cuma namazı kılmak” (0,592) gibi belirli zamanlarda yapılan ibadetleri içerir. Dördüncü bileşen ise, “Fıkıh öğrenmek” (0,707), “Sadaka vermek” (0,690) ve “Muhtaç ve kimsesizlere yardım etmek” (0,645) gibi dini bilgi edinme ve yardımseverlik davranışlarını kapsar. Bu faktörler, bireylerin dini pratiklerinin farklı yönlerini yansıtarak, ibadet, sosyal davranışlar, belirli zamanlarda yapılan ibadetler ve yardımseverlik gibi temalar etrafında gruplanmıştır.

Faktör 1: İbadet ve Dini Bilgi Edinme

- Hadis okumak (0,753)
- Peygamberin hayatını (Siyer-i Nebi) okumak (0,750)
- Nafile namazı kılmak (0,729)

- Umre yapmak (0,725)
- Namaz kılmak (0,676)
- Camiye-Mescide gitmek (0,639)
- Gün içinde abdestli gezmek (0,548)
- Kuran okumak (0,518)

Bu faktör, bireylerin dini bilgi edinme ve ibadet etme pratiklerinden oluşmaktadır.

Faktör 2: Sosyal ve Manevi Davranışlar

- Selam vermek, selam almak (0,751)
- Dua etmek (0,708)
- Gusül abdesti almak (0,703)
- Mübarek gün ve gecelerde ibadet etmek (0,601)
- Ramazan ayında oruç tutmak (0,572)

Bu faktör, bireylerin sosyal ve manevi yaşamlarını düzenleyen dini pratikleri yer almaktadır.

Faktör 3: Belirli Zamanlarda Yapılan İbadetler

- Bayram namazı kılmak (0,824)
- Teravih namazı kılmak (0,699)
- Cuma namazı kılmak (0,592)

Bu faktör, belirli zamanlarda ve özel günlerde yapılan dini ibadetleri kapsamaktadır.

Faktör 4: Dini Bilgi ve Yardımseverlik

- Fıkıh öğrenmek (0,707)
- Sadaka vermek (0,690)
- Muhtaç ve kimsesizlere yardım etmek (0,645)
- Başörtüsü takmak, tesettüre uymak (0,610)

Bu faktör, dini bilgi edinme ve yardımseverlik gibi davranışları içermektedir.

Bu faktör analizi, dini pratiklerin ve davranışların dört ana tema etrafında toplandığını göstermektedir: ibadet ve dini bilgi edinme, sosyal ve manevi davranışlar, belirli zamanlarda yapılan ibadetler ve dini bilgi ve yardımseverlik. Bu temalar, bireylerin dini yaşamlarının farklı yönlerini yansıtarak, dini pratiklerin ve davranışların nasıl gruplandığını ve birbirleriyle nasıl ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu faktörler,

dini yaşam ve ibadet konularında bireylerin tutum ve davranışlarını daha iyi anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..61: Dini yaşam ve ibadet hususunda belirtilen konuları gerçekleştirme sıklığında ortaya çıkan faktörlerin güvenilirlik analizi

Güvenirlilik Analizi		
Faktörler	Cronbach's Alpha	Madde sayısı
İbadet ve Dini Bilgi Edinme	0,870	8
Sosyal ve Manevi Davranışlar	0,813	5
Belirli Zamanlarda Yapılan İbadetler	0,771	3
Dini Bilgi ve Yardımseverlik	0,734	4

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Cronbach's Alpha, bir ölçeğin veya testin iç tutarlılığını, yani maddelerinin ne kadar birbirleriyle uyumlu olduğunu ölçen bir güvenilirlik katsayısıdır. Değerler genellikle 0 ile 1 arasında değişir ve 0.70'in üzerindeki değerler genellikle iyi bir iç tutarlılığa işaret eder. Yapılan güvenilirlik analizi sonucunda, ibadet ve dini bilgi edinme faktörünün Cronbach's Alpha değeri 0,870 ile oldukça yüksek bir iç tutarlılığa sahip olduğunu göstermektedir. Sosyal ve manevi davranışlar faktörünün Cronbach's Alpha değeri 0,813 olup, bu da iyi bir iç tutarlılığa işaret eder. Belirli zamanlarda yapılan ibadetler faktörünün Cronbach's Alpha değeri 0,771 ve dini bilgi ve yardımseverlik faktörünün değeri 0,734 olup, her iki faktör de kabul edilebilir düzeyde güvenilirliğe sahiptir. Bu sonuçlar, ölçeğin genel olarak yüksek iç tutarlılığa sahip olduğunu ve maddelerinin birbirleriyle uyumlu olduğunu göstermektedir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..62: Kendisini siyasi düşünce olarak tanımlama biçimlerinin dağılımı

Kendinizi siyasi düşünce olarak nasıl tanımlıyorsunuz? (%)		
Siyasi düşünce	Sıklık	Yüzde (%)
Demokrat	1	0,3
Milliyetçi	285	71,3
Sosyalist	11	2,8
Kemalist	9	2,3
İslamcı	25	6,3
Muhafazakâr	33	8,3
Liberal	9	2,3
Sosyal demokrat	2	0,5
Fikrim yok	25	6,3
TOPLAM	400	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştıramaya katılanların %0,3'ü (1) kendisini siyasi düşünce olarak kendisini demokrat, %71,3'ü (285) milliyetçi, %2,8'i (11) sosyalist, %2,3'ü (9) Kemalist, %6,3'ü (25) İslamcı, %8,3'ü (33) muhafazakâr, %2,3'ü (9) liberal, %0,5'i (2) sosyal demokrat olarak tanımlamaktadır. Katılımcıların %6,3'ü (25) ise fikri olmadığını ifade etmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..63: Ailesini siyasi düşünce olarak tanımlama biçimlerinin dağılımı

Genel olarak siz, ailenizi siyasi düşünce olarak nasıl tanımlarsınız? (%)		
Siyasi düşünce	Sıklık	Yüzde (%)
Demokrat	7	1,8
Milliyetçi	261	65,3
Sosyalist	15	3,8
Kemalist	13	3,3
İslamcı	25	6,3
Muhafazakar	33	8,3
Ülkücü	5	1,3
Liberal	14	3,5
Sosyal demokrat	5	1,3
Fikrim yok	22	5,5
TOPLAM	400	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların %1,8'i (7) ailesini siyasi düşünce açısından demokrat, %65,3'ü (261) milliyetçi, %3,8'i (15) sosyalist, %3,3'ü (13) Kemalist, %6,3'ü (25) İslamcı, %8,3'ü (33) muhafazakar, %1,3'ü (5) ülkücü, %3,5'i (14) liberal, %1,3'ü (5) sosyal demokrat olarak tanımlamaktadır. Katılımcıların %5,5'i (22) fikri olmadığını belirtmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..64: Ülkenin en önemli bulunduğu probleminin dağılımı

Size göre ülkemizin en önemli problemi nedir? (%)		
Problemler	Sıklık	Yüzde (%)
Adalet/hukuksuzluk	57	14,3
Eğitim ve kültür	103	25,8
Sağlık/sosyal güvenlik	39	9,8
Şiddet/terör	240	60,0
Çeteleşme/suç şebekeleri	31	7,8
Rüşvet/yolsuzluk	56	14,0
Çarpık kentleşme/betonlaşma/gecekondu	14	3,5
Trafik kazaları	12	3,0
İsraf	101	25,3
Çevre kirliliği	83	20,8
Uyuşturucu bağımlılığı	31	7,8

Ahlaki değerlerde yozlaşma	31	7,8
İrtica/radikal dincilik sorunu	51	12,8
Laiklik	41	10,3
Kürt sorunu	27	6,8
Alevi sorunu	24	6,0
Adil gelir dağılımı	156	39,0
Çalışma hayatı/istihdam	16	4,0
Torpil kayırmacılık	27	6,8
Sağlıksız gıda	42	10,5
Diğer	182	45,5

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların ülkede en önemli bulduğu problemlerin dağılımı incelendiğinde; %14,3'ü (57) adalet/hukuksuzluk, %25,8'i (103) eğitim ve kültür, %9,8'i (39) sağlık/sosyal güvenlik, %60,0'ı (240) şiddet/terör, %7,8'i (31) çeteleşme/suç şebekeleri, %14,0'ı (56) rüşvet/yolsuzluk, %3,5'i (14) çarpık kentleşme/betonlaşma/gecekondü, %3,0'ı (12) trafik kazaları, %25,3'ü (101) israf, %20,8'i (83) çevre kirliliği, %7,8'i (31) uyuşturucu bağımlılığı, %7,8'i (31) ahlaki değerlerde yozlaşma, %12,8'i (51) irtica/radikal dincilik sorunu, %10,3'ü (41) laiklik, %6,8'i (27) Kürt sorunu, %6,0'ı (24) Alevi sorunu, %39,0'ı (156) adil gelir dağılımı, %4,0'ı (16) çalışma hayatı/istihdam, %6,8'i (27) torpil/kayırmacılık, %10,5'i (42) sağlıksız gıda ayrıca %45,5'i (182) ise diğer yanıtını vermiştir.

3.1.1. Bölüm Değerlendirmesi

Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin büyük bir çoğunluğu %85,5'i (342) devlet üniversitelerinde, %14,5'i (58) ise vakıf üniversitelerinde eğitim görmektedir. Öğrencilerin eğitim gördükleri fakülteler arasında ilahiyat fakültesi %35,0 (140) ile en yüksek orana sahiptir. Eğitim fakültesi %20,5 (82), fen fakültesi %10,8 (43) ve edebiyat fakültesi %10,5 (42) oranında öğrenciye sahiptir. Bölüm dağılımında ilahiyat %35,0 (140) ile en yüksek oranı alırken, matematik %5,0 (20), ilköğretim matematik öğretmenliği %3,3 (13) gibi bölümler de dikkate değerdir.

Sınıf dağılımı incelendiğinde, öğrencilerin %26,5'i (106) birinci sınıfta, %26,5'i (106) ikinci sınıfta, %25,0'ı (100) üçüncü sınıfta ve %22,0'ı (88) dördüncü sınıfta eğitim görmektedir. Cinsiyet dağılımında kadın öğrenciler %48,0 (192) oranında iken, erkek öğrenciler %52,0 (208) oranındadır. Yaş aralıkları incelendiğinde, katılımcıların %39,8'i (159) 23-25 yaş arası, %38,3'ü (153) 20-22 yaş arası ve %22,0'ı (88) 17-19 yaş arasıdır.

Doğum yeri dağılımında, katılımcıların %25,5'i (102) Marmara Bölgesi'nde doğmuştur. Akdeniz Bölgesi %11,0 (44), Doğu Anadolu Bölgesi %6,0 (24), Ege Bölgesi %14,3 (57), Güneydoğu Anadolu Bölgesi %12,3 (49), İç Anadolu Bölgesi %20,8 (83) ve Karadeniz Bölgesi %10,3 (41) oranında temsil edilmektedir. Katılımcıların %38,5'i (154) 15 yaşına kadar en uzun süre büyükşehir ilçede yaşamış, %37,5'i (150) ise en uzun süre metropolde (İstanbul, İzmir, Ankara) yaşamıştır.

Mezun olunan lise türü incelendiğinde, katılımcıların %40,3'ü (161) imam hatip lisesi/Anadolu imam hatip lisesi, %25,3'ü (101) temel lise, %20,3'ü (81) Anadolu lisesi, %4,0'ı (16) fen lisesi, %9,5'i (38) mesleki eğitim merkezleri/mesleki ve teknik eğitim merkezleri/açık lise mezunudur. Annelerin eğitim durumu incelendiğinde, %43,5'i (174) ilkokul, %20,5'i (82) ortaokul mezunu; babaların eğitim durumu ise %38,8'i (155) ilkokul, %20,3'ü (81) ortaokul mezunudur. Babaların %55,1'i (218) hizmet sektöründe, %21,7'si (86) ticaret sektöründe çalışmaktadır; annelerin %81,1'i (308) ev hanımıdır.

Hane halkı toplam aylık geliri incelendiğinde, %55,0'ı (220) 20.001-25.000 TL arası, %25,3'ü (101) 17.000-20.000 TL arası, %19,8'i (79) 25.001 TL ve üzeri gelire sahiptir. Katılımcıların %28,5'i (114) Arapça, %27,0'ı (108) İngilizce, %10,8'i (43) Kürtçe bilmektedir; %62,0'si (248) ise Türkçe dışında herhangi bir yabancı dil bilmemektedir.

Gazete okuma alışkanlığı düşük olup, %88,8'i (355) gazete okumamaktadır. Günlük internet kullanımı %30,8'i (123) 5-6 saat arası, %26,0'si (104) 3-4 saat arasındadır. Günlük TV izleme süresi incelendiğinde %24,0'ı (96) TV izlemediğini belirtmiştir. Katılımcılar interneti en çok %91,0'ı (364) sosyal medya, %80,3'ü (321) sohbet etmek için kullanmaktadır.

Dijital iletişim araçları arasında en sık kullanılan uygulamalar %56,3 (225) her zaman Instagram, %68,0 (272) her zaman WhatsApp ve %56,8 (227) her zaman YouTube'dur. Sosyal medyada en çok %25,5 (101) eğitim amaçlı, %33,5 (133) film-dizi izlemek için, %47,5 (190) eğlenme amaçlı kullanılmaktadır.

Katılımcıların %54,7'si (217) mutlu, %6,5'i (26) çok mutlu olduğunu belirtmiştir. Cinsiyet ve mutluluk düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($\chi^2(4)=1,800$, $p=,773$). Yaş gruplarına göre mutluluk düzeylerinde anlamlı farklılıklar bulunmaktadır

($\chi^2(8)=17,255$, $p=,028$). Mezun olunan lise türü ile mutluluk düzeyi arasında anlamlı bir ilişki yoktur ($\chi^2(24)=28,064$, $p=0,257$).

Katılımcıların %78,8'i (315) güvenli bir gelecek, %47,3'ü (189) istihdam, %39,5'i (158) eğitim taleplerini öncelikli olarak belirtmiştir. Kendilerini en çok %22,8 (91) bilgi birikimi ve eğitim, %19,3 (77) din/inanç, %14,8 (59) etnik kimlik ile tanımlamaktadır. Yaşam biçimi ve hayata bakış açılarını %42,5'i (170) aile yapısının şekillendirdiğini belirtmiştir.

Önemli konular arasında para %59,0 (236) ve din %54,5 (218) ile en yüksek oranda çok önemli bulunmuştur. Katılımcıların %56,5'i (226) gençlerin rolünü eğitimlerini başarılı bir şekilde tamamlamak olarak görmektedir. Boş zamanlarını en çok %58,0 (232) dahil oldukları STK'nın eğitim, kültür, sanat programlarına katılarak değerlendirmektedir.

Aile yapısı olarak %75,3 (301) çekirdek ailede yaşamaktadır. Katılımcıların %93,3'ü (373) hanesinde büyükanne, büyükbaba vb. aile büyükleri bulunmamaktadır. Aile üyelerinin yetişmeleri üzerindeki etkileri incelendiğinde en çok %47,0 (188) anne olumlu etkilemiştir. Ailelerine kıyasla en çok teknolojiye bakış ve teknoloji kullanımı konusunda %32,3 (129) farklı olduklarını belirtmişlerdir.

Anlaşmazlık yaşanan konular arasında en yüksek oran %18,8 (75) ile siyasi konulara aittir. Cinsiyet ve anlaşmazlık yaşanan konular arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($\chi^2(5)=2,387$, $p=0,793$). Yaş grupları ve anlaşmazlık yaşanan konular arasında da anlamlı bir ilişki yoktur ($\chi^2(10)=13,585$, $p=0,193$).

Katılımcıların %42,8'i (171) farklılıklarına ve yaşam tercih değişikliklerine ailelerinin saygı duyduğunu ve anlayış gösterdiğini belirtmiştir. Cinsiyet ve yaş aralıkları bu konuda belirleyici bir faktör değildir. En uzun süre yaşadıkları yerleşim birimi de ailelerin yaklaşımı üzerinde anlamlı bir etki yaratmamaktadır. Bu veriler, İslami STK'lara mensup veya hizmetlerinden yararlanan üniversite öğrencilerinin eğitim, sosyoekonomik durum ve yaşam tercihleri hakkında kapsamlı bir profil sunmaktadır.

Katılımcıların %70,0'ı (280) bir dine inandığını ve ibadetlerin bir kısmını yerine getirdiğini, %16,5'i (66) ise ibadetlerin tümünü yerine getirdiğini belirtmiştir. Bunun yanında, %11,8'i (47) bir dine inanmakla birlikte ibadetlerini yerine getirmediğini ifade etmiştir. Bu sonuçlar, katılımcıların büyük çoğunluğunun din ile ilişkilerinde aktif olduğunu göstermektedir.

Dini pratiklerin gerçekleştirilme sıklığına baktığımızda, namaz kılma, oruç tutma, sadaka verme, Kuran okuma, camiye gitme gibi ibadetlerin büyük bir kısmının düzenli olarak yerine getirildiği görülmektedir. Örneğin, katılımcıların %32,1'i (128) namaz kılmayı sıklıkla, %31,8'i (127) ise her zaman yerine getirdiğini belirtmiştir. Ramazan ayında oruç tutmayı %33,1'i (132) sıklıkla, %45,1'i (180) her zaman yerine getirmektedir. Gusül abdesti alma ve dua etme gibi ibadetler de yüksek sıklıkla yerine getirilen diğer pratikler arasında yer almaktadır.

Faktör analizinde belirlenen dört ana tema, dini pratiklerin ve davranışların farklı yönlerini ortaya koymaktadır. İlk faktör, ibadet ve dini bilgi edinme, hadis okuma, Peygamberin hayatını okuma, nafile namaz kılma ve umre yapma gibi pratikleri içermektedir. Bu faktör, bireylerin dini bilgi edinme ve ibadet etme eğilimlerini yansıtmaktadır. İkinci faktör, sosyal ve manevi davranışlar, selam vermek, dua etmek, gusül abdesti almak gibi pratikleri kapsamaktadır. Bu faktör, bireylerin sosyal ve manevi yaşamlarını düzenleyen dini pratikleri göstermektedir. Üçüncü faktör, belirli zamanlarda yapılan ibadetler, bayram namazı kılma, teravih namazı kılma ve cuma namazı kılma gibi pratikleri içermektedir. Bu faktör, özel günlerde ve belirli zamanlarda yapılan dini ibadetleri ifade etmektedir. Dördüncü faktör ise dini bilgi ve yardımseverlik, fıkıh öğrenmek, sadaka vermek ve muhtaçlara yardım etmek gibi pratikleri kapsamaktadır. Bu faktör, dini bilgi edinme ve yardımseverlik davranışlarını yansıtmaktadır.

Güvenilirlik analizi sonuçlarına göre, belirlenen faktörlerin iç tutarlılığı oldukça yüksektir. İbadet ve dini bilgi edinme faktörünün Cronbach's Alpha değeri 0,870, sosyal ve manevi davranışlar faktörünün değeri 0,813, belirli zamanlarda yapılan ibadetler faktörünün değeri 0,771 ve dini bilgi ve yardımseverlik faktörünün değeri 0,734 olarak hesaplanmıştır. Bu değerler, ölçeğin genel olarak yüksek iç tutarlılığa sahip olduğunu ve maddelerinin birbirleriyle uyumlu olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların dini yaşam ve ibadet konularında aktif ve düzenli bir pratik sergiledikleri, dini bilgi edinme ve ibadet etme eğilimlerinin yüksek olduğu, sosyal ve manevi davranışları sıkça gerçekleştirdikleri görülmektedir. Belirli zamanlarda yapılan ibadetlerin de düzenli olarak yerine getirildiği ve dini bilgi edinme ile yardımseverlik davranışlarının önemli bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır. Bu bulgular, katılımcıların dini yaşamlarının çeşitli yönlerini ve bu yönlerin birbirleriyle nasıl ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Katılımcıların büyük çoğunluğu (%71,3'ü, 285) kendisini milliyetçi olarak tanımlamaktadır. Bu oran, milliyetçi düşüncenin katılımcılar arasında baskın olduğunu göstermektedir. Diğer siyasi kimlikler arasında ise %8,3'ü (33) muhafazakâr, %6,3'ü (25) İslamcı, %2,8'i (11) sosyalist, %2,3'ü (9) Kemalist ve liberal, %0,5'i (2) sosyal demokrat ve %0,3'ü (1) demokrat olarak kendilerini tanımlamaktadır. Ayrıca, katılımcıların %6,3'ü (25) siyasi düşünce hakkında fikri olmadığını belirtmiştir. Bu sonuçlar, milliyetçi kimliğin katılımcılar arasında güçlü bir şekilde benimsendiğini ortaya koymaktadır. 2024 yılı içerisinde yapılan “Gençlerin Politik Tercihleri Araştırması”na göre gençlerin büyük kesimi kendini sırasıyla % 43,8 ile Atatürkçü, %39,3 ile milliyetçi ve % 11,7 ile muhafazakâr olarak tanımlıyorlar. Aynı araştırmaya göre kendilerini farklı siyasi partilerle ilişkilendiren gençler arasında bu siyasal görüşlerin ortaklaşması, milliyetçiliğin Türkiye’deki gençler arasında ne derece yaygın olduğunu ortaya koymaktadır (Konda Araştırma Danışmanlık, 2024).

Katılımcılar, ailelerini siyasi düşünce açısından tanımlarken de benzer bir eğilim göstermiştir. Katılımcıların %65,3'ü (261) ailesini milliyetçi olarak tanımlarken, %8,3'ü (33) muhafazakar, %6,3'ü (25) İslamcı, %3,8'i (15) sosyalist, %3,5'i (14) liberal, %3,3'ü (13) Kemalist, %1,8'i (7) demokrat, %1,3'ü (5) ülkücü ve sosyal demokrat olarak belirtmiştir. Ayrıca, katılımcıların %5,5'i (22) ailesinin siyasi düşüncesi hakkında fikri olmadığını ifade etmiştir. Bu sonuçlar, katılımcıların ve ailelerinin siyasi düşüncelerinin genel olarak örtüştüğünü göstermektedir.

Ülkenin en önemli problemleri hakkında katılımcıların görüşleri geniş bir yelpazede dağılmaktadır. Katılımcıların %60,0'ı (240) ülkenin en önemli probleminin şiddet ve terör olduğunu belirtmiştir. Bunu %39,0 (156) ile adil gelir dağılımı, %25,8 (103) ile eğitim ve kültür, %25,3 (101) ile israf ve %20,8 (83) ile çevre kirliliği takip etmektedir. Ayrıca, %14,3'ü (57) adalet ve hukuksuzluk, %14,0'ı (56) rüşvet ve yolsuzluk, %12,8'i (51) irtica ve radikal dincilik, %10,5'i (42) sağlıksız gıda ve %10,3'ü (41) laiklik konularını önemli problemler arasında görmektedir. Diğer problemlere oranla daha düşük bir yüzdede olsa da %9,8'i (39) sağlık ve sosyal güvenlik, %7,8'i (31) çeteleşme ve suç şebekeleri, uyuşturucu bağımlılığı ve ahlaki değerlerde yozlaşma, %6,8'i (27) Kürt sorunu ve torpil/kayırmacılık, %6,0'ı (24) Alevi sorunu, %4,0'ı (16) çalışma hayatı ve istihdam, %3,5'i (14) çarpık kentleşme ve gecekondu, %3,0'ı (12) trafik kazaları ve %45,5'i (182) diğer konuları önemli problemler olarak belirtmiştir. Bu bulgular, katılımcıların ülkenin karşılaştığı çeşitli sorunlar hakkında geniş bir

perspektife sahip olduğunu ve farklı sorunların önem derecesine dair çeşitli görüşlere sahip olduklarını göstermektedir.

Bu veriler, İslami STK'lara mensup kişiler veya hizmetlerinden yararlanan üniversite öğrencilerinin sosyo-ekonomik durumları, eğitim seviyeleri, dini pratikleri ve siyasi eğilimleri hakkında geniş bir profil sunmaktadır. Bu veriler, bu öğrencilerin demografik ve sosyal özelliklerine dair genel bir yaklaşım sunmaktadır.

Örneğin, öğrencilerin büyük çoğunluğu devlet üniversitelerinde eğitim görmekte ve ilahiyat fakültelerinde yoğunlaşmış durumdadır. Bu durum, İslami STK'larla ilişkileri açısından önemli olabilir, çünkü ilahiyat eğitimi alan öğrencilerin dini organizasyonlara daha fazla ilgi gösterme olasılıkları yüksektir. Ayrıca, mezun olunan lise türleri arasında İmam Hatip Liseleri ön planda yer alıyor ki bu da benzer bir yönelimi işaret etmektedir.

Katılımcıların yarısından fazlasının aile geliri 20.001-25.000 TL arasında olduğunu görmekteyiz, bu da orta sınıf bir gelir düzeyine işaret etmektedir. Ayrıca, öğrencilerin büyük bir kısmı büyükşehir veya metropol alanlarında yaşamış, bu da onların daha geniş sosyal ve kültürel etkileşimlere maruz kaldıklarını düşündürülebilir.

Dini pratikler açısından, öğrencilerin büyük bir kısmı namaz kılma, oruç tutma gibi ibadetleri düzenli olarak yerine getiriyor ve Ramazan ayında oruç tutma oranları oldukça yüksektir. Bu, dini bağlılıklarının güçlü olduğunu göstermektedir. Ayrıca, sosyal medya kullanımları oldukça yoğun olup, özellikle Instagram ve WhatsApp gibi platformları aktif kullanmaktadırlar.

Siyasi kimliklerine bakıldığında, milliyetçi düşüncelerin öne çıktığını görmekteyiz, bu da öğrencilerin milli ve dini değerlere bağlılığını yansıtabilir. Eğitim, kültür ve çevre gibi konular da bu STK'ların gençlerle ilgili önemli çalışma alanları olarak değerlendirilmektedir.

Bu verilere dayanarak, İslami STK'lara mensup veya bu müesseselerin hizmetlerinden yararlanan üniversite öğrencilerinin genelde dini bağlılıkları yüksek, sosyo-ekonomik olarak orta sınıf ve eğitim alanlarının çoğunlukla dini ve sosyal bilimler olduğunu söylemek mümkündür.

3.2. İslami STK'ların Yükseköğrenim Yurtlarında Kalan Üniversiteli Genç Öğrencilerinin Kimlik Örüntüleri ile İslami STK'ların Söylem ve Faaliyetleri Arasındaki İlişki

Bu bölümde, İslami STK'ların yükseköğrenim yurtlarında kalan üniversiteli genç öğrencilerin kimlik örüntüleri ile İslami STK'ların söylem ve faaliyetleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Ankette öğrencilerin kendilerini bir sivil toplum kuruluşuna ait hissetme durumu, yaş, cinsiyet, 15 yaşına kadar en uzun süre yaşadıkları yerleşim yeri gibi değişkenlere göre dağılımı sorgulanmıştır. Ayrıca, gençlerin gelişimi konusunda sivil toplum kuruluşlarına düşen görevler, STK ile tanışma biçimi, STK'nın iş, çalışma, hizmet ve faaliyetlerine harcanılan zaman ve STK hizmetlerinden yararlanma sıklığı gibi konulara yönelik sorular sorulmuştur.

Verilerin analizinde frekans ve yüzde dağılımı analizleri ile çapraz tablo analizleri kullanılmıştır. Farklı grup ortalamalarının karşılaştırılmasında parametrik olmayan testler olarak Mann-Whitney U testi ve Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır. Ayrıca, dini yaşam ve ibadetlerin gerçekleştirilmesinde STK'ların etkisinin belirleyiciliğini incelemek için multinominal lojistik regresyon analizi yapılmıştır. Bu yöntemlerle elde edilen bulgular, İslami STK'ların öğrenciler üzerindeki etkilerini ve öğrencilerin bu kuruluşlarla olan ilişkilerini derinlemesine analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..65: Kendisini bir sivil toplum kuruluşuna ait hissetme durumunun dağılımı

Kendinizi bir sivil toplum kuruluşuna ait hissediyor musunuz? (%)		
Durum	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	264	66,0
Hayır	136	34,0
TOPLAM	400	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların %66,0'ı (264) kendisini bir sivil toplum kuruluşuna ait hissettiğini, %34,0'ı (136) ise hissetmediğini belirtmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..66: Cinsiyete göre kendini bir sivil toplum kuruluşuna ait hissetme durumunun dağılımı

Cinsiyet	Kendinizi bir sivil toplum kuruluşuna ait hissediyor musunuz?		TOPLAM	
	Evet	Hayır		
Kadın	Sıklık	124	68	192

	Yüzde (%)	64,6	35,4	100,0
Erkek	Sıklık	140	68	208
	Yüzde (%)	67,3	32,7	100,0
TOPLAM	Sıklık	264	136	400
	Yüzde (%)	66,0	34,0	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılan kadınların %64,6'sı (124), erkeklerin %67,3'ü (140) kendini bir sivil toplum kuruluşuna ait hissettiğini ifade etmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..67: Yaş aralığına göre kendini bir sivil toplum kuruluşuna ait hissetme durumunun dağılımı

Yaş aralığı		Kendinizi bir sivil toplum kuruluşuna ait hissediyor musunuz?		TOPLAM
		Evet	Hayır	
17-19 yaş arası	Sıklık	57	31	88
	Yüzde (%)	64,8	35,2	100,0
20-22 yaş arası	Sıklık	105	48	153
	Yüzde (%)	68,6	31,4	100,0
23-25 yaş arası	Sıklık	102	57	159
	Yüzde (%)	64,2	35,8	100,0
TOPLAM	Sıklık	264	136	400
	Yüzde (%)	66,0	34,0	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Yaş aralığına göre kendini bir sivil toplum kuruluşuna ait hissetme durumunun dağılımı incelendiğinde; 17-19 yaş arasındakilerin %64,8'i (57), 20-22 yaş arasındakilerin %68,6'sı (105), 23-25 yaş arasındakilerin %64,2'si (102) ait hissettiğini belirtmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..68: 15 yaşına kadar en uzun süre yaşadığı yerleşim yerine göre kendini bir sivil toplum kuruluşuna ait hissetme durumunun dağılımı

15 yaşına kadar en uzun süre yaşadığı yerleşim yeri		Kendinizi bir sivil toplum kuruluşuna ait hissediyor musunuz?		TOPLAM
		Evet	Hayır	
Büyükşehir ilçe	Sıklık	100	54	154
	Yüzde (%)	64,9	35,1	100,0
İl merkezi	Sıklık	54	29	83
	Yüzde (%)	65,1	34,9	100,0
İlçe merkezi	Sıklık	104	44	148
	Yüzde (%)	70,3	29,7	100,0
Bucak veya köy	Sıklık	6	9	15

	Yüzde (%)	40,0	60,0	100,0
TOPLAM	Sıklık	264	136	400
	Yüzde (%)	66,0	34,0	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

15 yaşına kadar en uzun süre büyükşehir ilçede yaşayanların %64,9'u (100), il merkezinde yaşayanların %65,1'i (54), ilçe merkezinde yaşayanların ise %70,3'ü (8104) kendisini bir sivil toplum kuruluşuna ait hissettiğini söylemiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..69: Gençlerin gelişimi konusunda sivil toplum kuruluşlarına düştüğü düşünülen görevlerin dağılımı

Gençlerin gelişimi konusunda sivil toplum kuruluşlarına düşen görevlerin ne olması gerektiğini düşünüyorsunuz? (%)		
Görevler	Sıklık	Yüzde (%)
Eğitim sürecinde maddi imkânlarla gençleri desteklemek	144	36,0
Kültür ve sanat alanında gençlere yönelik faaliyetler yapmak	80	20,0
Gönüllü faaliyetlere gençlerin aktif katılmalarını sağlamak	100	25,0
Toplumsal sorunların çözümünde gençleri ortak etmek	117	29,3
Yurt ve barınma imkânı sunmak	87	21,8
Gençlerin fikir ve proje önerilerini geliştirecek, hayata geçirecek imkânlar sunmak	93	23,3
Yetişkin olma sürecinde gençleri desteklemek (örneğin evlenmek ve işe girmek)	50	12,5
Gençlere dinî ve ahlaki konularda rehberlik etmek	64	16,0
TOPLAM	400	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların gençlerin gelişimi konusunda sivil toplum kuruluşlarına düşen görevleri ne olması gerektiği değerlendirildiğinde; %36,0'ı (144) eğitim sürecinde maddi imkânlarla gençleri desteklemek, %20,0'ı (80) kültür ve sanat alanında gençlere yönelik faaliyetler yapmak, %25,0'ı (100) gönüllü faaliyetlere gençlerin aktif katılmalarını sağlamak, %29,3'ü (117) toplumsal sorunların çözümünde gençleri ortak etmek, %21,8'i (87) yurt ve barınma imkânı sunmak, %23,3'ü (93) gençlerin fikir ve proje önerilerini geliştirecek, hayata geçirecek imkânlar sunmak, %12,5'i (50) yetişkin olma sürecinde gençleri desteklemek (örneğin evlenmek ve işe girmek), %16,0'ı (64) gençlere dini ve ahlaki konularda rehberlik etmek yanıtını vermiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..70: Dâhil olduğu STK ile tanışma biçiminin/üyelik vesilesinin dağılımı

Dâhil olduğunuz STK ile nasıl tanıştınız? Üyeliğinizin vesilesi nedir? (%)

STK ile tanışma biçimi	Sıklık	Yüzde (%)
Aile veya çevre yönlendirmesi	150	37,5
TV reklamı veya kamuoyu yönlendirmesi	7	1,8
Alınan bir bağış veya yardım sonucu	74	18,5
Sosyal medya veya internet yoluyla	82	20,5
Kendi araştırmam sonucu	65	16,3
Diğer	22	5,5
TOPLAM	400	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların %37,5'i (150) aile ve çevre yönlendirmesi, %1,8'i (7) TV reklamı veya kamuoyu yönlendirmesi, %18,5'i (74) alınan bir bağış veya yardım sonucu, %20,5'i (82) sosyal medya veya internet, %16,3'ü (65) kendi araştırmaları sonucu dâhil olduğu STK ile tanıştığını söylemiştir. Ayrıca %5,5'i (22) diğer yanıtını vermiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..71: Dâhil olduğu STK ile tanışma biçimini/üyelik vesilesinin diğer dağılımı

Dâhil olduğunuz STK ile nasıl tanıştınız? Üyelüğünüzün vesilesi nedir? Diğer (%)		
STK ile tanışma biçimi	Sıklık	Yüzde (%)
Arkadaş tavsiyesi veya yönlendirmesi ile	4	18,2
Konferanslar, seminerler veya atölyeler yoluyla	7	31,8
Okul projeleri veya dersler kapsamında	3	13,6
STK'ların üniversite temsilcilikleri veya toplulukları aracılığıyla	8	36,4
TOPLAM	400	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların dâhil olduğu STK ile tanışma biçiminin/üyelik vesilesinin diğer dağılımına göre %18,2'si (4) arkadaş tavsiyesi veya yönlendirmesi ile, %31,8'i (7) konferanslar, seminerler veya atölyeler yoluyla, %13,6'sı (3) okul projeleri veya dersler kapsamında, %36,4'ü (8) STK'ların üniversite temsilcilikleri veya toplulukları aracılığıyla tanıştığını ifade etmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..72: Cinsiyete göre dâhil olduğu STK ile tanışma biçimi/vesile kaynağının dağılımı

Cinsiyet	Dâhil olduğunuz STK ile nasıl tanıştınız? Üyelüğünüzün vesilesi nedir?	T O P L
----------	---	---------

		Aile veya çevre yönlendirmesi	TV reklamı veya kamuoyu yönlendirmesi	Alınan bir bağış veya yardım sonucu	Sosyal medya veya internet yoluyla	Kendi araştırmam sonucu	Diğer	
Kadın	Sıklık	74	3	36	37	33	9	192
	(%)	38,5	1,6	18,8	19,3	17,2	4,7	100,0
Erkek	Sıklık	76	4	38	45	32	13	208
	(%)	36,5	1,9	18,3	21,6	15,4	6,3	100,0
TOPLAM	Sıklık	150	7	74	82	65	22	400
	(%)	37,5	1,8	18,5	20,5	16,3	5,5	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Kadınların %38,5'i (74), erkeklerin %36,5'i (76) dâhil olduğu STK ile aile veya çevre yönlendirmesi ile tanıştığını ifade etmiştir. Ayrıca kadınların %19,3'ü (37), erkeklerin %21,6'sı (45) sosyal medya veya internet yoluyla tanıştığını belirtirken kadınların %17,2'si (33), erkeklerin %15,4'ü (32) kendi araştırması sonucu tanıştığını vurgulamıştır.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..73: Yaş aralığına göre dâhil olduğu STK ile tanışma biçimi/vesile kaynağının dağılımı

Yaş aralığı		Dâhil olduğunuz STK ile nasıl tanıştınız? Üyelüğünüzün vesilesi nedir?						TOPLAM
		Aile veya çevre yönlendirmesi	TV reklamı veya kamuoyu yönlendirmesi	Alınan bir bağış veya yardım sonucu	Sosyal medya veya internet yoluyla	Kendi araştırmam sonucu	Diğer	
17-19 yaş arası	Sıklık	28	2	14	20	19	5	88
	(%)	31,8	2,3	15,9	22,7	21,6	5,7	100,0
20-22 yaş arası	Sıklık	65	4	30	29	23	2	153
	(%)	42,5	2,6	19,6	19,0	15,0	1,3	100,0
23-25 yaş arası	Sıklık	57	1	30	33	23	15	159
	(%)	35,8	0,6	18,9	20,8	14,5	9,4	100,0
TOPLAM	Sıklık	150	7	74	82	65	22	400
	(%)	37,5	1,8	18,5	20,5	16,3	5,5	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Tüm yaş gruplarında STK'ya katılımın en yaygın nedeni aile veya çevre yönlendirmesi olup, bu oran 17-19 yaş arasında %31,8 (28) , 20-22 yaş arasında %42,5 (65) ve 23-25 yaş arasında %35,8'dir (57). Sosyal medya veya internet yoluyla katılım, özellikle 17-19 yaş grubunda %22,7 (20) ile yüksek olup, tüm yaş gruplarında önemli bir etkidir.

Alınan bağış veya yardım sonucu katılım ise 20-22 [% 19,6 (30)] ve 23-25 [% 18,9 (30)] yaş gruplarında yaklaşık %19 oranında görülmektedir. TV reklamları veya kamuoyu yönlendirmesi en az etkili neden olarak kalmakta, genel toplamda sadece %1,8 (7) ile temsil edilmektedir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..74: 15 yaşına kadar en uzun süre yaşadığı yerleşim yerine göre dâhil olduğu STK ile tanışma biçimi/vesile kaynağının dağılımı

15 yaşına kadar en uzun süre yaşadığınız yerleşim yerini ifade eder?		Dâhil olduğunuz STK ile nasıl tanıştınız? Üyelüğünüzün vesilesi nedir?						TOPLAM
		Aile veya çevre yönlendirmesi	TV reklamı veya kamuoyu yönlendirmesi	Alınan bir bağış veya yardım sonucu	Sosyal medya veya internet yoluyla	Kendi araştırmam sonucu	Diğer	
Büyükşehir ilçe	Sıklık	63	3	29	30	22	7	154
	(%)	40,9	1,9	18,8	19,5	14,3	4,5	100,0
İl merkezi	Sıklık	32	1	14	16	14	6	83
	(%)	38,6	1,2	16,9	19,3	16,9	7,2	100,0
İlçe merkezi	Sıklık	50	3	26	32	29	8	148
	(%)	33,8	2,0	17,6	21,6	19,6	5,4	100,0
Bucak veya köy	Sıklık	5	0	5	4	0	1	15
	(%)	33,3	0,0	33,3	26,7	0,0	6,7	100,0
TOPLAM	Sıklık	150	7	74	82	65	22	400
	(%)	37,5	1,8	18,5	20,5	16,3	5,5	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

15 yaşına kadar en uzun süre yaşadıkları yerleşim yerlerine göre sivil toplum kuruluşları (STK) ile tanışma nedenlerinin dağılımında STK'ya katılımında en yaygın neden aile veya çevre yönlendirmesi olup, büyükşehir ilçelerinde %40,9 (63), il merkezlerinde %38,6 (32), ilçe merkezlerinde %33,8 (50) ve bucak veya köylerde %33,3 (5) oranında görülmektedir. Sosyal medya veya internet yoluyla katılım

büyükşehir ilçelerinde %19,5 (30), il merkezlerinde %19,3 (16), ilçe merkezlerinde %21,6 (32) ve bucak veya köylerde %26,7 (4) oranında önemli bir yer tutmaktadır.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..75: Dâhil olduğu STK ile tanışma biçimi/vesile kaynağına göre kendini bir sivil toplum kuruluşuna ait hissetme durumunun dağılımı

Dâhil olduğunuz STK ile nasıl tanıştınız? Üyelüğünüzün vesilesi nedir?		Kendinizi bir sivil toplum kuruluşuna ait hissediyor musunuz?		TOPLAM
		Evet	Hayır	
Aile veya çevre yönlendirmesi	Sıklık	103	47	150
	(%)	68,7	31,3	100,0
TV reklamı veya kamuoyu yönlendirmesi	Sıklık	6	1	7
	(%)	85,7	14,3	100,0
Alınan bir bağış veya yardım sonucu	Sıklık	42	32	74
	(%)	56,8	43,2	100,0
Sosyal medya veya internet yoluyla	Sıklık	57	25	82
	(%)	69,5	30,5	100,0
Kendi araştırmam sonucu	Sıklık	41	24	65
	(%)	63,1	36,9	100,0
Diğer	Sıklık	15	7	22
	(%)	68,2	31,8	100,0
TOPLAM	Sıklık	264	136	400
	(%)	66,0	34,0	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Dâhil olduğu STK ile tanışma biçimi/vesile kaynağı aile veya çevre yönlendirme olanların %68,7'si (103), alınan bir bağış veya yardım sonucu olanların %56,8'i (42), sosyal medya veya internet olanların %69,5'i (57) kendisini bir sivil toplum kuruluşuna ait hissettiğini söylemiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..76: Dâhil olduğu STK ile tanışma biçimi/vesile kaynağına göre kendini bir sivil toplum kuruluşuna ait hissetme durumunun fark testi

Sıra İşaretleri				Kruskal-Wallis H Testi		
Kendinizi bir sivil toplum kuruluşuna ait hissediyor musunuz?	Dâhil olduğunuz STK ile nasıl tanıştınız? Üyelüğünüzün vesilesi nedir?	N	Sıra ortalaması	Test istatistiği	S.d.	p-değeri
		Aile veya çevre yönlendirmesi	150	195,17	5,237	5

TV reklamı veya kamuoyu yönlendirmesi	7	161,07			
Alınan bir bağış veya yardım sonucu	74	218,99			
Sosyal medya veya internet yoluyla	82	193,48			
Kendi araştırmam sonucu	65	206,35			
Diğer	22	196,14			
TOPLAM	400				

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıda yapılan Kruskal-Wallis H Testi sonucuna göre, öğrencilerin kendilerini bir sivil toplum kuruluşuna ait hissetmeleri ile bu STK ile nasıl tanıştıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,388>0,05$). Farklı tanışma vesilelerine sahip grupların sıra ortalamaları arasında belirgin bir fark olmamakla birlikte, “Alınan bir bağış veya yardım sonucu” ile tanışanların sıra ortalaması en yüksek (218.99), “TV reklamı veya kamuoyu yönlendirmesi” ile tanışanların sıra ortalaması ise en düşük (161.07) olarak görülmektedir. Bu sonuçlar, öğrencilerin STK'larla tanışma vesilelerinin, kendilerini bu kuruluşlara ait hissetme düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..77: Dâhil olduğu STK'nın iş, çalışma, hizmet ve faaliyetlerine harcanılan zaman dağılımı

Dâhil olduğunuz STK'nın iş, çalışma, hizmet ve faaliyetlerine ne kadar zaman harcıyorsunuz? (%)		
Ayırıldığı vakit	Sıklık	Yüzde (%)
Haftada 1 saat	186	46,5
Haftada 1-3 saat arası	139	34,8
Haftada 3 saatten fazla	75	18,8
TOPLAM	400	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların %46,5'i (186) dâhil olduğu STK'nın iş, çalışma, hizmet ve faaliyetlerine haftada 1 saat, %34,8'i (139) haftada 1-3 saat arası, %18,8'i (75) haftada 3 saatten fazla zaman harcadığını ifade etmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..78: Dâhil olduğu STK ile tanışma biçimi/vesile kaynağına göre dâhil olduğu STK'nın iş, çalışma, hizmet ve faaliyetlerine ayırıldığı zamanın dağılımı

Dâhil olduğunuz STK ile nasıl tanıştınız? Üyeliğinizin vesilesi nedir?		Dâhil olduğunuz STK'nın iş, çalışma, hizmet ve faaliyetlerine ne kadar zaman harcıyorsunuz?			TOPLAM
		Haftada 1 saat	Haftada 1-3 saat arası	Haftada 3 saatten fazla	
Aile veya çevre yönlendirmesi	Sıklık	73	52	25	150
	(%)	48,7	34,7	16,7	100,0
TV reklamı veya kamuoyu yönlendirmesi	Sıklık	2	2	3	7
	(%)	28,6	28,6	42,9	100,0
Alınan bir bağış veya yardım sonucu	Sıklık	32	29	13	74
	(%)	43,2	39,2	17,6	100,0
Sosyal medya veya internet yoluyla	Sıklık	40	25	17	82
	(%)	48,8	30,5	20,7	100,0
Kendi araştırmam sonucu	Sıklık	27	24	14	65
	(%)	41,5	36,9	21,5	100,0
Diğer	Sıklık	12	7	3	22
	(%)	54,5	31,8	13,6	100,0
TOPLAM	Sıklık	186	139	75	400
	(%)	46,5	34,8	18,8	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Dâhil olduğu STK ile tanışma biçimi/vesile kaynağı aile veya çevre yönlendirme olanların %48,7'si (73), alınan bir bağış veya yardım sonucu olanların %43,2'si (32), sosyal medya veya internet olanların %48,8'i (40) dâhil olduğu STK'nın iş, çalışma, hizmet ve faaliyetlerine haftada 1 saat ayırdığını belirtmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..79: Dâhil olduğu STK ile tanışma biçimi/vesile kaynağına göre dâhil olduğu STK'nın iş, çalışma, hizmet ve faaliyetlerine ayırdığı zamanın fark testi

	Sıra İşaretleri			Kruskal-Wallis H Testi		
	Dâhil olduğunuz STK ile nasıl tanıştınız? Üyeliğinizin vesilesi nedir?	N	Sıra ortalaması	Test istatistiği	S.d.	p-değeri
Dâhil olduğunuz STK'nın iş, çalışma, hizmet ve faaliyetlerine ne kadar zaman harcıyorsunuz?	Aile veya çevre yönlendirmesi	150	194,75	3,779	5	0,582
	TV reklamı veya kamuoyu yönlendirmesi	7	255,43			
	Alınan bir bağış veya yardım sonucu	74	204,53			
	Sosyal medya veya internet yoluyla	82	198,91			

	Kendi araştırmam sonucu	65	211,55			
	Diğer	22	181,95			
	TOPLAM	400				

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıda yer alan Kruskal-Wallis H Testi sonucuna gore, ogrencilerin STK'larla nasıl tanıştıklarına gore STK'nın iş, çalışma, hizmet ve faaliyetlerine ayırdığı zaman arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,582>0,05$). Farklı tanışma vesilelerine sahip grupların sıra ortalamaları arasında bazı farklılıklar gozlemlenmektedir, ancak bu farklar istatistiksel olarak anlamlı değildir. orneğin, “TV reklamı veya kamuoyu yonlendirmeşi” ile tanışanların sıra ortalaması en yuksek (255.43), “Diğer” yollarla tanışanların sıra ortalaması ise en duşuk (181.95) olarak gorulmektedir. Genel olarak, bu sonuçlar, ogrencilerin STK'lara katılma yollarının, bu kuruluşlara ayırdıkları zaman uzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı gorulmektedir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..80: Dâhil olduğu STK'nın hizmetlerinden faydalanma sıklığının dağılımı

Konular		Dâhil olduğunuz STK'nın hizmetlerinden ne sıklıkta faydalanıyorsunuz? (%)					TOPLAM
		Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Her zaman	
Toplantı, seminer, konferans vb.	Sıklık	32	31	111	108	80	362
	(%)	8,8	8,6	30,7	29,8	22,1	100,0
Sosyal ve kulturel etkinlikler	Sıklık	30	52	79	114	83	358
	(%)	8,4	14,5	22,1	31,8	23,2	100,0
Sportif faaliyetler	Sıklık	40	36	94	103	88	361
	(%)	11,1	10,0	26,0	28,5	24,4	100,0
Mesleki ve kişisel gelişim kursları	Sıklık	40	46	81	104	92	363
	(%)	11,0	12,7	22,3	28,7	25,3	100,0
Kamplar	Sıklık	37	43	108	99	74	361
	(%)	10,2	11,9	29,9	27,4	20,5	100,0
Okuma toplantıları	Sıklık	35	35	102	96	87	355

	(%)	9,9	9,9	28,7	27,0	24,5	100,0
Yazar, düşünür ve entelektüellerle buluşmalar	Sıklık	15	18	70	154	126	383
	(%)	3,9	4,7	18,3	40,2	32,9	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların dâhil olduğu STK'nın hizmetlerinden faydalanma durumunun dağılımını incelendiğinde;

- Toplantı, seminer, konferans vb. %8,8'i (32) hiçbir zaman, %8,6'sı (31) nadiren, %30,7'si (111) bazen, %29,8'i (108) sıklıkla, %22,1'i (80) her zaman faydalandığını;
- Sosyal ve kültürel etkinliklerden %8,4'ü (30) hiçbir zaman, %14,5'i (52) nadiren, %22,1'i (79) bazen, %31,8'i (114) sıklıkla, %23,2'si (83) her zaman faydalandığını;
- Sportif faaliyetlerden %11,1'i (40) hiçbir zaman, %10,0'ı (36) nadiren, %26,0'ı (94) bazen, %28,5'i (103) sıklıkla, %24,4'ü (88) her zaman faydalandığını;
- Mesleki ve kişisel gelişim kurslarından %11,0'ı (40) hiçbir zaman, %12,7'si (46) nadiren, %22,3'ü (81) bazen, %28,7'si (104) sıklıkla, %25,3'ü (92) her zaman faydalandığını;
- Kamplardan %10,2'si (37) hiçbir zaman, %11,9'u (43) nadiren, %29,9'u (108) bazen, %27,4'ü (99) sıklıkla, %20,5'i (74) her zaman faydalandığını;
- Okuma toplantılarından %9,9'u (35) hiçbir zaman, %9,9'u (35) nadiren, %28,7'si (102) bazen, %27,0'ı (96) sıklıkla, %24,5'i (87) her zaman faydalandığını;
- Yazar, düşünür ve entelektüellerle buluşmalarından %3,9'u (15) hiçbir zaman, %4,7'si (18) nadiren, %18,3'ü (70) bazen, %40,2'si (154) sıklıkla, %32,9'u (126) her zaman faydalandığını ifade etmiştir.

“Dahil olduğunuz STK'nın hizmetlerinden ne sıklıkta faydalanıyorsunuz?” sorusundaki alt sorulara verilen yanıtlar kendi içerisinde toplanarak ortalama skorları elde edilmiştir. Bu yeni değişkende 1-1,49 arası hiçbir zaman, 1,5-2,49 arası nadiren, 2,5-3,49 arası bazen, 3,5-4,49 arası sıklıkla, 4,5-5,0 arası her zaman olarak kodlanmıştır ve aşağıdaki analizler buna göre yapılmıştır.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..81: Cinsiyete göre STK hizmetlerinden yararlanma sıklığının dağılımı

Cinsiyet	STK hizmetlerinden yararlanma sıklığı	← ○ ▶
----------	---------------------------------------	-------

		Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Her zaman	
Kadın	Sıklık	0	18	116	57	1	192
	(%)	0,0	9,4	60,4	29,7	0,5	100,0
Erkek	Sıklık	1	24	121	61	1	208
	(%)	0,5	11,5	58,2	29,3	0,5	100,0
TOPLAM	Sıklık	1	42	237	118	2	400
	(%)	0,3	10,5	59,3	29,5	0,5	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Cinsiyete göre STK hizmetlerinden yararlanma sıklığı dağılımı analiz edildiğinde; kadınların %60,4'ü (116), erkeklerin %58,2'si (121) bazen yararlandığını söylemiştir. Ayrıca kadınların %29,7'si (57), erkeklerin %29,3'ü (61) sıklıkla katıldığını belirtmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..82: Yaş aralığına göre STK hizmetlerinden yararlanma sıklığının dağılımı

Yaş aralığı		STK hizmetlerinden yararlanma sıklığı					TOPLAM
		Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Her zaman	
17-19 yaş arası	Sıklık	0	12	46	29	1	88
	(%)	0,0	13,6	52,3	33,0	1,1	100,0
20-22 yaş arası	Sıklık	1	13	96	43	0	153
	(%)	0,7	8,5	62,7	28,1	0,0	100,0
23-25 yaş arası	Sıklık	0	17	95	46	1	159
	(%)	0,0	10,7	59,7	28,9	0,6	100,0
TOPLAM	Sıklık	1	42	237	118	2	400
	(%)	0,3	10,5	59,3	29,5	0,5	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılan 17-19 yaş arasındakilerin %52,3'ü (46), 20-22 yaş arasındakilerin %62,7'si (96), 23-25 yaş arasındakilerin %59,7'si (95) bazen faydalandığı görülmektedir. Ayrıca 17-19 yaş arasındakilerin %33,0'ı (29), 20-22 yaş arasındakilerin %28,1'i (43), 23-25 yaş arasındakilerin %28,9'u (46) ise sıklıkla faydalandığını belirtmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..83: Gençlerin gelişimi konusunda STK'lara düşen görevlere göre STK hizmetlerinden yararlanma sıklığının dağılımı

Gençlerin gelişimi konusunda sivil toplum kuruluşlarına düşen görevlerin ne olması gerektiğini düşünüyorsunuz?	STK hizmetlerinden yararlanma sıklığı						TOPLAM
	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Her zaman		
Eğitim sürecinde maddi imkânlarla gençleri desteklemek	Sıklık	0	18	84	41	1	144
	(%)	0,0	12,5	58,3	28,5	0,7	100,0
Kültür ve sanat alanında gençlere yönelik faaliyetler yapmak	Sıklık	0	9	42	28	1	80
	(%)	0,0	11,3	52,5	35,0	1,3	100,0
Gönüllü faaliyetlere gençlerin aktif katılmalarını sağlamak	Sıklık	0	9	58	33	0	100
	(%)	0,0	9,0	58,0	33,0	0,0	100,0
Toplumsal sorunların çözümünde gençleri ortak etmek	Sıklık	1	15	71	30	0	118
	(%)	0,8	12,7	60,2	25,4	0,0	100,0
Yurt ve barınma imkânı sunmak	Sıklık	0	10	52	25	0	87
	(%)	0,0	11,5	59,8	28,7	0,0	100,0
Gençlerin fikir ve proje önerilerini geliştirecek, hayata geçirecek imkânlar sunmak	Sıklık	0	9	55	27	2	93
	(%)	0,0	9,7	59,1	29,0	2,2	100,0
Yetişkin olma sürecinde gençleri desteklemek (evlenmek ve işe girmek)	Sıklık	0	3	32	15	0	50
	(%)	0,0	6,0	64,0	30,0	0,0	100,0
Gençlere dinî ve ahlaki konularda rehberlik etmek	Sıklık	0	3	40	21	0	64
	(%)	0,0	4,7	62,5	32,8	0,0	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Gençlerin gelişimi konusunda STK'lara düşen görevin eğitim sürecinde maddi imkânlarla gençleri desteklemek olduğunu düşünenlerin %58,3'ü (84), gönüllü faaliyetlere gençlerin aktif katılımını sağlamak olduğunu düşünenlerin %58'i (58), toplumsal sorunların çözümünde gençleri ortak etmek olduğunu düşünenlerin %60,2'si (71) STK hizmetlerinden bazen yararlandığını belirtmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..**84: Dâhil olduğu STK çalışmalarına katkıda bulunma sıklığının dağılımı**

Konular	Dâhil olduğunuz STK'nın hizmetlerinden ne sıklıkta faydalanıyorsunuz? (%)						TOPLAM
	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Her zaman		
Gönüllü yardım faaliyetleri	Sıklık	34	41	100	107	74	356
	(%)	9,6	11,5	28,1	30,1	20,8	100,0
Yurtlarda rehberlik ve belletmenlik	Sıklık	38	43	91	93	84	349
	(%)	10,9	12,3	26,1	26,6	24,1	100,0

STK tanıtım faaliyetleri	Sıklık	36	50	102	99	77	364
	(%)	9,9	13,7	28,0	27,2	21,2	100,0
Siyasi faaliyetler	Sıklık	30	41	94	113	82	360
	(%)	8,3	11,4	26,1	31,4	22,8	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların dahil olduğu STK çalışmalarına katkıda bulunma sıklığının dağılımı değerlendirildiğinde;

- Gönüllü yardım faaliyetlerine %9,6'sı (34) hiçbir zaman, %11,5'i (41) nadiren, %28,1'i (100) bazen, %30,1'i (107) sıklıkla, %20,8'i (74) her zaman katkıda bulunduğunu;
- Yurtlarda rehberlik ve belletmenliğe %10,9'u (38) hiçbir zaman, %12,3'ü (43) nadiren, %26,1'i (91) bazen, %26,6'sı (93) sıklıkla, %24,1'i (84) her zaman katkıda bulunduğunu;
- STK tanıtım faaliyetlerine %9,9'u (36) hiçbir zaman, %13,7'si (50) nadiren, %28,0'ı (102) bazen, %27,2'si (99) sıklıkla, %21,2'si (77) her zaman katkıda bulunduğunu;
- Siyasi faaliyetlere %8,3'ü (30) hiçbir zaman, %11,4'ü (41) nadiren, %26,1'i (94) bazen, %31,4'ü (113) sıklıkla, %22,8'i (82) her zaman katkıda bulunduğunu belirtmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..85: Sahip olduğu kimlik üzerinde belirtilen değişkenlerin etkili olma durumunun dağılımı

Konular	Sahip olduğunuz kimliğiniz üzerinde aşağıdakiler ne kadar etkilidir? (%)						TOPLAM
	Hiç etkili değildir	Etkili değildir	Ne etkilidir ne de etkili değildir	Etkilidir	Çok etkilidir		
Aile	Sıklık	19	19	101	118	101	358
	(%)	5,3	5,3	28,2	33,0	28,2	100,0
Etnik aidiyet	Sıklık	21	18	91	109	112	351
	(%)	6,0	5,1	25,9	31,1	31,9	100,0

Eğitim	Sıklık	19	12	86	114	121	352
	(%)	5,4	3,4	24,4	32,4	34,4	100,0
Din	Sıklık	19	18	79	122	131	369
	(%)	5,1	4,9	21,4	33,1	35,5	100,0
Siyaset	Sıklık	26	17	78	108	135	364
	(%)	7,1	4,7	21,4	29,7	37,1	100,0
Sosyal çevre (arkadaşlar)	Sıklık	25	14	84	109	116	348
	(%)	7,2	4,0	24,1	31,3	33,3	100,0
Sivil toplum kuruluşları	Sıklık	16	13	80	115	131	355
	(%)	4,5	3,7	22,5	32,4	36,9	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların sahip olduğu kimlik üzerinde belirtilen kriterlerden hangilerinin ne ölçüde etkili olduğu incelendiğinde;

- Ailenin %5,3'ü (19) hiç etkili olmadığını, %5,3'ü (19) etkili olmadığını, %28,2'si (101) ne etkili olduğunu ne de etkili olmadığını, %33,0'ı (118) etkili olduğunu, %28,2'si (101) çok etkili olduğunu;

- Etnik aidiyetin %6,0'ı (21) hiç etkili olmadığını, %5,1'i (18) etkili olmadığını, %25,9'u (91) ne etkili olduğunu ne de etkili olmadığını, %31,1'i (109) etkili olduğunu, %31,9'u (112) çok etkili olduğunu;

- Eğitimin %5,4'ü (19) hiç etkili olmadığını, %3,4'ü (12) etkili olmadığını, %24,4'ü (86) ne etkili olduğunu ne de etkili olmadığını, %32,4'ü (114) etkili olduğunu, %34,4'ü (121) çok etkili olduğunu;

- Dinin %5,1'i (19) hiç etkili olmadığını, %4,9'u (18) etkili olmadığını, %21,4'ü (79) ne etkili olduğunu ne de etkili olmadığını, %33,1'i (122) etkili olduğunu, %35,5'i (131) çok etkili olduğunu;

- Siyasetin %7,1'i (26) hiç etkili olmadığını, %4,7'si (17) etkili olmadığını, %21,4'ü (78) ne etkili olduğunu ne de etkili olmadığını, %29,7'si (108) etkili olduğunu, %37,1'i (135) çok etkili olduğunu;

- Sosyal çevrenin (arkadaşlar) %7,2'si (25) hiç etkili olmadığını, %4,0'ı (14) etkili olmadığını, %24,1'i (84) ne etkili olduğunu ne de etkili olmadığını, %31,3'ü (109) etkili olduğunu, %33,3'ü (116) çok etkili olduğunu;

Sivil toplum kuruluşlarının %4,5'i (16) hiç etkili olmadığını, %3,7'si (13) etkili olmadığını, %22,5'i (80) ne etkili olduğunu ne de etkili olmadığını, %32,4'ü (115) etkili olduğunu belirtmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..86 :Dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirmek konusunda, içerisinde bulunduğu sivil toplum kuruluşunun etkisinin dağılımı

Dini yaşam ve ibadetlerinizi gerçekleştirmek konusunda, içinde bulunduğunuz sivil toplum kuruluşunun etkisi nedir? (%)		
Etkisi olma durumu	Sıklık	Yüzde (%)
Hiç etkili değildir	20	5,4
Etkili değildir	39	10,5
Ne etkilidir ne de etkili değildir	69	18,5
Etkilidir	170	45,7
Çok etkilidir	74	19,9
TOPLAM	372	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların %5,4'ü (20) dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirmek konusunda, içerisinde bulunduğu sivil toplum kuruluşunun hiç etkili olmadığını, %10,5'i (39) etkili olmadığını, %18,5'i (69) ne etkili olduğunu ne de etkili olmadığını, %45,7'si (170) etkili olduğunu, %19,9'u (74) ise çok etkili olduğunu ifade etmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..87: Cinsiyete göre dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirmek konusunda, içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşunun etkili olma durumunun dağılımı

Cinsiyet	Dini yaşam ve ibadetlerinizi gerçekleştirmek konusunda, içinde bulunduğunuz sivil toplum kuruluşunun etkili nedir?						TOPLAM
	Hiç etkili değildir	Etkili değildir	Ne etkilidir ne de etkili değildir	Etkilidir	Çok etkilidir		
Kadın	Sıklık	7	16	33	92	32	180
	(%)	3,9	8,9	18,3	51,1	17,8	100,0
Erkek	Sıklık	13	23	36	78	42	192
	(%)	6,8	12,0	18,8	40,6	21,9	100,0
TOPLAM	Sıklık	20	39	69	170	74	372

	(%)	5,4	10,5	18,5	45,7	19,9	100,0
--	-----	-----	------	------	------	------	-------

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Kadın katılımcıların %51,1'i (92) içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşlarının dini yaşam ve ibadetlerinde etkili olduğunu belirtirken, %17,8'i (32) çok etkili olduğunu ifade etmiştir. Erkek katılımcılar arasında ise %40,6'sı (78) etkili, %21,9'u (42) ise çok etkili olarak değerlendirmiştir.

H₀: Cinsiyet ve dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirmek konusunda, içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşunun etkili olma durumu arasında bağımlılık yoktur.

H₁: Cinsiyet ve dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirmek konusunda, içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşunun etkili olma durumu arasında bağımlılık vardır.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..88: Cinsiyet ile dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirmek konusunda, içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşunun etkili olma durumu arasındaki ilişki testi

Ki-kare Testi			
	Değer	S.d.	p-değeri
Pearson Ki-kare	5,310	4	0,257
Geçerli örneklem	372		

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Ki-kare testi tablosu, cinsiyet ve içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşlarının dini yaşam ve ibadetlerinde etkili olma durumu arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığını test eder. Pearson Ki-kare değeri 5,310 olup, anlamlılık düzeyi ($p=0,257$) 0,05'ten büyüktür. Bu, cinsiyet ve içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşlarının dini yaşam ve ibadetlerinde etkili olma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadığını gösterir. Sonuç olarak, cinsiyetin içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşlarının dini yaşam ve ibadetleri üzerindeki etkili bir faktör olmadığı görülmektedir; her iki cinsiyet de bu konuda benzer görüşlere sahiptir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..89: Yaş aralığına göre dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirmek konusunda, içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşunun etkili olma durumunun dağılımı

Yaş aralığı	Dini yaşam ve ibadetlerinizi gerçekleştirmek konusunda, içinde bulunduğunuz sivil toplum kuruluşunun etkisi nedir?	TOPLAM

		Hiç etkili değildir	Etkili değildir	Ne etkilidir ne de etkili değildir	Etkilidir	Çok etkilidir	
17-19 yaş arası	Sıklık	3	13	11	42	14	83
	(%)	3,6	15,7	13,3	50,6	16,9	100,0
20-22 yaş arası	Sıklık	7	12	25	69	26	139
	(%)	5,0	8,6	18,0	49,6	18,7	100,0
23-25 yaş arası	Sıklık	10	14	33	59	34	150
	(%)	6,7	9,3	22,0	39,3	22,7	100,0
TOPLAM	Sıklık	20	39	69	170	74	372
	(%)	5,4	10,5	18,5	45,7	19,9	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

17-19 yaş arası katılımcıların %50,6'sı (42) içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşlarının dini yaşam ve ibadetlerinde etkili olduğunu belirtirken, %16,9'u (14) çok etkili olduğunu; 20-22 yaş arası katılımcıların %49,6'sı (69) etkili olduğunu, %18,7'si (26) çok etkili olduğunu; 23-25 yaş arası katılımcıların ise %39,3'ü (59) etkili olduğunu ve %22,7'si (34) çok etkili olduğunu belirtmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..90: Yaş aralığına göre dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirmek konusunda, içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşunun etkili olma durumunun dağılımı

Ki-Kare Testi			
	Değer	S.d.	p-değeri
Pearson Ki-kare	9,282	8	0,319
Geçerli örneklem	372		

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Ki-kare testi tablosu, yaş aralığı ve içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşlarının dini yaşam ve ibadetlerinde etkili olma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadığını göstermektedir (Pearson Ki-kare değeri=9,282; p=0,319). Bundan dolayı yaş aralığı, içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşlarının dini yaşam ve ibadetlerinde etkili bir faktör değildir ve her yaş grubunda benzer dağılımlar gözlenmektedir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..91 :15 yaşına kadar en uzun süre yaşadığı yerleşim yerine göre dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirmek konusunda, içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşunun etkili olma durumunun dağılımı

Aşağıdaki yerleşim alanlarından hangisi, sizin 15 yaşına kadar en uzun süre yaşadığınız yerleşim yerini en iyi ifade eder?		Dini yaşam ve ibadetlerinizi gerçekleştirmek konusunda, içinde bulunduğunuz sivil toplum kuruluşunun etkili nedir?					TOPLAM
		Hiç etkili değildir	Etkili değildir	Ne etkilidir ne de etkili değildir	Etkilidir	Çok etkilidir	
Büyükşehir ilçe	Sıklık	8	10	28	66	32	144
	(%)	5,6	6,9	19,4	45,8	22,2	100,0
İl merkezi	Sıklık	2	11	15	36	13	77
	(%)	2,6	14,3	19,5	46,8	16,9	100,0
İlçe merkezi	Sıklık	9	17	24	61	26	137
	(%)	6,6	12,4	17,5	44,5	19,0	100,0
Bucak veya köy	Sıklık	1	1	2	7	3	14
	(%)	7,1	7,1	14,3	50,0	21,4	100,0
TOPLAM	Sıklık	20	39	69	170	74	372
	(%)	5,4	10,5	18,5	45,7	19,9	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Büyükşehir ilçede 15 yaşına kadar en uzun süre yaşamış olan katılımcıların %45,8'i (66) içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşlarının dini yaşam ve ibadetlerinde etkili olduğunu belirtirken, %22,2'si (32) çok etkili olduğunu; il merkezinde yaşamış olanların %46,8'i (36) etkili, %16,9'u (13) çok etkili; ilçe merkezinde yaşamış olanların %44,5'i (61) etkili, %19,0'ı (26) çok etkili olarak değerlendirmiştir. Genel olarak, 15 yaşına kadar en uzun süre yetiştiği yerleşim yerleri arasında içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşlarının dini yaşam ve ibadetlerinde etkili olma durumunun benzer oranlarda dağıldığı gözlenmektedir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..92: 15 yaşına kadar en uzun süre yaşadığı yerleşim yeri ile dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirmek konusunda, içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşunun etkili olma durumu arasındaki ilişki testi

Ki-Kare Testi			
	Değer	S.d.	p-değeri
Pearson Ki-kare	6,223	12	0,904
Geçerli örneklem	372		

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıda yapılan ki-kare testi 15 yaşına kadar en uzun süre yaşadığı yerleşim yeri ve içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşlarının dini yaşam ve ibadetleri üzerindeki etkili olma durumu arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadığını

gösterir (Pearson Ki-kare değeri 6,223; p=0,904). Katılımcıların 15 yaşına kadar en uzun süre yetiştiği yerleşim yerinin, içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşlarının dini yaşam ve ibadetleri üzerinde belirleyici bir faktör olmadığı görülmektedir.

Dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirmek konusunda, içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşunun etkili olma durumunun multinominal lojistik regresyon analizi sonuçları aşağıda yer almaktadır.

Bağımlı değişken olarak “Dini yaşam ve ibadetlerinizi gerçekleştirmek konusunda, içinde bulunduğunuz sivil toplum kuruluşunun etkisi nedir?” değişkeni göz önüne alınarak cinsiyet, yaş, 15 yaşına kadar en uzun süre yetiştiği yerleşim yeri, annesinin eğitim durumu, babasının eğitim durumu, internet kullanma sıklığı, yaşamda mutlu olma durumu değişkenleri ise bağımsız değişken olarak analize dâhil edilmiştir. Regresyon analizi için 15 yaşına kadar en uzun süre yetiştiği yerleşim yeri, annesinin eğitim durumu, babasının eğitim durumu, internet kullanma sıklığı, yaşamda mutlu olma durumu değişkenleri kukla değişken hâline getirilmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..93: Dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirmek konusunda, içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşunun etkili olma durumunun multinominal lojistik regresyon analizi için hücre işlem özeti

Hücre İşlem Özeti			
		N	(%)
Dini yaşam ve ibadetlerinizi gerçekleştirmek konusunda, içinde bulunduğunuz sivil toplum kuruluşunun etkisi nedir?	Hiç etkili değildir	15	5,1
	Etkili değildir	31	10,5
	Ne etkilidir ne de etkili değildir	54	18,4
	Etkilidir	132	44,9
	Çok etkilidir	62	21,1
Cinsiyet	Kadın	140	47,6
	Erkek	154	52,4
15 yaşına kadar en uzun süre yetiştiği yerleşim yeri	Büyükşehir ilçe	115	39,1
	Diğer yerleşim yerleri	179	60,9
Annesinin eğitim durumu	Ortaokul altı	168	57,1
	Ortaokul ve üzeri	126	42,9
Babasının eğitim durumu	Ortaokul ve altı	130	44,2
	Ortaokul üzeri	164	55,8
İnternet kullanma sıklığı	4 saat ve daha az	148	50,3
	5 saat ve daha fazla	146	49,7
Yaşamda mutlu olma durumu	Mutlu değilim	69	23,5

	Mutluyum	225	76,5
Geçerli		294	100,0
Kayıp		106	
Toplam		400	
Alt toplam		292	

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Hücre işlem özeti tablosuna göre analize dâhil edilen veri sayısı 294'tür. 294 kişinin %5,1'i dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirme konusunda, içinde bulunduğu STK'nın hiç etkili olmadığı, %10,5'i (31) etkili olmadığı, %18,4'ü (54) ne etkili olduğu ne de etkili olmadığı, %44,9'u (132) etkili olduğu ve %21,1'i (62) çok etkili olduğu analiz sonucu elde edilmiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..94: Dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirmek konusunda, içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşunun etkili olma durumunun multinominal lojistik regresyon analizi için model uygunluğu bilgisi

Model Uygunluğu Bilgisi						
Model	Model Uygunluk Kriterleri			Olasılık Oranı Testleri		
	AIC	BIC	-2 Log Olabilirlik	Ki-Kare	S.d.	p-değeri
Intercept Only	821,389	836,123	813,389			
Final	850,861	983,470	778,861	34,528	32	0,348

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Model uygunluğu bilgisi, bağımlı değişkenin bağımsız değişkenlerle olan ilişkisini anlamak için kullanılır. "Intercept Only" modeli için AIC değeri 821,389, BIC değeri 836,123 ve -2 Log Likelihood değeri 813,389 olarak hesaplanmıştır. "Final" modelde ise AIC değeri 850,861, BIC değeri 983,470 ve -2 Log Likelihood değeri 778,861'dir. Bu değerler, bağımsız değişkenlerin modele eklenmesinin uyumu çok fazla iyileştirmediyi göstermektedir. Ki-kare testi sonucunda elde edilen 34,528'lik değer ve 0,348'lik p-değeri, bağımsız değişkenlerin modele eklenmesinin istatistiksel olarak anlamlı bir fark yaratmadığını belirtir. Yani, eklenen bağımsız değişkenler modelin açıklayıcılığını önemli ölçüde artırmamıştır.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..95: Dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirmek konusunda, içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşunun etkili olma durumunun multinominal lojistik regresyon analizi için model uygunluğu bilgisi

Uyum İyiliği

	Ki-Kare	S.d.	p-değeri
Pearson	1155,369	1132	0,308
Deviance	776,089	1132	1,000

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Multinomial lojistik regresyon analizinde elde edilen modelin bağımlı değişkeni tanımlamakta ne kadar etkili olduğu modelin uyum iyiliği ile incelenir. Oluşturulan modelin uyum iyiliği, Pearson ve sapma (deviance) istatistiklerinin ki-kare testine ait p-değerine bakılarak kontrol edilir. Genelde Pearson ve sapma istatistiklerinin p-değerinin 0,05'ten büyük olması oluşturulan modelin uyum iyiliğinin iyi olduğu kabul edilmektedir. Burada ve deviance (sapma) istatistiklerine ait p-değeri 0,05'ten büyüktür. Bundan dolayı oluşturulan modelin uyum iyiliğinin iyi olduğu söylenebilir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..96: Dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirmek konusunda, içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşunun etkili olma durumunun multinomial lojistik regresyon analizi için yalancı R-kare

Yalancı R-Kare	
Cox and Snell	0,111
Nagelkerke	0,118
McFadden	0,042

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Yalancı R kare (pseudo R-square) tablosu, doğrusal regresyon modelinde, belirleme katsayısı, R², yordayıcı (bağımsız) değişkenlerle ilişkili bağımlı değişkendeki varyans oranını, daha büyük değişkenlik değerlerinin model tarafından açıklandığını gösteren daha büyük R² değerleri ile özetler. Literatürde genellikle Nagelkerke değeri kullanılmaktadır. Yukarıdaki tabloya göre Nagelkerke R² değeri 0,118'dir. Modeldeki bağımsız değişkenler, bağımlı değişkenin %11,8'sini açıklamaktadır.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..97: Dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirmek konusunda, içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşunun etkili olma durumunun multinomial lojistik regresyon analizi için olabilirlik oran testleri

Olabilirlik oranı testleri		
Etki	Model Uygunluk Kriterleri	Olabilirlik oran testi

	İndirgenmiş Modelin AIC'si	İndirgenmiş Modelin BIC'si	İndirgenmiş modelin -2 Log Likelihood	Ki-kare	S.d.	p-değeri
Sabit	850,861	983,470	778,861 ^a	0,000	0	
Yaş	848,815	966,689	784,815	5,954	4	0,203
Aylık gelir	844,070	961,945	780,070	1,209	4	0,877
Cinsiyet	848,437	966,311	784,437	5,576	4	0,233
15 yaşına kadar en uzun süre yetiştiği yerleşim yeri	845,968	963,843	781,968	3,107	4	0,540
Anne eğitim durumu	844,030	961,904	780,030	1,169	4	0,883
Baba eğitim durumu	845,706	963,581	781,706	2,845	4	0,584
İnternet kullanma sıklığı	847,055	964,929	783,055	4,193	4	0,380
Yaşamda mutlu olma durumu	851,140	969,014	787,140	8,279	4	0,082

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Olabilirlik oranı testleri (likelihood ratio tests), her bir etkinin modele katkısını kontrol eder. Olabilirlik oran testi sonucuna göre modelde yer alan bağımsız değişkenlerin hiçbiri bağımlı değişken üzerinde etkili olmadığı görülmektedir. Bu durum, bu değişkenlerin, içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşunun dini yaşam ve ibadetleri gerçekleştirmesinde etkisi üzerinde belirleyici olmadığını gösterir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..**98: STK hizmetlerinden yararlanma sıklığına göre dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirme konusunda, içinde bulunduğu STK'ların etkili olma durumunun fark testi**

Sıra İşaretleri				Kruskal-Wallis H Testi		
Dini yaşam ve ibadetlerinizi gerçekleştirmek konusunda, içinde bulunduğunuz sivil toplum kuruluşunun etkisi nedir?	STK hizmetlerinden yararlanma sıklığı	N	Sıra Ortalaması	Test istatistiği	S.d.	p-değeri
	Hiçbir zaman	1	213,50			
	Nadiren	38	185,59			
	Bazen	224	195,34			
	Sıklıkla	107	169,17			
	Her zaman	2	126,75			
	TOPLAM	372				

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Kruskal-Wallis H Testi sonucunda göre, STK hizmetlerinden yararlanma sıklığına göre dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirme konusunda STK'ların etkili olma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır

($p=0,231>0,05$). Farklı hizmet yararlanma sıklığına sahip grupların sıra ortalamaları incelendiğinde, “Hiçbir zaman” yararlanmayanların ortalama sırası en yüksek (213,50), “Her zaman” yararlananların ortalama sırası ise en düşük (126,75) olarak gözlemlenmiştir. Bu sonuçlar, STK hizmetlerinden yararlanma sıklığının, bireylerin içinde bulunduğu STK’ların dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirmeleri üzerindeki etkisi açısından anlamlı bir farklılık yaratmadığını göstermektedir.

3.2.1. Bölüm Değerlendirmesi

Araştırmaya katılanların %66,0’sı (264) kendisini bir sivil toplum kuruluşuna ait hissettiğini belirtmiştir. Cinsiyete göre dağılıma bakıldığında, kadınların %64,6’sı (124) ve erkeklerin %67,3’ü (140) kendisini bir sivil toplum kuruluşuna ait hissetmektedir. Yaş aralığına göre dağılımda ise 17-19 yaş arasındaki öğrencilerin %64,8’i (57), 20-22 yaş arasındakilerin %68,6’sı (105) ve 23-25 yaş arasındakilerin %64,2’si (102) kendisini bir sivil toplum kuruluşuna ait hissetmektedir. Yerleşim yerine göre dağılımda, büyükşehir ilçede yaşayanların %64,9’u (100), il merkezinde yaşayanların %65,1’i (54), ilçe merkezinde yaşayanların %70,3’ü (104) ve bucak veya köyde yaşayanların %40,0’ı (6) kendisini bir sivil toplum kuruluşuna ait hissetmektedir. Bu sonuçlar, üniversite öğrencilerinin büyük çoğunluğunun sivil toplum kuruluşlarına aidiyet hissettiğini göstermektedir.

Gençlerin gelişimi konusunda sivil toplum kuruluşlarının üstlenmesi gereken görevler arasında eğitim sürecinde maddi imkânlarla destekleme %36,0’ı (144), kültür ve sanat alanında faaliyetler yapma %20,0’ı (80), gönüllü faaliyetlere katılım sağlama %25,0’i (100), toplumsal sorunların çözümüne gençleri ortak etme %29,3’ü (117), yurt ve barınma imkânı sunma %21,8’i (87), gençlerin fikir ve projelerini geliştirme imkânları sunma %23,3’ü (93), yetişkin olma sürecinde destekleme %12,5’i (50) ve dini ve ahlaki konularda rehberlik etme %16,0’ı (64) öne çıkmaktadır. Bu sonuçlar, gençlerin eğitim, barınma ve toplumsal sorunlarla ilgili desteklenmesi gerektiğini düşündüklerini göstermektedir.

Araştırmaya katılanların %37,5’i (150) aile ve çevre yönlendirmesiyle, %1,8’i (7) TV reklamı veya kamuoyu yönlendirmesiyle, %18,5’i (74) alınan bir bağış veya yardım sonucu, %20,5’i (82) sosyal medya veya internet yoluyla, %16,3’ü (65) kendi araştırmaları sonucu ve %5,5’i (22) diğer yollarla STK ile tanışmıştır. Diğer yollarla tanışma biçimleri arasında arkadaş tavsiyesi %18,2’si (4), konferanslar ve atölyeler

%31,8'i (7), okul projeleri %13,6'sı (3) ve STK'ların üniversite temsilcilikleri %36,4'ü (8) bulunmaktadır. Cinsiyete göre dağılımda, kadınların %38,5'i (74) ve erkeklerin %36,5'i (76) aile veya çevre yönlendirmesiyle tanışmıştır. Sosyal medya veya internet yoluyla tanışma oranı kadınlarda %19,3 (37), erkeklerde %21,6 (45) olarak tespit edilmiştir. Yaş aralığına göre dağılımda, 17-19 yaş arasındakilerin %31,8'i (28) ve 20-22 yaş arasındakilerin %42,5'i (65) aile veya çevre yönlendirmesiyle tanışmıştır. Sosyal medya veya internet yoluyla tanışma oranı, 17-19 yaş grubunda %22,7 (20), 23-25 yaş grubunda %20,8 (33) olarak görülmüştür. Yerleşim yerine göre dağılımda, büyükşehir ilçelerde yaşayanların %40,9'u (63), il merkezlerinde yaşayanların %38,6'sı (32), ilçe merkezlerinde yaşayanların %33,8'i (50) ve bucak veya köylerde yaşayanların %33,3'ü (5) aile veya çevre yönlendirmesiyle tanışmıştır. Sosyal medya veya internet yoluyla tanışma oranı, büyükşehir ilçelerde %19,5 (30), bucak veya köylerde %26,7 (4) olarak tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılanların %46,5'i (186) haftada 1 saat, %34,8'i (139) haftada 1-3 saat ve %18,8'i (75) haftada 3 saatten fazla zaman harcadığını belirtmiştir. Aile veya çevre yönlendirmesiyle tanışanların %48,7'si (73) haftada 1 saat ayırırken, TV reklamı veya kamuoyu yönlendirmesiyle tanışanların %42,9'u (3) haftada 3 saatten fazla zaman ayırmaktadır. Sosyal medya veya internet yoluyla tanışanların %48,8'i (40) haftada 1 saat ayırmaktadır. Bu sonuçlar, öğrencilerin STK faaliyetlerine genellikle haftada 1-3 saat arasında zaman ayırdığını göstermektedir.

Araştırmaya katılanların STK hizmetlerinden faydalanma durumları şöyledir: Toplantı, seminer, konferans vb. etkinliklere %8,8'i (32) hiçbir zaman, %8,6'sı (31) nadiren, %30,7'si (111) bazen, %29,8'i (108) sıklıkla ve %22,1'i (80) her zaman katılmaktadır. Sosyal ve kültürel etkinliklere %8,4'ü (30) hiçbir zaman, %14,5'i (52) nadiren, %22,1'i (79) bazen, %31,8'i (114) sıklıkla ve %23,2'si (83) her zaman katılmaktadır. Sportif faaliyetlere %11,1'i (40) hiçbir zaman, %10,0'ı (36) nadiren, %26,0'ı (94) bazen, %28,5'i (103) sıklıkla ve %24,4'ü (88) her zaman katılmaktadır. Mesleki ve kişisel gelişim kurslarına %11,0'ı (40) hiçbir zaman, %12,7'si (46) nadiren, %22,3'ü (81) bazen, %28,7'si (104) sıklıkla ve %25,3'ü (92) her zaman katılmaktadır. Kamplara %10,2'si (37) hiçbir zaman, %11,9'u (43) nadiren, %29,9'u (108) bazen, %27,4'ü (99) sıklıkla ve %20,5'i (74) her zaman katılmaktadır. Okuma toplantılarına %9,9'u (35) hiçbir zaman, %9,9'u (35) nadiren, %28,7'si (102) bazen,

%27,0'ı (96) sıklıkla ve %24,5'i (87) her zaman katılmaktadır. Yazar ve entelektüellerle buluşmalara %3,9'u (15) hiçbir zaman, %4,7'si (18) nadiren, %18,3'ü (70) bazen, %40,2'si (154) sıklıkla ve %32,9'u (126) her zaman katılmaktadır. Cinsiyete göre dağılımda, kadınların %60,4'ü (116) ve erkeklerin %58,2'si (121) bazen faydalandığını belirtmiştir. Kadınların %29,7'si (57) ve erkeklerin %29,3'ü (61) sıklıkla faydalandığını ifade etmiştir. Yaş aralığına göre dağılımda, 17-19 yaş arasındakilerin %52,3'ü (46), 20-22 yaş arasındakilerin %62,7'si (96) ve 23-25 yaş arasındakilerin %59,7'si (95) bazen faydalandığı görülmektedir. Ayrıca, 17-19 yaş arasındakilerin %33,0'ı (29), 20-22 yaş arasındakilerin %28,1'i (43) ve 23-25 yaş arasındakilerin %28,9'u (46) sıklıkla faydalandığını belirtmiştir. Bu sonuçlar, gençlerin STK hizmetlerinden bazen ve sıklıkla faydalandığını göstermektedir.

Araştırmaya katılanların %9,6'sı (34) gönüllü yardım faaliyetlerine hiçbir zaman, %11,5'i (41) nadiren, %28,1'i (100) bazen, %30,1'i (107) sıklıkla ve %20,8'i (74) her zaman katkıda bulunduğunu belirtmiştir. Yurtlarda rehberlik ve belletmenliğe %10,9'u (38) hiçbir zaman, %12,3'ü (43) nadiren, %26,1'i (91) bazen, %26,6'sı (93) sıklıkla ve %24,1'i (84) her zaman katkıda bulunduğunu belirtmiştir. STK tanıtım faaliyetlerine %9,9'u (36) hiçbir zaman, %13,7'si (50) nadiren, %28,0'ı (102) bazen, %27,2'si (99) sıklıkla ve %21,2'si (77) her zaman katkıda bulunduğunu belirtmiştir. Siyasi faaliyetlere %8,3'ü (30) hiçbir zaman, %11,4'ü (41) nadiren, %26,1'i (94) bazen, %31,4'ü (113) sıklıkla ve %22,8'i (82) her zaman katkıda bulunduğunu belirtmiştir. Bu sonuçlar, katılımcıların gönüllü yardım ve rehberlik faaliyetlerine genellikle sıklıkla katkıda bulduklarını göstermektedir.

Araştırmaya katılanların %33,0'ı (118) ailesinin, %31,1'i (109) etnik aidiyetin, %32,4'ü (114) eğitimin, %33,1'i (122) dinin, %29,7'si (108) siyasetin, %31,3'ü (109) sosyal çevrenin ve %32,4'ü (115) sivil toplum kuruluşlarının kimlikleri üzerinde etkili olduğunu belirtmiştir. Çok etkili olarak değerlendirilen kriterler arasında %28,2'si (101) aile, %31,9'u (112) etnik aidiyet, %34,4'ü (121) eğitim, %35,5'i (131) din, %37,1'i (135) siyaset, %33,3'ü (116) sosyal çevre ve %36,9'u (131) sivil toplum kuruluşları bulunmaktadır. Bu sonuçlar, bireylerin kimliklerini oluşturan unsurlar arasında aile, eğitim, din ve sivil toplum kuruluşlarının önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Araştırmaya katılanların %45,7'si (170) dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirmek konusunda, içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşunun etkili olduğunu, %19,9'u (74)

ise çok etkili olduğunu belirtmiştir. Cinsiyete göre dağılımda, kadınların %51,1'i (92) ve erkeklerin %40,6'sı (78) etkili olduğunu belirtmiştir. Kadınların %17,8'i (32) ve erkeklerin %21,9'u (42) ise çok etkili olduğunu ifade etmiştir. Yaş aralığına göre dağılımda, 17-19 yaş arası katılımcıların %50,6'sı (42), 20-22 yaş arası katılımcıların %49,6'sı (69) ve 23-25 yaş arası katılımcıların %39,3'si (59) etkili olduğunu belirtmiştir. Yerleşim yerine göre dağılımda, büyükşehir ilçede yaşayanların %45,8'i (66), il merkezinde yaşayanların %46,8'i (36), ilçe merkezinde yaşayanların %44,5'i (61) ve bucak veya köyde yaşayanların %50,0'si (7) etkili olduğunu belirtmiştir. Bu sonuçlar, sivil toplum kuruluşlarının dini yaşam üzerinde önemli bir etkisi olduğunu göstermektedir.

Araştırmada ele aldığımız “İslami STK’ların yükseköğrenim yurtlarında kalan üniversiteli genç öğrencilerinin kimlik örüntüleri ile İslami STK’ların söylem ve faaliyetleri arasında bir ilişki var mıdır?” sorusuna yukarıdaki sonuçlar önemli ipuçları sunmaktadır. Veriler, öğrencilerin büyük bir kısmının kendilerini sivil toplum kuruluşlarına ait hissettiğini göstermektedir. Bu durum, STK’ların öğrenciler üzerindeki etkisini ve bu kuruluşların gençlerin kimliklerini şekillendirmede oynadığı rolü ortaya koymaktadır.

Araştırmaya katılanların dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirmede STK’ların etkili olduğunu belirtmesi, bu kuruluşların gençlerin dini kimlikleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu gösterir. Özellikle, kadınlar ve 17-19 yaş grubu bu etkiyi daha fazla hissettiklerini ifade etmişler.

Ayrıca, STK’larla tanışma yolları ve STK faaliyetlerine katılım süreleri de bu kuruluşların gençler üzerindeki etkisini gösteren diğer önemli faktörlerdir. Örneğin, gençlerin büyük bir kısmı aile ve çevre yönlendirmesiyle STK’larla tanışmış ve bu kuruluşlarda haftada 1-3 saat zaman geçirmiş. Bu durum, STK’ların sosyal çevre ve aile üzerinden gençlere ulaşma ve onları etkileme kapasitesine işaret ettiği söylenebilir.

Sonuç olarak, veriler, İslami STK’ların gençlerin kimlik örüntülerine ve dini yaşam pratiklerine etkisini destekler niteliktedir. Bu kuruluşların, gençlerin kimlikleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu ve gençlerin bu kuruluşlarla olan etkileşimlerinin kimliklerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynadığını söylemek mümkündür. Bu bulgular, İslami STK’ların gençlerin kimlik oluşum süreçlerinde önemli bir aktör olduğunu göstermektedir.

3.3. İslami STK'ların Üniversite Öğrencileri Üzerindeki Etkisi

İslami STK'ların Üniversite Öğrencileri Üzerindeki Etkisi kapsamında kullanılan sorular ve analiz yöntemleri özetlenmiştir. Öğrencilerin kendilerini tanımlama ve sosyal etkileşimleri üzerindeki etkileri anlamak için belirli önermelere katılım düzeyleri sorulmuştur. Bu önermeler arasında siyasi ve politik görüşler, eğitim, toplumsal gruplar, evrensel değerler, dini kurallar ve kimlik karmaşası ile ilgili sorular yer almıştır. Ayrıca, öğrencilerin üniversite döneminde mensubu oldukları STK'ların eğitimleri, değerleri, dini düşünceleri, topluluk öncelikleri, sosyalleşme imkanları ve kişisel gelişimleri üzerindeki etkileri de araştırılmıştır.

Analiz yöntemleri arasında frekans analizi, Mann-Whitney U testi ve Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır. Frekans analizi, her bir önermeye verilen yanıtların frekans ve yüzdelik dağılımlarını hesaplamak için uygulanmıştır. Mann-Whitney U testi, cinsiyetin STK'nın dünya görüşünün siyasi görüşlerin oluşmasındaki etkisi üzerinde anlamlı bir fark yaratıp yaratmadığını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Kruskal-Wallis H testi ise yaş aralığı, 15 yaşına kadar en uzun süre yaşanan yerleşim yeri, "Kendimi siyasi ve politik görüşlerimle tanımlarım." önermesine katılma durumu ve STK hizmetlerinden yararlanma sıklığının, STK'nın dünya görüşünün siyasi görüşlerin oluşmasındaki etkisi üzerinde anlamlı bir fark yaratıp yaratmadığını belirlemek için kullanılmıştır.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..99: Belirtilen önermelere katılma durumunun dağılımı

Önermeler	Aşağıdaki önermelere katılım düzeylerinizi belirtiniz. (%)					TOPLAM	
	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum		
Kendimi siyasi ve politik görüşlerimle tanımlarım.	Sıklık	33	37	69	109	152	400
	(%)	8,3	9,3	17,3	27,3	38,0	100,0
Kendimi aldığım eğitimle birlikte tanımlarım.	Sıklık	45	40	69	116	130	400
	(%)	11,3	10,0	17,3	29,0	32,5	100,0
Kendimi bir sınıf ve toplumsal grubun üyesi olarak tanımlarım.	Sıklık	39	29	63	133	136	400
	(%)	9,8	7,3	15,8	33,3	34,0	100,0
Bir birey olarak kendimi tanımlarken evrensel değerlerden yola çıkarım.	Sıklık	38	42	71	124	125	400
	(%)	9,5	10,5	17,8	31,0	31,3	100,0

Bir birey olarak kendimi tanımlarken dini kurallar ve mezhebimin bana öğrettiklerinden yola çıkarım.	Sıklık	30	24	86	126	134	400
	(%)	7,5	6,0	21,5	31,5	33,5	100,0
Zaman zaman kimlik karmaşası yaşadığımı düşünürüm.	Sıklık	40	44	75	115	126	400
	(%)	10,0	11,0	18,8	28,8	31,5	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların kendilerine belirtilen önermelere katılma durumu incelendiğinde;

- “Kendimi siyasi ve politik görüşlerimle tanımlarım.” önermesine %8,3’ü (33) hiç katılmadığını, %9,3’ü (37) katılmadığını, %17,3’ü (69) kararsız olduğunu, %27,3’ü (109) katıldığını, %38,0’ı (152) tamamen katıldığını;

- “Kendimi aldığım eğitimle birlikte tanımlarım.” önermesine %11,3’ü (45) hiç katılmadığını, %10,0’ı (40) katılmadığını, %17,3’ü (69) kararsız olduğunu, %29,0’ı (116) katıldığını, %32,5’i (130) tamamen katıldığını;

- “Kendimi bir sınıf ve toplumsal grubun üyesi olarak tanımlarım.” önermesine %9,8’i (39) hiç katılmadığını, %7,3’ü (29) katılmadığını, %15,8’i (63) kararsız olduğunu, %33,3’ü (133) katıldığını, %34,0’ı (136) tamamen katıldığını;

- “Bir birey olarak kendimi tanımlarken evrensel değerlerden yola çıkarım.” önermesine %9,5’i (38) hiç katılmadığını, %10,5’i (42) katılmadığını, %17,8’i (71) kararsız olduğunu, %31,0’ı (124) katıldığını, %31,3’ü (125) tamamen katıldığını;

- “Bir birey olarak kendimi tanımlarken dini kurallar ve mezhebimin bana öğrettiklerinden yola çıkarım.” önermesine %7,5’i (30) hiç katılmadığını, %6,0’ı (24) katılmadığını, %21,5’i (86) kararsız olduğunu, %31,5’i (126) katıldığını, %33,5’i (134) tamamen katıldığını;

- “Zaman zaman kimlik karmaşası yaşadığımı düşünürüm.” önermesine %10,0’ı (40) hiç katılmadığını, %11,0’ı (44) katılmadığını, %18,8’i (75) kararsız olduğunu, %28,8’i (115) katıldığını, %31,5’i (126) tamamen katıldığını belirtmiştir.

“İslami STK'ların Üniversite Öğrencileri Üzerindeki Etkisi” başlığı altında yukarıdaki “Kendini Tanımlama” önermelerine ilişkin dağılım sonuçları, öğrencilerin kendilerini nasıl tanımladıkları üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu veriler, öğrencilerin siyasi, eğitimsel, toplumsal, evrensel ve dini değerler bağlamında kendilerini nasıl gördükleri hakkında fikir verir.

Öğrencilerin %65,3'ü (katılıyorum ve tamamen katılıyorum) siyasi ve politik görüşlerini kimliklerinin önemli bir parçası olarak görüyor. Bu, üniversite öğrencileri arasında siyasi kimliğin güçlü bir şekilde hissedildiğini göstermektedir. İslami STK'lar, bu öğrencilerin siyasi görüşlerini şekillendirmede etkili olabilirler, zira politika ve dini değerler sıklıkla iç içe geçebilmektedir.

Öğrencilerin %61,5'i eğitimlerini kimliklerinin bir parçası olarak kabul etmektedir. İslami STK'lar eğitim alanında da faaliyet gösterdikleri için, bu durum öğrencilerin eğitim yoluyla da bu kurumlar tarafından etkilenmelerine işaret edebilir.

%67,3'lük bir çoğunluk kendilerini bir sınıf veya toplumsal grubun üyesi olarak tanımlamaktadır. İslami STK'lar, öğrencilerin toplumsal ve sınıfsal kimliklerini pekiştirebilir veya bu gruplara özel hizmetler sunarak etkileşimde bulunabilirler.

Öğrencilerin %62,3'ü kendilerini tanımlarken evrensel değerlere önem veriyor. Bu, öğrencilerin sadece ulusal veya yerel değil, aynı zamanda global değerlere de önem verdiklerini göstermektedir. İslami STK'ların bu evrensel değerleri nasıl ele aldıkları, öğrenciler üzerindeki etkilerini şekillendirebilir.

Öğrencilerin %65'i dini kuralları ve mezheplerini kimliklerinin bir parçası olarak görüyor. Bu, İslami STK'ların özellikle dini eğitim ve yönlendirme konularında öğrenciler üzerinde önemli bir etkiye sahip olabileceğine işaret etmektedir.

Öğrencilerin %60,3'ü zaman zaman kimlik karmaşası yaşadıklarını ifade ediyor. Bu, öğrencilerin farklı kimlik unsurları arasında çatışma yaşayabileceğini ve İslami STK'ların bu çatışmaları yönetmede destekleyici rol oynayabileceklerini göstermektedir.

Bu sonuçlar, İslami STK'ların üniversite öğrencilerinin kimliklerini şekillendirmede etkili olabileceği fikrini desteklemektedir. Özellikle dini ve siyasi kimlikler üzerindeki etkileri, bu STK'ların öğrenciler üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..100: Belirtilen önermelere katılma düzeyinin dağılımı

Önermeler	Aşağıdaki önermelere katılım düzeylerinizi belirtiniz. (%)	F O F
-----------	--	-------

		Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Üniversite döneminde mensubu olduğum STK'dan aldığım eğitimler kişisel gelişimimde etkili oldu.	Sıklık	41	33	79	120	127	400
	(%)	10,3	8,3	19,8	30,0	31,8	100,0
Mensubu olduğum STK'nın değerleri, kimliğimin oluşmasına katkıda bulunmuştur.	Sıklık	44	46	76	124	110	400
	(%)	11,0	11,5	19,0	31,0	27,5	100,0
Dini düşüncelerimin oluşmasında mensubu olduğum STK'nın rolü vardır.	Sıklık	39	28	92	108	133	400
	(%)	9,8	7,0	23,0	27,0	33,3	100,0
Benim için topluluk veya cemiyet, bireysellikten daha önemlidir.	Sıklık	41	45	76	127	111	400
	(%)	10,3	11,3	19,0	31,8	27,8	100,0
Mensubu olduğum STK aracılığıyla edindiğim sosyalleşme imkanları, toplumda fikirlerimi açıkça ifade etmemi sağlamıştır.	Sıklık	45	36	90	113	116	400
	(%)	11,3	9,0	22,5	28,3	29,0	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılanların belirtilen önermelere katılma durumları incelendiğinde;

- “Üniversite döneminde mensubu olduğum STK'dan aldığım eğitimler kişisel gelişimimde etkili oldu.” önermesine %10,3'ü (41) hiç katılmadığını, %8,3'ü (33) katılmadığını, %19,8'i (79) kararsız olduğunu, %30,0'ı (120) katıldığını, %31,8'i (127) tamamen katıldığını;
- “Mensubu olduğum STK'nın değerleri, kimliğimin oluşmasına katkıda bulunmuştur.” önermesine %11,0'ı (44) hiç katılmadığını, %11,5'i (46) katılmadığını, %19,0'ı (76) kararsız olduğunu, %31,0'ı (124) katıldığını, %27,5'i (110) tamamen katıldığını;
- “Dini düşüncelerimin oluşmasında mensubu olduğum STK'nın rolü vardır.” önermesine %9,8'i (39) hiç katılmadığını, %7,0'ı (28) katılmadığını, %23,0'ı (92) kararsız olduğunu, %27,0'ı (108) katıldığını, %33,3'ü (133) tamamen katıldığını;
- “Benim için topluluk veya cemiyet, bireysellikten daha önemlidir.” önermesine %10,3'ü (41) hiç katılmadığını, %11,3'ü (45) katılmadığını, %19,0'ı (76) kararsız olduğunu, %31,8'i (127) katıldığını, %27,8'i (111) tamamen katıldığını;

- “Mensubu olduğum STK aracılığıyla edindiğim sosyalleşme imkânları, toplumda fikirlerimi açıkça ifade etmemi sağlamıştır.” önermesine %11,3’ü (45) hiç katılmadığını, %9,0’ı (36) katılmadığını, %22,5’i (90) kararsız olduğunu, %28,3’ü (113) katıldığını, %29,0’ı (116) tamamen katıldığını belirtmiştir.

“İslami STK'ların Üniversite Öğrencileri Üzerindeki Etkisi” başlığı altında yukarıdaki “Ferdî ve Sosyal Kimlik” önermelerine ilişkin dağılım sonuçları, öğrencilerin bu STK’lardan aldıkları eğitimler ve sosyal imkanların kişisel ve dini gelişimleri üzerinde önemli etkileri olduğunu göstermektedir.

Öğrencilerin %61,8’i (Katılıyorum %30 ve Tamamen Katılıyorum %31,8) üniversite döneminde mensubu oldukları STK’dan aldıkları eğitimlerin kişisel gelişimlerinde etkili olduğunu belirtmiş. Bu, STK’ların sağladığı eğitim programlarının, bireylerin kendilerini geliştirmelerine yardımcı olabilecek içeriklere sahip olduğuna işaret etmektedir.

Katılımcıların %58,5’i (Katılıyorum %31 ve Tamamen Katılıyorum %27,5), mensubu oldukları STK’nın değerlerinin, kimliklerinin oluşmasına katkıda bulunduğunu ifade etmiştir. Bu sonuç, STK’ların değerlerinin bireylerin dünya görüşlerini ve kimliklerini şekillendirmede etkili olabileceğini göstermektedir.

Öğrencilerin %60,3’ü (Katılıyorum %27 ve Tamamen Katılıyorum %33,3), dini düşüncelerinin oluşmasında mensubu olduğum STK’nın rolü olduğunu belirtmiştir. Bu, STK’ların, üyelerinin dini inançlarını etkileme ve şekillendirme gücüne sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Katılımcıların %59,6’sı (Katılıyorum %31,8 ve Tamamen Katılıyorum %27,8), topluluk veya cemiyetin bireycilikten daha önemli olduğunu düşündüğünü söylemiştir. Bu, STK mensuplarının topluluk içinde daha bağlı ve topluluğa önem veren bireyler olduğunu göstermektedir.

Öğrencilerin %57,3’ü (Katılıyorum %28,3 ve Tamamen Katılıyorum %29), STK aracılığıyla edindikleri sosyalleşme imkânlarının, toplumda fikirlerini açıkça ifade etmelerini sağladığını belirtmiştir. Bu, STK’ların sosyal ağlar oluşturma ve bireylerin kendilerini ifade etme kapasitelerini artırma konusunda önemli bir rol oynadığına işaret etmektedir.

Genel olarak, bu veriler İslami STK'ların, üniversite öğrencilerinin kişisel ve dini gelişimlerine, kimlik oluşumlarına ve sosyal ilişkilerine önemli katkılarda bulunduğunu göstermektedir. Özellikle, bu tür kuruluşların eğitim ve değer sistemlerinin, üyelerinin düşünce ve davranışlarını şekillendirmede etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..101: Belirtilen önermelere katılma durumunun dağılımı

Önermeler		Aşağıdaki önermelere katılım düzeylerinizi belirtiniz. (%)					TOPLAM
		Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Fikir ve düşüncelerimin oluşmasında mensubu olduğum STK'nın etkisi vardır.	Sıklık	43	47	75	119	116	400
	(%)	10,8	11,8	18,8	29,8	29,0	100,0
Benimle aynı veya benzer fikir ve düşünceleri dinlemeyi tercih ederim.	Sıklık	36	41	86	114	123	400
	(%)	9,0	10,3	21,5	28,5	30,8	100,0
Benimle aynı düşünceye sahip kişilerden oluşan ortamları tercih ederim.	Sıklık	41	36	88	118	117	400
	(%)	10,3	9,0	22,0	29,5	29,3	100,0
Kişilerin, homojen gruplarda daha güvende yaşayacağına inanırım.	Sıklık	44	35	74	131	116	400
	(%)	11,0	8,8	18,5	32,8	29,0	100,0
Benden farklı düşünen biriyle kolay kolay arkadaş olmam.	Sıklık	117	136	72	42	33	400
	(%)	29,3	34,0	18,0	10,5	8,3	100,0
Farklı toplumsal gruplarla iç içeyken uyum sorunu yaşamamak adına duygu ve düşüncelerimi sık sık gizlerim.	Sıklık	35	37	80	113	135	400
	(%)	8,8	9,3	20,0	28,3	33,8	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların belirtilen önermelere katılım durumu incelendiğinde;

- “Fikir ve düşüncelerimin oluşmasında mensubu olduğum STK'nın etkisi vardır.” önermesine %10,8'i (43) hiç katılmadığını, %11,8'i (47) katılmadığını, %18,8'i (75) kararsız olduğunu, %29,8'i (119) katıldığını, %29,0'ı (116) tamamen katıldığını;

- “Benimle aynı veya benzer fikir ve düşünceleri dinlemeyi tercih ederim.” önermesine %9,0’ı (36) hiç katılmadığını, %10,3’ü (41) katılmadığını, %21,5’i (86) kararsız olduğunu, %28,5’i (114) katıldığını, %30,8’i (123) tamamen katıldığını;

- “Benimle aynı düşünceye sahip kişilerden oluşan ortamları tercih ederim.” önermesine %10,3’ü (41) hiç katılmadığını, %9,0’ı (36) katılmadığını, %22,0’ı (88) kararsız olduğunu, %29,5’i (118) katıldığını, %29,3’ü (117) tamamen katıldığını;

- “Kişilerin, homojen gruplarda daha güvende yaşayacağına inanırım.” önermesine %11,0’ı (44) hiç katılmadığını, %8,8’i (35) katılmadığını, %18,5’i (74) kararsız olduğunu, %32,8’i (131) katıldığını, %29,0’ı (116) tamamen katıldığını;

- “Benden farklı düşünen biriyle kolay kolay arkadaş olmam.” önermesine %29,3’ü (117) hiç katılmadığını, %34,0’ı (136) katılmadığını, %18,0’ı (72) kararsız olduğunu, %10,5’i (42) katıldığını, %8,3’ü (33) tamamen katıldığını;

- “Farklı toplumsal gruplarla iç içeyken uyum sorunu yaşamamak adına duygu ve düşüncelerimi sık sık gizlerim.” önermesine %8,8’i (35) hiç katılmadığını, %9,3’ü (37) katılmadığını, %20,0’ı (80) kararsız olduğunu, %28,3’ü (113) katıldığını, %33,8’i (135) tamamen katıldığını söylemiştir.

“İslami STK’ların Üniversite Öğrencileri Üzerindeki Etkisi” başlığı altında yukarıdaki “Diğer Kişi ve Gruplarla İlişki” önermelerine ilişkin dağılım sonuçları, İslami STK’ların üniversite öğrencileri üzerindeki etkilerini, özellikle düşünce, fikir ve sosyal etkileşim boyutlarında incelemektedir. Bu sonuçlar, öğrencilerin kendi görüşlerini ve sosyal çevre tercihlerini nasıl şekillendirdiğine dair önemli bilgiler sunmaktadır.

Bu önermede, öğrencilerin %59’undan fazlası (Katılıyorum %29,8 ve Tamamen katılıyorum %29,0), mensubu oldukları STK’nın fikir ve düşüncelerinin oluşmasında etkili olduğunu belirtmiştir. Bu, STK’ların üyeler üzerinde ideolojik bir etki yaratabildiğini göstermektedir.

Öğrencilerin %59,3’ü (Katılıyorum %28,5 ve Tamamen katılıyorum %30,8) benzer düşüncelere sahip kişilerle iletişim kurmayı tercih ettiklerini ifade etmiştir. Bu durum, bireylerin kendilerini ideolojik olarak homojen bir çevrede daha rahat hissettiğini ortaya koymaktadır.

Öğrencilerin yaklaşık %58,8’i (Katılıyorum %29,5 ve Tamamen katılıyorum %29,3), benzer düşüncelere sahip kişilerden oluşan ortamları tercih ettiklerini belirtmiş. Bu

bağlamda, İslami STK'lara mensup veya hizmetlerinden yararlanan üniversite öğrencilerinin sosyal çevrelerinin seçiminde benzerlik arayışının bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Öğrencilerin %61,8'i (Katılıyorum %32,8 ve Tamamen katılıyorum %29,0), homojen gruplarda yaşamının daha güvenli olduğuna inandıklarını ifade etmiştir.

Öğrencilerin %63,3'ü (Hiç katılmıyorum %29,3 ve Katılmıyorum %34,0), farklı düşünen biriyle arkadaş olmanın zor olduğunu belirtmiştir. Bu sonuç, STK mensubiyetinin, farklı görüşlere müsamaha konusunda sınırlayıcı bir etki yapabileceğine işaret etmektedir.

Öğrencilerin %62,1'i (Katılıyorum %28,3 ve Tamamen katılıyorum %33,8), farklı gruplarla iç içe olduklarında uyum sorunu yaşamamak adına duygu ve düşüncelerini gizlediklerini ifade etmiştir. Bu durum, sosyal uyum sağlama çabası içinde bireysel kimliklerin bazen geri plana atılabildiğini göstermektedir.

Sonuç olarak, bu veriler, İslami STK'ların üniversite öğrencileri üzerinde hem olumlu hem de sınırlayıcı etkileri olabileceğini göstermektedir. Öğrenciler, benzer düşüncelere sahip çevrelerde kendilerini daha güvenli ve rahat hissediyor gibi görünse de bu durum farklı düşüncelerle etkileşim ve hoşgörü geliştirme konusunda engeller oluşturabilmektedir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..102: Siyasi görüşünün oluşmasında mensubu olduğu STK'nın dünya görüşünün etkili olma durumunun dağılımı

Siyasi görüşünüzün oluşmasında mensubu olduğunuz STK'nın dünya görüşü ne kadar etkilidir? (%)		
Etkili olma durumu	Sıklık	Yüzde (%)
Hiç etkili değildir	105	27,5
Etkili değildir	88	23,0
Ne etkilidir ne de etkili değildir	107	28,0
Etkilidir	39	10,2
Çok etkilidir	43	11,3
TOPLAM	382	100,0

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların %27,5'i (105) siyasi görüşünün oluşumunda mensubu olduğu STK'nın dünya görüşünün hiç etkili olmadığını, %23,0'ı (88) etkili olmadığını, %28,0'ı (107) ne etkili olduğunu ne de etkili olmadığını, %10,2'si (39) etkili olduğunu, %11,3'ü (43) çok etkili olduğunu söylemiştir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..103: Cinsiyete göre siyasi görüşünün oluşmasında mensubu olduğu STK'nın dünya görüşünün etkili olma durumunun fark testi

Sıra İşaretleri					Mann-Whitney U Testi	
Siyasi görüşünüzün oluşmasında mensubu olduğunuz STK'nın dünya görüşü ne kadar etkilidir?	Cinsiyet	N	Sıra ortalaması	Sıralar toplamı	Test İstatistiği	p-değeri
	Kadın	192	197,85	37988,00		
	Erkek	208	202,94	42212,00		
	TOPLAM	400				

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıdaki tabloda yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre, cinsiyetin, kişilerin siyasi görüşlerinin oluşmasında mensubu oldukları sivil toplum kuruluşunun (STK) dünya görüşünün etkili olma durumu üzerinde dokunaklı bir ayrım yaratmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Kadın katılımcıların sıra ortalaması 197,85 iken, erkek katılımcıların sıra ortalaması 202,94'tür. Bu p-değeri ($p=0,652$) 0,05'ten büyük olduğu için, cinsiyetler arasında STK'nın dünya görüşünün siyasi görüşlerin oluşmasındaki etkisi konusunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı sonucuna varılmıştır.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..104: Yaş aralığına göre siyasi görüşünün oluşmasında mensubu olduğu STK'nın dünya görüşünün etkili olma durumunun fark testi

Sıra İşaretleri				Kruskal-Wallis H Testi		
Siyasi görüşünüzün oluşmasında mensubu olduğunuz STK'nın dünya görüşü ne kadar etkilidir?	Yaş aralığı	N	Sıra ortalaması	Test İstatistiği	S.d.	p-değeri
	17-19 yaş arası	88	212,70			
	20-22 yaş arası	153	192,60			
	23-25 yaş arası	159	201,35			
	TOPLAM	400				

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Üstteki tabloda yapılan Kruskal-Wallis H testi sonucuna göre, yaş aralığının, kişilerin siyasi görüşlerinin oluşmasında mensubu oldukları sivil toplum kuruluşunun (STK) dünya görüşünün etkisi üzerinde dokunaklı bir ayrım yaratmadığı bulunmuştur ($p>0,05$). 17-19 yaş arası katılımcıların sıra ortalaması 212,70, 20-22 yaş arası katılımcıların 192,60 ve 23-25 yaş arası katılımcıların ise 201,35'tir. Bu p-değeri ($p=0,408$) 0,05'ten büyük olduğu için, yaş aralıkları arasında STK'nın dünya

görüşünün siyasi görüşlerin oluşmasındaki etkisi konusunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..105: 15 yaşına kadar en uzun süre yaşadığı yerleşim yerine göre siyasi görüşünün oluşmasında mensubu olduğu STK'nın dünya görüşünün etkili olma durumunun fark testi

Sıra İşaretleri				Kruskal-Wallis H Testi		
Siyasi görüşünüzün oluşmasında mensubu olduğunuz STK'nın dünya görüşü ne kadar etkilidir?	15 yaşına kadar en uzun süre yaşadığı yerleşim yeri	N	Sıra ortalaması	Test İstatistiği	S.d.	P-değeri
	Büyükşehir ilçe	154	198,88	1,354	3	0,716
	İl merkezi	83	190,21			
	İlçe merkezi	148	207,84			
	Bucak veya köy	15	201,63			
	TOPLAM	400				

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıda yapılan Kruskal-Wallis H testi sonucunda, 15 yaşına kadar en uzun süre yaşanan yerleşim yerinin, siyasi görüşün oluşmasında mensubu olunan sivil toplum kuruluşunun (STK) dünya görüşü üzerindeki etkisinde anlamlı bir fark yaratmadığını göstermektedir. 15 yaşına kadar en süre süre büyükşehir ilçesinde yaşayanların sıra ortalaması 198,88, il merkezinde yaşayanların 190,21, ilçe merkezinde yaşayanların 207,84 ve bucak veya köyde yaşayanların 201,63'tür. Bu p-değeri (p=0,716) 0,05'ten büyük olduğu için, yerleşim yerleri arasında STK'nın dünya görüşünün, siyasi görüşlerin oluşmasındaki etkisi bakımından istatistiksel olarak dokunaklı bir ayrım söz konusu değildir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..106: “Kendimi siyasi ve politik görüşlerimle tanımlarım.” önermesine katılma durumuna göre siyasi görüşünün oluşmasında mensubu olduğu STK'nın dünya görüşünün etkili olma durumunun fark testi

Sıra İşaretleri				Kruskal-Wallis H Testi		
Siyasi görüşünüzün oluşmasında mensubu olduğunuz STK'nın dünya görüşü ne kadar etkilidir?	“Kendimi siyasi ve politik görüşlerimle tanımlarım.” önermesine katılma durumu	N	Sıra ortalaması	Test İstatistiği	S.d.	P-değeri
	Hiç katılmıyorum	33	214,50	0,837	4	0,933
	Katılmıyorum	37	203,16			

Kararsızım	69	194,71			
Katılıyorum	109	202,70			
Tamamen katılıyorum	152	197,86			
TOPLAM	400				

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıdaki tabloda yapılan Kruskal-Wallis H testi sonucuna göre, “Kendimi siyasi ve politik görüşlerimle tanımlarım” önermesine katılma durumunun, kişilerin siyasi görüşlerinin oluşmasında mensubu oldukları sivil toplum kuruluşunun (STK) dünya görüşünün etkisi üzerinde anlamlı bir fark yaratmadığı bulunmuştur. “Hiç katılmıyorum” diyenlerin sıra ortalaması 214,50, “Katılmıyorum” diyenlerin 203,16, “Kararsızım” diyenlerin 194,71, “Katılıyorum” diyenlerin 202,70 ve “Tamamen katılıyorum” diyenlerin sıra ortalaması ise 197,86’dır. Bu p-değeri ($p=0,933$) 0,05’ten büyük olduğu için, öneriye katılma düzeyleri arasında STK’nın dünya görüşünün siyasi görüşlerin oluşmasındaki etkisi açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark söz konusu değildir.

Tablo Hata! Belgede belirtilen stilde metne rastlanmadı..107: STK hizmetlerinden yararlanma sıklığına göre siyasi görüşünün oluşumunda mensubu olduğu STK’nın dünya görüşünün etkili olma durumunun fark testi

Sıra İşaretleri				Kruskal-Wallis H Testi		
Siyasi görüşünüzün oluşmasında mensubu olduğunuz STK’nın dünya görüşü ne kadar etkilidir?	STK hizmetlerinden yararlanma sıklığı	N	Sıra Ortalaması	Test istatistiği	S.d.	p-değeri
	Hiçbir zaman	1	149,50	1,044	4	0,903
	Nadiren	39	205,31			
	Bazen	229	191,67			
	Sıklıkla	111	186,56			
	Her zaman	2	198,25			
	TOPLAM	382				

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıda yer alan Kruskal-Wallis H Testi analizinde, STK hizmetlerinden yararlanma sıklığına göre siyasi görüşlerinin oluşmasında mensubu olduğu STK’nın dünya görüşünün etkisi arasında istatistiksel olarak dokunaklı bir fark yoktur ($p=0,903$). Farklı hizmet yararlanma sıklığına sahip grupların sıra ortalamaları incelendiğinde, “Nadiren” yararlananların ortalama sırası en yüksek (205,31) ve “Hiçbir zaman” yararlanmayanların ortalama sırası ise en düşük (149,50) olarak gözlemlenmiştir. Ancak bu farklar istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu sonuçlar, STK hizmetlerinden

yararlanma sıklığının, STK'nın dünya görüşünün bireylerin siyasi görüşlerinin oluşumu üzerindeki etkisi açısından anlamlı bir farklılık yaratmadığını belirtmektedir.

3.3.1. Bölüm Değerlendirmesi

Araştırmaya katılanların %66,0'sı (264) kendisini bir sivil toplum kuruluşuna ait hissettiğini belirtirken, bu oran cinsiyet ve yaş aralıklarına göre önemli farklılıklar göstermemektedir. Gençlerin gelişimi konusunda STK'ların üstlenmesi gereken görevler arasında eğitim sürecinde maddi destek sağlama (%36,0) ve toplumsal sorunların çözümünde gençleri ortak etme (%29,3) gibi maddeler öne çıkmaktadır.

STK ile tanışma yolları incelendiğinde, katılımcıların %37,5'i (150) aile ve çevre yönlendirmesiyle STK'larla tanıştığını belirtmiştir. Bu oran, büyükşehir ilçelerinde %40,9, il merkezlerinde %38,6, ilçe merkezlerinde %33,8 ve bucak veya köylerde %33,3 olarak gözlemlenmiştir. STK faaliyetlerine katılım sıklığı, haftada 1-3 saat arası zaman ayıran katılımcılar arasında %34,8 (139) ile yüksek olup, bu durum STK'ların faaliyetlerine katılımında aktif bir rol oynandığını göstermektedir. Katılımcıların %46,5'i (186) haftada 1 saat, %34,8'i (139) haftada 1-3 saat ve %18,8'i (75) haftada 3 saatten fazla zaman harcadığını belirtmiştir. Bu sonuçlar, gençlerin STK faaliyetlerine genellikle haftada 1-3 saat arasında zaman ayırdığını göstermektedir.

Katılımcıların %27,5'i (105) siyasi görüşlerinin oluşmasında mensubu oldukları STK'nın dünya görüşünün hiç etkili olmadığını belirtmiştir. Cinsiyet, yaş aralığı ve yerleşim yeri gibi demografik değişkenler, STK'nın dünya görüşünün siyasi görüşlerin oluşumundaki etkisi üzerinde anlamlı bir fark yaratmamaktadır. Bu durum, STK'ların dünya görüşünün siyasi görüşlerin oluşmasında belirleyici bir faktör olmadığını göstermektedir. Ayrıca, STK hizmetlerinden yararlanma sıklığı ile siyasi görüşlerin oluşmasında STK'nın dünya görüşünün etkisi arasında da anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bu sonuçlar, STK hizmetlerinden yararlanma sıklığının, STK'nın dünya görüşünün bireylerin siyasi görüşlerinin oluşumu üzerindeki etkisi açısından anlamlı bir farklılık yaratmadığını belirtmektedir.

Katılımcıların kendilerini tanımlama biçimleri arasında, %38,0'ı (152) kendisini siyasi ve politik görüşleriyle tanımlarken, %32,5'i (130) eğitimle tanımlamaktadır. Ayrıca, %34,0'ı (136) kendisini bir sınıf ve toplumsal grubun üyesi olarak tanımlamaktadır. Katılımcıların %31,5'i (126) zaman zaman kimlik karmaşası yaşadığını belirtmiştir. Bu durum, katılımcıların kimliklerini tanımlarken çeşitli faktörlerin etkili olduğunu ve

zaman zaman kimlik karmaşası yaşadıklarını göstermektedir. STK'ların gençlerin kişisel gelişimine ve sosyalleşmesine katkıda bulunduğu, ancak siyasi görüşlerin oluşmasında belirleyici bir etken olmadığı sonucuna varılmaktadır. Bu sonuçlar, STK'ların gençlerin kimlik ve değerlerinin oluşmasında önemli bir rol oynadığını, ancak siyasi görüşlerin şekillenmesinde aynı etkiyi göstermediğini ortaya koymaktadır.

Üniversite öğrencilerinin yaşam biçimi, inançları, değerleri ve politik yaklaşımları üzerinde İslami Sivil Toplum Kuruluşlarının etkisi konusunda veriler, STK'ların özellikle gençlerin kişisel gelişimi, sosyalleşmesi ve eğitim süreçlerine destek olma gibi alanlarda önemli katkılar sağladığını göstermektedir. Ancak, siyasi görüşlerin oluşumunda STK'ların dünya görüşlerinin belirleyici bir faktör olmadığı da anlaşılmaktadır. Bu durum, gençlerin siyasi kimliklerini şekillendirirken farklı faktörlerin de etkili olabileceğine işaret etmektedir.

STK'ların, öğrenciler arasında bilgi ve değer aktarımı sağlamak, onlara yönelik sosyal ve eğitim programları düzenlemek gibi roller üstlendiği görülmektedir. Bununla birlikte, katılımcıların büyük bir kısmı STK'larla aile ve çevre yönlendirmesi yoluyla tanıştığını ve STK faaliyetlerine haftada birkaç saat zaman ayırdığını belirtilmiştir. Bu da STK'ların gençler üzerinde dolaylı yollardan etkili olabileceğini göstermektedir.

Siyasi görüşlerin şekillenmesinde ise STK'ların etkisinin sınırlı olduğu sonucu çıkarsanabilir. Bu, gençlerin siyasi kimliklerini oluştururken çok daha geniş bir bilgi ve deneyim havuzundan etkilendiklerini ve STK'ların bu süreçte tek belirleyici olmadığını ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, İslami STK'ların, üniversite öğrencilerinin sosyal ve eğitim hayatlarına katkıda bulunduğu, ancak siyasi görüşlerin oluşumunda aynı derecede etkili olmadığı söylenebilir. STK'ların gençler üzerindeki etkisinin, kişisel gelişim ve sosyal katılım boyutlarında daha belirgin olduğu görülmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kimlik duygusu zamana bağlı bir genişlik ihtiva eder. “Birisi olmak, bir geçmişi olmak” demektir. Vahdet (birlik), denge, insicam ve istikrar duygusu içerir. Benlik hissi; bedene sahip olma şuurudur (fiziksel kimlik), “ben” burdayım diyen, bir isme sahip olan, imzası olan (gramatikal kimlik), imtiyazları ve vazifeleri olan (hukuki kimlik), soyunu oturtan ve takviye eden (bölgesel, ulusal, etnik kimlik vb.), bazı pozisyonlar tutan, roller üstlenen, ilişkiler kuran, bir iletişimler ağına dahil olan (sosyal kimlik), prensip ve normlar onaylayan, bir mana, bir değerler sistemi kuran ve ideolojik sistemlere göre kendini konumlayan (kültürel kimlik) şeydir (Bilgin, 2001: 199-200).

Kimlik, bırakmayı, otonomiye, kendini gerçekleştirilmeyi kapsar. Kimlik ferdi, diğerleriyle ve dış çevre ile karşılaşmasında “ben”, “ben değil” ya da “diğeri” ayrımı yapılarak inşa edilir. Bu inşa faaliyeti çocukluğun ilk evrelerinden itibaren ailede başlar. Sosyalleşme, gerçekleştiği grup ve kurumlara göre birincil ve ikincil aşama şeklinde iki safhada gerçekleşir. Aile, okul, akran ve arkadaş grupları, okul öncesi eğitim kurumları ve diğer gençlik kuruluşları “birincil sosyalleşme”nin gerçekleşmesini sağlayan vasıtalarlardır. Dinî, siyasal ve ekonomik kurum ve kuruluşlar, kitle iletişim araçları ile mesleki kuruluşlar “ikincil sosyalleşme”yi gerçekleştirir. Toplum kültürünün transferi, ilkin ailenin olduğu, birincil sosyalleşmenin esasını oluşturur (Macionis, 2017: 118; Canatan, 2018: 26; Riutort, 2017: 76).

Kimlik başkalarından farklılaştıkça ve otonomisini güçlendirdiği müddetçe tekliğini hisseder. Böylece kimliğin devamlılık ve vahdet boyutuna teklik unsuru da eklenir. Kimlik bir aksiyon ve üretim faaliyetinde kök salar, görünür hale gelir. Bir üretim sürecine ve faaliyete dâhil olduğumuzda kimliklerimiz pekişerek görünür hale gelir. Kimliğin muhkem hale getirilmesi ve sağlamlaştırılması için farkın öteki veya kötüye dönüştürülmesi gerekir. Bu esnada kişi kendi kimlik iddiasını güçlendirmek için karşı

tarafı bazı sıfatlarla yaftalar. Ötekiler artık kimliğin mukadderatı için hem çok mühim hem de tehdittir (Connolly, 1995: 92-94).

Grup kimliğinin, kişisel kimlikten önce geldiği bir öncül olarak kabul edilse dahi “ortak kimlik” veya “biz kimliği” bu olguları oluşturan ve taşıyan bireylerin haricinde olamaz, dolayısıyla kimlik kişisel bilgi ve şuurun bir mahsulüdür. Birinci unsur bütünü onu meydana getiren parçalardan daha önemli olduğunu vurgularken, ikincisi ise parçanın bütüne göre daha da ehemmiyetli olduğunu ileri sürer (Assmann, 2015: 140).

İnsanın kendine ait deneyimleri dolaylı yoldan gerçekleşir; başkalarına ilişkin olan deneyimler ise dolaysız meydana gelir. Fert nasıl ki yüzünü ancak ayna vasıtasıyla görürse, şahsi benliğini görmek için de bir aynaya ihtiyaç duyar. Bu yansıtma farkındalık ve şuurlanmayı da içerir (Tatar, 2012: 92).

“Ortak kimlik” ve “biz kimliği” bir grup tarafından inşa edilir ve grubun üyesi fertler de bu kimlikle özdeşim kurarlar. Öte yandan kendi kendine bir ortak veya biz kimliğinden bahsedilemez. Kendini bu kimlikle tavsif edenler yoksa böyle bir ortak kimlikten söz edilemez. Ortak kimlikler üyelerinin şuurundaki gücü nispetinde, onların fiillerini ve tutumlarını etkilediği ölçüde güce sahiptir (Assmann, 2015: 142).

Her insan benliği hususundaki kimlik şuurunu değişik zaman ve dönemlerde farklı biçim ve şekillere göre düzenler. Kimliğin; kabiliyetler, yönelişler, toplumsal etkileşim ve ilişkiler yoluyla biçimlenen grift bir yapısı olduğu gibi, üzerine resmolduğu ferdin çevresini organize etmesini, düzenlemesini ve yönlendirmesini de sağlayan bir unsurdur.

İnsan ilişkilerinin bir fonksiyonu olarak da ifade edebileceğimiz kimlikler başlangıçta duruma özeldir. Zamanla hiyerarşik olarak organize olurlar. En merkezdeki kimlikler kapsamlı, yaygın, tesirli ve baskındırlar. Cinsiyet, ırk, yaş, renk, milliyet gibi genel unsurlarla ifade edilirler ve hiyerarşik olarak alttaki diğer kimlikleri organize ederler. Ferdin taşıdığı tüm kimlikler müştereken onun benliğini oluşturan bir faktördür. Başka bir deyişle kimlik, bir bütün ve benliğin ana unsuru olarak, pek çok alt kimlikler toplamıdır. Bunlar birbirlerini etkilerler ve dolaylı veya doğrudan tecrübe edilirler. Kimliğin oluşumunda müessir olan faktörler iki ana gurupta toplanmıştır. Bunlardan efektif faktörler, kimliğin his ve duygularla ilgili yönünü; kognitif

faktörler ise, düşünce ve bilgiyi işlemlerini işaret etmektedir. (Birkök, 1994: 74)

Her toplumun bünyesinde onu meydana getiren insanların çoğunluğunun kabul ettiği, objektif bilginin bir parçası olan “kimlikler belleği” yer alır. Muayyen psikolojik niteliklere sahip, buna uygun davranışlar ve tutumlar gösterilen kimlikler vardır. Kişi sosyalleşirken bu kimlikleri içselleştirir ve kanıksar. Bu içselleştirme neticesinde kimlik artık dışarıdan alınmış bir unsur değil, bizzat kişinin bilinç düzeyine taşınır ve onun temel bir yapısı olur. Dış dünya ve toplum tarafından tanımlanmış objektif gerçeklik, sübjektif bir forma dönüştürülerek anlaşılır. Burada ferdin sosyalleşmesi ve sosyalleştirilmesi önem arz etmektedir. Çünkü sosyalleşme, bu dıştan gelen ‘objektif kimlik’le, onun içeride, insan zihninde yoğrulmuş hali olan ‘sübjektif kimlik’ arasında bir simetri oluşturur. Böylece sosyalleşmenin/sosyalleştirmenin başarısı bu simetrinin derecesine bağlıdır. Başarılı bir eko sistem içinde sosyalleşmiş/sosyalleştirilmiş kişi, toplumun objektif olarak tanımladığı kimliği sübjektif olarak onaylar. Sosyalleşme sonunda kişi, basit bir iç gözlem (intropektion) ile kim olduğunu bilir ve anlar. İçselleştirdiği ve kanıksadığı anlam ve duygusal bütünlük kişiyi kendiliğinden (spontaneously) idare eder. “Fert kendini toplum içinde realize tarifler, toplumda yaşadıkça realite olur” (Berger P., 2011: 243-244). Bauman, biraz da “kimlikler belleği” olgusuna da eleştiri sayılabilecek bir şekilde, kimliğin icat edilmesi gereken bir gayretin ürünü, amaç edinilmiş, bireyin en başta inşa etmesi gereken ya da alternatifler arasından seçip, uğrunda mücadele edeceği, koruyacağı bir şey gibi yansıtılmasını eleştirir. Ona göre kimlik, kişinin kendi gayretiyle keşfedilmelidir. Kimliğin zafer kazanması için, yapısında tamamlanmamışlık ve istikrarsızlık da olmalıdır ki kişi bunu bastırmaya ve örtbas etmeye gayret etsin (Bauman, 2019: 25).

Kimlik yalnızca anımsananlarla oluşturulmaz. Unutulanlar, görülmeyenler de bu inşa sürecinde etkilidir. Kimlik inşası sonu gelmez, bitmez bir eylem olduğu gibi, aynı zamanda kendi kendini yok etme ya da kimlik inşacılarının onu başlangıç hedeflerinden bambaşka bir hale dönüştürme potansiyelini de bizzat barındırmaktadır. Kendi kendine kimliklenme gayreti öğrenme ve ezberleme istidadından ziyade unutma istidadı ile yönlendirilir. “Ele geçirilen her şeyin ya da üst üste konan her taşın ömrü ikinci bir uyarıya kadar sürmektedir” (Bauman, 2000a: 29).

Toplum bir taraftan ferdin kimlik oluşturma ve inşa sürecinin sağlıklı, olumlu olması yönünde baskı unsuru oluştururken bir yandan da bu zor ve sıkıntılı süreçler sonunda

elde edilen kimliğe sıkıca tutunulmamasını da isteyebilmektedir. Bu bakış açısıyla artık problem, kimliklerin nasıl bulunacağı, toplanacağı ve nasıl oluşturulacağı değil; artık büyük problem bu kimliklerin çok etkili olmasının, yapıya çok çabuk uyumunun nasıl bertaraf edileceğidir. Bu anlayışa göre iyi yapılmış ve sağlam bir kimliğin, artık bir fayda/kazanç değil, her geçen gün biraz daha fazla zarar/yük haline geldiği kabul edilmektedir. Post-modern hayat stratejisinin esasında, kimliğin stabil hale getirilmesi değil, kökleşmesinden kaçınılması gerektiği savunulur olmuştur. (Bauman, 2000b: 125). Modern zamanlar süresince, ferdin kimliğinin nasıl oluşturulacağı, kimlik inşasının tutarlı ve evrensel hale getirilmesi problem edilirdi. Bugünün kimlik problemi olarak tam da modern zamanlarda elde edilmeye çalışılan neticeler bulunmaktadır. Bauman'a göre bugünün kimlik problemi, içselleştirilmiş bir kimliği uzunca süre taşıma güçlüğünden, bir hayat boyunca saygınlık şansı olacak bir kimliği dışa vurum ifade şekli bulmanın hemen hemen imkânsız oluşundan kaynaklanmaktadır. Bütün bunların neticesinde de bir süre sonra terketmek gerekir diye herhangi bir kimliğe sıkıca tutunmama durumu ortaya çıkmaktadır. (Bauman, 2000b: 175).

Araştırmamıza katılan öğrencilerin %85,5'i (342) devlet üniversitelerinde, %14,5'i (58) ise vakıf üniversitelerinde eğitim görmektedir. Öğrencilerin eğitim gördüğü fakülteler arasında en yüksek oran %35,0 (140) ile ilahiyat fakültesine aittir, bunu %20,5 (82) ile eğitim fakültesi takip etmektedir. Bölüm dağılımında ise ilahiyat %35,0 (140) ile en yüksek orana sahiptir. Öğrencilerin %26,5'i (106) 1. sınıfta, %26,5'i (106) 2. sınıfta, %25,0'i (100) 3. sınıfta ve %22,0'i (88) 4. sınıfta eğitim görmektedir. Cinsiyet dağılımında %48,0'i (192) kadın, %52,0'i (208) erkektir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin %22,0'i (88) 17-19 yaş aralığında, %38,3'i (153) 20-22 yaş aralığında ve %39,8'i (159) 23-25 yaş aralığındadır. Doğum yeri dağılımında Marmara Bölgesi %25,5 (102) ile en yüksek orana sahiptir, bunu %20,8 (83) ile İç Anadolu Bölgesi takip etmektedir. Öğrencilerin %38,5'i (154) 15 yaşına kadar en uzun süre büyükşehir ilçede yaşamış olup, en uzun süre yaşadıkları yerleşim yerleri arasında %37,5 (150) ile metropoller (İstanbul, İzmir, Ankara) öne çıkmaktadır.

Mezun oldukları lise türüne göre öğrencilerin %40,3'i (161) imam hatip lisesi/Anadolu imam hatip lisesi mezunudur. Annelerinin eğitim durumu incelendiğinde, %43,5'i (174) ilkökul mezunu olup, babalarının eğitim durumunda ise %38,8'i (155) ilkökul mezunudur. Babalarının %55,1'i (218) hizmet sektöründe çalışmakta olup, %51,3'ü

(203) özel sektörde işçi olarak çalışmaktadır. Annelerinin %81,1'i (308) ev hanımıdır ve %73,9'u (293) ev kadını olup ek geliri yoktur.

Hane halkı toplam aylık geliri %55,0 (220) ile 20.001-25.000 TL arası en yüksek orandadır. Anadili dışında yabancı dil bilme oranı en yüksek %28,5'i (114) Arapça ve %27,0'ı (108) İngilizcedir. Öğrencilerin %88,8'i (355) gazete okumamakta, günlük internet kullanımı %30,8 (123) ile 5-6 saat arası en yüksek orana sahiptir. Günlük TV izleme süresi %38,8 (155) ile 1-2 saat arası en yaygındır. İnternet kullanım amaçları arasında %91,0 (364) ile sosyal medya en yüksek orana sahiptir. Dijital iletişim araçları arasında en sık kullanılanlar %68,0 (272) ile WhatsApp ve %56,3 (225) ile Instagram'dır.

Sosyal medya kullanım amaçları arasında %50,4 (200) ile sohbet ve arkadaşlık amaçlı kullanım öne çıkmaktadır. Eğitim amaçlı kullanım ise %25,5 (101) ile sıklıkla kullanılan amaçlar arasında yer almaktadır. Ayrıca, sosyal medya araçlarını eğlenme amaçlı kullanma oranı %35,4 (141) iken, haber edinme amaçlı kullanım oranı %42,1 (167) seviyesindedir. Medya organlarının toplumsallaşma sürecindeki rolü dikkate değer ölçüde artma eğilimindedir. Bu artış özellikle internet gibi yeni teknolojilerin evdeki yeri ve bu araçların taşıdıkları toplumsal normlar üzerindeki sahip oldukları etki sayesinde gerçekleşmektedir (Riutort, 2017: 79-80). İnternet teknolojisine bağlı olarak işlevler ve anlamlar üstlenen sosyal medya mecraları, gençlerin kimlik oluşumunda hem onların serbest zamanlarını düzenleyici olarak hem de sosyalleşme ortamı sağlayarak bağımlı ve bağımsız değişken olarak yer işgal etmektedir. Günümüzde sosyal medya kimlikler yapılandıran, mevcut kimliklerin mana ve fonksiyonlarını dönüştüren, ferde veya kolektif üniteye mekân ve uzam teşkil eden, ontolojik ve epistemolojik olgu ve hakikate yeniden pozisyon belirleyen bir değişken halindedir (Vatandaş S., 2019: 1). Son on beş yıl içerisinde bilgi teknolojilerinin de gelişmesiyle gençler arasındaki değişim ve farklılaşan taleplerin başını sosyal medya çekmektedir. Günlük internet kullanımı 3-4 saat arasında olan gençlerin %85,1'i sosyal medya için internette vakit geçirmektedir (Çekmeköy Belediyesi, 2019: 727). Günümüzde gençler arasında sosyalleşme eylemi ile sosyal medya neredeyse birlikte kullanılmaya başlamıştır. İslami STK'lar da bunun farkındadır. Bir yandan sosyal medya hesapları ve yayınları vasıtasıyla onları kendi sosyalleşme muhitlerinde tutmaya çalışmaktadırlar. Diğer yandan İslami STK'lar öğrencilerine teknoloji ve internette uzak kalmayı da öğütlemektedir. İlim Yayma Cemiyeti'nin öğrencilerine

sık sık yaptığı kamp programlarında usul ve esasları belirledikleri kitapçıkta, “Teknoloji ve internetten uzaklaşarak özgürlüğünüzü hissedersiniz” denmektedir (Kamp Rehber Kitapçığı, 2018).

Araştırma sonuçları, İslami STK'lara mensup veya bu kuruluşların hizmetlerinden yararlanan üniversite öğrencilerinin büyük çoğunluğunun devlet üniversitelerinde eğitim gördüğünü ve ilahiyat fakültelerinde yoğunlaştığını göstermektedir. Öğrencilerin büyük bir kısmı, eğitim hayatlarının ilk yıllarında yer almakta ve yaş dağılımı genellikle 20-25 yaş aralığında yoğunlaşmaktadır. Öğrencilerin doğum yeri ve yaşadıkları yerleşim yerleri açısından çeşitlilik göstermesi, farklı sosyo-kültürel çevrelerden gelen bireylerin bu çalışmada temsil edildiğini ortaya koymaktadır.

Öğrencilerin eğitim geçmişleri incelendiğinde, imam hatip lisesi mezunlarının diğer lise türlerine göre daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durum, dini eğitim almış bireylerin İslami STK'larla daha yakın ilişkiler kurduğunu ve bu kuruluşlardan daha fazla yararlandığını göstermektedir. Annelerinin ve babalarının eğitim düzeyi genellikle ilkökul mezunu olup, babalarının büyük bir kısmı hizmet sektöründe çalışmaktadır. Bu, öğrencilerin genellikle orta sınıf ailelerden geldiğini ve ekonomik durumlarının orta seviyede olduğunu göstermektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu Türkçe dışında İngilizce ve Arapça bildiklerini ifade etmiştir. Gazete okuma alışkanlıklarının oldukça düşük olması ve internet kullanımının yaygın olması, öğrencilerin bilgi edinme ve iletişimde dijital araçları tercih ettiklerini ortaya koymaktadır. Sosyal medya ve dijital iletişim araçlarının yaygın kullanımı, bu araçların gençlerin günlük yaşamlarında önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Sosyal medya araçlarının en yaygın kullanım amaçları arasında sohbet ve arkadaşlık, haber edinme ve eğlence yer almaktadır.

Araştırma kapsamında katılımcıların genel mutluluk düzeyleri, cinsiyete ve yaş gruplarına göre farklılık göstermektedir. Yaşamını bir bütün olarak değerlendirdiğinde, katılımcıların %54,7'si (217) mutlu, %19,4'ü (77) ise ne mutlu ne de mutsuz olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %17,6'sı (70) mutsuz, %6,5'i (26) çok mutlu, %1,8'i (7) ise çok mutsuz olduklarını ifade etmiştir. Kadınlar ve erkekler arasında genel mutluluk düzeylerinde belirgin bir fark gözlemlenmemiştir. Kadınların %54,2'si (103) mutlu, %20,0'si (38) ne mutlu ne de mutsuz olduğunu belirtirken, erkeklerin %55,1'i (114) mutlu, %18,8'i (39) ne mutlu ne de mutsuz olduğunu ifade

etmiştir. Cinsiyet ve mutluluk düzeyi arasındaki ilişki testinde ($\chi^2(4)=1,800, p=0,773$) anlamlı bir fark bulunmamıştır. Yaş aralığına göre yapılan analizde ise, yaş grupları arasında genel mutluluk düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($\chi^2(8)=17,255, p=0,028$).

Katılımcıların en uzun süre yaşadıkları yerleşim yerine göre genel mutluluk düzeyleri incelendiğinde, yerleşim yeri ve mutluluk düzeyi arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür ($\chi^2(12)=9,873, p=0,627$). Büyükşehir ilçelerinde yaşayanların %50,3'ü (76) mutlu, %22,5'i (34) mutsuz, %7,9'u (12) ise çok mutlu olduğunu ifade etmiştir. İl merkezinde yaşayanların %55,4'ü (46) mutlu, %19,3'ü (16) mutsuz, %4,8'i (4) çok mutlu olduğunu belirtmiştir. İlçe merkezinde yaşayanların %58,1'i (86) mutlu, %11,5'i (17) mutsuz, %6,8'i (10) çok mutlu olduğunu belirtirken, köyde yaşayanların %60,0'ı (9) mutlu, %20,0'si (3) mutsuz olduğunu ifade etmiş, çok mutlu olduğunu belirten kimse olmamıştır.

Mezun olunan lise türüne göre mutluluk düzeyleri de incelenmiştir ve anlamlı bir fark bulunmamıştır ($\chi^2(24)=28,064, p=0,257$). Temel lise mezunlarının %56,4'ü (57) mutlu, %12,9'u (13) mutsuz, %10,9'u (11) çok mutlu olduğunu belirtmiştir. Anadolu Lisesi mezunlarının %61,3'ü (49) mutlu, %13,8'i (11) mutsuz, %5,0'u (4) çok mutlu olduğunu ifade etmiştir. Sosyal bilimler lisesi mezunu olan tek katılımcı %100 (1) mutlu olduğunu belirtmiştir. Fen lisesi mezunlarının %50,0'si (8) mutlu, %37,5'i (6) mutsuz olduğunu ifade etmiştir. İmam hatip lisesi veya Anadolu imam hatip lisesi mezunlarının %47,8'i (76) mutlu, %22,6'sı (36) mutsuz, %5,7'si (9) çok mutlu olduğunu belirtmiştir. Mesleki eğitim merkezleri, mesleki ve teknik eğitim merkezleri veya açık lise mezunu katılımcıların %63,2'si (24) mutlu, %10,5'i (4) mutsuz, %5,3'ü (2) çok mutlu olduğunu ifade etmiştir.

Gençlerin öncelikli taleplerine bakıldığında, katılımcıların %78,8'i (315) güvenli bir gelecek, %47,3'ü (189) istihdam talep etmektedir. Ayrıca %39,5'i (158) eğitim, %9,5'i (38) evlenmek-aile kurmak, %6,0'ı (24) sağlık güvencesi, %1,3'ü (5) ise spor talep etmektedir. Kendilerini tanımlama biçimleri arasında en yüksek oran %22,8 (91) ile bilgi birikimi ve eğitim olarak belirlenmiştir. %19,3 (77) din/inanç, %14,8 (59) etnik kimlik, %14,3 (57) zekâ, %12,5 (50) maddi varlık/zenginlik, %9,3 (37) yaşam tarzı ve %7,3 (29) siyasi kimlik olarak kendilerini tanımlamışlardır.

Gençlerin hayatında önemli olan konular arasında en yüksek oran %71,5 (286) ile özgürlük, %72,5 (290) ile aile, %69,0 (276) ile eğitim, %66,3 (265) ile iş sahibi olmak-çalışmak, %64,0 (256) ile başarı olarak ifade edilmiştir. Katılımcıların %56,5'i (226) eğitimini başarılı bir şekilde tamamlamayı, %35,5'i (142) bir alanda uzmanlaşmayı, %27,0'si (108) yeni bilimsel çalışmalara öncülük etmeyi, %19,5'i (78) kültür-sanat faaliyetleri ile aktif biçimde ilgilenmeyi, %10,0'ı (40) dünyadaki gelişmeleri takip etmeyi, %9,5'i (38) siyasete girmeyi, %8,5'i (34) ise sivil toplum faaliyetlerine katılmayı gençlerin rolü olarak tanımlamaktadır.

Üniversite sürecinde boş zamanlarını değerlendirme şekilleri arasında %58,0 (232) STK'nın eğitim, kültür, sanat programlarına katılmak, %32,0 (128) STK'da gönüllü çalışmak, %20,4 (82) ders çalışmak, %24,2 (97) film izlemek, %18,7 (75) kitap okumak, %18,8 (75) bir işte çalışmak, %16,7 (67) edinilmiş bir hobiye zaman ayırmak olarak belirtilmiştir.

Aile yapıları incelendiğinde, katılımcıların %75,3'ü (301) ailesini çekirdek aile olarak tanımlamaktadır. %14,5'i (58) geniş aile, %6,8'i (27) bağımsız aile (tek başına), %3,5'i (14) ise bölünmüş aile (anne-baba boşanmış, ayrı yaşıyor) olarak tanımlamıştır. Aile üyelerinin katılımcıların yetişmesi üzerindeki etkileri değerlendirildiğinde, en olumlu etki annede (%47,0, 188 kişi çok olumlu), babada (%44,0, 176 kişi çok olumlu) ve kardeşlerde (%29,3, 117 kişi olumlu) görülmektedir. Katılımcıların %42,8'i (171) ailelerinin kendilerine saygı duyduğunu ve anlayış gösterdiğini, %30,8'i (123) rahatsız olduklarını belirteceklerini ama tercihlerine karışmayacaklarını, %15,8'i (63) rahatsız olduklarını belirteceklerini ve uyaracaklarını, %6,3'ü (25) tepki göstereceklerini ve onlar gibi davranması için baskı uygulayacaklarını, %4,5'i (18) ise fikri olmadığını belirtmiştir.

Toplumda meydana gelen değişimlerin aile üstündeki tesiri ortalama hanehalkı sayısındaki değişim ile de takip edilebilir. Türkiye'de hanehalkı sayısı azalma yönündedir (2012 yılı için 3,39 iken 2019 için 3,35) (TÜİK, 2021). 2020 *Türkiye Aile Araştırması*'na konu olanların %29'u yaşadıkları evde 4 kişi kaldıklarını ifade etmiştir. Çalışmaya dâhil olanların %23'ü 3 kişilik, %15'i 5 kişilik ve %14'ü 2 kişilik evlerde hayatlarını idame ettirmektedir. Katılımcılardan aile yapılarını tanımlamaları talep edildiğinde %81'i çekirdek ailede, %11'i geniş ailede, %5'i tek başına (bağımsız aile) ve %3'ü de dağılmış ailede (bölünmüş aile) hayatlarını sürdürdüklerini söylemiştir (Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2020).

Üniversite Gençliği ve Aile İlişkileri Analiz Çalışmasında (T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021), Aile yanında kalma, anne ve babanın birlikte yaşaması risk davranışları için önemli bir koruyucu faktör olduğu tespit edilmiştir.

Dini yaşam ve ibadet pratikleri incelendiğinde, dua etmenin (%50,4, 200 kişi her zaman) ve gusül abdestinin (%49,0, 192 kişi her zaman) en sık gerçekleştirilen ibadetler olduğu görülmektedir. Namaz kılmayı %3,8'i (15) hiçbir zaman yerine getirmediğini, %3,8'i (15) nadiren, %28,6'sı (114) bazen, %32,1'i (128) sıklıkla, %31,8'i (127) her zaman yerine getirdiğini ifade etmiştir. Kuran okumayı %2,5'i (10) hiçbir zaman, %1,3'ü (5) nadiren, %33,0'ı (130) bazen, %28,9'u (114) sıklıkla, %34,3'ü (135) her zaman yerine getirdiğini belirtmiştir. Cuma namazı kılmayı %2,6'sı (10) hiçbir zaman, %0,5'i (2) nadiren, %25,2'si (97) bazen, %31,7'si (122) sıklıkla, %40,0'ı (154) her zaman yerine getirdiğini ifade etmiştir. Bazen cevabını verenlerin tamamına yakını kız öğrencilerden oluşmaktadır. Dini pratiklerin dört ana faktörde toplandığı ve bu faktörlerin iç tutarlılığının yüksek olduğu saptanmıştır.

Katılımcıların %71,3'ü (285) kendisini milliyetçi olarak tanımlarken, %65,3'ü (261) ailelerinin de milliyetçi olduğunu belirtmiştir. İslami STK'lar üzerinde kendini muhafazakâr ve zımnen İslamcı olarak niteleyen Ak Parti hükümetlerinin ve politikalarının etkisi bilinmesine rağmen milliyetçiliğin başat çıkması ilginç görünmektedir. Ak Parti'nin de dâhil olduğu Cumhuriyet İttifakı'nda yer alan MHP'nin temel politikaları ile anılan milliyetçilik, bu ittifakın ortak özelliği olarak da kabul edilmeye başlamıştır. Dolayısıyla artık kendini milliyetçi olarak tanımlamak, Ak Partili olmakla da eş sayılabilmektedir. Öte yandan ülkede artık önemli bir mesele olarak kabul edilen sığınmacı problemi de bu durumu körüklemektedir. Ülkenin en önemli problemi olarak %60,0'ı (240) şiddet/terörü, %39,0'ı (156) adil gelir dağılımını, %25,8'i (103) eğitim ve kültürü ifade etmiştir. Ayrıca %20,8'i (83) çevre kirliliği, %14,3'ü (57) adalet/hukuksuzluk, %14,0'ı (56) rüşvet/yolsuzluk, %12,8'i (51) irtica/radikal dincilik sorunu, %10,5'i (42) sağlıksız gıda, %10,3'ü (41) laiklik, %9,8'i (39) sağlık/sosyal güvenlik, %7,8'i (31) uyuşturucu bağımlılığı, %7,8'i (31) ahlaki değerlerde yozlaşma, %7,8'i (31) çeteleşme/suç şebekeleri, %6,8'i (27) Kürt sorunu, %6,8'i (27) torpil/kayırmacılık, %6,0'ı (24) Alevi sorunu, %4,0'ı (16) çalışma hayatı/istihdam, %3,5'i (14) çarpık kentleşme/betonlaşma/gecekondu, %3,0'ı (12) trafik kazaları olduğunu belirtmiştir. Bu bulgular, gençlerin yaşam memnuniyeti, aile yapıları, dini pratikleri ve toplumsal sorunlara bakış açıları hakkında kapsamlı bilgiler

sunmaktadır. 2023 yılında yapılan “Türkiye Gençlik Araştırması”na göre Türkiye’de gelecekte muhtemel beklenen problemler, sırasıyla; ekonomik problemler (%32,2), sığınmacı problemleri (%27,3) ve terör problemleri (%15,8) olarak sıralanmıştır (Konrad Adenauer Stiftung, 2023:19).

Araştırmada, İslami sivil toplum kuruluşlarına (STK) katılım ve bu kuruluşların kimlik üzerindeki etkileri çeşitli değişkenler açısından detaylı bir şekilde incelenmiştir. Katılımcıların %66,0’sı (264) kendilerini bir STK'ya ait hissederken, %34,0’ı (136) bu aidiyeti hissetmemektedir. Cinsiyete göre incelendiğinde, kadınların %64,6’sı (124), erkeklerin ise %67,3’ü (140) kendini bir STK'ya ait hissettiğini belirtmiştir. Yaş aralıklarına göre analiz edildiğinde, 17-19 yaş arasındakilerin %64,8’i (57), 20-22 yaş arasındakilerin %68,6’sı (105), 23-25 yaş arasındakilerin %64,2’si (102) bu aidiyeti ifade etmektedir. Bu veriler, gençlerin STK'lara yönelik aidiyet duygusunun yaş gruplarına göre büyük ölçüde benzer olduğunu göstermektedir.

Yerleşim yeri açısından incelendiğinde ise büyükşehir ilçelerinde yaşayanların %64,9’u (100), il merkezlerinde yaşayanların %65,1’i (54), ilçe merkezlerinde yaşayanların %70,3’ü (104) STK aidiyeti hissetmektedir. Bucak veya köylerde yaşayanların ise %40,0’ı (6) bu aidiyeti ifade etmektedir. Bu bulgular, yerleşim yerinin STK'lara aidiyet duygusu üzerinde farklı etkiler yaratabildiğini ortaya koymaktadır.

Gençlerin gelişiminde STK'lara düşen görevler incelendiğinde, %36,0’ı (144) eğitim sürecinde maddi destek sağlanması gerektiğini, %29,3’ü (117) toplumsal sorunların çözümünde gençlerin ortak edilmesi gerektiğini, %25,0’ı (100) gönüllü faaliyetlere gençlerin aktif katılımının sağlanması gerektiğini düşünmektedir. Ayrıca %20,0’ı (80) kültür ve sanat alanında faaliyetler yapılmasını, %21,8’i (87) yurt ve barınma imkânı sunulmasını, %23,3’ü (93) gençlerin fikir ve projelerinin geliştirilmesi ve hayata geçirilmesi için imkânlar sağlanmasını, %16,0’ı (64) dini ve ahlaki konularda rehberlik edilmesini önemli bulmaktadır. Bu dağılım, gençlerin çeşitli ihtiyaçlarına yönelik STK'ların farklı görevleri üstlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

STK ile tanışma biçimleri arasında en yaygın neden %37,5 (150) ile aile veya çevre yönlendirmesi olup, sosyal medya veya internet yoluyla tanışma %20,5 (82) oranındadır. Alınan bir bağış veya yardım sonucu %18,5 (74) ile üçüncü sırada gelmektedir. Diğer tanışma vesileleri arasında %16,3 (65) ile kendi araştırmaları sonucu ve %1,8 (7) ile TV reklamları veya kamuoyu yönlendirmesi yer almaktadır.

Ayrıca arkadaş tavsiyesi veya yönlendirmesi, konferanslar, seminerler veya atölyeler yoluyla tanışma da dikkate değerdir. Tanışma vesilelerine göre aidiyet duygusu incelendiğinde, TV reklamları veya kamuoyu yönlendirmesi ile tanışanların %85,7'si (6) kendilerini bir STK'ya ait hissetmektedir. Aile veya çevre yönlendirmesi ile tanışanların %68,7'si (103), sosyal medya veya internet yoluyla tanışanların %69,5'i (57) kendilerini ait hissetmektedir. Bu sonuçlar, tanışma biçimlerinin aidiyet duygusu üzerinde farklı etkileri olabileceğini göstermektedir.

Araştırma, STK'lara harcanan zamanı da değerlendirmiştir. Katılımcıların %46,5'i (186) haftada 1 saat, %34,8'i (139) haftada 1-3 saat arasında zaman ayırmaktadır. Haftada 3 saatten fazla zaman ayıranların oranı ise %18,8'dir (75). Bu dağılım, gençlerin STK faaliyetlerine ne kadar zaman ayırdıkları hakkında genel bir bilgi sunmaktadır. STK hizmetlerinden yararlanma sıklığı cinsiyete göre değişiklik göstermezken, yaş gruplarına göre 17-19 yaş arasındakilerin %52,3'ü (46), 20-22 yaş arasındakilerin %62,7'si (96), 23-25 yaş arasındakilerin %59,7'si (95) bazen STK hizmetlerinden yararlandığını belirtmiştir. Ayrıca, 17-19 yaş grubundakilerin %33,0'ı (29), 20-22 yaş grubundakilerin %28,1'i (43), 23-25 yaş grubundakilerin %28,9'u (46) sıklıkla faydalandıklarını ifade etmektedir. Bu sonuçlar, gençlerin STK hizmetlerinden yararlanma sıklığının yaşa göre değişiklik gösterebileceğini ortaya koymaktadır.

Dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirme konusunda STK'ların etkisi de araştırılmıştır. Katılımcıların %45,7'si (170) STK'ların bu konuda etkili olduğunu belirtirken, %19,9'u (74) çok etkili olduğunu ifade etmiştir. Kadın katılımcıların %51,1'i (92) içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşlarının dini yaşam ve ibadetlerinde etkili olduğunu belirtirken, %17,8'i (32) çok etkili olduğunu ifade etmiştir. Erkek katılımcılar arasında ise %40,6'sı (78) etkili, %21,9'u (42) ise çok etkili olarak değerlendirmiştir. Yaş aralığına göre 17-19 yaş arası katılımcıların %50,6'sı (42) içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşlarının dini yaşam ve ibadetlerinde etkili olduğunu belirtirken, %16,9'u (14) çok etkili olduğunu; 20-22 yaş arası katılımcıların %49,6'sı (69) etkili olduğunu, %18,7'si (26) çok etkili olduğunu; 23-25 yaş arası katılımcıların ise %39,3'ü (59) etkili olduğunu ve %22,7'si (34) çok etkili olduğunu belirtmiştir.

15 yaşına kadar en uzun süre yaşadıkları yerleşim yerlerine göre sivil toplum kuruluşlarının dini yaşam ve ibadetlerde etkili olma durumu da incelenmiştir. Büyükşehir ilçelerinde yaşayanların %45,8'i (66), il merkezlerinde yaşayanların

%46,8'i (36), ilçe merkezlerinde yaşayanların %44,5'i (61) içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşlarının dini yaşam ve ibadetlerde etkili olduğunu belirtmiştir. Bu veriler, yerleşim yerinin dini yaşam üzerindeki etkisini de gözler önüne sermektedir.

Genel olarak, İslami STK'ların gençler üzerindeki etkisi ve bu STK'larla olan etkileşimleri çeşitlilik göstermekte, aidiyet duygusu ve dini yaşam üzerindeki etkileri belirli faktörlere bağlı olarak değişiklik göstermektedir. İstatistiksel analizler, bu faktörlerin çoğu zaman belirleyici olmadığını ve STK'ların gençler üzerindeki etkisinin genellikle benzer düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin, Kruskal-Wallis H Testi sonuçları, STK hizmetlerinden yararlanma sıklığı ile dini yaşam ve ibadetlerini gerçekleştirme üzerindeki etkisi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. Ayrıca, cinsiyet ve yaş gibi demografik faktörlerin de STK'ların dini yaşam üzerindeki etkisi konusunda belirleyici bir rol oynamadığını göstermektedir. Bu bulgular, İslami STK'ların gençler üzerindeki genel etkisinin geniş bir yelpazede benzer olduğunu ve bu kuruluşların gençlerin kimlik ve dini yaşam üzerindeki etkisinin birçok değişkenden bağımsız olarak benzer kaldığını ortaya koymaktadır.

İslami sivil toplum kuruluşlarının (STK) üniversite öğrencileri üzerindeki etkilerini araştıran bu bölümde, çeşitli önermelere katılım düzeyleri ve farklı değişkenler açısından analizler yapılmıştır. Katılımcıların %27,3'ü (109) "Kendimi siyasi ve politik görüşlerimle tanımlarım" önermesine katıldığını, %38,0'ı (152) ise tamamen katıldığını belirtmiştir. Bu, üniversite öğrencilerinin önemli bir kısmının siyasi ve politik kimliklerine vurgu yaptığını göstermektedir. Eğitimle ilgili kimlik tanımlamalarında ise %29,0'ı (116) katıldığını ve %32,5'i (130) tamamen katıldığını belirtmiştir. Bu bulgu, eğitimin de öğrencilerin kimlik tanımlamalarında önemli bir yer tuttuğunu ortaya koymaktadır.

Araştırmada yer alan diğer bir önemli bulgu, dini kurallar ve mezheplerin kimlik tanımlamalarındaki rolüdür. Katılımcıların %31,5'i (126) bu önermeye katıldığını, %33,5'i (134) ise tamamen katıldığını belirtmiştir. Bu, dini öğretilerin ve mezheplerin gençlerin kimlik oluşumunda önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca, katılımcıların %28,8'i (115) zaman zaman kimlik karmaşası yaşadığını, %31,5'i (126) ise tamamen bu durumu yaşadığını ifade etmiştir. Bu, üniversite öğrencileri arasında kimlik karmaşasının yaygın olduğunu ortaya koymaktadır.

Üniversite döneminde mensubu olunan STK'ların kişisel gelişim üzerindeki etkisi de araştırılmıştır. Katılımcıların %30,0'ı (120) bu önermeye katıldığını, %31,8'i (127) ise tamamen katıldığını belirtmiştir. STK'ların değerlerinin kimlik oluşumuna katkısı ise %31,0'ı (124) tarafından olumlu, %27,5'i (110) tarafından ise tamamen olumlu değerlendirilmiştir. Dini düşüncelerin oluşumunda STK'ların rolü de önemli bir yer tutmakta olup, katılımcıların %27,0'si (108) katıldığını, %33,3'ü (133) ise tamamen katıldığını belirtmiştir. Bu, dini düşüncelerin gelişiminde STK'ların önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Katılımcıların %31,8'i (127) "Benim için topluluk veya cemiyet, bireysellikten daha önemlidir" önermesine katıldığını, %27,8'i (111) ise tamamen katıldığını belirtmiştir. Bu, topluluk ve cemiyet anlayışının gençler arasında bireysellikten daha fazla değer gördüğünü göstermektedir. Ayrıca, STK aracılığıyla edindikleri sosyalleşme imkânlarının toplumda fikirlerini açıkça ifade etmelerine katkı sağladığını belirtenlerin oranı %28,3 (113) ve tamamen katılanların oranı %29,0 (116) olarak tespit edilmiştir. Bu, STK'ların gençlerin sosyal becerilerinin gelişimine önemli katkılarda bulunduğunu göstermektedir.

Fikir ve düşüncelerinin oluşmasında STK'ların etkili olduğunu belirten katılımcıların %29,8'i (119) katıldığını, %29,0'ı (116) ise tamamen katıldığını ifade etmiştir. Benzer şekilde, aynı veya benzer fikir ve düşünceleri dinlemeyi tercih edenlerin %28,5'i (114) bu önermeye katıldığını, %30,8'i (123) ise tamamen katıldığını belirtmiştir. Bu, gençlerin benzer düşünceleri dinlemeye ve homojen gruplarda bulunmaya yatkın olduklarını göstermektedir.

"Kişilerin homojen gruplarda daha güvende yaşayacağına inanırım" önermesine %32,8 (131) katıldığını, %29,0 (116) tamamen katıldığını ifade etmiştir. Ancak, farklı düşünen biriyle kolayca arkadaş olamayacağını belirtenlerin oranı %34,0 (136) katılmadığını, %29,3 (117) ise hiç katılmadığını belirtmiştir. Farklı toplumsal gruplarla iç içeyken duygu ve düşüncelerini gizlediğini belirtenlerin oranı ise %33,8 (135) tamamen katıldığını, %28,3 (113) katıldığını göstermektedir. Bu sonuçlar, öğrencilerin fikirlerini ve duygularını sık sık gizlemek zorunda kaldıklarını ve homojen gruplarda kendilerini daha güvende hissettiklerini ortaya koymaktadır.

Siyasi görüşlerinin oluşmasında mensubu oldukları STK'nın dünya görüşünün etkili olmadığını belirten katılımcıların %27,5'i (105) hiç etkili olmadığını, %23,0'ı (88)

etkili olmadığını belirtmiştir. Ancak %10,2 (39) etkili olduğunu ve %11,3 (43) çok etkili olduğunu ifade etmiştir. Bu, STK'ların siyasi görüşlerin oluşumunda sınırlı bir etkisi olduğunu göstermektedir. Cinsiyet ve yaş aralıklarına göre yapılan analizlerde, cinsiyetin ve yaşı bu etkide anlamlı bir fark yaratmadığı bulunmuştur. Ayrıca, 15 yaşına kadar en uzun süre yaşanan yerleşim yerinin de bu etki üzerinde belirleyici olmadığı tespit edilmiştir.

Bu tez çalışmasında, İslami STK'ların üniversite öğrencileri üzerindeki etkisi çeşitli boyutlarda incelenmiş ve bu etkilerin kimlik, dini düşünceler, sosyal beceriler ve siyasi görüşler gibi alanlarda farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Ancak, cinsiyet, yaş ve yerleşim yeri gibi demografik faktörlerin bu etkiler üzerinde belirleyici bir rol oynamadığı, yani bu etkilerin geniş bir yelpazede benzer olduğu görülmüştür. Bu bulgular, İslami STK'ların üniversite öğrencileri üzerindeki etkisinin geniş ve çeşitli olduğunu, ancak bu etkinin demografik faktörlerden bağımsız olarak benzer kaldığını göstermektedir.

Sonuç olarak, bu tez çalışması İslami STK'lara mensup veya bu kuruluşların hizmetlerinden yararlanan üniversite öğrencilerinin genel profili ve bu STK'ların öğrencilerin kimlik örüntüleri üzerindeki etkilerini detaylı bir şekilde incelemektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu devlet üniversitelerinde ve özellikle ilahiyat fakültelerinde eğitim görmektedir. Öğrencilerin çoğu eğitim hayatlarının ilk yıllarında olup, yaş dağılımları 20-25 yaş aralığında yoğunlaşmıştır. Mezun oldukları lise çeşidine bakıldığında imam hatip lisesi mezunlarının öteki lise türlerine göre daha fazla temsil edildiği görülmektedir. Öğrencilerin ailelerinin eğitim düzeyi genellikle düşük olup, babalarının büyük bir kısmı hizmet sektöründe çalışmaktadır. Hane halkı gelirinde en yüksek oran 20.001-25.000 TL aralığındadır ve öğrenciler genellikle orta sınıf ailelerden gelmektedir. Öğrencilerin bilgi edinme ve iletişimde dijital araçları tercih etmeleri, gazete okuma alışkanlıklarının düşük olmasına neden olmaktadır. Sosyal medya araçlarını en yaygın olarak sohbet ve arkadaşlık, haber edinme ve eğlence amaçlı kullanmaktadırlar. Dini yaşam ve ibadet pratiklerinde dua etmek ve gusül abdestinin en sık gerçekleştirilen ibadetler olduğu görülmektedir. Siyasi görüşlerin oluşmasında STK'ların dünya görüşünün sınırlı bir etkisi bulunmaktadır ve cinsiyet, yaş, yerleşim yeri gibi demografik faktörler bu etki üzerinde belirleyici rol oynamamaktadır. Genel olarak, İslami STK'ların üniversite öğrencileri üzerindeki etkisi geniş ve çeşitli olup, bu etkinin demografik faktörlerden

bağımsız olarak benzer kaldığı görülmektedir. Bu bulgular, İslami STK'ların öğrencilerin kimlik ve dini yaşam üzerindeki etkisinin, öğrencilerin çeşitli demografik özelliklerine rağmen tutarlı olduğunu ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

- Adams, C. M., Hofstra, G., ve Dougher, K. (1994). The Ego-Virtue of Fidelity: A Case for the Study of Religion and Identity Formation in Adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 23(4): 453-469.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2006, 2011, 2016, 2021). *Türkiye Aile Yapısı Araştırması*. Ankara.
- (2016, 2019, 2022). *Türkiye Üniversite Gençliği Profil Araştırması*. Ankara.
- (2021). *Üniversite Gençliği ve Aile İlişkileri Analiz Çalışması*. Ankara.
- Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2020). *Türkiye Aile Yapısı Araştırması TAYA 2020*. Ankara.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2019). *Türkiye Üniversite Gençliği Profil Araştırması*. Ankara.
- Akşit, B., Serdar, A. ve Tabakoğlu, B. (2005). İslamî Eğilimli Sivil toplum Kuruluşları. *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce İslamcılık*. T. Bora, & M. Gültekingil (Der.), İstanbul: İletişim Yayınları, 665-681.
- Aktuna, Y. (1988, Mayıs). Gençlik Döneminde Toplumsallaşma ve Kuşak Çatışması. *II. Milli Gençlik Kongresi*. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Alemdaroğlu, A. (2005). Bir İmkân Olarak Gençlik. *Birikim*, (196): 21-30.
- Armağan, İ. (2004). *Gençlik Gözüyle Gençlik 21. Yüzyıl Eşiğinde Türkiye Gençliği*, İstanbul: Usadem Yayınları.
- Avcı, Ö. (2010). *Bir Özneleşme Örneği Olarak İstanbul'da Dindar Üniversite Gençliği*, (Doktora Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aydın, M. (1997). *Kurumlar Sosyolojisi*, İstanbul: Vadi Yayınları.
- Aydın, S. (2019). Gruplar Arası İlişkiler. E. Aksakal & S. Yurttaş (Eds.), *Sosyolojik Açından Din ve Dini Gruplar*, Ankara: Akademisyen Kitabevi, 83-105.
- Aydınalp, H. (2016). Din, Kimlik ve Yabancılaşma. *Diyanet Aylık Dergi*, (303): 7-9.
- Azman, O. (2017). *Kimlik Sizensiz*, İstanbul: Kaknüs Yayınları.

- Balcı, A. (2007). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Baran, A. G. (2013). Genç ve Gençlik: Sosyolojik Bakış. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 1(1): 6-25.
- Başakşehir Belediyesi. (2019). *Gençlerde Değişim ve Farklılaşan Talepler Çalıştayı*. İstanbul.
- Başpınar, A. (2020). Gençlerin Gelecek Beklentileri. A. Özdiñç (Ed.) içinde, *Türkiye'nin Gençleri* (s. 45-73). İstanbul: TGSP Yayınları.
- Bauman, Z. (2000a). *Siyaset Arayışı* (T. Birkan, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- (2000b). *Postmodernlik ve Hoşnutsuzlukları* (İ. Türkmen, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2019). *Kimlik*, (M. Hazır, Çev.). Ankara: Heretik Yayıncılık.
- Bayhan, V. (1997). *Üniversite Gençliğinde Anomi ve Yabancılaşma*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Berger, P. (2011). Bilgi Sosyolojisinde Bir Problem Olarak Kimlik (Birkök, C. M. Çev.). *İstanbul Journal of Sociological Studies*, (26): 241-251.
- Berger, P. L. & Berger, B. & Kellner, H. (1985). *Modernleşme ve Bilinç* (C. Cerit, Çev.). İstanbul: Pınar Yayınları.
- (1972). *Sociology: A Biographical Approach*, New York: Basic Books.
- Berger, P. L. & Luckmann, T. (1966). *The Social Construction of Reality*, New York: Doubleday.
- Berting, J. (2018). *Kimlik Siyaseti: Krizler, İnşalar, Aktörler* (H. İnaç, Çev.). İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Bilge, M. L. & Akbulut, H. (2016). "İlim Yayma Cemiyeti". *DİA*. (İstanbul: TDV Yayınları) Ek-1/638-639.
- Bilgin, N. (1994). *Kimlik Sorunu*, İzmir: Ege Yayıncılık.
- (1999). *Kolektif Kimlik*, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- (2001). *İnsan İlişkileri ve Kimlik*, İstanbul: Sistem Yayıncılık.

- Bilici, M. V. (2020a). Siyasal Kimlikler, Din ve Değerler. A. Özdiñ (Ed.) içinde, *Türkiye'nin Gençleri* (s. 75-128). İstanbul: TGSP Yayınları.
- Bilici, M. V. (2020b). Gençlerin STK Katılımları Önüdeki Engeller ve STK'lardan Beklentileri. A. Özdiñ (Ed.) içinde, *Türkiye'nin Gençleri* (s. 279-312). İstanbul: TGSP Yayınları.
- Birkök, M. C. (1994). *Bilgi Sosyolojisi Işığında Kimlik Sorunu*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Brenner, P., Serpe, R. ve Stryker, S. (2018). Role-Specific Self-Efficacy as Precedent and Product of the Identity Model. *Sociological Perspectives*, 61(1): 57-80.
- Bryman, A. (2004). *Social Research Methods*, New York: Oxford University Press.
- Budak, S. (2000). *Psikoloji Sözlüğü*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Burcu, E. (1998). Gençlik Teorilerinin Sınıflandırılmasına İlişkin Bir Çalışma. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 1(1-2): 105-137.
- Canatan, K. (2018). *Eğitim Felsefesi*, İstanbul: Beyan Yayınları.
- Cast, A. (1998). *Parent Identities and Behavior: An Identity Theory Approach* Doctoral Dissertation, Washington: Washington State University.
- Cebeci, S., Cevherli, K., Doğruyol, F., Çakmaktaş, B. ve Özli, Z. (2019). Dini Grupların Birey ve Toplum Üzerindeki Etkileri: İlahiyat Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, (8): 69-88.
- Cinoğlu, H., & Arıkan, Y. (2012). Self, Identity and Identity Formation: From the Perspectives of Three Major Theories. *International Journal of Human Sciences*, 9(2): 1114-1131.
- Connolly, W. (1995). *Kimlik ve Farklılık* (F. Lekesizalın, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Cooley, C. H. (1964). *Human Nature and the Social Order*, New York: Quoted in: Lewis A Coser.
- Coşkun, A. (2003). Din ve Kimlik. *M. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (24): 5-23.
- Coulon, A. (2015). *Etnometodoloji* (Ü. Tatlıcan, Çev.). İstanbul: Küre Yayınları.

- Çaha, Ö. (1999). *Sivil Toplum, Aydınlar ve Demokrasi*, İstanbul: İz Yayıncılık.
- Çakır, R. (2008). *Türkiye Tartışıyor I: Mahalle Baskısı*, İstanbul: Doğan Kitap.
- Çekmeköy Belediyesi. (2021). *Dijitalleşme Çağında Gençler Araştırması*. İstanbul.
- Dağı, Z. (2006). Ulusal Kimliğin İnşası ve Dış Politika. *Demokrasi Platformu*, (5): 57-71.
- Damon, W. (1983). *Social and Personality Development*, New York: Norton.
- Daşkiran, İ. (2009). *Gençliğin Kimlik Oluşumunda Din, Aile ve Medyanın Etkisi: Kahramanmaraş Lise Gençliği Üzerine Bir Araştırma*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Davis, J. L., & Love, T. P. (2019). Collective Social Identity: Synthesizing Theory and Social Identity Theory Usind Digital Data. *Social Psychology*, 1-20.
- Değerler Eğitimi Merkezi. (2022). *Atölye*. <https://dem.org.tr/egitim/atolye> [1 Nisan]
- (2022). *Seminerler*. <https://dem.org.tr/egitim/seminerler> [10 Mayıs].
- Demir, İ. (2007). *Gençlerin Kimlik Yapıları: Farklı Yerellikler Ekseninde Nitel Bir İnceleme* (Yayınlanmamış Doktora Tezi) İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Deniz, A. (2015). *Öğrenci İşi: Üniversite Öğrencilerinin Gündelik Hayatı İstanbul Örneği*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Doğan, İ. (1996). *Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar*, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- DPT. (2001). Sosyal Hizmetler ve Yardımlar Özel İhtisas Komisyonu Raporu. *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara: DPT Yayınları, 36-37.
- Ensar Neşriyat. (2023). *Tüm Yayınlarımız*. <https://www.ensarneyriyat.com.tr/product/search> [10 Nisan].
- Ensar Vakfı. (2017). *Ensar Bülteni Temmuz-Aralık*. İstanbul.
- (2019). *Ensar Bülteni Ocak-Haziran*. İstanbul.
- (2023). *Haberler ve Duyurular*. <https://ensar.org/haberler-duyurular> [10 Mayıs].
- (2023). *Hakkımızda*. <https://ensar.org/hakkimizda/ensar-vakfi> [7 Kasım].

- (2023). *Şubeler ve Yurtlar*. <https://ensar.org/yurtlar/erkek-ogrenci-yurtlari> [7 Kasım].
- (t.y.). *İstanbul Tasarım Merkezi Kısa Film Atölyesi Bülten 1*. İstanbul.
- Erdem, S. (2020). Yapısal Sembolik Etkileşimcilik ve Kimlik Teorisi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 12(1): 51-66.
- Erdem Artan, İ., vd. (2005). *Üniversite Gençliği Değerler Araştırması*, İstanbul: Tesev Yayınları.
- Erdoğan, E. & Uyan Semerci, P. (2021). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri İçin Bir Rehber: Gereklilikler, Sınırlılıklar ve İncelikler*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, İ. (2006). Kimlik Sorunu: Kendi Olmayanın Kimliğindeki Kendi Olmayan Kendi. *Demokrasi Platformu*, (5): 93-115.
- Erikson, E. H. (1959). Identity and Life Cycle: Selected Papers. *Psychological Issues* (s. 1-171).
- (1963). *Childhood and Society*, New York: Norton.
- (1964). *Insight and Responsibility*, New York: Norton.
- (1965). Youth: Fidelity and Diversity. E. H. Erikson (Eds.), *The Challenges of Youth*, New York: Garden City, 1-28.
- (1968). *Identity: Youth and Crisis*, New York: Norton.
- Fidan, S. (2011). *Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Gençliğin Kimlik Algısı (Üniversite Gençliği Üzerine Bir Araştırma)* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Fukuyama, F. (1998). *Güven: Sosyal Erdemler ve Refahın Yaratılması* (A. Buğdaycı, Çev.). Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- (2011). Sosyal Sermaye ve Sivil Toplum. *Muhafazakar Düşünce* (29-30): 3-24.
- Goffman, E. (2014). *Damga Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar* (Ş. Geniş & L. Ünsaldı & N. Ağırnaslı, Çev.). Ankara: Heretik Yayınları.

- (2017). Toplumsal Etkileşim ve Günlük Yaşam. A. Giddens, & (Ed.) içinde, *Sosyoloji Başlangıç Okumaları* (G. Altaylar, Çev., 79-85). İstanbul: Say Yayınları.
- (2020). *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu* (B. Cezar, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Goldenberg, (1989). The Acquisition and Transformation of Identities. & J. Frideres (Eds.), *Multiculturalism and Inter-Group Relations*. New York: Greenwood Press.
- Göğüş, A. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Kimlik Oluşumu ve Demografik Bilgileri. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 3(2): 59-90.
- Göle, N. (2000a). *Melez Desenler: İslam ve Modernlik Üzerine*, İstanbul: Metis Yayınları.
- (2000b). *İslamın Yeni Kamusal Yüzleri*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Güldü, Ö. (2010). *Üniversite Öğrencilerinde Siyasal Kimlik*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gülsoy, K. (2019). *Türkiye'deki İnanç Tabanlı Sivil toplum Kuruluşları (İlim Yayma Cemiyeti ve Hakyol Vakfı Örneği)* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Günay, Ü. (1998). *Din Sosyolojisi*, İstanbul: İnsan Yayınları.
- Güvenç, B. (1999). *İnsan ve Kültür*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hakan, M. (1995). Kimlik Nedir?. *Türkiye Günlüğü*, (33): 146-149.
- Henslin, J. M. (2007). *Sociology: A Down-To-Earth Approach*. Boston: MA: Allyn and Bacon.
- Hewitt, J. & Shulman, D. (2019). *Benlik ve Toplum* (B. Aktaş, Çev.). İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Honess, T. & Edwards, A. (1990). Selves-in-Relation: School Leavers' Accommodation to Different Interpersonal and Situational Demands. H. Bosma, & Jackson (Eds.), *Coping and Self-Conceptin Adolescence*. Berlin: Springer-Verlag.

Hökelekli, H. (2010). Günümüz Gençliğinin Kimlik ve Anlam Sorunu. *Diyanet Aylık Dergi*, (233): 4-7.

Isaakian, O. & Lukyanenko, M. (2020). Research on the Social Identity of Adolescents With Deviant Behavior. *E3S Web of Conferences*, 210: 19205.

İlim Yayma Cemiyeti (t.y.). *Tüzüğü*. İstanbul.

----- (2005). *İlim Yayma Cemiyeti Bülteni* (10). İstanbul.

----- (2006). *İlim Yayma Cemiyeti Bülteni* (11). İstanbul.

----- (2007). *İlim Yayma Vakfı Bülteni* (2). İstanbul.

----- (2008). *İlim Yayma Vakfı Bülteni* (3). İstanbul.

----- (2016). *Yurt Yönetici Akademisi Tanıtım Kitapçığı*. İstanbul.

----- (2018). *İlim Yayma Vakfı Bülteni* (11). İstanbul.

----- (2018). *Kamp Rehberi Kitapçığı*. İstanbul.

----- (2018). *Temel İslami İlimler Müfredatı Tanıtım Broşürü*. İstanbul.

----- (2019). *Eğitim Faaliyetleri Tanıtım Broşürü*. İstanbul.

----- (2019). *Fatih Sahn-ı Semân Eğitim ve Araştırma Merkezi Tanıtım Broşürü*. İstanbul.

----- (2019). *İlimler ve Sanatlar Merkezi Tanıtım Broşürü*. İstanbul.

----- (2019). *Kariyer Enstitüsü Tanıtım Kitapçığı*. İstanbul.

----- (2019). *Marifet Okulu Tanıtım Broşürü*. İstanbul.

----- (2019). *Risale Günleri Tanıtım Broşürü*. İstanbul.

----- (2023). *Misyon ve Vizyonumuz*. <https://iyc.org.tr/misyon-ve-vizyonumuz> [17 Mart].

----- (2023). *Şubeler ve Yurtlar*. <https://iyc.org.tr/subeler/sube-listesi/>, <https://iyc.org.tr/yurtlar/yurt-listesi/> [28 Aralık].

İlim Yayma Vakfı. (2019). *İlim Yayma Vakfı Vefa Dergi-Bülten* (14). İstanbul.

----- (2020). *İlim Yayma Vakfı Vefa Dergi-Bülten* (15). İstanbul.

----- (2023). *Vakfin Senedi*. <https://iyv.org.tr/tr/vakfin-senedi-12535> [10 Kasım].

- İnanır, (2005). Bildiğimiz Gençliğin Sonu. *Birikim*, (196): 37-52.
- İsen, G. & Batmaz, V. (2002). *Ben ve Toplum*, İstanbul: Om Psikoloji.
- İstanbul Tasarım Merkezi. (2023). *Atölyeler ve Programlar*.
<https://istanbultasarimmerkezi.org/atolyeler.php> [7 Nisan].
- (2023). *Misyon*. <https://istanbultasarimmerkezi.org/hakkinda.php> [7 Nisan].
- Jenkins, R. (2016). *Sosyal Kimlik* (G. Bostancı, Çev.). İstanbul: Everest Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). *Yeni İnsan ve İnsanlar*, İstanbul: Evrim Yayınları.
- Karaman, H. (2022). *İlim Yayma Cemiyeti*.
<http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/laikduzen/4/0646.htm> [2 Mart].
- (2022). *Örnek Bir Ensar Vakfi Şubesi*.
<http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/laikduzen/4/0613.htm> [2 Mart].
- Karpat, K. H. (2009). *Osmanlı'dan Günümüze Kimlik ve İdeoloji*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kavalcı, A. (2007). *Cumhuriyet Dönemi Türk Milli Eğitim Tarihinde İlim Yayma Cemiyeti'nin Hizmetleri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kaya, Y. (2021). *Sosyal Bilimlerde Yöntem*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- Keane, J. (1993). *Sivil Toplum ve Devlet* (L. Köker, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- (1994). *Demokrasi ve Sivil Toplum: Avrupa'da Sosyalizmin Açmazları, Toplumsal ve Siyasal İktidarın Denetlenmesi Sorunu ve Demokrasi Beklentileri Üzerine* (N. Erdoğan, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Keyman, E. F. (2003). Türkiye'de Laiklik Sorunu'nu Düşünmek: Modernite, Sekülerleşme, Demokratikleşme. *Doğu Batı*, (23): 119-136.
- King, P. E. (2003). Religion and Identity: The Role of Ideological, Social and Spiritual Contexts. *Applied Developmental Science*, 7(3): 197-204.
- Konda Araştırma ve Danışmanlık. (2011). *Türkiye Gençliği Araştırması*. İstanbul.
- (2024). *Gençlerin Politik Tercihleri Araştırması*. İstanbul.
- Konrad Adenauer Stiftung. (2023). *Türkiye Gençlik Araştırması*. Ankara.

- Köker, S. (1997). *Kimlik Duygusunun Kazanılması Açısından Ergenlerin, Genç Yetişkinlerin ve Yetişkinlerin Karşılaştırılması*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Köse, A. (2016). Anomi ve Yabancılaşma. *Diyanet Aylık Dergi*, (303): 10-12.
- Köse, S. (2017). Türkiye Gerçekliğinde Sivil Toplum ve Cemaatler. *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, (4): 9-22.
- Kösoğlu, N. (1995). Kültür/Kimlik Üzerine. *Türkiye Günlüğü*, (33): 41-47.
- Kula, N. (2010). Gençlik Döneminde Kimlik Gelişimi ve Din. *Diyanet Aylık Dergi*, (233): 8-12.
- (2001). *Kimlik ve Din*, İstanbul: Ayışığı Kitapları.
- Kutlu, Ö. (2019, Mayıs). Dünyevileşme Karşısında Sivil Toplum Kuruluşları. *Sivil Toplum ve Dünyevileşme Sempozyumu*. Konya Sivil Toplum Kuruluşları Platformu, Konya.
- Le Bon, G. (1997). *Kitleler Psikolojisi*, İstanbul: Hayat Yayınları.
- Liebkind, K. (1989). *New Identities in Europe: Immigrant Ancestry and the Ethnic Identity of Youth*. Gower: Aldershot.
- Luckmann, T. (2003). *Görünmeyen Din Modern Toplumlarda Din Problemi* (A. Coşkun & F. Aydın, Çev.). İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Lull, J. (2000). *Popüler Müzik ve İletişim* (T. İblağ, Çev.). İstanbul: Chiviyazıları Yayınevi.
- Macionis, J. J. (2017). *Sosyoloji* (V. Akan, Çev.). Ankara: Palme Yayıncılık.
- MacKinnon, N. J. & Heise, D. R. (2010). *Self, Identity and Social Institutions*, New York: Palgrave Mcmillan.
- Mardin, Ş. (1992). *Din ve İdeoloji*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- ....., Ş. (1992). *Türkiye'de Toplum ve Siyaset – Makaleler 1*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- McCall, G. J. & Simmons, J. L. (1978). *Identities and Interactions*. New York: Free Press.

- Mead, G. H. (1934). *Mind, Self and Society*. Edited by C. W. Morris. Chicago: University of Chicago Press.
- Mead, G. H. (1967). *Mind, Self and Society*. Chicago: University of Chicago.
- Melucci, A. (2014). Süreç Olarak Kolektif Kimlik. F. Mollaer (Ed.) içinde, *Kimlik Politikaları* (Ö. Mollaer, Çev., 79-104). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Merolla, D., Serpe, R., Stryker, S., & Schultz, W. (2012). Structural Precursors to Identity Processes: The Role of Proximate Social Structures. *Social Psychology*, 75(2): 149-172.
- MetroPOLL. (2013). *Türkiye'deki Üniversite Gençliğinin Profili*. Ankara: MetroPOLL Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi A.Ş.
- Milli İrade Platformu. (2023). *Üyeler*. <https://milliiradeplatformu.com/uyeler> [11 Haziran].
- Oakes, P. J. (1987). The Saliency of Social Categories. J. C. Turner, M. A. Hogg, D. Reicher, & M. Wetherell (Eds.), *Rediscovering the Social Group*, Oxford UK: Blacwell, 117-141.
- Onat, H. (2009). *Türkiye'de Cemaatler ve Kimlik*. www.hasanonat.net: <http://www.hasanonat.net/index.php/88-tuerkiye-de-cemaatler-ve-kimlik> [2 Mart].
- Oppong, H. (2013). Religion and Identity. *American International Journal of Contemporary Research*, 3(6): 10-16.
- Orhan, F. (2014). *Ergenlerin Dini Kimlik Kazanmalarına Sosyal Öğrenmenin Etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öngören, H. (2005). *Küresel Kültürün Kimlik Dönüşümüne Etkileri: Üniversiteli Gençler Araştırması*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özbay, H. & Öztürk, E. (1992). *Gençlik*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özçekim. (2020). *Özçekim 16. Sayı*. <https://abonelik.ozcekim.com.tr/urun/ozcekim-16-sayi/> [3 Haziran].

- Özdemir, C. (2001). Kimlik ve Söylem. *Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2): 107-122.
- Özdikmenli Demir, G. (2009). *Üniversite Öğrencilerinin Kimlik Gelişiminde Sosyal ve Kimlik Sermayelerinin Rolü* (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özyurt, S., Doğan, S. (2002). *Gençlik Problemleri Açısından Üniversite Gençliği*, Adapazarı: Değişim Yayınları.
- Padgett, D. (1980). Symbolic Ethnicity and Patterns of Ethnic Identity Assertion in American-Born Serbs. *Ethnic Groups* 3 (s. 55-77).
- Perinbanayagam, R. (2000). *The Presence of Self*. Lanham: MD: Rowman and Littlefield.
- Perşembe, E. (2005). *Almanya'da Türk Kimliği Din ve Entegrasyon*. Ankara: Araştırma Yayınları.
- Poloma, M. M. (2017). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları* (H. Erbaş, Çev.). Ankara: Palme Yayıncılık.
- Rane, T. (1998). *Father Involvement and Identity A Theoretical Examination, Doctoral Dissertation*. Champaign: University of Illinois at Urbana.
- Rice, P. (1990). *The Adolescent*. Toronto: Allyn and Bacon In.
- Richter, R. (2017). *Sosyolojik Paradigmalar* (N. Doğan, Çev.). İstanbul: Küre Yayınları.
- Riutort, P. (2017). *Sosyolojiye Giriş Dersleri* (E. C. Gürcan, Çev.). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Sak, R., vd. (2021). Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi, *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1): 227-250.
- Sakallı, N. (2006). *Sosyal Etkiler / Kim Kimi Nasıl Etkiler?*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Saktanber, A. (2017). “Siz Nasıl Eğleniyorsanız Biz de Öyle İbadet Ediyoruz” Entelektüellik ve Popüler Kültür Arasında Türkiye'nin Yeni İslamcı Gençliği. D. Kandiyoti, & A. Saktanber (Eds.), *Kültür Fragmanları* -

Türkiye'de Gündelik Hayat (Z. Yelçe, Çev.), İstanbul: Metis Yayınları, 259-277.

Sancar, F. (2016). Dini Cemaatlerin Üye Kazanma Stratejileri Beyin Yıkama Olarak Değerlendirilebilir mi? Kullandıkları Teolojik Argüman Üzerinden Eleştirel Bir Okuma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(42): 1915-1927.

Sarıbay, A. Y. (2001). *Postmodernite Sivil Toplum ve İslam*, İstanbul: Alfa Yayınları.

Sezen, Y. (1998). *Sosyoloji Açısından Din*, İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.

Shweder, R. A. (1990). Cultural Psychology: What is it? J. W. Stigler, R. A. Shweder, & G. (. Herdt (Eds.), *Cultural Psychology: Essays on Comparative Human Development*, Cambridge: UK: Cambridge University Press, 1-43.

Smith, A. D. (2009). *Milli Kimlik* (S. Ş. Bahadır, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Sosyal Demokrasi Vakfı (SODEV). (2020). *Türkiye'nin Gençliği Araştırması Raporu*. İstanbul.

Sözen, E. (1995). Kimlik Kavramının Yeniden Tanımlanması. *Türkiye Günlüğü*, (33): 111-116.

Sözen, E. (2019). *Kimlik*, İstanbul: Profil Kitap.

Stets, J. E. & Burke, P. J. (2003). A Sociological Approach to Self and Identity. M. R. Leary, & J. P. Tangney (Eds). *The Handbook of Self and Identity*. New York: Guilford Press.

Stone, G. P. (1981). Appearance and the Self: A Slightly Revised Version. G. P. Stone & H. A. Farberman (Eds.), *Social Psychology through Symbolic Interaction*, New York: Wiley, 188.

Stryker, S. (1968). Identity Salience and Role Performance: The Relevance of Symbolic Interaction Theory for Family Research. *Journal of Marriage and the Family*, (30): 558-564.

----- (1980). *Symbolic Interactionism: A Social Structural Version*. Menlo Park: CA: Benjamin Cummings.

----- (2007). Identity Theory: Developments and Personality Theory: Mutual Relevance. *Journal of Personality*, 75(6): 1083-1102.

- Stryker, S. & Burke, P. (2000). The Past, Present and Future Identity Theory. *Social Psychology*, 63(4): 284-297.
- Stryker, S. & Serpe, R. (2011). Commitment, Identity Saliency and Role Behavior: Theory and Research Example. E. Knowles, & W. Ickes (Eds), *Personality, Roles and Social Behavior*, New York: Springer, 199-218.
- Sunar, L. (2018). *Türkiye'de İslami STK'ların Kurumsal Yapı ve Faaliyetlerinin Değişimi*. (Araştırma Raporu). İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği.
- Şener, (2012). *Türkiye'de Gençlik: Beklentiler Problemler Düşünceler*, İstanbul: İnkılab Yayınları.
- Şimşek, A. (2018). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Taşbaş, E. H., Demir, N. Ö. ve Baran, A. G. (2017). Genç Kimliğinin Şekillenmesinde Üniversitenin Etkisi: Düzce Örneği. *Farklılıklar, Çatışmalar ve Eylemliler Çağında Sosyoloji, VIII. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı*. ODTÜ, Ankara.
- Tatar, H. C. (2012). Batının Kimlik İnşasında Ötekinin Yeri. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(14): 91-102.
- Tatar, T. (1997). *Siyaset Sosyolojisi*, İstanbul: Turan Yayıncılık.
- Taylor, C. (2018). *Benliğin Kaynakları* (S. A. Baş & B. Baş, Çev.). İstanbul: Küre Yayınları.
- Tezcan, M. (1991). *Gençlik Sosyolojisi Yazıları*, Ankara: Gündoğan Yayınevi.
- (2003). *Gençlik Sosyolojisi Yazıları*, Ankara: Naturel Yayıncılık.
- Turner, J. C., Hogg, M. A., Oakes, P. J., Reicher, D. ve Wetherell, M. (1987). *Rediscovering the Social Group: A Self-Categorization Theory*. New York: Basil Blackwell.
- Türkiye Gençlik STK'ları Platformu (TGSP). (2018). *Türkiye'nin Gençleri: İleri Analizler*. İstanbul: TGSP Yayınları.
- Türkiye Gençlik Vakfı. (2017). *TÜGVA Kamp Kitapçığı*. İstanbul.
- (2017). *Yurt Yönetim Kılavuzu*. İstanbul.

- . (2019). *TÜGVA Bülten (10)(10)*. İstanbul.
- . (2019). *TÜGVA Bülten (10)(10)*. İstanbul.
- . (2019). *TÜGVA Bülten (11)(11)*. İstanbul.
- . (2019). *TÜGVA Bülten (12)(12)*. İstanbul.
- . (2019). *TÜGVA Bülten (13)(13)*. İstanbul.
- . (2022). *TÜGVA 2018 Faaliyet Raporu*. <https://tugva.org/Faaliyet-Raporu/TUGVA-Faaliyet-Raporu-2018.pdf> [10 Mayıs].
- . (2022). *TÜGVA 2019 Faaliyet Raporu*. <https://tugva.org/Faaliyet-Raporu/TUGVA-Faaliyet-Raporu-2019.pdf> [10 Mayıs]
- . (2023). *Hakkımızda*. <https://tugva.org/hakkimizda/> [21 Ağustos].
- . (2023). *Koordinatörlükler*. <https://tugva.org/koordinatorlukler/> [21 Ocak].
- . (2023). *Özçekim Dergisi*. <https://tugva.org/ozcekim-dergisi/> [16 Kasım].
- . (2023). *TÜGVA Almanak 2016-2018*. <https://tugva.org/kurumsal-yayinlarimiz/> [5 Haziran].
- . (2023). *TÜGVA Kiraathane*. <https://tugva.org/tugva-kiraathane/> [13 Şubat].
- . (2023). *TÜGVA Vakıf Senedi*. <https://tugva.org/vakif-senedi/> [1 Eylül].
- . (2023). *Yurtlarımız*. <https://tugva.org/yurtlarimiz/> [5 Ekim].
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2022). *Konularına Göre İstatistikler*. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr> [29 Ocak].
- Türkkan, Z. (2011). *Kimliğin Oluşumunda ve Korunmasında Dinin Rolü* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Ulusoy, M. D., Demir, N. ve Baran, A. G. (2005). Ebeveynin Çocuk Yetiştirme Biçimi ve Ergen Problemleri: Ankara İli Örneği. *Türk Eğitim Bilimleri*, 3(3): 367-386.
- Vatandaş, C. (2016). *Türkiye Gençlik Raporu*. (Araştırma Raporu). İstanbul: SEKAM Sosyal Ekonomik ve Kültürel Araştırmalar Merkezi.

- (2016). *Üniversite Öğrencilerinin Hayat Tarzı ve Toplumsal Değerler*, İstanbul: SEKAM Sosyal Ekonomik ve Kültürel Araştırmalar Merkezi.
- Vatandaş, S. (2019). *Postmodern Dönemde Kimlik ve Sosyal Medya*, İstanbul: SEKAM Yayınları.
- Wach, J. (1995). *Din Sosyolojisi* (Ü. Günay, Çev.). İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Wiley, N. (1994). *The Semiotic Self*. Chicago: University of Chicago Press.
- Yaman, Ö. M. (2016). *Apaçi Gençlik*. İstanbul: Bir Yayıncılık.
- Yapıcı, A. (2004). *Din Kimlik ve Ön Yargı Biz ve Onlar*, Adana: Karahan Kitabevi.
- (2016). Dini Grup Kimliği: Kimlik ve Dini Aidiyet. A. Özbolat, & M. Macit içinde, *Kimlik ve Din* (s. 41-64). Adana: Karahan Kitabevi.
- Yavuz, H. (2005). *Modernleşen Müslümanlar* (A. Yıldız, Çev.). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Yeğen, M., Keyman, E. F., Çalışkan, M. A. ve Tol, U. U. (2010). *Türkiye'de Gönüllü Kuruluşlarda Sivil Toplum Kültürü*. İstanbul: (Araştırma Raporu). Yaşama Dair Vakıf Yayınları.
- Yelken, R. (2004). Yeni Sosyal Oluşumlar ve Cemaatin Dönüşümü. *Sosyoloji Dergisi*, 15-24.
- Yentür, M. (2019). Vefa ve İlim Yayma. *İlam Yayma Vakfı Vefa Dergi-Bülten*, (13): 26.
- Yentürk, N., Kurtaran, Y., Uran, S., & Yurttagüler, L. (2012). İstanbul Gençliği: STK Üyeliği Bir Fark Yaratıyor mu? N. Yentürk, Y. Kurtaran, G. Nemutlu, & (Der.) içinde, *Türkiye'de Gençlik Çalışması ve Politikaları* (s. 331-343). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, E. (1993). İslamî Kimliğin Değişimi ve Kentlileşmesi. *Bilgi ve Hikmet*, (4): 57-59.

----- (2005). Apolitik Politikaların İnşacısı Olarak Sivil Toplum. *Sivil Toplum*, 3(10): 61-72.

----- (2016). *Simurgun Kanatları Sosyal Teori ve Din*, İstanbul: Tezkire Yayıncılık.

----- (2017). *Öznenin Ölümü Bir Hareketin Anatomisi*, İstanbul: Timaş Yayınları

Yörükoğlu, A. (1998). *Gençlik Çağı*, İstanbul: Özgür Yayınları.

EKLER

EK-1: Anket Formu

İyi günler, adım Ali CAN,
Bu anket, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyoloji Doktora tez araştırması kapsamında, “Üniversite Gençliğinin Kimlik Oluşumunda İslami Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: İstanbul Örneği” araştırması kapsamında, gençlerin ilişkili oldukları STK’ları hakkındaki değerlendirmelerini incelemeyi amaçlamaktadır.
Vereceğiniz cevaplar tez kapsamında istatistiksel amaçlı kullanılacak olup, vereceğiniz bilgiler kesinlikle gizli tutulacak ve kimse ile paylaşılmayacaktır.
Vereceğiniz cevaplar için şimdiden teşekkürler.

KATILIMCI BİLGİLERİ

Eğitim gördüğünüz üniversite türü : 1) Devlet 2) Vakıf
Fakülteniz : .....
Bölümünüz : .....
Sınıfınız : .....

DEMOGRAFI / SOSYOEKONOMİK DURUM

D 1. Cinsiyetiniz : 1) Kadın 2) Erkek
D 2. Yaşınız (17-25) : .....
D 3. Doğum yeriniz (İl) : .....

D 04 Aşağıdaki yerleşim alanlarından hangisi, sizin 15 yaşına kadar en uzun süre yaşadığınız yerleşim yerini en iyi ifade eder?

- 1) Büyükşehir ilçe
- 2) İl merkezi
- 3) İlçe merkezi
- 4) Bucak veya köy
- 5) Yurt dışı
- 6) Cevap Yok
- 7) Bilmiyorum

D 5. En uzun süreyle yaşadığınız yerleşim birimi nedir?

- 1) Köy
- 2) İlçe Merkezi
- 3) Şehir Merkezi
- 4) Metropol (İstanbul, İzmir, Ankara)
- 5) Yurtdışı

D 6. Sizin mezun olduğunuz lise türü nedir?

- 1) Temel Lise
- 2) Anadolu Lisesi
- 3) Sosyal Bilimler Lisesi
- 4) Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri
- 5) Fen Lisesi
- 6) İmam Hatip Lisesi /Anadolu İmam Hatip Lisesi
- 7) Çok Programlı Anadolu Lisesi
- 8) Mesleki Eğitim Merkezleri / Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezleri / Açık Lise
- 9) Diğer.....

D 07-8 ANNENİZİN (A) VE BABANIZIN (B) EĞİTİM DURUMU NEDİR?	(A)	(B)
1) Bir okul bitirmedi: Okuma Yazma Bilmiyor		
2) Bir okul bitirmedi: Okur – Yazar		
3) İlkokul mezunu		
4) Ortaokul mezunu (İlköğretim)		
5) Lise mezunu		
6) Ön Lisans mezunu		
7) Lisans mezunu		
8) Yüksek Lisans Mezunu		
9) Doktora Mezunu		

D 09. Babanızın mesleği : .....

D.09.1 Babanızın çalışma konumu

Çalışma Konumu	
1	İşçi emeklisi
2	Memur emeklisi
3	Öğrenci
4	Kendi hesabına çalışıyor (Esnaf, işyeri sahibi)
5	Kamu sektöründe işçi
6	Özel sektörde işçi
7	Devlet memuru
8	Uzmanlık gerektiren meslekler (hâkim, avukat, doktor, mühendis vb.)
9	Kamu ya da özelde üst düzey yönetici
10	İşsiz

D 10. Anneniz mesleği : .....

D.10.1 Annenizin çalışma konumu

Çalışma Konumu	
1	İşçi emeklisi
2	Memur emeklisi
3	Ev kadını, ek geliri yok
4	Ev kadını, düzenli ek geliri var

5	Öğrenci
6	Kendi hesabına çalışıyor (Esnaf, işyeri sahibi)
7	Kamu sektöründe işçi
8	Özel sektörde işçi
9	Devlet memuru
10	Uzmanlık gerektiren meslekler (hâkim, avukat, doktor, mühendis vb.)
11	Kamu ya da özelde üst düzey yönetici
12	İşsiz

D 11. Hanenizdeki herkesin tüm gelir kaynaklarını düşündüğünüzde (maaşlar/ücretler, kira gelirleri, diğer gelirler, yardımlar vb.) hanenizin aylık toplam geliri yaklaşık ne kadardır? .....TL

DİJİTAL MECRALAR VE SOSYAL MEDYA KULLANIMI

S 01 Anadiliniz dışında hangi dilleri biliyorsunuz?

1 ..... 2 ..... 3 .....77 Başka bir dil bilmiyorum

S 02. Sıklıkla hangi gazeteyi okursunuz : .....

S 03-04. Günlük ne kadar süre ile internet kullanıyorsunuz?/TV izliyorsunuz	S 03. İnternet	S 04. TV
1) Kullanmıyorum	1	2
2) Bir saatten az	1	2
3) 1-2 saat arası	1	2
4) 3-4 saat arası	1	2
5) 5-6 saat arası	1	2
6) 6-10 saat arası	1	2
7) 10 saatten fazla	1	2

S 05. İnterneti hangi amaçlar için kullanıyorsunuz? (Birden fazla seçenek)

1) İş için 2) Mail yazmak/Haberleşmek 3) Haber takip 4) Sosyal medya 5) Sohbet etmek için 6) Araştırma-Okul	7) Alışveriş 8) Eğlence - Oyun oynamak için 9) Film-Video izlemek için 10) Müzik dinlemek için 11) İş aramak için 12) Diğer (Lütfen Belirtiniz.....)

S 06. Belirteceğim dijital iletişim araçları veya uygulamaları hangi sıklıkta kullanıyorsunuz?		1) Hiçbir Zaman	2) Nadiren	3) Bazen	4) Sıklıkla	5) Her Zaman
1)	Instagram	1	2	3	4	5
2)	Facebook	1	2	3	4	5
3)	Twitter	1	2	3	4	5
4)	YouTube	1	2	3	4	5
5)	WhatsApp	1	2	3	4	5
6)	Telegram	1	2	3	4	5
7)	Linkedin	1	2	3	4	5
8)	TikTok	1	2	3	4	5
9)	Diğer	1	2	3	4	5

S 07. Sosyal medya mecralarını daha çok hangi amaçla kullanıyorsunuz?							
S.N	Hizmetler	0) Yanıt Yok	1) Hiçbir zaman	2) Nadiren	3) Bazen	4) Sıklıkla	5) Her Zaman
1	Eğitim amaçlı (Ödev -sunum hazırlamak-bilgi edinmek-araştırma-uzaktan eğitim)	0	1	2	3	4	5
2	İzleme amaçlı (Film - dizi izlemek)	0	1	2	3	4	5
3	Eğlenme amaçlı (Müzik, oyun)	0	1	2	3	4	5
4	Haber edinme amaçlı	0	1	2	3	4	5
5	Sohbet ve arkadaşlık amaçlı	0	1	2	3	4	5
6	Stres atma	0	1	2	3	4	5
7	Alışveriş yapmak	0	1	2	3	4	5
8	Reklam, duyuru, tanıtım, propaganda	0	1	2	3	4	5

YAŞAM TERCİHİ VE GELECEK BEKLENTİLERİ

S 08. Yaşamınızı bir bütün olarak düşündüğünüzde ne kadar mutlusunuz?

- 1) Çok mutsuzum
- 2) Mutsuzum
- 3) Ne mutluyum ne de mutsuzum
- 4) Mutluyum
- 5) Çok mutluyum
88. Cevap yok

S 09. Bir genç olarak aşağıdakilerden hangisi öncelikli talebinizdir? (En fazla iki seçenek işaretleyiniz!)

- 1) Evlenmek-Aile kurmak
- 2) Güvenli bir gelecek
- 3) İstihdam
- 4) Sağlık güvencesi
- 5) Spor
- 6) Eğitim
- 77 Diğer: .....
- 88 Fikrim yok

S 10. Kendinizi neye göre tanımlarsınız? (Sadece bir seçenek işaretleyiniz)

- 1) Zeka
- 2) Yaşam tarzı
- 3) Bilgi birikimi ve eğitim
- 4) Siyasi kimlik
- 5) Etnik kimlik
- 6) Din/ İnanç
- 7) Maddi varlık / Zenginlik
- 8) Diğer: .....

S 11. Yaşam biçiminizi ve hayata bakış açınızı şekillendiren şey / şeyler nedir?

- 1) Ülkem
- 2) Din ve mezhep
- 3) Eğitim durumum
- 4) Maddi durumum
- 5) Aile yapım
- 6) Diğer: .....

S. N	S 12 BİR GENÇ OLARAK AŞAĞIDAKİ KONULARIN HAYATINIZDA NE DERECE ÖNEMLİ OLDUĞUNU BELİRTİR MİSİNİZ?	1) Hiç Önemli Değil	2) Önemli Değil	3) Kısmen Önemli	4) Önemli	5) Çok Önemli
1	Para	1	2	3	4	5
2	Din	1	2	3	4	5
3	Sağlık	1	2	3	4	5
4	dürüstlük	1	2	3	4	5
5	Estetik	1	2	3	4	5

9	Saygı	1	2	3	4	5
10	Eğitim	1	2	3	4	5
11	İdeoloji	1	2	3	4	5
12	Aile	1	2	3	4	5
13	Örf, adet ve gelenek	1	2	3	4	5
14	Özgürlük olmak- Çalışmak	1	2	3	4	5
15	Saygı	1	2	3	4	5
16	Sorumluluk	1	2	3	4	5
17	Adalet	1	2	3	4	5
18	Barış	1	2	3	4	5
19	Demokrasi	1	2	3	4	5
20	Yardımselik, dayanışma	1	2	3	4	5
21	Arkadaş	1	2	3	4	5
22	Eş	1	2	3	4	5
23	Sevgili	1	2	3	4	5
24	Diğer.....	1	2	3	4	5

S 13. Günümüz toplumunda gençlerin rolü sizce ne olmalıdır? (En fazla iki seçenek işaretleyiniz!)

- 1) Eğitimini başarılı bir şekilde tamamlamak
- 2) Bir alanda uzmanlaşmak ve çalışmak
- 3) Kültür- sanat faaliyetleri ile aktif biçimde ilgilenmek
- 4) Sivil toplum faaliyetlerine katılmak
- 5) Siyasete girmek
- 6) Yeni bilimsel çalışmalara öncülük etmek
- 7) Dünyadaki gelişmeleri takip etmek
- 8) Diğer.....

S 14. Üniversite sürecinde boş zamanlarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz? (Öncelik sırasına göre numaralandırarak, sadece dört işaretleme yapılabilirsiniz.)

- 1) Ders çalışarak .....
- 2) Film izleyerek .....
- 3) Bir işte çalışarak .....
- 4) Kitap okuyarak .....
- 5) Edinmiş olduğum hobiye zaman ayırarak .....
- 6) Dahil olduğum STK'da gönüllü çalışarak .....
- 7) Dahil olduğum STK'nın eğitim, kültür, sanat programlarına katılarak .....
- 8) Diğer.....

AİLE YAPISI VE ÇEVRE İLİŞKİLERİ

S 15. AİLENİZİ TANIMLAR MISINIZ?

- 1) Geniş aile
- 2) Çekirdek aile
- 3) Bölünmüş Aile (Anne-Baba Boşanmış, ayrı yaşıyor)
- 4) Bağımsız Aile (Tek başına)

S 16. Hanenizde sizinle birlikte yaşayan büyükanne, büyükbaba vb. gibi aile büyükleri var mı?

- 1) Evet
- 2) Hayır

S 17. AŞAĞIDAKİ AİLE ÜYELERİNİZİN YETİŞMENİZ ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİ DEĞERLENDİRİR MİSİNİZ?	0) Fikrim Yok	1) Çok Olumsuz Etkiledi	2) Olumsuz Etkiledi	3) Ne etkiledi, ne de etkiledi	4) Olumlu Etkiledi	5) Çok Olumlu Etkiledi
1) Anne	0	1	2	3	4	5
2) Baba	0	1	2	3	4	5
3) Abla	0	1	2	3	4	5
4) Abi	0	1	2	3	4	5
5) Kardeş	0	1	2	3	4	5
6) Anneanne	0	1	2	3	4	5
7) Babaanne	0	1	2	3	4	5
8) Dede (Annenin Babası)	0	1	2	3	4	5
9) Dede (Babanın Babası)	0	1	2	3	4	5
10) Dayı	0	1	2	3	4	5
11) Amca	0	1	2	3	4	5
12) Teyze	0	1	2	3	4	5
13) Hala	0	1	2	3	4	5
14) Diğer.....	0	1	2	3	4	5

S 18. Aşağıdaki konularda ailenize (anne-baba ve büyükleriniz) kıyasla ne kadar farklı olduğunuzu belirtir misiniz?	0) Fikrim yok	1) Hiç farklı değilim	2) Farklı	3) Kısmen	4) Farklıyım	5) Tamamen farklıyım
1) İş ve meslek seçiminde	0	1	2	3	4	5
2) Giyim seçiminde	0	1	2	3	4	5
3) Yemek ve içecek tercihlerinizde	0	1	2	3	4	5
4) Dini inançlarınızda ve bu inançlara göre yaşamakta	0	1	2	3	4	5
5) Teknolojiye bakış ve teknoloji kullanımı	0	1	2	3	4	5
6) Memleket-ülke gibi kendinizi ait hissettiğiniz hususlarda	0	1	2	3	4	5
7) Hayvanlara karşı yaklaşımınızda	0	1	2	3	4	5
8) Müzik ve eğlence seçiminizde	0	1	2	3	4	5
9) Birikimlerinizi veya paranızı değerlendirme tercihlerinizde	0	1	2	3	4	5
10) Siyasi tercihlerinizde	0	1	2	3	4	5

S 19. Çevrenizdeki insanlarla en çok hangi konularda anlaşmazlığa düşersiniz?
(Sadece bir seçenek işaretleyiniz)

- 1) Siyasi konularda
- 2) Yaşam tarzları hususunda
- 3) Dini konularda
- 4) Ülke meselelerine bakış açıları konusunda
- 5) Ahlaki konularda
- 6) Diğer: .....

S 20. Farklı olduğunuz hususlarda veya yaşamınızdaki tercihleriniz değiştiğinde ailenizin genel olarak yaklaşımı nasıl olur?

- 1) Saygı duyarlar, anlayış gösterirler
- 2) Rahatsız olduklarını belirtirler ama tercihlerime karışmazlar
- 3) Rahatsız olduklarını belirtirler ve uyarırlar
- 4) Tepki gösterirler ve onlar gibi davranmam için baskı uygularlar

S 21. Kendinizi bir sivil toplum kuruluşuna ait hissediyor musunuz?

- 1) Evet
- 2) Hayır

S 22. Gençlerin gelişimi konusunda sivil toplum kuruluşlarına düşen görevlerin ne olması gerektiğini düşünüyorsunuz? (En fazla iki seçenek işaretleyiniz!)

- 1) Eğitim sürecinde maddi imkânlarla gençleri desteklemek
  - 2) Kültür ve sanat alanında gençlere yönelik faaliyetler yapmak
  - 3) Gönüllü faaliyetlere gençlerin aktif katılmalarını sağlamak
  - 4) Toplumsal sorunların çözümünde gençleri ortak etmek
  - 5) Yurt ve barınma imkânı sunmak
  - 6) Gençlerin fikir ve proje önerilerini geliştirecek, hayata geçirecek imkânlar sunmak
  - 7) Yetişkin olma sürecinde gençleri desteklemek (örneğin evlenmek ve işe girmek)
  - 8) Gençlere dinî ve ahlaki konularda rehberlik etmek
- Diğer.....

S 23. Dâhil olduğunuz STK ile nasıl tanıştınız? Üyeliğinizin vesilesi nedir?

- 1) Aile veya çevre yönlendirmesi
- 2) TV reklamı veya kamuoyu yönlendirmesi
- 3) Alınan bir bağış veya yardım sonucu
- 4) Sosyal medya veya internet yoluyla
- 5) Kendi araştırmam sonucu
- 6) Diğer.....

S 24. Dâhil olduğunuz STK'nın iş, çalışma, hizmet ve faaliyetlerine ne kadar zaman harcıyorsunuz?

- 1) Haftada 1 saat
- 2) Haftada 1-3 saat arası
- 3) Haftada 3 saatten fazla

S.NO	S 25. Dahil olduğunuz STK'nın hizmetlerinden ne sıklıkta faydalanıyorsunuz?	0) Yanıt Yok	1) Hiçbir	2) Nadiren	3) Bazen	4) Sıklıkla	5) Her Zaman
1	Toplantı, seminer, konferans vb.	0	1	2	3	4	5
2	Sosyal ve kültürel etkinlikler	0	1	2	3	4	5
3	Sportif faaliyetler	0	1	2	3	4	5
4	Mesleki ve kişisel gelişim kursları	0	1	2	3	4	5
5	Kamplar	0	1	2	3	4	5
6	Okuma toplantıları	0	1	2	3	4	5
7	Yazar, düşünür ve entelektüellerle buluşmalar	0	1	2	3	4	5

S.NO	S 26. Dahil olduğunuz STK çalışmalarına ne sıklıkta katkıda bulunuyorsunuz?	0) Yanıt Yok	1) Hiçbir zaman	2) Nadiren	3) Bazen	4) Sıklıkla	5) Her Zaman
1	Gönüllü yardım faaliyetleri	0	1	2	3	4	5
2	Yurtlarda rehberlik ve belletmenlik	0	1	2	3	4	5
3	STK tanıtım faaliyetleri	0	1	2	3	4	5
4	Siyasi faaliyetler	0	1	2	3	4	5

S.NO	S 27. Sahip olduğunuz kimliğiniz üzerinde aşağıdakiler ne kadar etkilidir?	0) Yanıt Yok	1) Hiç etkili değildir	2) Etkili değildir	3) Ne etkilidir ne de etkili değildir	4) Etkilidir	5) Çok etkilidir
1	Aile	0	1	2	3	4	5
2	Etnik aidiyet	0	1	2	3	4	5
3	Eğitim	0	1	2	3	4	5
4	Din	0	1	2	3	4	5
5	Siyaset	0	1	2	3	4	5
6	Sosyal çevre (arkadaşlar)	0	1	2	3	4	5
7	Sivil toplum kuruluşları	0	1	2	3	4	5
8	Diğer (belirtiniz)	0	1	2	3	4	5

KİMLİK, İNANÇ VE DEĞERLER

S 28. Bir genç olarak din ile ilişkinizi nasıl tanımlarsınız?

- 1) Herhangi bir dine inanmıyorum ve dinlere karşıyım
- 2) Herhangi bir dine inanmıyorum fakat tüm dinlere saygılıyım
- 3) Bir dine inanıyorum ama ibadetlerini yerine getirmiyorum
- 4) Bir dine inanıyorum, ibadetlerimin bir kısmını yerine getiriyorum
- 5) Bir dine inanıyorum ve ibadetlerimin tümünü yerine getiriyorum
- 6) Din ve Tanrı meselesi beni ilgilendirmiyor
- 7) Diğer.....

S.NO	S 29. DİNİ YAŞAM VE İBADET KONULARINDAKİ DURUMUNUZU BELİRTİR MİSİNİZ?	0) Yanıt Yok	1) Hiçbir	2) Nadiren	3) Bazen	4) Sıklıkla	5) Her Zaman
1	Namaz kılmak	0	1	2	3	4	5
2	Ramazan ayında oruç tutmak	0	1	2	3	4	5
3	Sadaka vermek	0	1	2	3	4	5
4	Kuran okumak	0	1	2	3	4	5
5	Gusül abdesti almak	0	1	2	3	4	5
6	Camiye-Mescide gitmek	0	1	2	3	4	5
7	Cuma namazı kılmak	0	1	2	3	4	5
8	Bayram namazı kılmak	0	1	2	3	4	5
9	Teravih namazı kılmak	0	1	2	3	4	5
10	Nafile namazı kılmak	0	1	2	3	4	5
11	Dua etmek	0	1	2	3	4	5
12	Peygamberin hayatını (Siyer-i Nebi) okumak	0	1	2	3	4	5
13	Hadis okumak	0	1	2	3	4	5
14	Fıkıh öğrenmek	0	1	2	3	4	5
15	Muhtaç ve kimsesizlere yardım etmek	0	1	2	3	4	5
16	Selam vermek, selam almak	0	1	2	3	4	5
17	Mübarek gün ve gecelerde ibadet etmek	0	1	2	3	4	5
18	Başörtüsü takmak, tesettüre uymak	0	1	2	3	4	5
19	Umre yapmak	0	1	2	3	4	5
20	Gün içinde abdestli gezmek	0	1	2	3	4	5

S 30. Dini yaşam ve ibadetlerinizi gerçekleştirmek konusunda, içinde bulunduğunuz sivil toplum kuruluşunun etkisi nedir?

- 1) Hiç etkili değildir
- 2) Etkili değildir
- 3) Ne etkilidir ne de etkili değildir
- 4) Etkilidir
- 5) Çok etkilidir
- 6) Yanıt Yok

NOT: 31-33 arasındaki soru kümelerini yanıtlarken içinde bulunduğunuz ya da mensubu olduğunuz STK'nın gerçekleştirdiği ve sizin de yararlandığınız faaliyetler, çalışmalar ve hizmetleri göz önünde bulundurunuz. (Soru ve önermelere Rotasyon Uygulanacak)

Kendini Tanımlama						
S 31. Aşağıdaki önermelere katılım düzeylerinizi belirtiniz.		1) Hiç	2) atılmıyorum	3) Kararsızım	4) Katılıyorum	5) Tamamen
1	Kendimi siyasi ve politik görüşlerimle tanımlarım.	1	2	3	4	5
2	Kendimi aldığım eğitimle birlikte tanımlarım.	1	2	3	4	5
3	Kendimi bir sınıf ve toplumsal grubun üyesi olarak	1	2	3	4	5
4	Bir birey olarak kendimi tanımlarken evrensel	1	2	3	4	5
5	Bir birey olarak kendimi tanımlarken dini kurallar ve mezhebimin bana öğrettiklerinden yola çıkarırım.	1	2	3	4	5
6	Zaman zaman kimlik karmaşası yaşadığımı düşünürüm.	1	2	3	4	5

Ferdî ve Sosyal Kimlik						
S 32. Aşağıdaki önermelere katılım düzeylerinizi belirtiniz.		1) Hiç	2) atılmıyorum	3) Kararsızım	4) Katılıyorum	5) Tamamen
1	Üniversite döneminde mensubu olduğum STK'dan aldığım eğitimler kişisel gelişimimde etkili oldu.	1	2	3	4	5
2	Mensubu olduğum STK'nın değerleri, kimliğimin oluşmasına katkıda bulunmuştur.	1	2	3	4	5
3	Dini düşüncelerimin oluşmasında mensubu olduğum STK'nın rolü vardır.	1	2	3	4	5
4	Benim için topluluk veya cemiyet, bireysellikten daha önemlidir.	1	2	3	4	5
5	Mensubu olduğum STK aracılığıyla edindiğim sosyalleşme imkânları, toplumda fikirlerimi açıkça ifade	1	2	3	4	5

Diğer Kişi ve Gruplarla İlişki						
<i>S 33. Aşağıdaki önermelere katılım düzeylerinizi belirtiniz.</i>						
		1) Hiç	2) atılmıyorum	3) Kararsızım	4) Katılıyorum	5) Tamamen
1	Fikir ve düşüncelerimin oluşmasında mensubu olduğum	1	2	3	4	5
2	Benimle aynı veya benzer fikir ve düşünceleri dinlemeyi tercih ederim.	1	2	3	4	5
3	Benimle aynı düşünceye sahip kişilerden oluşan	1	2	3	4	5
4	Kişilerin, homojen gruplarda daha güvende yaşayacağına	1	2	3	4	5
5	Benden farklı düşünen biriyle kolay kolay arkadaş	1	2	3	4	5
6	Farklı toplumsal gruplarla iç içeyken uyum sorunu yaşamamak adına duygu ve düşüncelerimi sık sık	1	2	3	4	5

POLİTİK YAKLAŞIM

S 34. Kendinizi siyasi düşünce olarak nasıl tanımlıyorsunuz?

- 1) Demokrat   2) Milliyetçi   3) Sosyalist   4) Kemalist
5) İslamcı   6) Muhafazakâr   7) Ülkücü   8) Liberal
9) Sosyal demokrat   10) Marksist   11) Diğer (belirtiniz) .....

S 35. Genel olarak siz, ailenizi siyasi düşünce olarak nasıl tanımlıyorsunuz?

- 1) Demokrat   2) Milliyetçi   3) Sosyalist   4) Kemalist
5) İslamcı   6) Muhafazakâr   7) Ülkücü   8) Liberal
9) Sosyal demokrat   10) Marksist   11) Diğer (belirtiniz) .....

S 36. Siyasi görüşünüzün oluşmasında mensubu olduğunuz STK'nın dünya görüşü ne kadar etkilidir.

- 1) Hiç etkili değildir
2) Etkili değildir
3) Ne etkilidir ne de etkili değildir
4) Etkilidir
5) Çok etkilidir
6) Yanıt yok

S 37. Size göre ülkemizin en önemli problemi nedir?

- 1) Adalet / Hukuksuzluk   11) Uyuşturucu bağımlılığı
2) Eğitim ve Kültür   12) Ahlaki değerlerde yozlaşma
3) Sağlık / Sosyal güvenlik   13) İrtica / Radikal dincilik sorunu
4) Şiddet / Terör /   14) Laiklik
5) Çeteleşme / Suç Şebekeleri   15) Kürt Sorunu
6) Rüşvet / Yolsuzluk   16) Alevi Sorunu
7) Çarpık kentleşme / Betonlaşma / Gecekondu   17) Adil Gelir dağılımı
8) Trafik kazaları   18) Çalışma hayatı / İstihdam
9) İsraf   19) Torpil kayırmacılık
10) Çevre kirliliği   20) Sağlıksız Gıda

EK-2: Etik Onay Belgesi

BELGE TARİHİ: 6.12.2023 BELGE SAYISI: 2300015795

	ETİK ONAY BELGESİ	Doküman No	ET-FR-674
		İlk Yayın Tarihi	27.11.2023
		Revizyon Tarihi	
		Revizyon No	00
		Sayfa	1/1

Tarih	13.10.2023
Sayı	2023/07
Araştırmanın Niteliği	Doktora Tezi
Araştırmanın Adı	Üniversite Gençliğinin Kimlik Oluşumunda İslami Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü (İstanbul Örneği)
Sorumlu Araştırmacının Adı Soyadı	Ali CAN
Danışman Adı Soyadı	Prof. Dr. Ergün YILDIRIM
Karar	UYGUNDUR

(İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Etik Kurulu'nun kararı tavsiye niteliğinde olup, Üniversitemizle ilgili etik ilkelerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi amacını taşımaktadır.)

(Katıldı)
Prof. Dr. Kadir CANATAN
Başkan

(Katıldı)
Prof. Dr. Mehmet Emin KÖKTAŞ
Başkan V.

(Katıldı)
Prof. Dr. Mustafa ATEŞ
Üye

(Katıldı)
Prof. Dr. Beytullah KAYA
Üye

(Katıldı)
Prof. Dr. Ayşe Nefise BAHÇECİK
Üye

(Katıldı)
Prof. Dr. Yahya Kemal YOĞURTÇU
Üye

(Katıldı)
Av. Bilal ŞAMAT
Üye

Kurul Yeminli Kâtibi

Selda ŞENOL

Dokümantasyon Onayı Prof. Dr. İbrahim GÜNEY Yönetim Sistemleri Temsilcisi
Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: 7EAHU9C Belge Takip Adresi: <https://ubys.izu.edu.tr/ERMS/Record/ConfirmationPage/Index>

Telefon No:
e-Posta:
Kep Adresi: izu@hs01.kep.tr

Faks No:
İnternet Adresi:

Telefon No:
Direkt Hat:

Yeminli Katip

ÖZGEÇMİŞ

Ali Can

A. EĞİTİM

Yüksek Lisans: Marmara Üniversitesi, Felsefe ve Din Bilimleri, 2002, İstanbul

Lisans: Marmara Üniversitesi, İlahiyat, 1999

B. AKADEMİK DENEYİM

Yarı Zamanlı Öğretim Görevlisi, İZÜ, Sosyal Girişimcilik (Zorunlu Seçmeli Ders),
2019-2020

C. MESLEKİ DENEYİM

1999-2003 Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı, Yurtdışı Eğitim Hizmetleri, Eğitim Sorumlusu

2003-2006 Hüdayi İlam Yükseköğrenim Erkek Öğrenci Yurdu Yöneticiliği

2006-2012 Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı, İlmi Araştırmalar Merkezi (İLAM) Müdürü

2012-Halen Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı Genel Müdür Yardımcısı, Eğitim Koordinatörü

2012-2020 Genç Dergisi, Yayın Kurulu Üyeliği ve Yazarlık

2015-2020 Abdullah Tivnikli İstanbul Araştırma ve Eğitim Vakfı (İSAR) YK Başkan Yardımcısı, İdari Koordinatör

2016-2024 Erkam Radyo, Kırk Ambar, Düşünce Günlüğü Program Yapımcılığı